CAROLI DAUBUZ

PRESBYTERI & A. M.

PRO

TESTIMONIO FLAVII JOSEPHI DE JESU CHRISTO

LIBRI DUO:

Quorum priore de variâ ejus fortunâ usuque, necnon Auctoris consilio in eo conscribendo pertractatur; posteriore verò ex stylo ac dicendi modo & sensu, ejus veritas comprobatur.

Cum Præfatione JOHANNIS ERNESTI GRABE.

LONDINI,

Typis W. B. impensis verò R. SARE in Porticu Hospitii Grayensis Australi, 1706.

VENERABILI ac REVERENDO VIRO

HENRICO JAMES,

SS. Theologiæ in Academiâ Cantab.
PROFESSORI REGIO,

IBIDEMQUE

COLLEGII REGINÆ PRÆSIDENTI,

NECNON

In utrâque Ecclesiâ Metropoliticâ

PRÆBENDARIO,

Patrono suo plurimum colendo,

Hanc suam TESTIMONII FLAVIANI
defensionem grati animi ergo

D. D.

CAROLUS DAUBUZ.

BENEVOLO LECTORI
S. P. D.
Joannes Ernestus Grabe.

JAM pridem ab *Irenæo* * bene observatum est, quòd Jesum vivum atque præsentem omnes tàm *amici*, quàm *inimici*, ipsique Dæmones, Christum atque Dei Filium confessi fuerint, quódque testimonium non modò cœlitus acceperit *a Patre*, *a Spiritu*, *& ab Angelis*, sed & in terrâ *ab hominibus*, *& ab apostaticis Spiritibus*, *ab erroneis*; *& ab inimico.* Τοῦτο γὰρ τῆς ἀμηχάνου τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὅταν καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας αὐτοὺς μάρτυρας ποιεῖ γίνεσθαι τῆς ἀληθείας. *Est enim hoc omnipotentis sapientiæ Dei opus, ut inimici veritatis fiant ipsi testes veritatis*; prout *Joannes Chrysostomus* ait Homil. 57. in Genesin, hanc ibidem rationem insinuans; quòd adversariorum testimonia

* Lib. 4. cap. 14.

πολὺ τὸ ἀξιόπιστον habeant. Sed neque ſine ſingulari Divini Numinis providentiâ factum videtur, ut Servatori noſtro jam defuncto atque abſenti luculentum teſtimonium perhibuerit præcipuus gentis Judaicæ, ipſi adverſæ, Scriptor, ac unicus, quo ſuperſtite fruimur, Hiſtoricus, *Flavius Joſephus**. Equidem haud mirandum, eum in Archæologiâ, quâ res in populo Iſraelitico geſtas narrat, aliquam Jeſu Nazareni mentionem feciſſe, imò mirum foret, ni feciſſet; ſiquidem munere ſuo malè defunctus fuiſſet, ſi perſonam dictis factiſque tam celebrem, ac res tanti momenti prorſus ſilentio præteriiſſet: adeo ut vel exinde teſtimonii iſtius in dubium vocati γνησιότης probari queat. Quòd verò Jeſum & eximiæ ſapientiæ, & inſignium miraculorum ab ipſo patratorum laude ornaverit, eumque ultra communem hominum ſortem evexerit, nec non ejus è morte ad vitam reditum, à diſcipulis, quibus vivus apparuit, aſſertum memoraverit, id ſane non abſque divino nutu vel inſtinctu factum puto. Decreverat nimirum Deus Pater iſtum Filio ſuo conciliare honorem, quem hic Eccleſiæ ſuæ pollicitus eſt, Apocalypſ. 3. 9. *Ecce dabo de Synagogâ Satanæ, qui dicunt ſe Judæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur; ecce faciam illos ut veniant & adorent ante pedes*

* Lib. 18. cap. 4.

tuos,

tuos, & scient quia ego dilexi te. Hinc paulo post ascensionem Christi in cœlos non solùm plebis Judaicæ aliquot millia, sed & Sacerdotum plurimi fidem in Jesum susceperunt, Act. 6. 7. donec tempore aliquantum procedente, numerus credentium in multas myriadas excrevit; Act. 21.20. licet iidem antiquæ, ac à novo Legislatore antiquatæ Legis adhucdum tenaces essent, indeque Gentilibus ad Christum conversis, Mosaica autem statuta negligentibus, sese haud jungerent, vel alias ob causas integram atque publicam cum Ecclesiâ communionem detrectarent. Atqui his accensendum puto *Josephum*, de Jesu Nazareno scilicet, nec non Joanne Baptistâ hujus præcursore, ac Jacobo Apostolo sectatore bene sentientem; saltem non ausum, illius nomen, cujus tot egregia ac divinæ sapientiæ plena dicta, totque miracula, divinæ virtutis signa, memoriæ prodita essent, à plurimis fide recepta, à nullo autem falsitatis convicta, cum reliqua occæcatorum Judæorum turba rejicere; præsertim cum videret, credentes in eum, ipso defuncto, superstites ac in fide constantes mansisse, quin majori indies numero auctos, fremente licet præpotenti Judæorum ac Ethnicorum adversariorum turba, per tot annorum seriem durâsse. Hinc enim divinum id opus esse colligebat, *Gamalielis*, celeberrimi Legis Doctoris ratiocinium, Act. 5. 39. bene se-

cutus. Quod autem ad Christianæ Ecclesiæ sacra, aut prorsus non, aut non palam, accesserit, id nimio Mosaicæ Legis atque Pharisaicæ Sectæ studio, vel Politicis, quas vocant, rationibus adscribendum videtur. Extorsit tamen ei vis veritatis amplum hoc charissimi Servatoris nostri elogium; quod qui adeo pertinaciter rejiciunt, nec nisi à Christiano publicè professo proficisci potuisse contendunt, næ isti, multùm vereor, ratiociniis suis inducti inficias quoque irent, ab adversis Spiritibus Christo dictum: *Quid nobis & tibi, Jesu fili Dei?* Matth. 9. 29. aut a Centurione & iis, qui cum eo erant, exclamatum: *Verè filius Dei erat iste!* Matth. 27. 54. aut titulum cruci Domini à Pilato inscriptum: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, Joan. 19. 19. Ista, inquam, mira sane, pari ratione negârent, aut in dubium vocarent Viri eruditi, nisi fides sacrorum Evangeliorum auctoritati debitè habita istud vetaret. Unde eos probe perpendere velim, divinâ providentiâ res humanas sæpenumero ita gubernari, ut qui cæteroqui sunt prudentissimi, rebusque suis optimè consulentes, tamen quædam dicto scriptove proferant, aut facto exequantur, institutis suis parum congrua, imò prorsus adversa, ubi ad Dei gloriam hominumque commodum conducere videantur: quamvis controversa Judaici Scriptoris pericopa nihil contineat, quod non à tali, qua-

lem

lem fuisse *Flavium* antea dixi, proferri potuerit.

Sed nolo, nec possum quicquam amplius aut melius pro hoc *Josephi* de Christo dicere Testimonio, quàm quidem dictum est ab eruditissimo Auctore Tractatus jam in lucem prodeuntis: quem cum primùm legissem manuscriptum, totus totus quidem, maximè vero pars posterior mirificè mihi placuit, utpote quâ modò dictam periocham verbis phrasibusque *Mathatiadæ* aut propriis, aut valde familiaribus, ejusque more compositis constare luculenter probatum, ac hoc ipso egregium Jesu Christi elogium ita confirmatum est, ut jam de eo vix dubitandum, saltem id non tanquam manifestè spurium sit rejiciendum; prout a doctis quibusdam, in *Galliâ* præsertim, viris factum videmus. Unde oportune accidit, ex eadem natione prodiisse quempiam, qui hunc Judaici scriptoris fœtum fortius propugnaverit, quàm quidem ab aliis oppugnatus est, ejusque genuinum parentem ex nativâ similitudine, adeoque firmiori, quàm hactenus allatum fuit, argumento probaverit. Quis enim sibi persuadere queat, duobus proximis à *Josepho* seculis, quo valdè rara erat inter Christianos ars Critica, quemquam illius libros adeo studiosè atque accuratè perlegisse, ut eandem scribendi formam ad vivum exprimere, & supposititium fœtum *Flaviana* veste induere potuerit? imò quemnam priscorum Christianorum diversam

ali-

aliquantùm poſteriorum Archæologiæ Judaicæ librorum phraſin à ſtylo, quo priores exarati ſunt, ita ſolerter diſtinxiſſe putes, ut hôc evitato, illi ſe totum accommodârit? Incredibile ſane, verbi gratiâ, ab impoſtore obſervatam ſub medium operis ſæpius occurrentem formulam, κατ' ἐκεῖνον vel τοῦτον τὸν καιρὸν, propiùs autem ad finem iterum iterumque uſurpatam aliam, κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον· quò repudiatâ priori adhiberet poſteriorem, hancque de Chriſto περικοπὴν iiſdem inchoaret verbis: γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον· & ſic in cæteris, quæ Auctor noſter pro eo, quo pollet, ingenio animadvertit. Cui major idcirco debetur laus, quòd primus internum hoc, ab ipſius Joſephi ſtylo petitum argumentum in ſe ſuſceperit, ac major ei gratia habenda, quòd non ſine magno labore idem pleniſſime executus ſit, ſicque rem omnibus Chriſtum amantibus gratam fecerit. Licet enim ipſe *teſtimonium ab hominibus non accipiat*, Joan. 5. 34. neque illud dignitatem ejus augere queat; nobis tamen tale non poteſt non eſſe acceptum, ac robur fidei noſtræ addere. *Illa eſt enim vera & ſine contradictione probatio, quæ etiam ab adverſariis ipſis ſingula* (lege *ſigilla*) *teſtificationis præfert*, ut *Irenæus* loco antedicto ait: cujus verbis ut præfationis hujus initium, ita & finem facere placet.

Lectori Salutem.

SI quisquam est alius in quem defensio Testimonii Flaviani competat, is certè ego sum: qui olim nimis inconsultò abreptus, ac partes accusatorum secutus, iniquissimè de hoc testimonio senserim; quos necdum perspexissem id magis conjecturarum acumine ac solertiâ, quam rationum pondere damnâsse. At verò cum sedula scriptorum Flavii Josephi lectio, hujusque fortunarum consideratio mihi planissimè demonstraverit, non modò potuisse Flavium de Jesu nostro Servatore benè sentire, sed & istud ipsum scripsisse, quod nunc præ manibus habemus testimonium; id quod priùs damnabam ipse, nunc pro virili defendere statui, quod verissimum esse reperissem.

Hinc itaque jam video, atque mirari desino, cur ferè solenne sit iis, quibus aliquid quacunque de causa displicuerit, quamque plerumque vix audeant fateri, alias plurimasque prætexere causas, tametsi non multum illis aliàs ipsi fidem haberent; sed tunc acrius urgere, quòd suis consiliis quodammodò favere videantur. Has

qui

qui rem aliter ſpectant, varias & inutiles potiùs eſſe deprehendunt, atque Cenſorum regulas non eſſe omni ex parte veras, ſed pro lubitu ac neceſſitate tantum ſuſceptas & mutabiles confitentur. Facete igitur, neque tamen minùs verè, Vir quidam doctus, cui cum altero etiam ſatis docto non leves interceſſerant altercationes: Ego dum, *inquit*, iræ fuerant inter nos, nihil quod ille ſcriberet, rectum putabam; nunc autem ex quo redacti ſumus in gratiam, mutata ſunt etiam conſilia: nihil in ejus ſcriptis culpandum video: ipſumque agnoſco Scriptorem eſſe venuſtum & politum. *Idem quoque profecto Teſtimonio accidit Flaviano. Qui id amant, aut ſaltem non oderunt, nihil in eo vident vitioſum: qui verò ſecùs, omnia reprehendunt: & illa ipſa quæ maximis eſſent laudibus efferenda, damnant.*

Nam quale eſt illud argumentum Tanaquilli Fabri decantatiſſimum a ſtylo Teſtimonii petitum? quod cùm ipſe tam evidens eſſe crediderit, ut nulla probatione egeret, ego tamen falſiſſimum eſſe repperi, & inde pro Teſtimonio firmiſſimum comparavi. Et tamen huic adeo commentum placebat, aliiſque qui id non diligentiùs quam ipſe Faber conſideraverant, ut hoc ſolo totum Teſtimonium penitùs poſſe confici crederent. Certe huic argumento male conſultum eſt a Fabro, cum ne minimam quidem ejus probationem addiderit ipſe, neque alii poſt attulerint;

cui

cui probando omnes ingenii vires conferre debuissent. Non sic egerunt qui olim & nunc de stylo cujusquam Scriptoris judicare voluerunt. Solent ii saltem aliquam suæ Opinionis rationem producere. Sic nempe Antonius Riccobonus M. T. Ciceronis Consolationem oppugnavit ; sic defendit Car. Sigonius : & alii quoque alia. Solius est Tan. Fabri ac ejus sequacium, tam insolenter se efferre, & pro imperio nobiscum agere, ac postulare, ut quod ipsis usque placet, nos indictâ causâ, neque dum satis probatâ, ideoque sine ratione rectum putemus.

Quamobrem licet argumentum meum à stylo petitum satis sit validum, præsertim eo quo illud produxi modo, ad confirmandam præstantissimi hujus testimonii veritatem contra omnes omnium cavillationes, aliasque magis subtilitate quam pondere atque auctoritate pollentes conjecturas, quæ nihili sunt præ ipsis Josephi verbis ; cum ista sint totidem monumenta ab ipso auctore indita, prout à quovis verum esse reperietur, qui eo animo ut probet, atque eâ diligentiâ, quam ego adhibui, omnia Josephi scripta perscrutabitur : quoniam tamen iste veternus adeo nostri seculi hominibus insedit, & multi quamvis ferè ignari scriptorum, styli generisque dicendi Josepho proprii, tam audacter de testimonio judicant, & simulata auctoritate pronunciant, ideò rationes eorum, seu potius nudas conjecturas, debilesque captiunculas, quibus hi adducuntur

ut

ut Josephi negent esse hoc Testimonium, confutare statui, omnes pedetentim secutus.

Historiam itaque testimonii ejusque fortunæ primùm conscripsi eo modo, ut simul etiam omnia quæ in illam congruenter referri poterant objecta dimoverim. Multi enim non solùm quid ego super hac re dicere possim, scire cupient; sed & quid olim alii de hoc Testimonio senserint. Quod cum pro virili, & ad fastidium usque fortasse aliorum fecerim, statim quoque inde reperisse puto, quî factum sit, ut cum omnes scriptores constaret tum græcos tum etiam Ecclesiæ latinæ Patres, in eâ fuisse sententiâ, certum esse hoc Flavii Josephi Testimonium, exorirentur tamen quidam nuperi homines, qui accuratiùs isthæc quàm veteres illi, quanquam antiquissimi, tractare pertenderent. Nam cùm hæc dubia primùm sint mota, ubi Christiani recentioris ævi animos ad legendum Judæorum recentiorum libros appulerunt, deque Flavio Josepho, ejusque de Christo sententia judicarent ex istorum placitis; hinc est, ut quod isti Judæi improbant, illis quoque Josephus minus probâsse videatur. Sed quam longè Judæi recentiores à Josephi mente plurimis in rebus recedant, & à multis est aliàs ostensum, & à me quoque non leviter est pensitatum. Quapropter non quid Judæi sentiant hodierni, sed quid Josephus in eâ quâ fuit conditione collocatus, sentire debuit de Jesu Christo, examinavi. Quo quidem examine contrarium

rium eorum quæ isti ex Josephi conditione eruebant, comperi: ut si ne quidem stylus tam clarè à nostris partibus esset, ac nunc stare à me demonstratum est, attamen ipsum testimonium verum esse videretur. Atque hæc quidem primo libro sunt contenta discussaque. Deinde verò altero libro ipsum Testimonium aggressus, de ejus stylo fusè dissero; planissimam cum reliquis Flavii scriptis comparationem instituo, sensum eruo atque explico, reliquas adversariorum rationes primo libro prætermissas diluo ac confuto; exemplis controversas Testimonii sententias illustro atque comprobo. Sic igitur tandem, licet hoc Testimonium à multis Josepho sit extortum quâ vi quâve injuriâ, cùm verò rei furtivæ, vel quæ vi, quanquam istis jure ablata videatur, non competat usucapio; curavi ut Josephus proprio eo tanquam auctor & pater potiretur. Hancque recuperationem hisce duobus libris satis, ut puto, effectam dedi.

Denuò hisce non inutile Auctarium præmisi, ipsum scilicet Flavii Josephi Testimonium de Christo, cum omnibus variis lectionibus atque priscis versionibus, quas undique corradere potui, & in rem meam conferre posse cogitavi. Cæterùm ut apertè profitear per quos profecerim, & grati animi me officium explevisse demonstrem, non mihi hac in parte defuit Josephus Vassius Cantabrigiensis, ut est aliàs in his rebus diligentissimus, imprimis verò nostri studiosus, primusque

musque auctor & impulsor, ut ne Flavii Testimonium injuriâ contemptum desererem. Denique quantum Johanni Ernesto Grabe Viro clarissimo debeam, ipse per te, Lector benevole, videre potes. Is enim, cùm studia Theologica undique promovere quærat, suis laboribus non contentus, etiam alienis est adjumento, quantum potest. Hinc est quod hujus defensionis libros prælo committendos procuraverit, sed etiam ipse perpoliverit, & amplissimo, quod vides, illustraverit suffragio.

Errata quæ sensum quodammodo turbare videntur sic corrigito; pauca alia Lector facile emendabit.

Testimoniorum Pag. i. lin. 11. lege Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ. lin. penult. leg. ὠνομασμένων. Defensionis pag. 2. lin. 15. *unitatem* leg. *veritatem*. pag. 37. l. penult. *saltem* leg. *stabat*. pag. 45. l. 3. & 12. *justum* l. *Justum* cum *J*. cap. pag. 51. l. 12. post *ævi* dele *punctum*. pag. 52. l. ult. *dua* leg. *duo*. pag. 117. l. 12. leg. *Eum decet igitur*. pag. 123. l. 10. l. Historicorum. pag. 170. l. 2. leg. *illius aram*. pag. 173. l. 22. post *videatur* tolle *punctum*. pag. 207. l. 16. *cum* leg. *eum*. pag. 194. l. 16. leg. *Ethnici*. pag. 200. l. 10. leg. *judicium*.

FLAVII

FLAVII JOSEPHI TESTIMONIUM DE JESU CHRISTO

EX

Archæologiæ Judaicæ, Lib. xviii. Cap. iv.

Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους δὲ καὶ Ἑλληνικοὺς ἐπηγάγετο. ὁ χριστὸς οὗτος ἦν· καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἵγε πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων· εἰς ἔτι νῦν τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένον οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

B Descripta

Descripta sunt hæc verba ex editione Græco-Latina, edita Coloniæ Allobrogum Anno Christi 1634. ad Codices MSS Bibliothecæ Palatinæ emendata; quibus operæ pretium est ut etiam addantur variæ Lectiones e Codice MS Chartaceo, antiquo, ab Augerio Busbequio olim Constantinopoli comparato, & in Bibliotheca Cæsarea reposito: in cujus folio 254. extat hoc testimonium, productum a Lambecio Tomo VIII Bibliothecæ Vindobonensis; & aliæ quædam lectiones, quas quidam Græci Scriptores exhibent, ubi citant hoc testimonium.

Γίνεται δ.] MS Cæsar. γίνεται δὴ· Est autem δὴ μεταβατικὸν, ut sit verborum sensus, *Fuit porro circa hoc tempus*, &c. Sic Lambecius; sed de hoc infra.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον.] Eusebius in Demonstr. Evangel. & Isidorus Pelus. legunt κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Cedrenus, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον.

Ἰησοῦς.] Euseb. in Historia Eccles. Ἰησοῦς τις.

Σοφὸς ἀνὴρ.] Nicephorus Callistus, ἀνὴρ σοφός.

Εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ.] Niceph. λέγειν αὐτὸν χρή. sed Cedrenus αὐτὸν ἐχρῆν.

Τῶν ἡδονῇ.] MS Cæsar. Euseb. Hist. Eccl. Zonaras. τῶν σὺν ἡδονῇ· sed in Euseb. in Demon. Evang. omittuntur. Cedren. legit ἐν ἡδονῇ.

Δεχομένων. Euseb. in Demonstr. Evang. σεβομένων.

Ἰουδαίους.]

Ἰουδαίους.] Euſeb. Hiſt. Eccleſ. Nicephor. Suidas, τῶν Ἰουδαίων. Euſeb. in Demonſtr. Evang. τοῦ ἰουδαϊκοῦ.

Καὶ ἑλληνικούς.] MS Cæſar. Iſidor. Peluſ. Suid. Zonar. καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. καὶ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ. Editio Froben. & Euſeb. Dem. Evang. καὶ ἑλληνικοῦ. Niceph. καὶ ἀπὸ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Cedrenus vero hæc & ſequentia ſic legit; ſed ut videtur, παραφράζων his verbis: πολλοὺς γὰρ καὶ ἀπὸ ἑλλήνων ἠγάγετο Χριστὸς, ὃν Πιλάτου σταυρώσαντος οὐκ ἐπαύσαντο κηρύσσοντες περὶ αὐτοῦ οἱ γε τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες μαθηταί. E quibus patet, Cedrenum non ſecus atque alios legiſſe in teſtimonio hæc verba, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν· contra quam quidam exiſtimavit.

Αὐτόν.] Euſeb. Demonſtr. Evangel. αὐτοῦ ἐνδείξει.

Τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν.] Euſeb. Dem. τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχόντων.

Ἐπαύσαντο.] Euſeb. Hiſt. Eccleſ. ἐξεπαύσαντο.

Οἵγε πρῶτον.] Euſeb. Hiſt. Eccleſ. & Demonſtr. Zonar. Niceph. Iſidor. οἱ τὸ πρῶτον. & MS Cæſ. cum Suida.

Ἀγαπήσαντες.] MS Cæſ. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. Niceph. Suid. Cedren. legunt, αὐτὸν ἀγαπήσαντες.

Ἔχων.] Euſeb. Demonſtrat. Evangel. omittit hanc vocem.

Ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ.] MS Cæſ. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. & Demonſtr. Zonaras, ταῦτά τε καὶ ἄλλα, &c. Iſidor. ταῦτά τε περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλα. Cedrenus, ταῦτα καὶ ἄλλα μαρτυρησάντων περὶ αὐτοῦ θαυμάσια καὶ εἰρηκότων. Niceph. ταῦτα καὶ ἄλλα περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. MS Cæſ. & Zonar. περὶ αὐτοῦ θαυμάσια.

Θαυμάσια.] Suidas, θαυμαστά. Euſeb. Dem. Evang. omittit.

Εἰς τε νῦν.] Euſeb. Dem. ὅθεν εἰς ἔτι νῦν. MS Cæſ. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. Niceph. Zonar. εἰς ἔτι τε νῦν. Iſidor. ἴδε τοίνυν τῶν χρ. Suid. εἰς τε νῦν τὸ τῶν χριστιανῶν. Euſeb. Demonſtr. ἀπὸ τοῦδε τῶν χρ. οὐκ ἐπέλιπε.

Ὠνομασμένων. Euſeb. Dem. omittit. Suidas, ὠνομασμένον, ut & Hermias Sozomenus in ſua paraphraſi, quæ alias cum vulgata conſentit.

Οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.] Iſidor. οὐκ ἐξέλιπε τὸ φῦλον. Suidas, οὐκ ἀπελείπετο φῦλον.

D. HIE.

D. HIERONYMI
VERSIO
Ex ejus Libro
De Scriptoribus Ecclesiasticis.

[a] Eodem tempore fuit Jesus [b] Vir Sapiens, si [c] tamen virum eum oportet dicere. Erat [d] enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt : plurimos quoque tam de Judæis quam de Gentibus sui habuit Sectatores, & credebatur [e] esse Christus. Cúmque invidia nostrorum Principum, cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum [f] primùm dilexerant, [g] perseverârunt : Apparuit [h] enim

 eis

Variæ Lectiones e Codice MS Bibliothecæ Noribergensis & Freculpho Episcopo Lexoviensi, Tom. II. Chron. Lib. II. cap. 5.

[a] Freculph. *Eo.* [b] Freculph. *Sapiens Vir.* MS Nor. omittit *Vir.* [c] Quidam Codices omittunt *tamen.* [d] Frec. *autem.* [e] MS Nor. etiam habet; sed Frec. id omittit. [f] Frec. omittit *primùm.* [g] MS Nor. *perseverârunt in fide*; Freculph. *perseverârunt in eo.* [h] MS Nor. & Frec. *autem.*

eis tertia die vivens, multa [i] & hæc & alia mirabilia, carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus; & usque hodie [k] Christianorum gens ab hoc [l] sortita vocabulum non defecit.

[i] MS Nor. & Frec. non legunt, &c. [k] Frec. hoc omittit. [l] Frec. *Vocabulum sortita.*

Excerptum vel Paraphrasis

B. AMBROSII † EPISCOPI

Quæ in ejus Translatione ex JOSEPHO reperitur, subque ementito HEGESIPPI nomine vulgata est, Lib. II. Cap. 12.

QUOD fuerit illo in tempore Vir Sapiens, (de Christo nempe loquitur) si tamen oportet, inquit, virum dici, mirabilium [a] patratorem operum, qui apparuerit discipulis suis post triduum mortis suæ vivens [b] iterum secundum prophetarum scripta, [c] qui &

† Ut hos de excidio Judæorum Libros D. *Ambrosio* tribuamus, facit Codex MS. in Biblioth. Cantabrigiensi in quo statim fini Libri I. subjecta est hæc Scribæ nota: *Beatissimi Ambrosii Episcopi translatio ex Josepho Liber primus explicit.* Visum est idem quoque aliis. Variæ Lectiones sunt hæ.

[a] *Creatorem.* [b] omittitur *iterum.* [c] qui hæc.

& hæc & alia innumerabilia de eo plena miraculis prophetaverunt : ex quo cœpit congregatio Christianorum & in omne hominum [d] penetrare genus ; nec ulla natio Romani orbis [e] remanserit quæ cultus ejus expers relinqueretur. *Paulo post :* Ita mente devius fuit, ut nec sermonibus suis crederet, sed locutus est propter historiæ suæ fidem, quia fallere nefas putabat ; non credidit propter duritiem cordis, &c. Plus addit testimonio, quod nec incredulus & invitus negavit.

---

[d] penetravit. [e] remansit.

VERSIO Antiqua Archæologiæ Judaicæ

PER

M. Aur. Cassiodorum

Senatorem V. C. procurata.

Hoc teſtimonium ſic exhibetur in duobus antiquis Bibliothecæ Cæſareæ Codicibus MSS membranaceis, inter Codices MSos Theologicos Latinos 497° & inter Hiſtoricos primo.

[a] FUIT autem hiſdem temporibus Jeſus, Sapiens Vir, [b] ſi tamen Virum eum nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum [c] effector, & doctor [d] omnium eorum hominum

Variæ lectiones ex antiquiſſima Editione, quæ cum annum non exhibeat, typorum tamen inventionem propemodum æquare videtur, ac Vincentio Bellovacenſi, Lib. 7. pag. 229. u & Codice MS antiquiſſimo Iſaaci Voſſii, ante VIII ſæcula exarato.

[a] Vincent. Bellov. *Fuit his temporibus.* [b] V. B. *ſi eum virum nominare.* ſed Cod. MS Voſſ. hæc omittit, & mox legit, *Hic erat mirabilium operum effector.* Quin etiam innuit Voſſius ſic alia quoquæ, quæ conſuluit exemplaria exhibere. [c] V. B. patrator. [d] Ed. Ant. omittit, *omnium*, & V. B. hoc & ſequens, *hominum.* Edit. Ant. legit, *hominum eorum qui libenter quæ vera ſunt, audiunt.*

num qui audiunt libenter quæ vera ſunt, [e] & multos quidem Judæorum, multos etiam ex Gentibus ſibi adjunxit. [f] Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis [g] virorum, cum Pilatus in [h] crucem agendum decreviſſet, non deſeruerunt [i] hi, qui ab initio eum [k] dilexerant. Apparuit enim eis [l] tertia die iterum vivus, ſecundum [m] quod divinitus inſpirati prophetæ, vel hæc vel alia de eo innumera miracula [n] futura eſſe predixerant. Sed & in hodiernum Chriſtianorum, qui ab ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſeverat & genus.

Utcunque verſio iſta non ſit Ruffini, certum tamen eſt, iſtum interpretem Ruffini verſionem hic conſuluiſſe & deſcripſiſſe. Ita enim conſentiunt ut nihil ſuprà. Quapropter Codicibus Cæſaris potius quam Voſſii & antiquæ editioni quoad omiſſiones ſtandum eſſe videtur; præſertim cùm nullus codex Græcus his faveat. Addo & aliud argumentum. Vetus interpres Caſſiodori amicus habuit proculdubio Sozomeni Hiſtoriam; at vero Sozomenus hæc omnia legit, ſuntque

---

[e] V. B. multoſque ſibi Judæorum, & multos adjunxit ex Gentilibus. [f] Omnes ſic legunt præter editionem antiquam, quæ prorſus omittit hæc verba: *Chriſtus hic erat.* [g] V.B. omittit, *virorum.* [h] V. B. *cruce erigendum decreviſſet.* Ed. Ant. *crucem agendum eſſe decreviſſet.* [i] V. B. *eum hi.* [k] Edit. Ant. *dilexerunt.* [l] Ed. Ant. *tertio.* V. B. *iterum tertia die.* Petrus Comeſtor. Hiſt. Evang. legit, *apparuit enim his iterum vivus.* [m] Ed. Ant. *quæ.* ſed V. B. omittit, *divinitùs.* [n] V.B. *de ipſo futura prædixerant. Sed & uſque in hod. diem Chr. qui ab eo dicti ſunt, perſeverat & nomen & genus.*

que ex eo in Hist. Tripartitam translata. Vidit itaque interpres iste hæc verba, non modo in græcis Josephi Codicibus, sed & in illis Sozomeni, haud secus ac in Ruffini versione, quam descripsit. Adjiciam itaque, ut hoc pateat, non solùm Ruffini versionem & Sozomeni excerptum, sed & ipsam excerpti versionem per Epiphanium concinnatam.

VERSIO

RUFFINI AQUILEIENSIS

Ex ejus Versione Eusebii Historiæ Eccles. per Beatum Rhenanum edita, desumpta.

FUIT autem iisdem temporibus Jesus Sapiens Vir, si tamen Virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, doctórque hominum eorum qui libenter quæ vera sunt audiunt. Et multos quidem Judæorum, multos etiam ex Gentilibus sibi adjunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis virorum, cum Pilatus in crucem agendum esse decrevisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim eis tertio die iterum

rum vivus, secundum quod divinitùs inspirati prophetæ vel hæc vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant. Sed & in hodienum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus.

Excerptum vel Paraphrasis

HERMIÆ SOZOMENI

Histor. Ecclesiast. Lib. I. Cap. 1.

KAΊ ἰώσηππος δὲ ὁ ματθίου ὁ ἱερεύς, ἀνὴρ παρά τε ἰουδαίοις καὶ ῥωμαίοις ἐπιδοξότατος γενόμενος, ἀξιόχρεως ἂν εἴη μάρτυς τῆς περὶ θεοῦ ἀληθείας· ἄνδρα μὲν γὰρ αὐτὸν ἀποκαλεῖν ὀκνεῖ, ὡς παραδόξων ἔργων ποιητήν, καὶ διδάσκαλον λόγων ἀληθῶν. χριστὸν δὲ περιφανῶς ὀνομάζει, καὶ τῷ σταυρῷ καταδικασθῆναι, καὶ τριταῖον ζῶντα φανῆναι. καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ προειρῆσθαι τοῖς θείοις προφήταις οὐκ ἀγνοεῖ. πολλοὺς δὲ ὄντας οὓς ἐπηγάγετο ἕλληνάς τε καὶ ἰουδαίους ἐπιμεῖναι ἀγαπῶντας αὐτὸν μαρτυρεῖ, καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ὠνομασμένον μὴ ἐπιλεῖψαι φῦλον.

VERSIO

VERSIO hujus Excerpti
PER
EPIPHANIUM SCHOLASTICUM
EX
Hiſtoria Tripartita.

JOſephus autem Matathiæ filius atque Sacerdos, vir apud Judæos nobiliſſimus, nec non & apud Romanos, digniſſimus erit teſtis de veritate Chriſti. Vocare namque eum virum non audet, tanquam factorem inſignium operum, magiſtrumque ſermonum veracium: Chriſtum vero aperte nominat, & pœnæ crucis adjudicatum, & tertia die apparuiſſe vivum, & alia infinita miracula de eo a prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædicta. Sed etiam multos tunc extitiſſe, quos elegit græcos atque judæos, & in ejus permanere dilectione, atque gentem ab eo nominatam nequaquam defuiſſe teſtatur.

Excerptum

Excerptum

MICHAELIS GLYCÆ

Annalium, Par. III. pag. 234.

TOTE δὴ, τότε φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηππος ἤκμαζον· οὗτος δὴ φιλαλήθης ἐλέγετο, διά γε τὸ τὸν βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν μαρτυρεῖν, καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην, σταυρωθέντα τε ζῶντα φανῆναι μετὰ τρίτην ἡμέραν.

ELOGIUM

ABRAH. WHELOCI.

TOllatur e medio potiùs, atque penitus è mundo, Flavius Josephus, quam ut illam à Christiana Ecclesia gemmam, illam intelligo προεχοχὴν, tolli patiamur.

EX

EX ISAACI VOSSII

Lib. de Sibyllin. Oracul. Cap. xi.

PRofectò nullos religio Christiana infensiores habet hostes, quam ipsos Christianos; cum vix ullum apud antiquos de Christo aut vaticinium, aut testimonium invenias, quod non complures etiam doctissimi viri labefactare, aut etiam penitus evertere fuerint conati.

PRO

PRO

TESTIMONIO

FLAVII JOSEPHI

DE

JESU CHRISTO

LIBER PRIMUS.

SÆPE ſum miratus, cum animo verſarer, quî factum ut quædam ſcripta, quæ a Viris afflatu divino aliquando, ſæpiúſque fortaſſe, inſpiratis, Apoſtolorumque nomine claris ſunt confecta, in Eccleſia tamen velut ipſa divinitùs inſpirata nunquam reciperentur: cum alia quædam ſcripta, de quibus eorumque auctoribus, & olim & nunc eſt dubitatum, in fidei tamen regulam ſint recepta, & quaſi ex hoſtibus recuperata. Hinc videre licet, etiam optimorum auctorum libros ſua quoque non ſecus ac profanorum habere fata. Qui hoc dubium

dubium etiam ante nos moverunt, ut hinc se expediant, ad genuinam solent confugere difficultatem solvendi tollendive rationem. Prima ex recepta in Ecclesia Christiana consuetudine ducitur; tantum scilicet in stabilienda divinorum scriptorum auctoritate Ecclesiæ consensum ac testimonium valere, ut sine illis ne quidem optima recipi, ut inde fidem nostram possimus statuminare, mereantur. Altera ratio est eorum qui, interna quoque, & ex ipsis eruta scriptis argumenta accersunt, qualia sunt vel dicendi genus, vel rerum scriptarum pondus cum divino lumine & majestate conjunctum, quibus probi homines, quique unitatem amant & appetunt, ad illa pro divinis admittenda moveantur.

Tametsi testimonium Flavianum neque fuerit, neque sit unquam inter divina scripta referendum, cùm tamen in illo conscribendo, aliquid, non humano consilio, sed prope divinitus datum esse videatur, non secus ac in ejus conservatione; cumque invitis quamplurimorum doctorum conatibus, longè tamen a pluribus defendatur, utque genuinum habeatur: ad ejus defensionem quam in me jam suscepi, maxime pertinere videtur, si quemadmodum illi, qui scripta divina genuina esse probant, has rationes sequuntur; sic etiam ego eundem rationum ordinem consequar in isto Flavii Josephi testimonio recuperando. Neque mihi quisquam

quisquam posthâc dicam scribat, quòd libros Josephi cum Sacris Scripturis hac ratione quodammodo contulerim. Nam siquis recte perpendat, quantum intersit fidei Christianæ, ut eventus vaticiniorum Jesu Christi adversus Judæos probè intelligatur; nullus dubito, quin statim mecum sentiat, quandoquidem nemo meliùs calamitates cladesque Judæorum exponat quam Josephus, a quo ceu fonte, quicquid est scriptorum inter Christianos qui de his verba faciunt, sua omnia mutuò accepisse constat, quapropter non sine divino consilio, quod nos partim providentiam divinam, partim vero afflatum, vocare solemus, cautum esse videtur, ut Josephi scripta non tantum ederentur, sed & accuratè per omnia Ecclesiæ sæcula conservarentur, ut quædam minora fidei, veritatisque monumenta.

At vero cum Flavii hujus testimonium de Christo, quod inter cætera ejus scripta quadantenùs eminet, ideoque a multis, neque immeritò ut egregia quædam gemma spectatur; utque fieri solet, cum diversa plerumque sint hominum studia, sic altera parte non desint qui id non minus vili pendant, eorum rationes cum mihi displiceant, statui mecum, hoc pro fide Christianâ non leve argumentum stabilire, & ab injuriis adversariorum tutari, idque eo modo ac ratione, quibus solent sacros defendere codices. Hac itaque oratione

quicquid ad Ecclesiæ doctorumve consensum, variamque hujus testimonii fortunam spectare videtur, edisseram; & de usu testimonii defensionisque necessitate, ac in quanta, si verum, apud nos auctoritate sit habendum, denique, de Auctoris fortuna consilioque dicam; altera vero, ex ipso dicendi genere, totius orationis tenore, modoque conscribendi, & sententia, adeo Josephi esse proprium ostendam, ut ne quidem ad quenquam alium pertinere possit.

PARS PRIMA, LIBRI I.

De varia Testimonii FLAVIANI fortuna.

1. PRimum quod est mihi pertractandum, est Ecclesiæ doctorumve consensus, in testimonio Flaviano tum citando, tum etiam comprobando. Atque hic universo consensu, ex quo primùm usu venit aut necessitate, ut citari cœperit, semper & agnitum & lectum est hoc testimonium: necessitas enim hujus usum introduxit, ut frustrà sint qui expectaverint citari testimonium eo tempore, quo vel nulla erat ejus necessitas, neque tum satis scriptorum Josephi usus apud posteros ei scriptori auctoritatem conciliaverat. Ut ut vero hæc sunt, non solum apud gravissimos auctores, per omnia ferè sæcula, sed & in omnibus tum græcis tum latinè versis codicibus, constantissimè perlegitur, attestantibus quoque ipsis adversariis.

2. Eusebius Pamphili, Cæsariensis, primus est, quantum scimus, qui citaverit; in cujus scriptis non semel hoc testimonium legitur. Eum autem ducentis non ampliùs, post ætatem Josephi annis floruisse certum est, eoque tempore vixisse, quo passim in Bibliothecis occurrebant scripta Josephi. Jam tum enim Christiani, non ampliùs Cæsarum furorem pertimescentes, summa Constantini gratia, per orbem invitis æmulis, dominabantur, & Episcopi, rerum potiti, studia sua cum fructu exequi poterant. Ideoque ipsis ad omnes Bibliothecas erat accessus. Duobus hic locis testimonium citavit: Demonstrationis Evangelicæ Libro tertio, capite quinto; deinde Historiæ Ecclesiasticæ libro primo, capite decimo: ubi fanè hoc testimonium sic producitur, ut non longè a vulgata Codicum Archæologiæ lectione recessisse videatur: Adeoque audacter proferuntur utrobique verba testimonii, ut omnino Eusebium bona fide egisse compareat; adeo, ut illum vel dolo, vel negligentia, aliquid immutâsse ne nos quidem cogitare patiatur: tantum abest, ut aliquid fraudis subesse sit suspicandum.

3. Verumtamen adversus hoc Eusebii, viri gravissimi testimonium insurgunt multi, ut eum minùs fidelem in citandis testimoniis, vel minùs cautum in exhibendis probent. Sed & exortus est aliquis, qui asserat, hanc esse ipsius

ſius Euſebii impoſturam. Quo quidem judicio ego nihil audacius, ne quid dicam de temeritate, unquam vidi. Tria igitur, ut memini, Euſebio ſuper hac re objiciuntur. Primum eſt, Euſebium, ut cæteros quoque Patres, bene factum exiſtimâſſe, ſi adjutum irent cœleſtem figmentis ſuis veritatem. Sed ego nullam iniquiorem iſtâc unquam vidi ſuſpicionem. Fuerunt hoc ſæculo & ſuperiore homines, qui cùm ſe horum Patrum auctoritate premi in quibuſdam viderent, ut hic ſe illico expedirent, omnibus ingenii viribus ſunt conati, Patrum iſtorum auctoritatem levare. Licet autem multa primis iſtis ſæculis ſint conficta Evangelia, Actus Apoſtolici, Apocalypſes, & ſimilia; auſim tamen dicere, neminem in Eccleſia Catholica Patrem vel Epiſcopum fuiſſe, qui his opem tulerit vel fingendo, vel diu etiam comprobando. Omnia iſta erant ab hæreticis obtruſa, utpote quorum fæces atque pravitatem ſententiaſque redolerent. Quo factum eſt, ut jam ſæpius ab Eccleſiæ Catholicæ Patribus rejecta, fere penitùs exoluerint. Non mea eſt hæc ſed perantiqua querela, & obſervatio, eo tempore facta, quo has fraudes D. Blondellus valuiſſe potiſſimum profitetur. Qui hac de fraude queritur eſt Hegeſippus, cujus verba excerpſit Euſebius, quaſi ad ſuam olim prævidiſſet defenſionem profutura: καὶ περὶ τῶν λεγομένων ἀποκρύφων διαλαμβάνων,

ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνων πρός τινων αἱρετικῶν ἀναπεπλάσθαι τινα τούτων ἱστορεῖ. Non decet itaque fraudes hæreticas patribus iſtis objicere, quaſi religionem Chriſtianam mendaciis ſtabilire voluiſſent. Falli potuiſſe Patres facile concedimus; ſed fallere quenquam voluiſſe religionis ergò, id fortiter pernegamus. Cauſam Sibyllinorum aliorumque monumentorum, quæ damnavit Blondellus, hîc agere non decrevimus, neque Hermetis Triſmegiſti ſcriptorum; quamvis quædam partes eorum ante natum Chriſtum pervulgatæ fuiſſe videntur, ut etiam ſatis eſſent aptæ ad juvandum religionis cauſam, cum oſtendant de Meſſia illo plurimorum expectationem, & de religionis Chriſtianæ veritate ſententiam; antequam Meſſias ille hujus religionis auctor naſceretur.

4. Alterum illud crimen quod Euſebio objiciunt, inde natum eſt, quod quibuſdam parùm fidus in citandis auctoribus, ipſoque nominatim Joſepho, cujus res hîc præſertim agitur, eſſe videatur. Hoc ut probent, aliquot, duos ſcilicet aut tres, ex illo producunt locos, ubi non ſatis bene capit mentem Joſephi; qualis eſt ille, ubi de vocibus in Templo auditis ante urbis excidium, Joſephus loquitur; quod cùm Euſebius, & poſt eum Hieronymus minùs caute dicant poſt Jeſu Chriſti paſſionem accidiſſe, (licet hoc etiam ſit verum,) quidam

quidam tamen nimis urgent, & inclementer interpretantur Eusebii verba, quasi ille dixisset : has voces in Templo fuisse auditas die ipso Pentecostes, proximè passionem sequenti. Nam Eusebio sufficit, si hæc paucis post Christi mortem annis acciderint, ut ostendat quod erat ipsi comprobandum, Templi nempe Judæorum vastationem, Jesu Christi neci fuisse subsecutam. Alios quoque locos profert Tanaq. Faber, de Therapeutis Philonis, & de Carnificina puerorum Bethlemi, & denique de censu sub Cyrenio, in quibus Eusebius non satis recte verba Josephi capit. Sed quid hoc quæso ad rem vestram ? Si ea verba quæ citat Eusebius in Josephi scriptis non extarent, vestra hæc oratio aliquid haberet ponderis : sed cum hoc solum crimen Eusebii fuerit ; quod ista verba non sint ejus ad quam illa produxerat probatio ; si quid commisit, peccavit errando, humanum est. An ergo ea omnia quæ ille citavit perverse, dum sensum eorum male intelligeret pro spuriis sunt habenda ? Quid hoc est argumenti ? In his hærere quemquam pudet sane pigetque. Certe Dallæus, quem testimonio Flaviano non valde amicum fuisse constat, in alia controversia, Ignatiana scilicet, ut auctoritatem Eusebii qua se premi sentiebat elevaret, noluit hoc uti argumento ; *& ad alia ejusdem scriptoris loca excurrere & exempla aliorum σφαλμάτων conquirere, in quæ*

 ille

ille fatentibus eruditis incidit *. Nunquam quidem hoc facturus, si quidquam ad causam suam pollere credidisset. Aliud enim est sensum auctoris male capere, aliud verba supponere, quæ ille nunquam locutus est aut scripsit.

5. Ad tertium illud crimen jam venio, Eusebium hanc pericopham in scripta Josephi intrusisse; quod si verum non fuerit, malitiam quandam summa cum temeritate in accusatore prodet. Quo crimine ut Eusebium alliget T. Faber accusator, tantum abest ut aliquod judicium habuerit, ut ne quidem levissima Eusebium accusandi suspicio vel ratio subsit, neque ipse quicquam protulit accusator: Sed cum stultus & temerarius sit Eusebius, teste Fabro, in citandis quibusdam testimoniis, ideo sibi videri hunc esse hujus fraudis auctorem. Mirari subsit mihi perpendenti quale demum sit eorum judicium, qui de fraudis hujus auctore pronunciant, antequàm ullam fraudem inesse constet. Siccine quenquam esse adeo præcipitis judicii, ut de rei qualitate loquatur, priusquam de rei existentia certam habeat cognitionem? siccine jura sinunt ut reus quis agatur antequam crimen ullum commissum esse cognoscatur? licet enim Tan. Faber de hac re ita sit locutus, ut neminem amplius dubitare sinat,

* Lib. II. Cap. 35.

finat, adeo firmis rem iſtam ſe credidit fuiſſe rationibus conſecutum: at vero nondum ſatis rem in plano conſtituit, ut non multi graviſſimi Viri etiam poſt illum ſcriberent, atque fraudem ineſſe huic teſtimonio pernegarent.

6. Ego vero, uti ſpero, eam orationem de periocha iſta ſum habiturus, quæ inviti conſenſum accuſatoris extorqueat; licet autem in altera parte de fraudis hujus auctore falſò ſuſpecto verba ſim facturus, attamen quia neceſſe eſt ut Euſebio, quem primum eſſe qui citaverit videmus, ſua conſtet auctoritas, quædam in anteceſſum de hoc crimine dicam. Quapropter verbis Henrici Valeſii Tanaq. Fabrum percontabor; *Cui bono id Euſebius confingere voluiſſet? An ex teſtimonio Joſephi pendebat divinitas Chriſti? Annon Euſebii ætate libri Antiquitatum Joſephi in omnibus Bibliothecis viſebantur; quibus prolatis facillimum fuiſſet Euſebii fraudem convincere* †? Quaſi non fuerint tunc temporis multi Gentiles, apud quos etiam extarent Joſephi ſcripta. In conſcribenda Hiſtoria ſua uſus eſt Euſebius Libris ex Hieroſolymitana Bibliotheca, ut ipſe fatetur, deſumptis. Vides igitur quot & quantas regiones peragraverit iſte Codex Archæologiæ Joſephi, antequam in illa Bibliothecâ Româ delatus deponeretur? idcirco frequentia

† Not. ad Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. H. Ecc. Lib. VI. cap. 21.

tia hujus fuiſſe exemplaria verum eſt. Hunc itaque ſcriptorem, Romæ ſtatuam ob ingenii gloriam meritum, cujus libri in Bibliotheca publica repoſiti ſunt, ab ipſo Imperatore Tito ſubſcripti, ne fraus ſubeſſet, quiſquam auſus eſſet interpolare? denique ut nullus ſit dubitandi locus, infra probabimus habuiſſe alios alibi ſcriptores Joſephi hiſtoriarum codices, in quibus hoc extaret teſtimonium, quod etiam alterius accuſatoris, Blondelli, conjecturam, ſæculo nempe Chriſtianiſmi ſecundo hanc fraudem, quam inter pias numerat, fuiſſe confictam, penitus deſtruit.

7. Sed quid verbis opus eſt? laterem fortaſſe lavo, dum ſtudeo Euſebii crimina falſò objecta diluere: nam licet inculpabilis eſſet, *ejus tamen teſtimonium, utpote hominis ducentis annis* Joſepho *recentioris, nullam vim habere*, erunt fortaſſe, qui Dallæ iexemplo prætendent. Nemo enim adhuc hoc objecit, contentus Euſebii auctoritatem deſtruxiſſe reliquis argumentis, quæ Dallæus ſequi noluit in controverſia Ignatiana. Nequis itaque dilutis criminibus, auctoritatem Euſebii in poſterum cupiat convellere, iſto quem propoſuit modo Dallæus; erit operæ pretium, ut hac quoque parte eum reſtituam in quem meretur locum. Quid ergo ſpectatis o boni! ut vobis producam auctores Euſebio antiquiores, cum nulla his eſſet neceſſitas ad Joſephum provocandi? ne-

mo

mo ante Eusebium negabat extitisse Christum, cujus adhuc tum erat recens memoria, supererantque tum nativitatis, tum passionis ejus publica monumenta, ad quæ tum provocare & poterant, & solebant, Christiani Patres, ubi primum de ejus existentia dubitari cœptum est, ibi sufficit, ut producat Eusebius, quæ hoc dubium ab hominum mentibus auferre possent. Sed id genus argumenti, quo negant, quemquam post cujusquam scriptoris mortem de ejus scriptis liquidò testari posse, quale demum vocabimus? An ergo non vera sunt quæ protulit Eusebius auctorum loca, licet nemo præter eum horum meminerit? cum cætera omnia sibi invicem satis accuratè respondeant; veritas rei scriptæ, Codicum fides locique citati; quid jam quæso objicimus, nullam esse auctoritatem citantis si modo annis pòst ducentis vixerit? Non enim quæritur an Eusebius viderit Josephum scribentem; tum enim nihil esset hûjus testimonium longe post alterum nati; qua sola suppositione nititur objectio; sed id quæritur: utrum Eusebius hoc testimonium in Archæologiæ quos tum vidit codicibus, legerit? Quæ cum ita sint, an ergo non sufficit Eusebii auctoritas, ut probet, hoc testimonium in sui ævi codicibus lectum fuisse? nihil amplius opto. Hoc si concedant, aliunde veritatem testimonii probabo, ut ipsi adversarii id tandem aliquando

verum

verum esse fateantur. Hactenus quidem de Eusebii auctoritate, quæ hoc testimonium firmat, satis est hoc loco dictum, quæ mea quidem sententia satis ad firmandam hujus periochæ auctoritatem valeret.

8. Huic tempore proximus est D. Hieronymus, qui laudat testimonium Flavianum. Quæ duo autem in hoc negotio plurimum pollent, vir erat doctissimus, censor accutus, & fere inculpabilis, quodque magis pro nobis facit, Judæorum Magistris addictior quam par est. Attamen in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cùm posuisset Josephum, ejus etiam testimonium de Christo exhibet sine ulla suspicionis notâ :. quod utique nunquam fecisset, nisi vel genuinum esse credidisset, vel etiam in suis codicibus legisset. Græcos Archæologiæ Judaicæ codices habuisse constat, & ex A. Cassiodori libro de divinis lectionibus discimus ; tradit enim, Hieronymum de vertendis illis in linguam latinam cogitâsse, sed operis magnitudine deterritum, mutavisse sententiam. Ergo cum nondum versa essent Josephi scripta, ipse suam hujus periochæ versionem dare coactus est. Postea quam enim multa honorifice de Flavio Josepho edisseruisset, nosque quædam quæ aliàs nesciremus docuisset, his periocham istam subjungit.

9. Hunc itaque tam preclare de istac periocha testantem ut nobis surripiant, eodem quo Eusebium

Eusebium crimine onerant, primò quidem, quod iste falsò alibi citet Josephum, cum non satis rectè mentem ejus capiat. Deinde huic quoque vitio vertitur, quod incautè Eusebium errantem plerumque sequatur. De primo crimine satis dixi pro Eusebio, quæ hunc quoque tegant. Quod ad alterum illud attinet, quod aiunt Hieronymum, cum Catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum conficeret, exscripsisse Eusebii collectanea, ideoque Eusebio erroris comitem se dedisse; nunquam quidem injustius vidi crimen cuiquam objici, cum cuivis legenti, vel istum de Josepho articulum, planum sit, immane quantum differre codices Archæologiæ Eusebianos ab illis Hieronymi, ut satis ex hujus versione patebit. In illa enim duo sunt, quæ nullo modo nos dubitare de codicum varietate patiantur. Nam ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν ab Hieronymo vertitur, *& credebatur esse Christus*; deinde vero ἔνδειξα huic latine sonat, *invidia.* Facile erat emendare & mutare vocem istam in hanc scilicet, *indicio*; sed cum codices omnes manu exarati, & qui descripsit hoc testimonium ex Hieronymo Freculphus, sic constanter legant, neutiquam sinunt ut ad mutandam antiquam lectionem sola suspicione moveamur.

10. Ruffinus Aquileiensis Presbyter, æqualis Hieronymo, in eorum numero est ponendus, qui hoc testimonium suis suffragiis comprobârunt;

runt; hic enim Ecclesiasticam Eusebii historiam versionis libertate quasi fecit suam. Pluris autem facio hujus, & Hieronymi auctoritatem quam alii; eam enim certiorem faciunt ortæ inter illos iræ atque simultates. Quod si quid alteruter horum in his rebus innovasset, paratum habebat æmulum, qui hanc audaciam satis acriter reprehenderet. Ergo sapienter & modestè uterque progreditur, dum alterius reprehensionem veretur.

11. Verum enim nescio, annon supra Hieronymo, & Ruffino, præmittere debuissem quem Hegesippum vulgo vocant, sed Ambrosium rectiùs nuncupares. Huic enim potiùs, quam illi, malunt Docti Viri libros de Excidio Judæorum tribuere, aiuntque, versos ex Josepho, vel saltem consarcinatos fuisse, cujus nomen sub ficto Hegesippi latitare suspicantur, vel ab ignaris quibusdam corruptum esse librariis. Etenim hujus rei fidem faciunt codices manu exarati, qualis est ille Cantabrigiensis, cui ad finem Libri primi hæc scribæ notula est adjecta, *Beatissimi Ambrosii translatio ex Josepho. Liber primus explicit.* Utique vero non est absimile, Ambrosium juvenem in hac se palæstra animi gratia exercuisse. Iste vero Ambrosius non solum totam hujus testimonii sententiam proponit, eamque suo modo circumscribit & interpolat, sed

etiam

etiam oſtendit, quam probabile ſit, Joſephum hæc dixiſſe, adeo, ut quaſi primus hujus teſtimonii defenſor haberi mereatur. *Ita*, inquit, *mente devius fuit ; ut nec ſermonibus ſuis crederet, ſed locutus eſt propter hiſtoriæ ſuæ fidem, quia fallere nefas putabat, non credit id propter duritiem cordis, &c. plus addit teſtimonio quod nec incredulus & invitus negavit.* Habemus igitur hic codices Mediolanenſes, ut & ſupra Orientales Æliæ, Aquileienſes Ruffini, præter illos quos apud ſe habuit Hieronymus: qui omnes ducentis aut aliquot amplius annis poſt ætatem Joſephi, in ejus Archæologia judaica hoc teſtimonium exhiberent, ſine ulla impoſturæ ſuſpicione. Quorum auctoritas annon ſit omnibus novorum hominum conjecturis & nudis fere judiciis anteferenda, judicent, qui in his rebus aliquid ſapiunt præter vulgi modum. De aliis etiam alibi per Orbem ſparſis codicibus jam videbimus.

12. Iſidorus Peluſiota, Johannis illius Chryſoſtomi diſcipulus, hoc etiam utitur teſtimonio: cujus auctoritas ideo magis eſt ſpectanda, quod quidam mirentur, Johannem illum, in illis quos contra judæos libris ſcripſit, ſive potiùs habuit pro concione orationibus, tametſi laudet & in medium proferat ex Joſepho teſtimonia, non tamen uſum eſſe hac periochâ. Hinc factum eſt, ut qui omnia quantum poſ-

ſunt

ſunt & quaſi mordicùs arripiunt, ut huic teſtimonio malefaciant, fere concludant, doctum iſtum & pium Χρυσοῤῥήμονα de hujus fide vel auctoritate dubitâſſe. Sed omne dubium tollit hic Iſidorus ejus diſcipulus; qui nunquam uſurpâſſet, ſi magiſtro ſenſiſſet hanc diſplicere. Is autem Epiſtolarum Libro quarto N. 225. quamvis agnoſcat Joſephum fuiſſe ſummum legis judaicæ Zelotam, ex ipſo tamen hoc producit teſtimonium, & producendo comprobat.

13. Hos excipit Hermias Sozomenus, qui in Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Libr. I. capite primo, hujus periochæ illam dedit paraphraſin, quæ maxime ſuſpectas hujus periochæ ſententias comprobat. Sed obſtat magis, ut quidam volunt, quam proficit hujus auctoritas: nam cum voluerit ex hac periocha concludere Chriſtum eſſe Deum, neſcio quo pacto id quod defendere debuiſſet, prodidit; Joſephi enim auctoritatem in hoc negotio nimis urgens, nullam fecit. Sed dandum eſt hoc Sozomeno, aliiſque Patribus, qui controverſiâ cum Arianis concitati, & nimio calore diſputantes, id credunt ſe videre quod non vident. Sic, quia Joſephus κατὰ σχῆμα, vel oratorio dicendi genere uſus, de Chriſto loquens, ut eum laudibus efferat, quaſi propter excellentiam vir non eſſet, iſti protinus, quod parce tamen erat datum, nec aliter quam aliis quoque ſoleat

leat Josephus attribuere, volunt sibi quâdam largitiâ datum: quæ tamen, ubi quis diligentiùs animum advertit, multùm eos non juvat.

14. His quoque addendus est M. Aur. Cassiodorus Senator, qui primus latinè vertendam curavit Archæologiam Judaïcam, quod ipse amicorum operâ factum esse memorat. Horum itaque Interpretatio locum hunc latinè versum repræsentat; & eo quidem modo, ut quo nos hoc testimonium, sic illos quoque ostendat in suis legisse; adeo ut horum etiam tempore, sine ulla suspicionis notâ legeretur. Quibus etiam jungendus est ille Epiphanius hujusce Cassiodori amicus, quique hoc jubente Tripartitam Historiam consarcinaverit ex Socrate, Sozomeno & Theodorito. Qui cùm in Sozomeni Historiâ hanc periocham citari vidisset, sine censurâ totum hoc in suam farraginem transtulit; sicque majorem huic testimonio conciliavit auctoritatem; cujus opus ipse Cassiodorus, ut è præfatione constat, probavit.

15. His suppar est Johannes Antiochenus Malala, qui hoc etiam testimonium laudat; nec tamen eo quo Sozomenus modo tractat, sed pro more suo satis inconcinnè, Libro Chronographiæ suæ X. pag. 319. at verò cùm, nec hujus nec aliorum ætate minorum, magna sit apud doctos hujus ævi auctoritas, ideò

D contenti

contenti erimus eorum nomina proferre qui vel hoc teſtimonium laudant, vel etiam ſimul ipſis verbis exhibent, ad renatas uſque literas, hoc eſt fere ad inventionem typorum in libris edendis uſurpatorum. Primus horum eſto Nicephorus Caliſtus qui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Lib. I. Cap. 39. totum exhibet. Huic fere proximus eſt Cedrenus Compendii Hiſtorici, Tom. I. pag. 196. Deinde Zonaras; niſi & hic ſit cæteris anteponendus, non enim admodum ſedulò temporum rationem in his non valdè neceſſariis perſequor; is autem Zonaras Annalium Lib. I. Cap. 4. Tom. I. edit. ultimæ pag. 267. hoc teſtimonium deſcripſit; & Michael Glycas Annal. Parte III. pag. 234; qui ad hoc videtur alluſiſſe. Hiſce omnibus addendus Suidas; quanquam is Sophronium, Hieronymi interpretem, per omnia ſecutus eſſe videatur.

16. Tranſeo jam ad alteram quaſi partem, ut eos ex latinis ſcriptoribus enumerem qui hoc teſtimonium comprobant, quorum tamen, utpote recentiorum, auctoritate non multùm hujus teſtimonii fides & veritas adjuvatur, niſi quod oſtendant conſtantem doctorum de hoc teſtimonio ſententiam. Horum igitur antiquiſſimus eſt, ut puto, Frecuplhus Epiſcopus Lexovienſis, qui Tom. II. Chronic. Libr. II. capite quinto ex Hieronymo hoc teſtimonium videtur eſſe mutuatus. Hunc

ſequatur

ſequatur Johannes Sareſberienſis qui claruit ſub Friderico Imperatore primo, quique hæc verba citat Lib. II. Cap. 9. Polycratici ſeu de Nugis Cur. ab initio teſtimonii ad hæc verba, *Chriſtus hic erat:* ex quo ſatis patet eum vidiſſe antiquam verſionem. Hunc excipit Vincentius Bellovacenſis circa A. C. MCCCXV. qui libro ſeptimo pag. 229. in medium id protulit ex eadem verſione; & Petrus Comeſtor in Hiſtoriâ Evangelicâ capite XXIX. ex eadem quoque verſione, ut videtur; & Baptiſta Platina in Libro de Vitis Pontificum.

17. Ad annum itaque Chriſti CIƆIƆ intemerata hujus teſtimonii fides manſit & auctoritas, multiſque etiam pôſt annis, donec tandem exorti ſunt Hubertus Giſanius Juris C. & Lucas Oſiander Theologus, M. Lutheri partibus addictus, qui primi, quantum reſcire potui, de hoc auſi ſunt dubitare. Sed datâ tum portâ, quod iſti leviſſimâ conjecturâ negaverant, alii non modò negare, ſed & argumentis pro captu ſuo validiſſimis confirmare non ſunt veriti. Poſteaquam autem poſteriorum ſæculorum, hoc eſt decimi ſexti & ſequentis a Chriſto nato, hujus teſtimonii aſſertores ac defenſores enarravero, de illis quoque loquar qui Giſanium ac Lucam Oſiandrum ſecuti, non obiter modò ſed & datâ quaſi operâ, vel partim etiam libris integris hujus teſtimonii fidem elevare ſunt conati;

quibus nominatim quantum possum prolatis, eorum quoque rationes generatim ac leviter, tametsi fideliter in medio proponam; his vero excutiendis non solùm hujus quod reliquum erit, sed alterius quoque tractationem sermonis reservo.

18. Cum in eo jam verser ut primò tantum proponam eos qui hoc & superiore sæculo, vel non multò antè, hoc Josephi testimonium vel probaverunt vel etiam defenderunt, eos cæteris præponam qui id tantùm nudè proferunt, sed eo modo ut id etiam comprobare videantur. Nec tamen omnes hîc advocare possum, sed præcipuos, eosque quorum notitia ad me pervenerit: quibus non solùm temporis ratione, sed & nobilitatis prærogativâ præpono Johannem Picum Comitem Mirandulanum, nec minùs etiam doctrina clarum. Consulatur ejus Epistola ad amicum ignotum, quæ sic incipit, *Quisquis es*, &c. *In Josepho Græco scio*, inquit, *esse quædam, quæ de Christo & fidem & honorificam faciant mentionem.* Petrus Galatinus ex Judæo factus Christianus Libro primo de Arcanis Catholicæ veritatis, capite quarto, quo de Judæorum scriptoribus, quos paulò pòst Christum passum esse contigit, & quid de ipso senserit peroravit. Iste vero non modò hoc testimonium profert, sed & ostendit quales sint illi Judæi qui de Christo nostro prout Josephus sentiunt, de quibus in hoc

hoc ſermone infra dicemus: quæ quidem viri docti verba ſi accuratè adverſarii noſtri penſitâſſent, nunquam tam acerbè pro hujus teſtimonii ſuppoſitione contendiſſent. Centuriatores Magdeburgenſes hunc etiam locum laudant, utque verum citant Lib. I. Centur. I. Cap. 10. Sebaſtianus Munſterus in notis ad Libr. V. Cap. 44. Gorionidis, teſtimonium Flavii vocat, *magnificum præconium.* Sic quoque Sixtus Senenſis Tom. II. Libr. IV. Bibliothecæ ſanctæ de Joſepho loquens, inquit *eum fuiſſe Chriſtianorum amicum, quanquam Judæus eſſet, Dominumque Jeſum inſigni elogio celebrâſſe.* Hunc ordine ſequitur Cæſar Baronius Cardinalis Annalium Eccleſiaſt. Tom. I. ad Annum Chriſti XXXIV. hæc Joſephi verba referens, ſimul etiam ſe credere profitetur, *hunc non niſi Dei virtute compulſum atque coactum fuiſſe* ut hæc ſcriberet. Quum autem, ut ſuſpicor, videret quoſdam hoc teſtimonium rejeciſſe, id ſibi negotii dedit ut aliquatenus vindicaret. Quamobrem ad A. C. XCVI. Sermonem de hoc Flavio repetens de illo ſic diſſerit, ut etiam contra Oſiandrum defendere videatur. Ne quid hic dicam de Johanne Gabriele Biſciola, vel de Joh. Spondano, qui cùm hujus Annales ad Epitomen redactos ediderint, nemo non videt illos ad hanc claſſem eſſe referendos. Antonium quoque Poſſevinum ea de cauſa Bibliothecæ ſuæ Lib. XVI.

Cap. XIV. Baronium secutum prætermitto. Vincentius Lupanus in notis suis ad Librum quintum Historiarum Taciti hunc locum tum legisse ostendit, tum etiam comprobâsse. Similiter Franciscus Feuardentius, in notis ad Irenæi Librum IV. Cap. XIV. ubi cùm asserat Irenæus, oportere veritatem accipere testimonium ab ipsis extraneis, hoc ipse inter alia refert Josephi testimonium tanquam ab extraneo.

19. Pluris fieri, & quidem jure, solet judicium eorum, qui de rebus controversis agunt, circa res ipsas de quibus est orta controversia, quam eorum qui res tantum obiter pertractare videntur. Quamobrem Isaacum Casaubon. in Excercitat. XI. ad Annales Baronii Ann. XXI. N. II. cum Baronio disputantem credere licet nusquam prætermissurum fuisse occasionem reprehendendi Annalistam in hoc negotio, nisi hoc esse verum testimonium judicâsset. Sed neque tacuisset, credo, Josephus Scaliger, cui Flavius Josephus admodum placebat, (si de hac suppositione quidquam ei suboluisset.) Tantum autem abest ut Casaubonus sic sentiret, ut contrà potius testimonii veritatem vindicet; annorum rationem in Flavio Josepho de Christo testimonium edente, quam nullam esse Baronius culpaverat defendit; asseritque facere hoc sæpissimè principes Historicos, Thucydidem, Polybium, Livium,

in iis præsertim quibus nolunt immorari; sed & in partibus legitimæ historiæ idem jus persæpe usurpare, neque tamen propterea quemquam illos redarguere. Quam sane Viri docti rationem si perpendissent qui Gifanium Osiandrumque sequuntur Censores, non tam insolenter se efferrent, cùm tam acerbè nostræ periochæ cum cæteris connexionem urgeant.

20. Gulielmus Schickardus vir in Judæorum scriptis exercitatissimus, quales hâc de causâ nescio quomodo magis pronos ad omnia nuperorum Judæorum placita recipienda esse compertum est; quorum Judæorum porrò non interest, ut hoc Josephi testimonium admittatur; iste inquam Schickardus nihil minùs quam Judæorum stat sententiæ. Nam in proœmio ad Tarich, hoc testimonium produxit, ejusque fidem ex ipsis Judæorum scriptis firmare conatur. In quo licet non satis cautè progrediatur; cùm quem ipsi Josephum admittant nescire videatur; ipsum tamen non movebat illa censorum ratio, quæ facit ut non credant Judæum sacerdotem tam honorificè de Jesu nostro sentire potuisse. In hac quoque classe collocandus est Georgius Calixtus in disputationibus de veritate unica Religionis Christianæ, Them. XXVIII. & Conradus Horneius disputationum Theologicarum, Part I. Disp. I. Sect. I. Thes. XLVIII. qui Josephum

aſſerit non alia dixiſſe quam quæ Judæi in ſuo Talmude fateantur; necnon Gregorius Gregorii Francus in Lexico ſancto Num. LXXVIII. qui rectiùs quam illi etiam quos jam ſuprà memoravi, ſuper hac re ſentiens, noſtri Flavii aſſerit majorem eſſe quam vel Gorionidis Rabbinici, vel etiam Talmudis auctoritatem. Quinetiam huc referendus eſt Theodorus Hackſpan in Aſſertione Paſſionis Dominicæ adverſus Judæos & Turcas; Judæum enim introducit confitentem, ſe ſi neget Jeſum noſtrum in crucem fuiſſe actum ex ipſo Flavio ſuo falſi fore arguendum. Ad eaſdem quoque partes vocandus eſt Paganus Gaudentius, qui de progreſſu Philoſophiæ apud Romanos Cap. LXXVII. perorans, adverſus Salianum & Auguſtin. Maſcardum defendit Joſephum, ejuſque teſtimonium ut verum vindicat. *An cœperunt*, inquit, *videre Salmeron, Salianus, Maſcardus, quod cernere non potuerunt tot Sapientiſſimi viri.* Cui comitem ſe dedit Georgius Hornius Hiſtoriæ Philoſophicæ Libro quinto capite ſecundo, ubi ſaniores Judæos in magna æſtimatione Chriſtum aſſerit habuiſſe, quod ex Joſephi Eulogio, ut ipſe dicit, inſigni conſtat. Nec aliter Joh. Conrad. Daunhawerus Act. I. Dramat. Sacri Theatr. I. Phænomen. II. qui id egregium vocat elogium. Has quoque partes ſequitur Joh. Micrælius qui Libr. IV. Judæ,

Dialogo

Dialogo secundo, hoc testimonium adversus Judæos citat & defendit, necnon Jacobus Usserius Armachanus Tom. II. Annal. Ætat. Mund. VII. ubi lectionem quam exhibet Hieronymus lectioni vulgatæ & Eusebianæ præfert. Cum Micrælio consentit Antonius Hulsius Libr. I. Part I. de Adventu Messiæ, Sign. VIII. & pariter defendit. Medius quasi inter hos & censores testimonii incedit Johannes Hoornbeck Lib. III. contra Judæos Cap. V. sed eâ tamen ratione ut lubens tanquam verum admitteret, nisi certioribus argumentis uti maluisset. At verò Jacobus Alting Lib. IV. de Schilo, capit. 29. id non concessit, sed adversus Judæos tanquam verissimum, & Evangelio consentiens urget.

21. Quid plura? vereor ne mea nimis excrescat oratio, si longior fuerim in recensendis pro testimonio sententiis, Johannis Tobiæ Majoris in Act. Apost. Cap. ii. 22. Johan. Gerh. Vossii de Historicis Græcis Lib. II. Cap. 8. Johan. Cocceji, Virdungi, Hadriani Junii, Uchtmanni, Cælestini Capucini Sacræ Historiæ Lib. IV. Art. 5. fol. 400. Martini Alphonsi Vivaldi in glossis ad Petri della Cavalleria zelum Christi contra Judæos, &c. Num. 1014. Josephi Voysin in Disput. Theolog. Orthod. de sanctissima Trinitate adv. disceptationem Hæretici Antitrinitarii, D. de Juignè in Dictionario Historico voce *Joseph*, Auctoris

Auctoris Ephemeridum Gallicarum ad Ann. CIϽIϽCLXVII. menſemque Januarium, ſeverini Waltheri Sluteri in Propylæo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ; quorum plerique non citant modò, ſed defendunt. Difficile enim admodum videtur homini Chriſtiano ampliſſimum hoc teſtimonium ab ipſis Chriſtianis leviſſimâ de cauſâ rejectum videre, neque ſimul indignantem defendere conari. Quapropter ne mirum ſit quamplurimos ex his quos nudè teſtimonium citâſſe dixi, unâ quoque operâ propugnare, licet admodum leviter hoc ſit factum.

22. Ad alterum jam ordinem pervenimus eorum qui hoc teſtimonium non ſolum comprobant ſed & partìm obiter, partìm data opera, juſtos ad ejus defenſionem ediderunt libellos. Inter quos primum ponimus Sebaſtianum Lepuſculum, cui nomen Huberti Gifanii J. C. debemus, quemq; primum accepimus de hoc teſtimonio ſuſpicatum fuiſſe, quo vero ſcripto vel an ore tenus hoc acceperit Lepuſculus, nondum mihi conſtat. Hujus itaq; ſententiam evertere conatur Lepuſculus in Epiſtolâ ad M. Severinum Ertzbergium Scripta Baſileæ A. C. CIϽIϽLIX. die xxiv. Febr. quæ inter Epiſtolas Philologicas Goldaſti Num. LXI. habetur. Hunc ſequi videtur Robertus Bellarminus Cardinalis, qui in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, poſteaquam memorâſſet

Joſephum

Joſephum Hebræum, cujus mirabile quod reddit de Chriſto teſtimonium non laudat modo, ſed & adverſus Hebræos defendit; nullos enim nôſſe Chriſtianos videtur Bellarminus, qui de hoc teſtimonio dubitare fuiſſent auſi; firmiſſimum ex Euſebii & Hieronymi auctoritate profert indicium, atque veritatis argumentum. *Certè*, inquit, *D. Hieronymus & Euſebius, viri doctiſſimi fuerunt, & omnes penè veterum ſcriptorum libros pellegerunt: Et nunquam hoc teſtimonium de Chriſto, Joſepho tribuiſſent, niſi ſciviſſent, verè ab illo auctore ita ſcriptum fuiſſe*, Hucuſque Bellarminus. Aubertus Miræus a Photio memorari ſcribit, quod an verum ſcit infra videbimus, ſic tamen iſte quoque defendit. Michael Waltherus in præfatione Commentar. in Epiſt. ad Hebr. Num. IV. teſtimonium iſtud, quod planè inſigne, auro contrà carius judicio ſuo exiſtimabat, defendit, & D. Joh. Mullerus Part. I. Judaiſmi Libr. I. Cap. 29. Num. VIII. lingua Teutonica editi in eâdem Palæſtrâ ſe exercuit. Atque hi quidem obiter.

23. Nunc de aliis quoque, quorum plerique fere juſtos ſuper hac re tractatus edidêre, videamus. Atque hic primos eos nominabimus quorum Philologicas Epiſtolas ſimul congeſſit Chriſtophorus Arnoldus, ediditque A. C. CIϽIϽLXI. Noribergæ, cum reſpon-

responsionibus adversariorum. Primus autem in hac congerie est Christophorus Adamus Rupertus quem ad scribendum movit Johannis Cloppenburgii cum Ludovico Capello altercatio. Triplici hic suam firmat observatione sententiam. Afferit enim primò è criticorum regulâ nihil esse corrigendum, expungendum, infarciendum; nisi vel Manuscripti codices veteres, bonique fidique addixerint, vel conjecturæ claræ, liquidæ, certæ sint. Secundò, non omnes Judæos fuisse cæcos & hostes nominis Christiani. Non videri alienum ab instituto Josephi, qui se aliàs satis æquum Jacobo fratri Domini præbuit, hoc de Christò testari, præsertim cum multi fuerint in aulâ Domitiani Christi sequaces. Tertiò, inconcussam esse Eusebii & Hieronymi auctoritatem. Deinde periocham connexione omninò carere negat, & Photii silentium nihil esse contendit, quæ duo Sebaldus Snellius moverat.

24. Proximus inter istos, qui pro testimonio steterunt, est Thomas Reinesius, quem doctissimum Germanorum sui temporis fuisse, sunt qui dicere non verentur. Hic autem licet obiter tantum id tangat, attamen Josepho non ita defuit, quin ipsum prout in testimonio habetur sensisse credat & comprobet. Quin etiam Abrahamus Whelocus in Epistola sua vehemens est in defendendâ periochâ, vult enim

ut

ut *tollatur e medio potiùs atque penitùs è mundo Flavius Josephus, quàm ut illam à Christianâ Ecclesiâ gemmam, illam intelligit periocham tolli patiamur.* Nec minus fortiter Thomas Lansius, qui *semper*, ut ipse profitetur, *in eâ stetit sententiâ firmus, Josephum singulari divini numinis impulsu de Jesu Christo veritatem scripsisse.* Hos excipit, alieno tamen nomine non suo, Johannes Christophorus Wagenseil, is regulam a Ruperto positam ex amici sententiâ tuetur; deinde fatetur, licet primo aspectu verba majus quid præ se ferre videantur, quam ut a Judæo sint prolata, accuratiùs tamen considerantibus talem sensum admittere, quasi non ex sui animi, sed asseclarum Christi sententiâ loquatur: Denique ipsum dicendi genus Josephi phrasin quam maximè redolere, & verbum ἐπιτιμάω hoc sensu Josepho passim usurpari. Hæc inquam ille ex amici sententiâ; nam ipse tum temporis dubius erat mentis. Nomen amici non comparet, quod quidem male factum, cum rem acu prope attigisse videatur. Ultimus verò in Arnoldi collectione est Thomas Bangius qui censet elogium illud, ut varietati judiciorum expositum, ita dignum ut ejus sinceritas tutiùs investigata defendatur contra hodiernos Judæos, qui cum nequeant totum Josephum Christianis eripere, nobile hoc tantum membrum de Christo invident. Atque hactenus

ex

ex Arnoldi collectaneis; ad reliquos festinemus.

24. Posteaquam David Blondellus & Tanaq. Faber, quorum ille doctrina & auctoritate, multum hic ingenii vi & acumine valebant, hujus testimonii suppositionem pro viribus asserere fuissent conati, quasi irritâssent crabrones, ingens virorum doctorum numerus in eos insurrexit, ut ipsos hoc pro religione Christiana præsidium eripere vetarent: neque minùs quam duodecim notitiam ad me pervenire contigit. Primus fuit Gulielmus Spencerus S. T. P. qui per commentarios omne genus eruditionis refertos in Origenis Libros contra Celsum à se editos satis orbi literario innotuit, is autem in suis annotationibus verba Origenis, quibus maximè præter stilum moveri Faber videtur, nihil tamen contra hoc testimonium facere ostendit, cum eorum sensum non bene intellexisset Faber, non enim ea mens fuit Origeni, ut vellet Josephum contra Christum scripsisse, quæ vana est Fabri suspicio; sed non credidisse in Christum tanquam Judæorum Messiam. Porrò ejus testimonium esse ita intelligendum, prout nonnulli Jesum pro Christo & Messia haberi voluerunt. Hæc ille; noluit enim ut mihi videtur ultra Origenem suum latiùs pervagari.

25. Eodem

25. Eodem tempore, hunc enim pede presso sequitur Henricus Valesius, qui cùm videret hujus suppositionis crimen in Eusebium, quem tum edebat in lucem, a Tan. Fabro impingi; utrumque & Eusebium & Testimonium Flavianum conatus est defendere. Tollit itaque in notis suis objectionem ex Justini Martyris silentio, Origenis verba explicat, testimonii mentem aperit, Eusebii crimen ut falsum diluit. In eodem campo se Franciscus Regius Juris Conf. Andegavensis exercuit, & dissertatione peculiari hoc argumentum ventilavit. Fertur etiam id fecisse Sutlandus Anglus, & Bosius Germanus, cum de edendis Josephi operibus meditaretur: nec non Fridericus Spanhemius in Epitome Isagogica ad Historiam Ecclesiasticam Novi Testamenti; Natalis quoque Alexander in Historiâ Ecclesiasticâ Veteris Testamenti Tom. VI. diss. X. Tanaquilli Fabri dissertationem adhuc quasi novam Isaacus Vossius in Chronologiâ Sacrâ, scripto de LXXII. Interpretibus subjectâ, pedetentim sequitur confutatque. Dixit etiam aliquid de hoc testimonio in Libro de Sibyllinis Oraculis, nullibi tamen respondet objectioni a stylo petitæ: ut mihi quidem adhuc integra servata esse videatur. Confutationem Fabri ulteriùs prosecutus est Vir doctissimus Daniel Huetius, Episcopus Suessionum designatus, in magno

opere

opere de Demonstratione Evangelicâ, Propositione III. Num. II. ubi nullum non movit lapidem ut hoc testimonium vindicaret. Huetii institutum etiam persequitur Samuel Parkerus, Episcopus Oxoniensis, sed Anglico sermone, in Demonstratione Religionis Christianæ, & adversus Fabrum ingeniosè testimonium defendit. Hunc excipit Tillemontius in Historiâ Imperatorum ad sæculum sextum, ejusque rationes urget, & P. Pagi in dissertationibus ad Annales Baronii, qui cum agmen horum omnium qui testimonium defendunt, claudat, stat Huetii rationibus & Lambecii, de quo jam sum aliquid dicturus. Iste enim Tomo octavo Càtalogi Bibliothecæ Cæsareæ pagina 4. & sequentibus ; longam instituit dissertationem de hoc testimonio, in qua ut illud defendat longè aliam à cæteris omnibus insistit viam: omnia enim hujus testimonii verba in pejorem partem explicat : ut quibusdam satius videatur, vel plane rejicere, vel saltem interpolatum agnoscere quam defendere modo Lambeciano. Hoc autem fecerat Lambecius, ne Josephus nimis Christianè loqui videretur. Sed vanus est hujus metus ; nihil enim est in hac periochâ quod dici a Josepho, in eo quo fuit statu, haud potuerit. Atque hactenùs ista satis de fautoribus Flaviani testimonii dicta sunto.

26. Quo-

26. Quoniam vero quidam sunt qui velut medii inter eos qui hoc testimonium prout nunc legitur in Archæologia Judaica recipiunt, illosque qui prorsus aversantur damnantque ut suppositum, incedunt; ideò placuit medios istos hîc reponere. Sunt autem illi qui hoc de Christo testimonium scripsisse Josephum volunt, sed esse tamen quædam, quæ nunc in hoc leguntur, interpolata. Primus eorum, ut dignitate sic etiam ætate præcipuus, est Richardus Montacutius olim Episcopus Norwicensis, qui in notis ad Eusebii Demonstrationem Evangelicam Lib. III. de verbis ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, *proculdubio*, inquit, *glossema est & marginalis cujusdam Christiani lectoris annotatio, licet habeatur in scripto codice, & in Josepho.* Huic succinit, sed ultrà tantisper progreditur Johannes Henricus Ursinus, ut totam periocham non insertam, sed alicubi interpolatam potiùs divinaret. Videri planè Josephum de Jesu Nazareno honestam aliquam fecisse mentionem; non tamen ejusmodi, qualis hodie legatur. Non probare se Fabri institutum, sed existimare aliquid veri, ut ab Historico, & in laudem Jesu fuisse scriptum. Possem hîc de Johanne Henrico Boeclero dicere aliquid, cum sit in ea sententia ut dubitet quidem, sed non planè rejiciat. Inter hos quoque censendus Joh. Hispanicus, in Libro, quem Gallicè editum ipse vocavit

Shibboleth. Denique multa quidem præclara de Josepho, & hoc præcipuè testimonio expectari potuissent a Stephano Le Moyne, qui per viginti annos Josephi editionem fertur esse meditatus. Sed cum is summum obierit diem antequam voti fuisset compos, standum est illis quæ in notis ad Hippolyti Librum dixit, ubi se Montacutii quam protuli sententiam sequi profitetur. Idem quoque de Thoma Ittigio dicendum videtur, qui quædam verba, & nominatim illa, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, censet esse interpolata. Is autem est qui ad nuperam Josephi editionem prolegomena concinnavit; nisi in alia classe sit ponendus.

27. Jam verò illos, qui adversæ Testimonii fortunæ auctores perhibentur esse, videamus. De quibus, ut ordine progrediatur oratio, dicendum nunc est. Quod ut fiat perspicuè, illi in tria genera sunt distribuendi. Primum genus est eorum qui silentio ipso, hoc testimonium damnavisse feruntur: alterum genus est Judæorum, quorum interest scilicet ne Testimonium istud admittatur ut verum: tertium denique genus est eorum inter Christianos, qui primò quidem palàm & apertè de Testimonio dubitare, posteà verò adversùs etiam sustinent scribere. De illis itaque primo loco dicam, quorum silentium ab istoc tertio genere trahitur, ut falsum & suppostititium esse hoc testimonium combrobent.

28. De

28. De Juſtino Martyre primo loco dicendum eſt. Nam cum iſte de hoc Teſtimonio tacuerit, in eo Dialogo quem cum Tryphone Judæo habuit, licet, ut iſti volunt, magni fuiſſet momenti hoc Teſtimonium in ea Controverſia produci; hinc concludit Faber Juſtini tempore Teſtimonium, quod jam legimus non fuiſſe in Archæologia ſcriptum, ſed aliud plane contrarium, nequaquam Chriſto honorificum. Huic verò ſilentio ſic reſpondeo: nihil certi generatim ex ſilentio poſſe comprobari, præſertim cum Juſtini Opera omnia quæ ſcripſit non habeamus: & licet neque hic neque alii, de quibus poſtea, hujus loci meminiſſent, certi tamen nihil inde poſſet elici. Deinde nihil ponderis habere potuit hoc Teſtimonium adverſus Tryphonem. Aliud longè erat Juſtini inſtitutum, qui non ex Auctoribus profanis, ſed ex ipſis Prophetarum Libris Chriſtianam Fidem & Divinitatem Jeſu Chriſti voluit adſtruere. Ad hanc rem nihil adjumenti Teſtimonium Flavianum conferre potuiſſet. Denique nimis recens erat Scriptor Flavius Joſephus, nec minus à Chriſti morte quam Juſtini ætate remotus, quo fortaſſe nato nondum exceſſerat è vita Joſephus, eratque præterea Judæis etiamnum fortaſſè inviſus nimiùm, multiſque nominibus, ut apud Judæum aliquid auctoritatis haberet. Saltem, fuiſſe quendam Jeſum a quibuſdam ut Prophetam

 agnitum,

agnitum, & postea per primores Populi crucifixum, & quem jam multi ut Christum reciperent. Non negabat Tryphon, ea quæ in Testimonio continentur, quo minus necesse fuit id producere Justino, sed divinos Jesu Christo honores esse tribuendos: circa hoc enim Justini præcipuè versatur oratio.

29. De T. Flavio Clemente Alexandrino proxima lis esto. Is autem licet in Libro primo Stromatum profiteatur se consuluisse Josephum; nusquam tamen hoc citavit ex eo Testimonium. Sed neque alias eum citavit, ubi tamen sæpius optima se offerebat occasio. Vel itaque non habuit Clemens hujus Libros vel saltem non tanti duxit, ut sæpiùs laudare fuerit necesse, in re presertim ubi Josephus Clementem non multum adjuvare potuisset. Nemo tum negabat Christum extitisse; & fortasse produxit in illis qui deperditi sunt Libris. Sed neque eos, qui adhuc supersunt, integros habemus.

30. Tertullianum, sicubi pro se facere videtur, allegat Faber; ubi secus, vel negligit, vel etiam planè deserit. Sane ubi Tertullianus citavit Josephum, ibi aliquid poterat, ejus auctoritas, cum scilicet in Apologetico defendit Judæos ex Josepho, quod cultus eorum religiosus irrideretur. In aliis, ut negotio de Christo, ampliora habuit testimonia Tertullianus. Ad ipsos Imperatorum Senatusque

Com-

Commentarios publicos provocat. Sed ridet eumFaber & jactat quod nimium avidè credulus fuerit Tertullianus: Jure ne an injuria, non eſt hujus loci diſputare. Sed hoc affirmo; licet Tertullianus hujus loci meminiſſet, ei tamen non haberet fidem Faber, ut a propoſito vel minimùm hujus auctoritate commoveretur, quem in aliis non probat. Inſtant verò, licet non citaverit in Apologia Tertullianus, cur non utitur hoc Argumento adverſus Judæos? Sed facilis eſt reſponſio, nempe quia hi neque Joſephi auctoritate moventur ut ea credant, quæ in hoc Teſtimonio reperiuntur; præſertim cum eo tempore de Chriſti exiſtentia nemo dubitaret.

31. Nunc ad Origenem ventum eſt: quem Tan. Faber non modò de Teſtimonio ſiluiſſe contendit, ſed & contra illud ſcripſiſſe; adeo ut prout ejus fert ſententia, Origenes ſit ad eorum claſſem, qui creduntur contra hoc Teſtimonium ſcripſiſſe, revocandus. Contra autem ſcripſiſſe creditur, quod aliud Faber planè huic Teſtimonio contrarium in Archæologia ſibi legiſſe videatur. Ex eo duos excerpit locos Faber, quibus præcipuè adductus eſt, ut contra hoc Teſtimonium ſcriberet. Primus eſt ex ejus Commentariis in Matthæum, qui Græcè ſic ſonat, καὶ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν οὐ καταδεξάμενος εἶναι Χριστόν, οὐδὲν ἧττον Ἰακώβῳ δικαιοσύνην ἐμαρτύρησε τοσαύτην. λέγει δὲ ὅτι καὶ

ὁ λαὸς ταῦτα ἐνόμιζε διὰ τὸν Ἰάκωβον πεπονθέναι. Græca ista non vidit Faber, sed Latina tantùm, quæ amplius quid sonare videntur; sic autem se habent; *Quodque mirum est, cum non probârit hanc sententiam, Jesum nostrum fuisse Christum, nihilo seciùs Jacobo tam magnificum Justitiæ Testimonium præbet*, &c. Alter est è Libro primo contra Celsum, ὁ αὐτὸς, καίτοιγε ἀπιστῶν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ. Sed ex his nihil aliud effici potest nisi hoc, Josephum non fuisse Christianum, quod quidem omnes lubenter fatentur. Neque quisquam adhuc est, quod sciam, qui Testimonium aliter explicaverit, si paucos excipias, & eos qui huic malè esse volunt. Neque sanè hæc verba ὁ χριστὸς οὗτος ἦν, ut infra videbimus, statim supponunt eum qui proferat Christianum esse, hoc est, agnoscere Jesum pro Christo, eo modo quo alii Christiani solent; sed solummodò ex vulgi captu vel consuetudine locutum esse. Sic ipsi quoque loquuntur adversarii aliis in rebus; quemadmodum ubi, verbi gratia, Salmasius & Blondellus quem repudiabant Ignatium, ut falso nomine sic vocatum, Ignatium tamen sæpiùs nuncupant. Quapropter jure, ut sibi videtur, carpit Hammondum Dallæus de scriptis Ignatii p. 445. quòd sic loquentes sententiam mutâsse dixerit. Quod quidem etiam de nostro Flavio dici poterit, quem injuriè

juriè Christianum esse vellent, quod in isto Testimonio dixerit, ὁ χριστὸς οὗτος ἦν.

32. Sed ut ad Origenem Fabrumque redeamus. Quandoquidem hic & alii tantopere Origenis auctoritate commoveri, siquidem ipsis liceat ut volunt interpretari ejus verba, videantur: quidni mihi, quod his liceat, quando se Eusebii atque Hieronymi auctoritate premi sentiunt; ut nempe Origenis ipsius auctoritatem hac in re nihili faciam, quòd hic non satis accuratè Flavii verba legisse reperiatur, siquidem verba Josephi de Johanne Baptista & Jacobo Fratre Domini eo trahit, ut nequeant cum verbis Flavii, prout nunc leguntur, convenire: & eodemquidem loco, ubi de Christo Josephum male sentientem fuisse asserit. Ideoque cum verba Josephi tam male accepisse constet, cur non etiam Testimonium de Christo male intellexisse censebitur? Ait enim, ut ipse ex Josephi sententia loqui profitetur, Johannem in peccatorum remissionem tinxisse; deinde propter Jacobi necem Urbis excidium contigisse. At vero neutrum horum, si verba Josephi diligentiùs perpendantur, ita se habet. Dicendum est igitur, Origenem verba Josephi in rem suam torquere voluisse: quo fit ut in talibus minùs valeat ejus auctoritas. Rectè itaque quod Eusebio nostro objecerant his repono. Tantum enim abest ut inde quis jure concludat Origenis Co-

dices hoc Teſtimonium de Chriſto aliter ac nunc legiſſe, & minus Chriſto honorificè; ut potius ſi verba de Chriſto in Codice Origenis ejuſdem farinæ atque coloris fuerint cum illis que de Johanne Jacoboque referuntur; tum quidem neceſſe eſt ut inde quis jure concludat Origenis Codicem hoc Teſtimonium ſic extuliſſe, ut ne minùs ac in cæteris fuerit Evangelio congruum. Adeo ut ego quidem potius contrarium eorum quæ illi præ ſe ferunt, eliciam. Quæ cum ita ſint, de locis Origenis ſic mea fert Opinio; Origenem non fuiſſe quidem ignarum Teſtimonii Flaviani, ut nunc legitur; neque aliter ac nos id intellexiſſe: ſed cum videret Joſephum narrationem de Chriſti nece ſic eſſe in hoc Teſtimonio conſecutum, quaſi ejus Paſſio nihil ad Gentis excidium aut dedecus pertineret, cum tamen ad illam Jacobi perventum eſſet, non potuiſſe Joſephum adeo tacere, quin factum illud Primoribus Gentis Regique diſplicuiſſe fateatur: hinc ultrà tendens Origenes credit Joſephum de hujus nece tanquam excidii cauſa peroráſſe. Atque ſic ſatis compertum eſt, nihil adverſariis prodeſſe Origenis auctoritatem; ſed Teſtimonium ab eorum objectionibus inde petitis eſſe liberatum. Verum, ut ingenuè fatear, Origenes ex ſola memoria mihi Joſephi verba aut ſententias citâſſe videtur.

33. Ori-

33. Origenis solidum, ut isti putant Judicium, illustrare conatur Faber istis Verbis Theodoriti ex parte postrema Commentarii in Danielem desumptis, quæque Fabro Johannes Dallæus in causæ Subsidium suppeditavit: Ἰώσηπος ὁ ἑβραῖος τὸ μὲν χριστιανικὸν οὐ δεξάμενος κήρυγμα, τὴν δὲ ἀλήθειαν κρύπτειν οὐκ ἀνεχόμενος. Per me licet, ut Origenes ex his verbis lucem accipiat; at verò cùm extrema verba, Josephum non potuisse Veritatem occultare dicentia, (quæ fraude in his rebus non ferendâ, quia causæ suæ noceant reticet Faber) pleno quasi ore clamitent, Theodoritum hoc Testimonium de Christo vidisse; ubi enim gentium, nisi hoc in loco, Veritatem istam agnovit Josephus; tantum abest ut Theodoritus ac Origenes contra nos faciant, ut jam clarè persuasum habeam utrumque hoc Testimonium legisse; de Theodorito vero rem esse certissimam.

34. Ingentem edunt strepitum Faber, & alii nonnulli quoniam Photius de hoc Testimonio silere videatur. Aiunt vero si Photius vidisset, utique & annotâsset; deinde si vidit, nec tamen annotavit, magnum argumentum esse ipsum existimâsse fraudem hîc inesse. Sed nunquam id efficient quod volunt. Nolo hîc eo confugere ut dicam, non semper ex hac Bibliotheca nosci posse Photii sententiam; siquidem verum sit quod olim Hadrianus Vale-

sius

sius erat pollicitus probare, hanc non esse omnem Photii, sed tertiâ & ampliùs parte interpolatam. His respondebo quasi universa fuisset a Photio consarcinata. Primùm ergo rogo, quid si hoc non in Photii Lectionibus perlegatur. An ergò falsum aut suspectum esse debet quidquid ille dicere prætériit. Ecquid non sufficit, tot alios ipso vetustiores hujus Testimonii meminisse. Tantundem est ac si quis diceret, quod etiam rectiùs ut mea quidem fert sententia dici possit, ea omnia esse supposita in Sacro Codice quæ Josephus narrare neglexerit. Præsertim cum in Archæologia, quæ in Sacris Judæorum Literis habentur, ipse profiteatur isthæc velle se consequi. Photius verò excerptoris partes tantummodò agit; omnia se pertractare velle non profitetur. Sanè ubi Photius Archæologiam legebat, non tam notatu digniora excerpere videtur, quam singulorum Librorum nuda Argumenta perscribere, quô factum est ut hoc excerptum adeo sit jejunum, ut nequidem ullam de Johanne Baptista, aut etiam Jacobo, mentionem faciat, Quæ tamen vera esse plerique adversarii fatentur. Quin & Excerptorum hic mos est ac consuetudo, ut multa etiam prætereant notatu dignissima; præcipuè que nota & pervulgata sunt. Hic itaque cum videret Josephi Testimonium omnibus notum citatumque celebrari, noluit hic excerpere, At verò alia

illi

illi alibi mens fuit, nec enim de Teſtimonio tacuit, ut jamjam videbimus.

35. Urgent porrò; Photius * iſte juſtum Tiberienſem perſtrinxit, quod communi Judæorum vitio laborans nullam prorſus de Chriſto faciat mentionem. Poſtea verò dicit † Librum περὶ τοῦ παντὸς, non videri ſibi eſſe Joſephi, quod Liber iſte de Chriſto loquatur ut vero Deo, & modo inenarrabili generatum eſſe aſſeveret. Reſponſio verò eſt in promptu; nam cum hæc ſcriberet, nondum viderat Archæologiam, ideoque credidit eum eodem quo juſtum Tib. laborâſſe vitio. Utcunque tamen rectè putavit Librum illum, qui eſt Hippolyti, non eſſe Joſephi, quia nimis Chriſtianè loquitur; quodque non eâ ſolâ ratione factum eſt quòd Chriſtus ibi nominetur, ſed quòd Verba fiant de ineffabili ejus generatione tanquam Dei Filii, Ergo ſi fortaſſe præ oculis Archæologiam habuiſſet, cum hoc de Juſto Tib. judicium ferret, aliam eſſet viam conſecutus. De loco ubi Photius credi. poſſit Teſtimonium Flavianum legiſſe videamus. Codice CCXXXVIII. clara fit de Jeſu Chriſto mentio, quaſi ex Joſepho, his verbis, ἐφ' οὗ καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἡμετέρου γένους παρθενικῆς ἀποτίκτεται μήτρας, καθ' οὗ καὶ μανεὶς Ἡρώδης, τοῦ μὲν δεσπότου διήμαρτε, φονεὺς δὲ πόλλων νηπίων γίνεται. Dixi, *quaſi ex Joſepho*, Photius

* Cod. XXXIII. † Cod. XLVIII.

Photius enim excerptum Josephi tantummodò videtur excerpere, ait enim, ἀνεγνώσθη ἰωσήπου ἡ ἀρχαιολογία ἧς ἡ ἐκλογὴ, ὅσα τε ἱστορεῖ περὶ ἡρώδου. Licet ista aliter quoque accipi posse videantur: quasi non suprà, sed nunc: non integram Archæologiam; sed Herodis facta Bibliothecæ suæ mandare voluisset. Agnosco tamen lubens Photium istud ex sua sententia addidisse: sed cum posteà de Johanne Baptista hæc subsequantur, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν μέγαν ἀνελὼν ἰωάννην τὸν πρόδρομον δεδιὼς Ἰώσηπος φησὶ, μὴ τὸ ἔθνος αὐτοῦ διαστήσει. Utcumque priora hujus sententiæ Verba sint Photii, ejusque solùm de Precursore isto sententiam contineant, isthæc tamen quæ sequuntur, non ex ipsius modo Photii confessione, sed per se ipsa Josephi esse compertum est. Nam illa ratio, Johannem in carcerem fuisse conjectum, & capite pœnas dedisse propter Herodis metum, ne Judæos ad rebellionem concitaret, prorsùs est Josephi propria & Evangelio contraria, Quo fit ut etiam quæ sequuntur, κατὰ τοῦτόν καὶ τό σωτήριον ἐγεγόνει πάθος, non minùs ex Josephi sententia, visoque Testimonio dicere potuerit Photius, licet eam suis quodammodò verbis obumbret: cum & illa quæ sequuntur de Anano qui curavit lapidibus cædi ad necem, Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου, ad Josephum quoque pertinere sit verum. Quæ tria notatu dignissima sunt fere præcipua & sola de qui-

busdam

buſdam fidei noſtræ Principibus viris teſtimonia, quæ Joſephus cum Evangeliſtis communia habere videatur. Quidcunque verò dicant, de Joſephi Teſtimonio Photium non prorſus ſiluiſſe jam patet: nam cum ita cædem Johannis Baptiſtæ & Jacobi deſcribat, ut ipſum Joſephum ſecutus eſſe videatur; tametſi illa ferè ſuis verbis more excerpentium efferat, quidni & Paſſionem Chriſti juxta eundem conſequeretur. Aut ſi Teſtimonium Flavianum de Chriſto non vidit, cur tamen de Chriſti Paſſione loquitur, aut cur non monet Joſephum non minùs ac Juſtum Tiberienſem de Chriſti Paſſione tacuiſſe. Quod ultimum cum Photius nuſquam fecerit, reſtat ut eum Teſtimonium de Chriſto Flavianum perlegiſſe fateamur. Miſcuit equidem ſua quædam de Chriſti natalibus; ſed quid vetat excerpentem cenſoremque, ne ſua quandoque interponat alienis. Sunt qui ſuſpicentur Photium, dum alibi Archæologiæ Librorum Argumenta ſcriberet, rem ita de Induſtria implicare; fortaſſe ut conſulatur iis, quæ ſuprà ſcripſerat de Libro περὶ τῦ παντός, ne ſibi forte nimis apertè contradicere cognoſcatur. Sed vanus eſt hic metus ac ſuſpicio, cum hîc eam de Chriſto mentionem faciat, quam alibi ſicco pede prætererat, brevitati proculdubiò conſulens. Quæ cum ita ſint; tum quidem Photius noſter eſt.

36. Sed neque adhuc relinquimus Photium; quin priùs, quod nobis objiciunt ex eo silentium, in ipsos adversarios retorqueamus. Etenim si verum est quod ipsi dicunt, Photium silentio suo Testimonium damnavisse, id enim subnotare neglexisse ea de causa, quod spurium esse tum crederet; cur non ergo Photius, dum tot alios perlegeret, qui id Testimonium pro vero agnoscerent, confutat? Dignum sanè fuit isthanc imposturam suâ censurâ, si quidem eam esse imposturàm credidit, perculisse. At verò cùm hoc nullibi fecerit, hinc pari jure, ac equidem potiore concludamus, eum quoque non minùs Flavianum Testimonium comprobâsse. Ergo in posterum sibi caveant, ne damnosum istud silentium, nobis vero utilissimum objecerint.

37. Ad alterum adversariorum genus quod & in ista recensendum Oratione pervenimus. Hi autem sunt Judæi. Nemo autem negabit quin eorum intersit, ne Testimonium Flavianum admittatur. Quapropter haud mirum esto, si uno ore omnes hoc Testimonium respuant. De omnibus differere neque possum, neque statui. Fatetur Menasses Ben Israel in Literis ad Arnoldum datis, hoc Testimonium esse *Apocryphum* (sic enim loqui amant) communem Judæorum fuisse sententiam. Quamobrem duo tantùm hîc monebo, deque illis solùm, quæ ad rem istam maxime pertinere

visa

visa sunt, disseram. Primum enim cum observavisset Baronius ad A. C. XXXIV. in pervetusto Judæorum Codice Historiæ Flavianæ è Græco in Hebraicum Sermonem translatæ abrasam esse periocham quandam; quamque ipse, hoc esse de Christo Testimonium, suspicatur: quo fit ut in Editione Munsteriana hiulca sit oratio, velut observavit Cloppenburgius; hoc avidè arripiunt nonnulli, ut fraudem Judæorum suggillent. Faber autem acutè ut omnia, licet minùs cautè, conatur in rem suam vertere; aitque, ei qui hoc abraserit, fraudem scilicet suboluisse: iste Codex Romanus cum sit proculdubiò Josephi Gorionidis inter Judæos hodiernos satis noti, non mirum esset si de Christo hîc taceret. Nunquam tamen ego adducar ut credam, in isto Gorionidis, vel alio quovis Hebræorum Codice extitisse hoc de Christo Testimonium. Omnes in atra caligine versabantur & Andabatarum more pugnabant, qui de hac periocha ex Romano Codice abrasâ verba faciebant; donec exortus sit Vir in Literis Hebraicis doctissimus Johannes Christophorus Wagenseil, qui ex Editione Hebræa Cracoviense & Germanica Versione Pragæ per Judæos editâ, ostendit in istis verbis, hinc sublatis & abrasis, illinc omissis sermonem esse de Tiberio Cæsare Pilatoque, qui statuas in Urbem Hierosolymorum noctu est conatus inducere, quibus Plebs Judæorum valde fuit com-

commota. Quæ verba cum ſint in Tiberium paulo duriora; ne hodiernos Imperatores offenderent, partim ex ineditis Codicibus ſunt ſublata, partim etiam in editis quibuſdam omiſſa a Judæis Germanis; licet alii in ſuâ Sarmatiâ, Cæſaris iram non pertimeſcentes, hæc verba repoſuerunt. Hinc cognoſcite quàm periculoſum ſit, ut obſervat quidam, de loco aliquo corrupto aut genuino, ſine Codicum auctoritate, judicium facere, vel fidem aliis habere.

38. Vir doctiſſimus me comiter monuit per literas, Judæos ipſos fraudem noſtri Teſtimonii comprobâſſe; imò pugnâſſe locum non extare in antiquiſſimis Joſephi manu exaratis Codicibus Mediceis; idque Coſmo I. Etruriæ Duce fuiſſe compertum. Hæc enim narrare Auctorem Portæ Veritatis M. S. qui floruit & ſcripſit circa A. C. CIƆIƆCXXX. Quanquam difficile ſit de illis loqui Codicibus, quos nunquam vidi, habeo tamen quædam non ſpernenda, quæ huic Judæo opponam. Primò enim ſatis conſtat, Judæos cùm de Joſepho loquantur, eum intelligere, quem in manibus verſant, Gorionidem ſcilicet Hebræum; de quo ut ait R. Menaſſes Ben Iſrael, eundem eſſe cum Flavio Joſepho, nunquam fuit inter Judæos lis ſuborta: quoniam unanimiter credant, Flavium ipſum, ſcriptorum Hebraicorum quæ ſub Nomine Joſephi Gorionidis volitant

litant, auctorem esse. Hunc vero Gorionidem non mirum est præteriisse testimonium de Christo. Sed & Gorionidem esse, quem hic Judæus laudat Veritatis Portitor, Hebræum, vel saltèm Hebraicè scriptum, nullus dubito; cum nostrum Flavium, cujus Archæologia Græcè extat, omnes penitùs Judæi hodierni rejiciant, prout infrà comprobabo; Gorionidem suum solumque admittant. Sed quem Josephum? Judæum quidem, sed nugatorem, impostorem, ignarum, impudentem, multò recentioris ævi. hominem, utpote quem constet non ante IↃCC annos scripsisse, cujusque nemo Judæus ante CCCCLXX annos meminit. His enim eum ornat laudibus Scaliger. Quinetiam probat, Turonensem Francum fuisse; & produnt eum sua scripta. Hunccine igitur iste Veritatis Portitor nobis obtrudere pro vero & genuino Flavio? Nihil tamen hic facit, quod non ab aliis in hoc negotio factum sit priùs: fertur enim, hac ratione [a] Isaacus Abarbanel Flavii auctoritatem negligere, *non enim*, inquit, *sic extat in Libro F. Gorionis, qui inter nos est.*

39. Quantumvis autem iste Veritatis Portitor asseveraret extare Codices M S S. Flavianos,

F Græcè

[a] Commentar. in Daniel. vid. Observation. Gul. H. Vorstii ad R. David Ganzii Chronologiam.

Græcè vel Latinè, in Bibliotheca Medicæa, illi tamen nullam fidem haberem, cùm afferat in illis non comparere testimonium de Christo Flavianum. Nam cùm Isaacus Vossius, Vir candidus & in tractandis id genus literis peritissimus, decem aut circiter, nec ampliùs annis post hunc Portitorem, & eodem quoque tempore Emericus Bigotius, iisdem laudibus dignissimus, omnes Bibliothecarum Florentinarum forulos excusserint; ac ibi etiam duos codices M S S. Flavianos contulerint, & secum invicem communicaverint; quis dubitat Vossium siquid hujusmodi sibi compertum esset, non fuisse taciturum? Sed & omnes qui de hoc scribunt testimonio, uno ore clamitant hoc testimonium in omnibus legi codicibus, etiam antiquissimis. Neque hoc negavit Blondellus, sed aliunde vim horum omnium conatur eludere. Usquedum vero ampliùs constet de Florentinis Codicibus; oppono istis Rabbinicis & antiquissimis quod aiunt Flavii Josephi M S S. exemplaribus, primo quidem Codices Eusebii, Ambrosii, Hieronymi, Ruffini, Cassiodori, aliorumque vetustissimos fideiq; non temeratæ: deinde & alios qui adhuc extant; qualis est ille in Bibliotheca Cæsaris Græcus, ab Augerio Busbequio olim Constantinopoli comparatus, quemque ad partes Lambecius advocat: atque etiam dua alii Latinè versi, in

in eadem Bibliotheca, membranacei; qui omnes hoc teſtimonium repræſentant. Poſteà verò etiam oppono codices quibus uſi ſunt Iſaacus Voſſius & Emericus Bigotius, partim græcos, partim verò latinos; quorum unum habuit Iſ. Voſſius, nugatore Gorionide antiquiorem, hoc eſt jam ante octo ſæcula exaratum, qui quidem antiquam verſionem exhibet: Denique Codicem Peireſcianum, quem vidit Henricus Valeſius: niſi & hunc quoque viderit Bigotius. Eum autem ſatis eſſe vetuſtum credo, quia adſcripta habuit Scholia in Teſtimonium Flavianum, ex quo unum Scholion infrà deſcribam.

40. Reſtat ut jam tertium genus adverſariorum, hoc eſt Chriſtianorum, recenſeamus, qui partìm de fide hujus Teſtimonii dubitare, partìm etiam contrà ſcribere, & inſertum ab aliena manu probare ſunt conati. Quem verò primum omnium qui de hoc teſtimonio dubitâſſe feruntur, falſumve pronunciâſſe dicam, nondum ſtatui: mens enim inter duos eodem tempore florentes, Hubertum ſcilicet Gifanium, Juris Conſ. & Lucam Oſiandrum, Theologum hæret dubia. De Luca Oſiandro primo loco perorabo; quia ejus liber in quo adverſus Teſtimonium ſcripſit, ad manus meas pervenit; de Hub. Gifanio, quem tamen antiquiorem fuiſſe credo, fando tantum audivi;

neque ipſe fortaſſe literis commiſit ſententiam ſuam; fierique potuit, ut neuter alterius rationes contulerit cum ſuis. Lucas Oſiander quando floruit, ex eo licet conjicere, quòd teſte * Thuano, A. C. CIƆIƆLXIV. colloquio Maulbrunenſi de controverſia Euchariſtica interfuerit, Notarius ex parte Virtembergicorum delectus, cui ſocius ſit adjectus Gulielmus Xylander è partibus Palatinorum. Deinde † A. Chriſti, CIƆIƆLXXXI. cum M. Cruſio junctus, diſputationem inſtituit contra Hieremiam C P. Patriarcham. Is igitur Oſiander cum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Epitomen ederet, relictis || Centuriatoribus Magdeburgicis, de hoc teſtimonio ſic pronunciat: *Teſtimonium Joſephi de Chriſto, ego omnino ſuppoſititium eſſe credo, & ab aliquo ſciolo ipſius libris inſertum. Si enim Joſephus ita de Chriſto ſenſiſſet, ut teſtimonium illud præ ſe fert, Joſephus fuiſſet Chriſtianus, cum tamen in omnibus ejus ſcriptis nihil prorſus, quod ſaltem Chriſtianiſmum redoleat, reperiri queat.* Hæc quidem leviuſcula eſt, tamen eſt ratio: ſed Hubertus Giſanius nullam prorſus ſuſpicionis ſuæ dedit, quantum potui cognoſcere, rationem. Audiamus Sebaſtianum Lepuſculum. *Hub. Giſanius*

* Thuani Hiſtor. Lib. XXXV. † Thuani Hiſtor. Lib. LXXIII.
|| Cent. I. Lib. II. Cap. 7.

us J. C. omnium disciplinarum & antiquitatis studio ornatissimus, existimavit hunc locum esse spurium: & a Christiano quodam Patre, qui Judæis & Christianis factum vellet interpositum. Quid non licebit, si suspicari modò sit satis ad evertendam scriptorum fidem? Hic sanè nihil, præterquam suspicatur.

41. Hos sequuntur Jacobus Salianus, Alphonsus Salmeron, & Augustinus Mascardus; & æquis propemodum passibus [a] Jacobus Capellus, cujus verba pariter atque sententiam sequitur [b] Ludovicus Capellus: cui etiam magna fuit de hoc loco cum Johanne Cloppenburgio controversia; quamvis uterque idem de suppositione Testimonii sentiret; sed de modo & ratione lis erat, altercabanturque de rei qualitate, priùs quàm de existentia constaret. Istis quoque temporibus hoc Testimonium damnâsse feruntur sequentes, (non enim puto sententiam suam palàm fecisse, quod cum ita sit, eorum nomina ex aliena fide coactus sum recuperare.) In hoc itaque numero statuunt Danielem Heinsium, M. Z. Boxhornium, Claudium Salmasium, Johannem Fredericum Gronovium, Gulielmum Henricum Vorstium, Johannem Freinshemium, Theodorum Grafwinkelium, &

 Johan-

[a] Comm. in Act. Ap. [b] Compend. Hist. Judaicæ,

Johannem Dallæum: quibus addi poteſt,[c] Chriſtophorus Noldius, qui Capellum ſequi videtur, ejuſque comprobare rationes.

42. Iſti quidem non multum mali Teſtimonio Flaviano feciſſent, niſi Sebaldus Snellius, & Chriſtophorus Arnoldus, in Germania rem iſtam aggreſſi, in eo opere tantis ingenii conatibus deſudaviſſent, ut Teſtimonium propemodùm confeciſſe videantur. Ille duo tantummodo præcipua objicit; primò quidem connexionis defectum, deinde Photii ſilentium. Hic vero quaſi ſibi diffiſus, opem amicorum imploravit, quorum ſollicitatis ſententiis, in cauſæ ſubſidium advocavit; præſertim autem D. Blondelli, atque Tanaquil. Fabri, qui, dum cæteri in Germania litem inter ſe agitarent, in Gallia Judicio conſtituto, Teſtimonium prorſus rejicere & damnare voluerunt. Cognoſcite igitur quibus rationibus freti, tam inſolenter ſe extulerint, ut ne quidem ampliùs quemquam de ſuo judicio dubitare patiantur. Hæc verò proponit D. Blondellus adverſus teſtimonium: Primò, quòd deſit connexio, cum non cohæreat Teſtimonium neque præcedentibus, neque ſubſequentibus. Secundò, falſum eſſe, quod dicatur de Chriſto, quaſi ille multos Gentiles ad ſe traxerit. Deinde tertiò, in id quoque animadvertit, quod Chriſtus vir eſſe dubi-

[c] Hiſtor. Idam. Num. XX.

dubitetur, quia mirabilium operum erat effector. Quartò, negat Blondellus, Christianos ex gentibus ac Judæis promiscuè collectos, dici φῦλον potuisse. Quintò denique, absurdum esse, Josephum a Christianismo alienissimum, & ad Gentiles potiùs inclinantem, prædicare Christum resurrexisse, & in illo completa fuisse divina vaticinia. Habet iste quoque quid peculiare; nempe, cum illud quod occurrit in Archæologia de Johanne Baptista testimonium, rejiciat. Sola vero huic est ratio, quòd nec ista bene cum cæteris cohærere videantur.

43. Tanaquilli Fabri dissertatio est longiuscula, cùmque illa multa complectatur, ut falsitatis hujus testimonii probationem consequatur, rationum capita & argumenta, hic subnectere non gravabor. Primo quidem loco objicit; multa hìc dici, quæ Josepho dicere minimè conveniat, Pharisæo, sacerdoti Judæo, religionisque avitæ tenacissimo. Secundo; stylum testimonii negat esse Josephi proprium, sed laxum & hiulcum, secus ac Josephi soleat esse. Tertio vero culpat, quod de Jesu dicatur Ἰησοῦς τις, & mox εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ, sine judicio censet scripta, his enim vult innui Jesum fuisse Deum, cum tamen Messiam non alium quam hominem expectarent Judæi. Quarto; quod hujus testimonii auctor non satis Gentilium Lectorum, quibus præcipuè scripta

ta eſt Archæologia,inſcitiæ conſuluerit. Quinto; quod deſit mentio præcurſionis Johannis Baptiſtæ. Sexto; quod deſit connexio periochæ cum cæteris, ut jam intruſa videatur. Septimo; conjicit ex Hieronymi verſione, huic ſuboluiſſe fraudem iſtam. Octavo argumento, utitur ſilentio Juſtini Martyris, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Origenis, Theodoriti, & Photii. Nono, producit ex Origenis Commentariis in Matthæum, & Libris contra Celſum, binas ſententias, quibus oppugnat teſtimonium, quale nunc legitur, & contrarium potius in Origenis codicibus ſcriptum fuiſſe primus docet. Tandem vero decimo loco, conatur Euſebium, cujus auctoritate teſtimonium nititur, futilem ſcriptorem, vanumque comprobare, denique, auctorem & inſertorem eſſe teſtimonii conjicit.

44. Quinetiam audio extare quendam librum, ab Hiſpano quodam latinè ſcriptum, duaſque diſſertationes continentem: alteram, de nomine Jeſu, alteram verò de hoc teſtimonio, cujus fraudem ex antiquitate conatur detegere. Videant illi quibus eſt ad manum. Elias Dupinus, auctor nuperus, nihil habet de ſuo, nec ipſe nova ſe conferre jactat: aliorum argumenta, quæ quidem ſcopum attingere viſa ſunt, ad ſex capita reduxit; cætera neglexit ut minùs valida. Primum ex ſtylo deſump-

tum

tum eſt; ſecundum, quod integra Periocha, cum interrumpatur orationis connexio, poſt exactam Hiſtoriæ ſeriem inſerta fuiſſe videatur. Tertium argumentum hinc petitur, quòd verba teſtimonii per ſe ſumpta ſatis oſtendant, Chriſtianum hîc induci loquentem, Jeſum vocari Deum, agnoſci ejus miracula, reſurrectionem, vaticiniorum in ipſo completionem. Quis hoc credat dicere Joſephum, qui de miraculis in Veteri Teſtamento ſcriptis, quodammodo dubitare ſoleat? Quartum, quod non ſit veriſimile, ut Joſephus addictus Judæis, tam honorificè de Chriſto ſit locutus. Quintum, debuiſſe Joſephum cum de Jacobo verba faceret, annotare ſe loqui de fratre ejus, quem prius in Hiſtoria memoraverat. Sextum denique, ignotum hoc eſſe Veteribus teſtimonium. Sic ille. Hîc etiam collocandus videtur Thomas Ittigius, qui quantumvis cenſeat teſtimonium eſſe alicubi interpolatum, non tamen ſatis hoc defendi poſſe exiſtimat, nec ſatis validas eſſe Huetii, nec Lambecii rationes putat, nihil tamen ampliùs affert quod non ab aliis dictum ſit priùs.

45. Amici beneficio venit etiam ad manus meas ſcripta diſſertatio cujuſdam Sorbonici de hoc Teſtimonio. Circa quam non eſt quod diu laborem, cum nihil inſit quod Dupino ſit intactum, cum quo fere videtur rationes ſuas contuliſſe:

tuliſſe: & habeat inſuper hoc cum illo commune, ut teſtimonium de Johanne Baptiſta rejiciat. Atque hactenus de utraque hujus Teſtimonii fortunâ, tum ſecundâ, tum adverſâ. De cujus fide & auctoritate, ſi per defenſores atque adverſarios judicemus, pro Teſtimonio reperiemus defenſores numero quidem plures, ætate vero omnium antiquiſſimos; cum admodum ſit recens quæ adverſus hoc Teſtimonium commota lis fuit. At verò, ſiquidem res non ſola agitur auctoritate, alia quoque ad ejus defenſionem ſunt argumenta revocanda.

PARS

Pars Secunda, Libri I.

De Usu & Auctoritate Testimonii Flaviani.

1. AD alteram orationis nostræ partem transeamus, in qua dicere statui de usu Testimonii, & defensionis necessitate; & in quanta, si verum esse reperiatur, apud nos auctoritate sit habendum: quanquam autem id præclarum esse debet, nec sine honore colendum, quod tot & tanti viri per omne ævum non indignum esse suis laboribus ac laudibus judicârunt: quia tamen illi qui illud flocci faciunt, ut a se hujus negligentiæ invidiam amoveant, dictitare solent, non multùm posse religionem Christianam hoc Testimonio promoveri, huic enim non habere fidem Judæos, nec Josephum capere arbitrum: quæ dubia sunt vel falsa rei Christianæ obesse potiùs quàm prodesse, cùm ad religionis veritatem comprobandam, quasi vera sint, proferantur: nihil esse commune luci cum tenebris, Christo cum malo Dæmone;

veritatem religionis Christianæ cum fraudibus meticulosæ pietatis conjungi non debere: vetuisse Paulum Apostolum ne spiritus impostor quicquam, licet verum, de se prædicaret; non enim egere se hujus testimonio, qui mendax ab initio fuisset repertus: Paulum in eo secutum esse Magistrum suum, qui Dæmonia ipsum pro Christo agnoscere, palamque profiteri vetaret: hæc omnia cum prædicent; ideò, ne operam in hisce dissertationibus perdidisse videar, his respondendum esse aliquid existimo, quo demonstrem, nonnihil usûs esse, ut hoc Testimonium servetur & adhibeatur; nec tam vili ejus auctoritatem esse faciendam.

2. Nemo negaturus est, siquidem verum fuerit hoc Testimonium, quin pro argumento firmissimo possit usurpari contra omnis religionis hostes, quales sunt Athei, & quos nunc Theistas vocamus, præcipuè autem contra Judæos, & maximo cum emolumento; nisi, ut olim nimis erant iniqui Josepho Flavio, sic & nunc solerent ejus scripta contemnere. Judæos itaque, si quis humanis ratiociniis confutare voluerit, nequid hîc dicam de divinis auxiliis, illi laborandum est primùm, ut ad meliores priscorum Judæorum opiniones fidemque revocentur. Nam ex quo alias amplexi sunt opiniones, quæ sui non admittebant patres, qui nec tanto Christianorum odio flagrârunt, cùm necdum ex Christianis mali quid-

quidpiam essent passi, difficilior est eos convertendi ratio. Multa enim nunc recipiunt tanquam verissima, quæ nostris conatibus adversa fronte repugnant. Quæ quidem licet antiquis Judæorum opinionibus sint contraria, ab istis tamen admittuntur, quia nempe contra Christianos facere posse maximè visa sunt. Quod ut faciliùs intelligatur, & ne qua fides dictis desit, quædam eorum hîc apponam, præcipuè illaquæ nostrum Flavium propiùs respiciunt. Sunt autem hujusmodi, ut his admissis nihil polleat Evangelium, nihil Josephus, aut quisquam bonæ notæ liber. Nam quale est illud quod aiunt, Davidem ipsum non fuisse vatem, neque Danielem? Nunc-Judæos gentem esse sapientem atque prudentem, hoc sibi quod Deus * priscis attribuit conferentes. Non licere cuiquam rationem inire de venturo Messia; hæc enim, præter illam mendaciorum farraginem, quam traditionum avitarum nomine recipiunt, nisi penitùs ablegent, non est quod quisquam de horum salute sperare possit. His quoque addo, ut opinionem illam putidissimam deponant, quâ nullis præterquam suis Scriptoribus, nedum Historicis sè credere fatentur, *Nos*, inquit † R. Dav. Ganzius, *Sanctus cœtus Israelis non credimus historicis, qui non sunt è filiis Israelis.* Quamobrem eoúsque insaniæ pro-

* Deut. IV. 6. † Zemach David Lib. II. pag. 169.

progreſſi ſunt, ut ipſum Moſem Ægyptium Maimonidem, quod videatur quandoque Talmudis auctoritatem contemnere, & Chriſtianorum interpretationes in locis quibuſdam propheticis ſtatuminare, perhorreſcant: & paſſim ab iſtiusmodi ſuperſtitioſis ejus libri flammis adjudicentur, qui infenſiore ſunt erga Chriſtianos animo. Ergo adlaborandum eſt, ut Joſepho Flavio meliùs velint: quem ſi in aliis etiam ſequerentur, citìus faciliùſque ad religionem Chriſtianam amplectendum adducerentur. Prava enim præjudicia iſte excuteret, neque ipſi tam benè de hodiernis Magiſtris ſentirent. Pergamus igitur, ac perpendamus, quæ adverſus Joſephum, tum Judæi generatim objiciunt, tum etiam ſpeciatim alii quoque, contra uſum ac neceſſitatem teſtimonii. Hoc eſt, ut ipſius Teſtimonii fidem atque veritatem confirmemus, Joſephi fides eſt primo loco ſtabilienda. Multi enim, licet hoc Joſephus ſcripſerit Teſtimonium, in eo tamen acquieſcere ſe velle negant, neque Joſephi auctoritatem flocci faciunt, neque tanquam teſtem idoneum ac fide dignum admittunt. Quas igitur Flavio faciunt injurias, erit operæ pretium nobis Teſtimonii defenſoribus repuliſſe.

3. Prima quæ fit injuria Flavio Joſepho eſt, quod cùm Judæorum Gorionide conferatur; a pleriſque vero Gorionides iſte Flavio præponatur. Sed fruſtrà; neque enim de hoc Gori-

onide

onide inter Judæos adhuc convenit. Johanni Pico Mirandulano plures Hebræi sunt confessi, nothia esse & adulterina quæ ab illo de variis Judæorum rebus scripta sunt. Ex quo is concludit, illorum Josepho Gorionidi fidem nullam habendam esse. De suo tamen Josepho aliter sentit * R. Dav. Ganzius, aut sentire videtur, sed in eo paucos habebit consentientes, si de Flavio intelligatur prout iste græcè scripsit; sin aliter, omnes probum esse scriptorem fatebuntur, & Flavio anteponendum. Nam Flavium Apostatam † Isaacus Abarbanel non veretur vocare. Minimè itaque illi esse credendum, quia displicent ea quæ de Danielis Hebdomadibus scripsit Flavius, cum quo non conveniat Gorionides, qui inter ipsos est. Ego sanè nullam hìc inter Flavium & Gorionidem Planum comparationem instituere decrevi. Siccine enim hujus Annales Volusiani cum Græco Livio, uti loquitur Hieronymus, conferentur? Hinc verò solum illud deprehendo; Judæos istos natura quidem ad miseriam esse natos, ut abjectis bonis literis, quæ cum veritate solent consociari, errori & mendacio credant, nec nisi quisquiliis, anilibus fabulis, crassissimâque nebulâ delectentur. Auferendi sunt itaque Judæis Gorionides, aliique similis farinæ

* Zemach David Lib. I. Mill. IV. ann. 829. † Comment. in Dan. Fontr. 10. palm 7. vide notas J. H. Vorstii ad Ganzii Chro. pag. 286. &c.

farinæ nugatores; qui nisi auferantur, nunquam erit de eorum conversione sperandum. Optima igitur fuit illa Cæsarum ratio, qui Judæos perlegere suos scriptores, præcipuè autem compilatores traditionum vetabant. Hoc nisi fiat, cur ipsos semper eadem falsissima legentes, sententiam mutaturos esse sperabimus? At verò cum hoc nimis fuerit difficile ac pene impossibile, strenuè laborandum restat, ut tandem aliquando malè de suis scriptoribus sentiant.

4. Posthabitâ igitur hâc comparatione, quæ Flavio Josepho nequit esse honorifica, Judæos, condonando ipsis quod petunt, pressiùs urgeamus; ut nempe Flavius idem sit cum Gorionide. Licet autem Ganzius, || doctissimus eorum scriptor Annalium, maxime æstuet, ut exponat, quomodo Gorionides qui se Julio Cæsare Imperante, vel saltem anno Julii Cæsaris XIX, natum fuisse annos LXX scribit, ad excidium secundi Templi pervenire potuerit, quo tempore ducentesimum exegisset annum ætatis: quoniam tamen ipse auribus pronis hanc excepit fabulam, demus Judæis & Gorionidem verum esse scriptorem, & eundem esse quem nos Flavium nuncupamus, qui & græcè & hebraicè Belli Judaici historiam perscripserit, eoque modo, quo & apud nos,

|| Zemach David Millen. IV. ann. 757.

nos, & apud illos, habetur. Hinc itaque ſic ad hominem, quod aiunt, argumentabimur, ideoque Judæos ſuo ſibi jugulabimus gladio. Ferunt enim Annales Judæorum, nec non, Digeſta Talmudica, teſte ipſo Ganzio, Joſephum Gorionidem, hoc eſt Flavium ipſum, dictumque Joſippum, fuiſſe fratrem Nicodemi filii Gorionis Sacerdotis: huncque fuiſſe ditiſſimum omnes fatentur. Quid, quod * R. Eliezer in Capitulis aſſerit, hunc fuiſſe Judæorum Virum primarium, & ſupremum inter magnates Hieroſolymitanos locum obtinuiſſe; adeo ut & nominis & temporis conditioniſque ratione, iſte Nicodemus nequeat alius eſſe a Nicodemo illo de quo Johannes in Evangelio, idque duplici loco, ſatis longas & honorificas habet digreſſiones. Iſte vero Nicodemus etiam coràm de Chriſto præſtantiſſimum dedit Teſtimonium, atque Flaviano ſimillimum. Et poſtea Chriſto accuſato ac ſuperſtite, non ſecus ac paſſo, reverà oſtendit quanta fuerit apud ſe Jeſu Chriſti exiſtimatio. Si igitur Nicodemus tam honorificè de Chriſto ſenſerit, palamque ſit profeſſus, ut teſtatur Evangelium; quidni & Joſephus frater pariter ſentiret; cùm, ut dixi, nihil ſimilius Teſtimonio Flaviano quam ſit illud Nicodemi in Evangelio. Aut negent ergo Teſtimonium

* Pirk Eliezer cap. 2.

Nicodemi, aut utrumque admittant. Sed de hac comparatione hoc ſatis eſto, cum hanc tantummodò obiter attigerim, ut alias in altera diſſertatione hac uti poſſim tanquam cauſâ integrâ.

5. Sed quid mirum, Judæos hodiernos tam malè Flavio velle, qui eorum cauſam nihil prorſus juvare ſoleat; cùm & ipſi Chriſtiani, aut ſaltèm non pauci inter hos, Flavio parum ſint æqui cenſores. Quoniam non omnia ſcilicet dicat, quæ eum dixiſſe vellent; aut aliena prorſus ab ipſorum rationibus referat. Is enim certè mos eſt hominum iniquiſſimus, qui utilitate quam ad ſuam cauſam conferri cupiunt, ſic etiam ſcriptorum auctoritatem probent. Sanè moroſos hic habet cenſores, qui neque loqui quæ voluit, neque tacere quæ iſti vellent dicta, patiuntur. Quidam in Joſepho culpant ſummam ac intolerabilem mentiendi libidinem; quidam negligentiam; alii fraudem & adulationem; nec minima eſt eorum querela, qui acriter in eum inſurgunt, quod antiquâ Moſis & aliorum miracula elevare videatur. Sed qui ſic judicant, ferè Joſephum, aut ejus conſilium ſe neſcire fatentur. Quum doctiſſimi, hoc, & ſuperioribus ſæculis ſcriptores, de Joſepho aliter ſentiant. Etenim † Theophylacto audit φιλαλήθης. Quem hic

† Theoph. in Matth. XXII. 7. Ed. Roman. p. 93.

hîc laudo, quia suspicor eum nunquam hoc de Josepho dicturum fuisse, nisi etiam legisset Testimonium de Christo, pariter ac cæteri græci scriptores. At vero Josepho Scaligero non solùm φιλαληθέστατος appellatur, sed & diligentissimus omnium scriptorum; cui tutiùs credatur quam cæteris quibuscunque, tum græcis tum latinis scriptoribus. Hoc etiam addo; licet nulla hujus Testimonii ratio haberetur, si tamen Judæi Flavium admitterent, ejusque scripta legerent, tanta sunt ac præclara in illis veritatis indicia, scripturasque sacras sine præjudiciis legendi studium, ut fieri nequeat, quin Judæi pertinaciâ suâ depositâ, statim ad partes nostras transirent. Sed ad objectionem illam redeo, quæ rem nostram propiùs attingere videtur: non enim statui generalem hîc Josephi defensionem suscipere, sed illorum, quæ tantummodo cum Testimonio de Christo quadam affinitate conjuncta sunt.

6. Esto sanè ut Josephus de transitu Hebræorum per mare Erythræum desiccatum loquens, hoc παράδοξον, sic enim ipse vocat, cum transitu Alexandri magni per Pelagus Pamphylium comparaverit, quo magis ei haberent fidem lectores Gentiles, qui hoc factum esse in nuperis de gestis Alexandri scriptoribus legissent; an ergo dicendum est, Josephum miraculis non credidisse Mosaicis? An quia

Hugo Grotius Vir doctiſſimus, idemque acerrimus ac diligentiſſimus pro veritate Religionis Chriſtianæ propugnator fidem de Chriſti reſurrectione, petitis aliunde ex Hiſtoricis profanis exemplis ſtabilire conatur, ergo miraculum reſurrectionis Chriſti cenſendus eſt elevare voluiſſe? non vident iſti quantum hæc adverſâ fronte pugnent. Culpant quod de Chriſti miraculis, ut veris, ſit locutus, cum etiam dubitaſſe de Moſaicis conquerantur. Eſto ſane demum ut neutra vel utraque crediderit Joſephus. Quidni igitur & hæc pariter ac illa in Hiſtoria ſua fideliter recenſere potuiſſet? Ut ut vero de utriſque eſt locutus, diſpar tamen eſt utraque narrandi ratio. Aſſero eum miracula Moſaica credidiſſe, Chriſti miracula crediſſe dubito. Moſaica enim effuſa oratione perſequitur, Chriſti vero pede ſicco tranſit & ſubſultans attigit. Quemadmodum fidum quidem decuit ſcriptorem, ſed Judæum.

7. Tertio verò, licet Judæi Gorionidem cum Flavio Joſepho confundant, illumque nugatorem, quod pro ipſis ſtare videatur, magni faciant; Flavium tamen, hoc eſt, Archæologiæ Judaicæ græcè conſcriptæ auctorem, rejiciunt ſtultitiâ nullatenus æquiparandâ, & ſervulum adulatorem, aſſentatoremque aulicum vocant; varium denique ac deſertorem, eadem prorſus ratione, qua Danielem è Vatum numerò expungunt. De Daniele teſtem

audito

audito * P. Cunæum, *Nempe audio*, inquit *quia in aula atque in regum cultu ætatem egit, quia politicus fuit & vatem professus non est.* cujus conjecturam fulcit ea Judæorum sententia, *tempore persecutionis, ac præsertim quando servitur gentibus cessare vaticinandi facultatem, ideòque neque captivum, neque servum, neque exulem aut sui non compotem, vatem esse posse.* De Josepho quoque Flavio sic Isaacus Abarbanel, & alii inter Christianos, qui quod Josephus fuerit aulicus, neque fuerit se Christianum professus, de Christo testatum nolunt, neque usquam audiendum esse, Et hæc quidem est ratio eorum certa ut utrumque abdicent; sed vera est, quod stantibus eorum rationibus, causâ protinus Judæi cadant. Sic igitur, quia contra istos, quod cum ratione dicant, nihil habent, ad hoc tandem confugiunt, ut satis sit illis, si utrumque assentatorem aulicum possint, quo jure quâve injuriâ, nuncupare. At vos Judæi, quæso cur Gorionidem vestrum admittitis quem fuisse Flavium illum confitemini? Si vester Gorionides non fuisset servus, esset fortasse quod Flavium cum quadam rationis specie culparetis; at vero, cum eadem fuerit & similis utriusque fortuna, cur hunc disertum atque verissimum, impostori vestro nugacissimo atque stultissimo posthabe-

 retis?

* De Repub. Heb. Lib. III. cap. 7.

retis? Aut quid tandem causæ cum ratione afferetis? Vos certè O Judæi ea ratione qua Josephum ablegâstis, iniquiores ipso Porphyrio, vestræ haud secus ac nostræ religionis hoste infensissimo, videmini. Nam iste, cum ausus non esset pro Vate non agnoscere eum, a quo tam multa, & tam clara fuisse prædicta sciret, ad id tandem divertitur, ut neget a Daniele scripta esse Vaticinia. Vos vero, qui non inficiamini ejus esse Auctoris, cujus nomen præ se ferunt, facti estis ipsis religionis vestræ hostibus pervicaciores, eademque pertinacia Josephum horretis, quod æquus saltèm erga Jesum nostrum eousque fuerit, ut de eo aliquatenus honorificè sit locutus. Quæ cum ita sint stultè atque injustè comparata, quid aliud, O miseri, nisi summam amisso pudore cum pervicacia stultitiam proditis?

8. Sed quid vobis tandem O Christiani dicam, qui cum Flavio Josepho præclarum hoc Testimonium invideatis; ut illud simul extorqueatis, creditis multum effecisse dicendo, Josephum fuisse aulicum Virum, nihilque veri testari potuisse: quia semel iterumque adulatus est Hero Imperanti & adhuc superstiti, dum beneficii summi memoria recentissima maneret, neque periculum transiisset; nunquam postea mutare sententiam potuisse, ut vel semel sine fuco loqueretur, daretque non valde amplum, dignissimum tamen veri-

tati

tati Testimonium. Quasi qui semel adulando quid dixerunt, in illa plerumque falsissimâ, & ad tempus saltem necessitate receptâ sententiâ permanere cogerentur. Abjicite in posterum omnium quæ ad hanc pervenerunt ætatem Historias optimas, cùm plerumque conscriptæ ab aulicis sint viris. Quasi quisquam alius gestorum consiliorumque veritatem istis melius scire possit? Nunquam ergo in posterum credite Jac. Aug. Thuano, vel Paulo Servitæ; Huic Historiâ Concilii Tridentini, Illi vero sui temporis generali clarissimis, quia maximi Principis ille favore frueretur, hic Reipublicæ Augustissimæ consiliarius esset. Atque in sua uterque Republica longe plus polleret quam Flavius Libertus. Quod si quosdam Romanæ Ecclesiæ filios multa ingenuè contra matrem scripsisse contigerit, negate demum viros aulicos eo modo de Ecclesia cui isti addicti fuerunt, loqui potuisse: si enim locuti essent, utique popularibus suis dedissent pœnas. Siccine igitur iniqui estis Josepho, ut ne semel quidem contra Judæos, aut bene de illis quos Judæi oderunt, dicere voluisse concedatis? Quasi mores aulicorum vel semper essent mali, vel etiam scriptoribus omnem amorem adimerent veritatis.

9. Contra usum hujus Testimonii quarto loco surgit Tanaq. Faber, asseritque adversa-

rii Testimonium vel mendacis non esse recipiendum, cum Christus ipse, & Paulus Apostolus, Dæmoniorum Testimonia rejecerint, quod eorum ope non indigerent. Imo verò & adversarii & mendacis Testimonium admitterem, præsertim ubi contra se testatur: maximamque veritatis inde firmatæ potestatem fuisse concluderem. Sic enim licèt aliquando Christus detrectaverit Dæmoniorum Testimonium, sed aliam prorsus ob causam atque eam quam assignat Faber, id tamen modestiæ indicium in magistro, Evangelistæ, ac discipuli gloriæ Christi consulentes, noluerunt tacere; quodque Christus præ modestiâ, vel alia de causa, pro tempore admittere noluit, id isti in omne ævum prædicare voluerunt. Sed & passim Apostoli omnes, adversariorum Testimonio seu confessione maxime innituntur; speciatim autem Petrus, * ad ipsius Pilati judicis Testimonium de Jesu Christi innocentiâ provocat. Verum enim, Tanaq. Faber, è quo tu Rhetore hoc didicisti, non prodesse adversariorum confessionem: vel quomodo probas esse prorsus ab omni fide alienum, ut adversarius illa, quæ contra se faciant & aliis prosint placeantve, fateatur? Quem tu Theologum hìc produceres qui diceret, per Evangelium, aut Christi Apostolorumve exemplum, non licere

* Act. III. 13.

licere adverſarii confeſſionem ad veritatem ſtabiliendam advocare. Tecum certe non ſentit Irenæus cum ponat, * *Oportere veritatem ab omnibus accipere Teſtimonium, & eſſe judicium in ſalutem quidem credentium, in condemnationem autem non credentium.* Neque Novatianus qui lib. de Trinitate, *firmum* appellat, *genus probationis, quod ab adverſariis ſumitur, ut veritas ab ipſis veritatis inimicis probetur.* Cujus verba mihi, licet ſibi ignoto, ſuppeditavit J. Erneſt. Grabe, quem honoris ejus, atque grati animi ergo hîc nomino: Ad te autem T. Faber redeo. Quod enim cauſam tuam exemplo Pauli fulcire tentas, fruſtra es; neque melius Lucam intelligis quam Joſephum. Nam cum per dies pluſculos malus Dæmon Paulum & Silam ſua garrulitate, vera quidem confeſſione, ſed importuna, vexaviſſet; pertæſus ille, dæmonem non a Teſtimonio dando coercet; ſed puellam ab infeſto ſocio liberat. Neque magis prodeſt exemplum Chriſti. Non enim tum expediebat ut fama de Jeſu ſpargeretur. Ad tempus itaque tantùm vetat: alioquin omnes a prædicando Evangelio, & Chriſti miraculis fama efferendis prohiberentur; quia Chriſtus id ſemel atque iterum ex inſtituto conſiliove ſpeciali prohibuerit fieri. Si falſum eſſet hoc Teſtimonium reipſa, aut non

* Lib. IV. cap. 14.

non esset Josephi genuinum, aliqua subesset ratio, cur nullus ex eo usus esset futurus. Sed a vero aberrant, qui hoc asserunt, ut altera oratione sum probaturus. Quid erit igitur, cur ab usu hujus Testimonii deterreamur? Equidem credo, me hujus facti causam cognoscere. Nam cum isti ideo falsum esse hoc Testimonium asserant, atque Josepho insertum, suppositumque ab iis qui Christianæ religioni bene vellent; vel saltem, ut ipsi putant, contumeliosa in Christum verba ab antiquis Christianis fuisse commutata, qui meticulosâ quâdam feruntur pietate laborâsse: sic & isti nuperi censores usum præstantissimi hujus Testimonii non magni æstimant, licet verum esset, ne quis se haud satis bene velle religioni Christianæ suspicetur. Atque hanc ego puto veram Tanaq. Fabri fuisse rationem. Ferunt tamen bonos esse viros, qui sic sentiant, & optimè aliàs de religione Christianâ, tum doctrinâ tum pietate meritos. At quid id meâ? itane parati sunt suâ negligentiâ vel socordiâ veritatem prodere? certè qui partes nostras produnt nimiâ indulgentiâ, vel non satis strenuè defendunt cùm meliùs possint, ii non aliter ac hostes quidam sunt habendi. Injustè igitur ita comparatum est, pessimèque religioni Christianæ consultum, ut cum quis è viris doctis aliquid adversariis concesserit,

cesserit, id nemini postea liceat iis objicere. Quod si feceris, tum nihil eos pudet eo nomine tantum id rejicere, quod doctus aliquis è partibus nostris concesserit, tanquam debile & infirmum argumentum. Quasi id minùs nunc suâ naturâ sit verum, quod quis alius olim aut nunc male defenderit. Apage igitur hanc socordiam & damnosas concessiones, quæ nihil prodesse quidem, sed multùm fidei nostræ obesse quandoque possint.

10. Quæ cum ita sint, quid mirum est, si denique quinto loco etiam ultrà objiciant, licet verum fuerit hoc Testimonium, non tanti tamen esse, ut quis tantoperè pro eo laboret; quia periculum est, ne si verum non fuerit, adversarii rideant, & in malum potius vertatur male concinnata defensio. Enimvero Ego illos meticulosos valere jubeo; nam si rejicienda sunt omnia illa ex adversariorum, vel gentilium confessionibus desumpta Testimonia, quæ pro religione nostra in subsidium præter cætera possint advocari, quia de illis est quandoque dubitatum, nihil restabit, quo Christianorum fides adversus negantes confirmetur: de omnibus enim fere dubia sunt mota, quæ ad religionem quidquam conferre posse visa sunt. Sibyllina, quæ Veteres Ecclesiæ Patres toties cum fructu producebant, jam vilescunt, & tanquam tramæ putridæ spectantur.

tur. Tiberii præstantissimum de Christi miraculis Testimonium, negat esse verum Faber. Acta Pilati, antiqua illa & genuina; quæ ipsi quoque Gentiles admittebant, jam fere pro falsis habentur. Sed neque pauci Epistolam M. Antonini intactam relinquunt. Nec desunt, qui Luciano suum Philopatridem auferre vellent. Multi ea de causa, & fere sola, si res accuratiùs introspiciatur, Aristeam rejiciunt, ut omnibus Ecclesiæ Patribus os sublinant, aut sublitum esse monstrent, pariter ac Josepho cæterisque omnibus, qua Judæis, qua Christianis Veteribus; sicque Patrum istorum auctoritatem nullam esse probent. Alii vero etiam propiùs grassantur; quas enim summâ veneratione excepit Ecclesia prisca, virorum Apostolicorum Epistolas, aut tanquam suppositítias damnant, aut interpolatas censent: idque ea ratione, ut quæ inde contra se proferuntur, haud datâ aliâ contemnere possint. Quorsum enim hæc omnia, nisi quia velut multi sunt, qui nollent hæc dicta fuisse, quæ ab Apostolicis viris dicta feruntur, sic etiam plures nollent ea dixisse Judæos priscos, aut profanos scriptores, quæ Christianorum fidem firmare possint. Dabimusne igitur his manus, ut rejectis externis præsidiis atque testibus, tandem sicubi Evangelistas & Apostolos coràm sistemus, istos plausibiliore

quoque

quoque prætextu respuant, ut minùs idoneos in sua causa testes. Quamobrem verum est, quod vir doctus de horum Testimoniorum fortunâ optimè pronunciavit, Christianorum esse culpam, impunè permittentium, ut quælibet scripta & quælibet Testimonia, quibus præcipuè nostra nititur religio, veluti spuria & nullius fidei, non contemnantur modò, sed & palam explodantur, & conculcentur. Nec desunt qui asserant, ea esse certè signa quædam ὀλιγοπιστίας, quæ non carent insana impietate. Quæ cùm ita sint, vanusque sit metus eorum, qui ne Testimonium Flavianum sit supposititium suspicantur; quid vetat, ut Testimonium illud contra Judæos & religionis hostes citari possit? Non rectè fecisse eos, qui aliquem fidei articulum inde certò stabilire conarentur, agnosco: & qui controversiis finem hinc statuere satagerent; quasi verba Josephi εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ, Arrianorum dogmata ferirent. Neque committendum est, ut solis exterorum testimoniis, ut fragili & incerto nitantur fundamento, quæ nos credimus; cùm copias testium confertas habeamus. Sed hinc illustrari posse factorum quorundam, quibus nostra nititur fides, & circa quæ præsertim versatur, certitudinem contendimus. Et cum exteri nobiscum simùl eant, & ad nostram quasi sententiam transeant, multùm

id

id conferre ad conatus hostium frangendum, impudentiam & protervian compescendum, erroresque refutandum. Usquedum igitur Judæi suum abjiciant Gorionidem nebulonem, & Flavium Josephum, verè suum atque nostrum, audire velint testantem sat honorificè de Jesu Christo; usurpetur saltèm hujus Testimonium adversus Atheos, cæterosque religionis hostes cum fructu & emolumento; neque sine summo eorum pudore, si tamen eos unquam contingat pudere, rejiciatur.

PARS

Pars Tertia, Lib. I.

De Consilio Flavii Josephi in Testimonio conscribendo.

1. VEntum aliquando est ad tertiam hujus orationis partem; in qua, ut ad ipsum Josephum jam propiùs accedam, de ejus consilio in Testimonio de Christo conscribendo statui perorare, ut cognoscamus, quale fuerit ejus consilium, eumque in ea conditione positum fuisse probem, ut de Christo nec aliter loqui, nec ullo modo tacere posset; tantum abest, ut quoniam Judæus esset, Pharisæorumque sectæ, ut isti volunt addictus, vel de Christo tacuisse ut plurimi, vel contra ipsum atrociter ac contumeliosè scripsisse, cum Tanaq. Fabro sentiam. Objiciunt quidem Photii quandam regulam, quam ipse potissimùm Justo Tiberiensi, Flavii nostri acerbissimo æmulo applicat, commune esse Hebræorum vitium, ut de Christi adventu aut miraculis nullam facere soleant mentionem; atque ideò sufficisse

ſuffeciſſe contendunt, ut Photius hoc in Juſto Tiberienſe perſtringeret, ne ſi idem apertè in Flavio faceret Chriſtianorum odia in ſe provocaret. Cum itaque Photius de Joſepho taceat, credendum eſſe Photio eam mentem fuiſſe, ut innueret, Joſephum eodem vitio laboráſſe. At vero quam iniqui hac in re ſint Photio ſupra oſtendi. Si tamen iſto Photii de Juſto Tiberienſe judicio aliquid etiam de Joſepho eſſet ſtatuendum, cùm iſte Juſtus, fuerit perpetuus Joſephi æmulus & inimicus, adeo ut in omnibus fere diſſimiles eſſent; vel hoc ſatis fuit Joſepho, ut de Chriſto ſcriberet. Neque dubito, quin cum Juſtus de Chriſto tacere voluerit, contrà Joſephus honorificam de Chriſto mentionem vel ſolo æmulationis ſtudio abreptus feciſſet, quandoquidem alius eſſet utriuſque ſcopus, nec iiſdem vel auctoribus vel amicis uterentur. Ille enim Judæos habuit benevolos, Joſephus vero potiſſimùm ac ſolis nitebatur Romanis, quorum plurimi in ipſa Domitiani Regia, & quidem præpotentes, erant Chriſtiani. Quamobrem poſſet hic quis aſſerere, Joſephum in eorum numero collocandum eſſe ſcriptorum, qui ambiguitate quadam lectores ancipites quaſi ſuſpendunt; dummodò alieni, modò rectè ſentire videntur. Quale genus hominum in aula fuit admodùm frequens, poſtea quam facti ſunt Cæſares Chriſtiani, quoſque

modò

modò Gentiles, modò vero Chriſtianos eſſe credebant. Nec defuerunt ſcriptores qui inter hos erant numerandi; qualis Procopius Hiſtoricus; & de Heſychio Mileſio, idem quoque perhibet Suidas. Alii quoque hujuſmodi fuerunt, de quibus olim, & nunc, a viris doctis ſunt dubia mota. Hoc iſti feciſſe cenſentur, tum ut ſibi Cæſarum gratiam conciliarent, tum quod de religione loqui nollent, quam ipſi quidem non amplectebantur, ſed a Cæſaribus & aliis non ſine magna veneratione erat recepta. Quam quidem fuiſſe Joſephi conditionem, quibuſdam mutatis, ſtatim comprobabo.

2. Quales ſint Judæi nunc dierum, ſatis eſt compertum: at vero ætate Joſephi quales fuerint, & ſuperiori ævo, plerique qui de hoc Teſtimonio dubitant, vel non aſſequuntur, aut ſaltem non aſſequi ſe ſimulant. Iſti tamen de veteribus Judæis ſic judicant atque pronunciant, quaſi ſatis eſſet ſibi perſpecta eorum conditio, quaſique de noſtri ævi Judæis res ageretur. Cùm tamen ex præconceptis hac ætate, aut etiam poſtquam Chriſtiani rerum ſunt potiti, opinionibus, atque propter mala quamplurima quæ ſunt paſſi, odio in Chriſtianos concepto, longe alieniores animo, & Chriſto & ejus doctrinæ facti ſint; quis non videt aliam eſſe ac diverſam utrorumque conditionem. Quapropter, cùm ſine exacta ho-

rum consideratione fieri nequeat, ut rectè de Josephi consilio judicemus, hinc ordiendum est, ut satis explorata sit priscorum Judæorum conditio atque sententia, quantum sane ad Christum attinet; liquidòque cognoscatur, qualis fuerit Josephus, tum superstite republicâ, tum etiam posteà subversâ. Quod ultimum, ut etiam plenius fiat, erit operæ pretium cognoscere, quales quoque fuerint illi, ad quos Flavius scripserit, tum & illi, quorum hortatu & auctoritate Archæologiam edidit.

3. Primores Judæorum, a Jesu Christi tempore ad urbis excidium, in duo genera dividi possunt. Primum genus est eorum, qui vel cæteris hæresibus, hoc est, ut plurimum reipublicæ factionibus studentes, vel metu Romanorum, ne quid novi affectare suspicarentur Judæos, omnes gentis seditiones statim compescere cupiebant. Hi non adeò de Religione solliciti, quam suæ potentiæ ac reipublicæ saluti consulentes, cùm Christianos tanquam rebelles, rerumque novarum studiosos, legisque Mosaicæ subversionem appetentes spectarent; quo jure, quaque injuriâ sectam Christianorum pessumdare cogitabant. Tales fuerunt Sacerdotes primarii, Caiaphas, alii, & Ananus, qui Josepho teste, Jacobum Jesu Christi fratrem curavit sine jure perimendum. Cujus quidem facti rationem à Josepho improbari, non minus ac bonis omnibus, ut ille

videtur

videtur innuere, clarum eſt. Neque enim his tantopere legum Moſaicarum honos fuit cordi, ac ſui honores, & apud plebem exiſtimatio curæ fuit. Cùm enim plerique Sadducæorum ſectæ ſe applicarent, quos ego quandam Theiſtarum, ut nunc vocamus, ſpeciem fuiſſe ſuſpicor, quique tantummodò divina ſcripta recipiebant ſpecie tenus, ne nimis plebi forent inviſi; patet hinc Primores iſtos non tantam religionis curam habuiſſe, ac ſtudio vultuque ſimulabant. Ideoque horum ſibi mores Joſephus diſplicuiſſe profitetur. Quæ cum ita ſint, mirari ſoleo, quî factum eſt, ut quiſquam Flavium Joſephum de incredulitate erga Moſis miracula accuſare ſuſtinuerit. Cùm Joſephus à Sadducæorum commercio & ſententia abſtineret, qui Moſis ſcripta & auctoritatem propemodùm pernegarent. Cùm itaque in hoc genere non ſit cenſendus Flavius, videamus in qua potius claſſe ſit collocandus.

4. Erat igitur alterum genus eorum, qui cum bonâ fide Moſaicam religionem admitterent & amplecterentur, ideoque Meſſiam expectarent, tanquam ſpem Iſraelis optimam atque firmiſſimam, corde atque animo reverà, quæ alii ſimulatè tantùm, recipiebant. Hi de providentiâ divinâ, ejuſque promiſſis in Vatum commentariis contentis, bene ſentientes, non credebant fore, ut Deus quamvis perniciosam ſectam contra populum ſuum valitu-

 ram

ram esse pateretur. De consilii ac causæ bonitate ex solo ferè successu, hoc est aperto Dei auxilio judicantes. Qui contrà, si malus esset, tum etiam malam causam putabant malumque consilium; præcipuè vero in negotio de adventu Messiæ, ex quorundam malo fato verisimillimum judicium consecuti. In eorum ego numero pono Nicodemum, deinde & Gamalielem illum, Pauli Apostoli præceptorem, virum apud suos magnæ æstimationis, nec minoris potentiæ & auctoritatis. Quem virum, si fatis urbis superfuisse contigisset, atque videre, quanto in honore & existimatione jam tum Christi nomen ætate Domitiani erat, Dei beneficio Apostolorum prædicationi faventis; non dubito quin optimè de Christo, ac ejus religione sentientem audivissemus. Nam id probum esse sentiebat, cui Deum reperisset secundum. Hunc cùm Josephus impensè laudet; credendum est, ei hujus rationem, vitæ modum, sententiamque placuisse. Quamobrem ego puto, Josephum stante republica, in horum numero fore collocandum. An vero necesse sit, ut qui de Christo bene sentiunt, statim etiam fiant Christiani, atque rejiciant legem cæremoniasque Mosaicas, alia res est. Cùm multi tanquam prophetam Christum reciperent, qui tamen ut cæremonias relinquerent Mosaicas, nondum adduci possent. Cujus rei præstantissimum & indubitatum habemus

mus exemplum in Johanne Baptiſta. Quem quidem omnes ut vatem agnoſcebant, licet ejus conſilium de vita novè inſtituenda, & recipiendo Meſſia, nondum probarent. Idem quoq; plurimis, Jeſum vatem maximum eſſe putantibus, contigit. Quem licet agnoſcerent, non tamen ejus ſectæ dabant operam. Ejus quidem doctrinam, ut bonam ac præclaram, atque tanquam legis Moſaicæ quandam adjectionem, ſpectabant: quam tamen recipere, abjecta Moſaica inſtitutione, non fuerit neceſſarium, ſed cuique liberum vel amplecti, vel in medio relinquere. Denique, eſſe inſtar earum inſtitutionum, quas nonnullæ Judæorum ſectæ ſequebantur: quaſque liberi erat arbitrii cuilibet vel probare, vel repudiare: Quod autem Joſephus, ſæpiùs ſectas Judæorum enumerans, non ponat Chriſtianos, id eâ factum eſt de cauſa, quia Chriſtiani plurimi eſſent ex Gentibus profanis. Noluit itaque inter ſectas Judaicas cenſere Chriſtianos, quod ſecta eorum non eſſet Judæorum propria, ſed etiam communis gentium. Atque in ea acerbiſſima fiſci Judaici exactione, de qua infra dicam, Chriſtianos Judæis accenſere tantundem eſſet ac ſi ad fiſcum Flavius detuliſſet. Eſt autem Joſepho cautio, ne quid invidiæ plenum ſcribat. Ad Judæorum Primores redeo. Minùs illud quod dixi mirum videri debet de illis, qui excíſæ Urbi, Temploque

diruto superv, non parùm adducerentur, ut ampliùs de Christi religione consulerent. Quanquam autem non omnes adeò lumine divino illustrarentur, ut plena fide Christum agnoscerent: eousque tamen afficiebantur, ut saltem de Christo bene sentirent; fierentque quasi semichristiani; cum admodùm esset arduum, totum semel & simul exuere Judaismum. Neque vetus hoc aut nimis rarum est exemplum, cùm & nostra ætate, patrumque nostrorum memoria, multi fuerint, qui cum suam religionem apertè colerent, ad alienam tamen aliquantùm fuerint proniores: neque tamen eòusque, ut pro ista alteram illam & avitam relinquerent. Hi igitur cùm scribant, soliti sunt hac de causa alteram non sine honoris cujusdam præfatione ac nota nuncupare.

5. Restat ut examinemus, utrum necne ea fuerit Josephi conditio, ut in horum numero, rectè ponendus esse videatur? quod ut rite procedat, est altiùs nobis Flavii Josephi vita repetenda. Fuit autem Josephus Matthiæ sacerdotis filius, ex Ephemeria prima, ipse sacerdos, natus anno Caii Cæsaris primo. Cum annum ætatis decimum & quartum egisset, tantos in disciplinis Judaicis progressus fecerat, ut tùm etiam laudem maximæ in legibus peritiæ à Primoribus urbis obtineret. Hic cum sectarum suæ gentis Philosophicarum rationem

nem tentare vellet, Bano Eſſeno per trienni-um dedit operam; ſed annum agens decimum nonum, cum videret Phariſæos in Republica plurimum poſſe, ad hos ſe appulit. At verò cùm etiam poſteà, natus annos ſex ſupra viginti, Felice procurante proficiſſeretur Romam, ut quoſdam ſacerdotes in carcere detentos liberaret; in itinere ſubmerſa nave in medio Adrio totam noctem pernatavit, ubi tribus aut non multò plus annis Paulus Apoſtolus eandem fracta nave fortunam expertus eſt. Re feliciter peracta, & ad priſtinum cum Phariſæis commercium reverſus, cùm vir rebus gerendis idoneus videretur, præfectus eſt Galilææ, virilem ætatem, hoc eſt Annum trigeſimum adeptus. Ibi Veſpaſiano bellum Judæis inferente, expugnatiſque Jotapatis, in manus victoris captus adducitur. Sed Ulyſſeâ propemodum verſutiâ uſus, imperiumque Veſpaſiano pollicitus, manumittitur; & in honore ſummo apud Veſpaſianum habetur. Hinc illi Flavii nomen eſt impoſitum. Miſſus eſt ab iſto cum Tito filio ad urbis Hieroſolymæ obſidionem, ſæpe vitæ periculum adiit, Judæis eum ut deſertorem capere maxime cupientibus, ut extremo ſupplicio afficerent. Ipſiſque Romanis quoties aliqua clades eis accideret, id Joſephi proditioni imputantibus, Titoque continenter acclamantibus, ut tolleret proditorem. Urbe Temploque captis ac di-

rutis, agro in Judæa à Victore donatur; deinde Romam perductus, civitate. Quem tantis honoribus excepit Vespasianus, ut etiam suarum ædium, quæ sibi privato civi propriæ fuerant, participaret. Honorem & emolumenta à Patre Vespasiano concessa Josepho, Titus filius continuavit; auxit etiam Domitianus. Quæ munera, ut olim per Poppæam negotium de sacerdotibus liberandis confecerat, sic etiam nunc per Domitiæ gratiam sibi servavit. In quo patet ejus sapientia seu versutia, ut fœminas ad suum commodum flecteret; cujus ipse meminisse non veretur. Anno Domitiani decimo tertio, ætatis suæ sexto supra quinquagesimum, Archæologiam Judaicam, quam ei fuerat auctor Epaphroditus ut ordiretur ac scriberet, feliciter absolvit, & Epaphrodito dicavit; mox etiam librum de vita sua.

6. Videamus jam & altera parte, qualis fuerit conditio eorum, ad quos scripsit, quorumque potissimùm hortatu, & gratia, Archæologiam suam edidit. De ipso Domitiano primùm verba faciam. Hunc infensissimum Christianorum hostem fuisse tradunt multi: idque avidè ab adversariis nostris arripitur. Si generis humani dixissent, aliqua inesset ratio. Sed eum * Henricus Dodwellus, vir celeberrimus,

* Dissert. Cyprian. XI. §. 16.

rimus, hoc crimine partim abſolvit. Perſecutio quæ ab eo fuit commota, adeo brevis fuit, ut vix unum annum impleverit. Nam ſtatim extinctum tradit Lactantius. Cœpta demum eſt, cum annos fere quindecim imperium tenuiſſet, hoc eſt, juxta clariſſ. Dodwelli rationes, A. C. XCV. quo tempore Flavia Domitilla in exilium eſt relegata. Poſtea vero ſuum impetum ipſe Domitianus repreſſit, exuleſque revocavit. Eum ſtupendo miraculo Johannis, in oleum conjecti, ſalvique prodeuntis deterritum, in innocentes ſævire deſiiſſe idem ſuſpicatur. Sed quid nos his movemur? cùm ſatis conſtet anno ejus decimo tertio, quo ſcribere ceſſavit Joſephus, abſolutâ Archæologiâ, Domitianum nondum cœpiſſe perſequi Chriſtianos. In Davidicam ſobolem, hoc eſt Chriſti cognatos, inquirere voluit; ſed pauperes compertos contemſit, & edictum adverſus Chriſtianos abrogavit. Cùm itaque Domitiani odium in Chriſtianos, perfectâ Archæologiâ, nondum flagraret; ideoque vanus ſit metus eorum, qui Joſephum pro Chriſtianis bene locutum negent, quòd ſibi à Domitiano metueret: videndum eſt, an magis æquus aut mitior in Judæos fuerit, ut hac de cauſa iſte ſe Judæum profiteri maluerit; tantoque magis in Jeſum ſævire maledictis. At verò teſtis eſt Suetonius, præſtantiſſimus hoc imperante,

perante,

perante, * *Præter cæteros Judaicum fiscum acerbissimè actum esse: ad quem deferebantur, qui velut professi, Judaicam intra urbem viverent vitam, vel dissimulata origine, imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse adolescentulum* se *meminit* idem, *cum a procuratore, frequentissimo consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset.* Quam *fisci Judaici calumniam sublatam S. C.* Nerva Imperante demum refert Dio. Agnosco, Josephum à Domitiano ἀπὸλειαν, ut ipse refert, obtinuisse. Sed licet res ita se haberet erga Josephum, cur jam sopitum sibi leonem suscitaret Josephus, nimia vel intempestiva, & pertinace religionis suæ confessione, cum alienæ exprobratione, quam ipsius fortasse amici colerent? nam usquedum in Christianos sæviret Domitianus, plena erant omnia, Christianorum apertè religionem suam profitentium. Ipsi Cæsaris cognati sua Christo nomina dederant; adeo, ut religio Christiana in maxima tùm auctoritate fuisse videatur.

7. Quæ cùm ita sint, duo hîc Testimonii Flaviani inimicos rogâsse vellem. Primum est, cur Josephus hoc taceret, quod cæteri Judæi olim & nunc quoque palam confitentur? de præcipuis rebus quæ in hoc Testimonio continentur, intelligo. Tria enim in isto continentur:

* Sueton. Domit. Sect. 12.

nentur: Jeſum miracula feciſſe, fuiſſe Chriſtum, reſurrexiſſe è mortuis poſtquam paſſus eſt ſub Pontio Pilato. Jeſum Chriſtum feciſſe miracula, Judæi fatentur: nam cùm aiunt, eum miracula feciſſe læva manû, fatentur tamen. De fine ac modo miraculorum tùm enim ſola lis erit. Deinde, Chriſtum fuiſſe qualem qualem agnoſcunt, atque gentibus idoneum profitentur Licet autem ſibi alium Chriſtum expectent, habemus tamen (verè) confitentes adverſarios, & noſtrum Chriſtum vaticiniis divinis quadam ex parte reſpondiſſe. Tum denique negant quidem Chriſtum reſurrexiſſe, ſed neque hoc clarè aſſerit Joſephus, ſed ait eum apparuiſſe ſuis diſcipulis. Sic illi affirmant; penes eos fides eſto. At verò cum necdum ceſſaviſſet vis Apoſtolorum mirifica, quid vetat ut Joſephus his crediſſe cenſeatur, licet non eouſque progrederetur, ut palàm quoque penituſque fidem noſtram amplecteretur. Ego ſane ſemper exiſtimavi, Joſephum ſemichriſtianum eſſe potuiſſe. Cùm autem ipſi adverſarii quandoque concedant, Joſephum non valde res Judæorum curaviſſe; cur ergo illum alibi prædicant in religione ſua fuiſſe tam pertinacem; aut etiam adeò ferocem & iniquum in noſtram, ut odio noſtri, & amore ſuorum, malè de noſtra loqueretur, etſi ſciret ſibi capiendos fore inimicos homines, potentes, cognatos Cæſaris. Sed de his plura

inferiùs

inferiùs, ne ſi omnia hîc prius occupem, ſequentia nimis ſicca videantur.

8. At verò, cum & nonnulli ſic fere crepent, Joſephum ad Gentiles in Archæologia ſcripſiſſe: ideoque ſummo ſtudio caviſſe, nequid minùs credibile diceret; quo factum eſt, ut de Veteris Teſtamenti miraculis loquens, ſæpe quaſdam excuſationes miſceat, quaſi neque ipſe fidem his haberet, aut timeret, ne fides ſuis dictis apud gentiles deeſſet. ὁ Ἰώσηπος καὶ δεδοικότι ἔοικε, καὶ εὐλαβουμένῳ, ὡς μὴ προσκρούσειεν ἕλλησι, inquit Philoſtorgius in * Suidæ collectaneis. Eum igitur qui ſic cautè agat, non decere illis ſe intermiſcere narrationibus, quas nec ipſe crederet, nec lectores eſſe credituros putaret. Hos itaque qui ſic cogitant ſecundo loco rogatos velim, cur Joſephus ea Græcis dicere veretur quæ ipſi de aliis non minus fidem omnem ſpterantibus crederent? cur chriſtum extitiſſe dubitarent, de quo Pilatus ad Tiberium Cæſarem, Cæſar vero pleno in ſenatu, de collocando inter Deos, ipſe retuliſſet? An miracula feciſſe negarent, quæ neque Celſus, neque Porphyrius, neque Julianus ipſe Cæſar, multis pòſt annis negare potuerunt? Et recens erat tum memoria prodigiorum ab Apoſtolis editorum, quæ fidem Chriſti miraculis aſtruerent, quorum in Annalibus

---

* Voc. φλέγων.

nalibus suis mentionem fecerat Phlegon, Hadriani Libertus, teste † Origene. Ipsi vero Gentiles scriptores, de miraculorum patratoribus ad nauseam usque narrationes oggerunt. An negarent de Christo loqui potuisse Vates, quod ipsi de Vespasiano verum esse dicebant; ad quem, Josephum fortasse secuti, vaticinia de Rege venturo referre solebant? *Percrebuerat*, inquit || Suetonius, *oriente toto vetus & constans opinio, esse infatis, ut eo tempore Judæâ profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano quantum eventu postea prædictum patuit, Judæi ad se trahentes rebellârunt.* Hunc etiam refert idem morbos quoque sanavisse. An denique Christi resurrectionem, ex Apostolorum fide recitatam, ablegarent Gentiles, qui de similibus factis, multa in suis scriptoribus legerant? hujusmodi enim narrationes exhibent Herodotus, Plato, Valerius Maximus, Plutarchus, Plinius, Diogenes Laertius, Galenus, denique Theodosius Macrobius. Sed & Domitiano Imperante, fertur Apollonius Tyanæus elatam ad funus puellam ad vitam, in ipsa quoque urbe, revocâsse. Si itaque Gentiles hoc de Christo Testimonium culpare voluissent, utpote minus verisimile; sane id tum fecisset Josephus, quod & alibi fecisse reperitur, cum transitum Hebræorum per

* Lib. II. contr. Cels. || Sueton Vespas. Sect. 4.

per mare Erythræum expeditioni Alexandri M. per Pelagus Pamphylium ſimilem facit. Eos enim, qui ſibi hanc narrationem de Chriſto ex fide Apoſtolorum vitio verterent, tùnc etiam ad ſuas Hiſtorias amandâſſet. Nequis autem vim hujus argumenti, quod partim Joſephi auctoritate & exemplo comprobavi, eludere conetur, aut minùs validum eſſe ſentiat, adjiciam quoque Origenis ſententiam, qua poſſit in tuto ſatis collocari. Nam cùm Celſus Judæum introduxiſſet de Chriſti reſurrectione dubitantem, reſpondet Origenes, inconſideratè hoc eſſe factum ab eo, quaſi res eſſet impoſſibilis è mortuis aliquem cum eodem, quod prius habebat, corpore reſurgere: hancque addit rationem; * οὐκ ἂν γὰρ εἶπεν ὁ Ἰουδαῖος ταῦτα, πιστεύων τοῖς ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν ἀναγεγραμμένοις, καὶ τῇ τετάρτῃ περὶ παιδαρίων. ὧν τὸ μὲν ἕτερον Ἠλίας ἀνέστησεν, τὸ δὲ λοιπὸν ὁ Ἐλισσαῖος. διὰ τοῦτο δ' οἶμαι καὶ τὸν Ἰησοῦν οὐκ ἄλλῳ ἔθνει ἐπιδεδημηκέναι, τοῖς ἔθεσι γενομένοις πρὸς τὰ παράδοξα τῇ παραθέσει τῶν πεπιστευμένων πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα καὶ περὶ αὐτοῦ ἱστορούμενα, ὅπως παραδέξωνται, ὅτι οὗτος, περὶ ὃν γέγονε μείζονα, καὶ ὑφ' οὗ ἐπιτελέσθη παραδοξότερα, πάντων ἐκείνων μείζων ἦν. Hoc ratiocinium, ut de Judæis veriſſimum, ſic etiam, licet renitente Origene, gentilibus qui multa fidem ſuperantia admittebant,

* Origen. c. Celſum, Lib. II. pag. 95.

tebant, ut ſupra oſtendi, aptiſſimè poteſt applicari. Joſephus igitur, neque quoniam Judæus eſſet, neque quia ad gentiles ſcriberet, quidquam debuit metuere, ne ſibi vitio verteretur, ſi quædam de Jeſu Chriſto vel mirabilia, vel cum nonnulla honoris præfatione, aut veritatis confeſſione literis mandaret. Præcipuè verò cùm neque tunc pertinax Judaiſmi confeſſio, aut contra Chriſtianos defenſio cum provocatione ac jurgio, quicquam proficeret; neque quemquam offenderet confeſſio veritatis: ſatiſque proni eſſent Gentiles ad audiendum cum voluptate illa de Chriſto mirabilia, modeſtè tamen narrata, æquè ac illa quæ Joſephus de Moſaicis, aliiſque narrationibus mirabilibus in ſua ſcripta retuliſſet. Nam pauci erant ſcientiæ cupidi, qui non etiam tunc ſcire cuperent, quis aut qualis eſſet Chriſtus ille, de quo tam late nomen eſſet cum laude celebratum: *cum* etiam, ut ait * Cicero, *fictas fabulas è quibus utilitas nulla duci poteſt, cum voluptate legerent.*

8. Porrò quoniam jactare ſolent, adulandi cauſa Joſephum ea, quæ de Chriſto prædixerint vates, Veſpaſiano tribuiſſe, cum libros de Bello judaico conſcriberet, adeoque vix eſſe veriſimile, eum poſtea cùm Archæologiam ederet, mutaviſſe ſententiam; erit operæ fortàſſe

* De finibus Bon. & Malor. Lib. V.

taſſe pretium ſi perpendamus, annon etiam adulandi gratia, ea quæ de Chriſto in Archæologia ſunt ſcripta, literis mandaverit. Primùm enim omnium ſatis conſtat, Epaphrodito auctore & impulſore, Flavium noſtrum ad gentis ſuæ Hiſtoriam literis tradendam edendamque ſe appuliſſe. Hunc ipſe Flavius in procemio aſſerit doctum fuiſſe virum, tùm omne genus diſciplinarum, tùm etiam rerum geſtarum ſcientiæ imprimis avidum, ut qui ipſe in maximis negotiis, variiſque fortunæ caſibus verſatus, in omnibus eximiam indolem præ ſe tuliſſet. Iſtum verò Epaphroditum, Neronis Libertum fuiſſe docet † Tacitus, eumque || Suidas σωματοφύλακα, ſed rectiùs fortaſſe *a libellis* Neroni & poſteà Domitiano fuiſſe ſcripſit * Suetonius; à quo etiam capitali pœnâ damnatus eſt, atque Dione teſte necatus. Cujus necis cauſâ factam eſſe conjurationem idem tradidit. Licet Suetonius ob necem Flavii Clementis, maturatum fuiſſe Domitiano exitium aſſerat. Fortaſſe utrumque verum eſt. Et ut morte conjuncti ſunt, ſic etiam in vita erant amicitiâ & neceſſitudine vincti. Hunc igitur Epaphroditum conſtat in aula Imperatorum, non ſine magna omnium exiſtimatione ad extremum Domitiani annum com-

---

* Tacit. Annal. Lib. XV. p. 259.
† Neron. Sect. 49. & Domit. Sect. 14.
|| Vo. Επίκτητος.

commoratum, a quo propter ſuſpiciones leviſſimas, ut erat omnium ſuſpicioſus Domitianus, utque ſuos ab audacia ſimili deterreret, (ferebatur enim Epaphroditus Neroni manus intuliſſe) eſt interemptus. Joſepho fuerat auctor uti dixi Epaphroditus, Archæologiam edendi; ea autem eſt edita duobus aut circiter annis, antequam tolleretur Epaphroditus, hoc eſt anno XIII. Domitiani.

9. Erit autem videndum, annon hic Epaphroditus ſit ille, de quo Paulus Apoſtolus aliquoties in Epiſtolis ſuis meminit, quique Paulo in vinculis ſuis multa ſigna ac notas benevolentiæ præſtitit. Hunc ſane eundem fuiſſe cum illo Neronis Liberto, ſuſpicatus ſum; quoniam utriuſque conditio & tempus maximè conveniunt. Atque hujus meæ ſuſpicionis aliquot indicia & argumenta, quæ hoc admodum eſſe probabile oſtenderent, habebam. * Paulus enim in Epiſtola quá de Epaphrodito loquitur, etiam innuit in aula Neronis, aut ſi malis, in ipſa familia fuiſſe plurimos Chriſtianos. Epaphroditum vero illo tempore ſervili fuiſſe conditione probant, tum quod Paulus aſſerit, † eum in vincula fuiſſe conjectum, & συναιχμάλωτον, tum quod fuit Phryx, ejuſque nomen decurtatum ſervili modo proferatur. Præter hæc, ubi Paulus

 hujus

* Philip. I. 13. & IV. 22. † Philem. v. 23.

hujus nomen decurtatum per Ἐπαφρᾶν extulit, || ibi quidam Codices Orationum Johannis Chrysostomi legunt Ἐπαφρόδιτον. Hinc quoque rectè conjiciemus, Ἐπαφρόδιτον atque Ἐπαφρᾶν unum esse nomen, ut voluit H. Grotius, qui etiam ostendit, isthæc nomina contracta esse è longioribus. Iste autem Epaphroditus, primò quidem Neronis servus, ac postea libertus, in Cæsarum familia perstitit, donec jubente Domitiano plecteretur. Sic itaque & nomen & conditio, atque etiam fortasse patria, utriusque fortunæque, non minùs ac tempora congruunt, ut eundem esse suspicemur.

10. Posteaquam hæc omnia è mera suspicione ac conjecturâ orta, sic tamen congruentia reperissem: commodùm affuit * Abrahami Berkelii plena affirmatio, quæ animum meum statim explevit: hunc Epaphroditum, libertum quidem Neronis, Epicteti vero Philosophi herum, esse proculdubio recensendum inter illos Christianos, in ipsa Neronis familia degentes, & esse ipsum qui Paulo vincto, etiam lubens, nec advocatus, astiterit: atque propter eum, hoc est Christi nomen, fuerit carceri mancipatus. Nam quod ait Paulus eum esse παραβολευσάμενον τῇ ψυχῇ, † hæc verba non sunt ita intelligenda ut vulgò solent, quasi Epaphro-

|| Coloss. IV. 12. * Præfat. in Epicteti Enchirid. † Philip. II. 30.

Epaphroditus in morbum incidens de vita sit periclitatus: cùm & illud ἀσθενεῖν, quod ibidem quoque usurpatur, sit *pati persecutionem*, ut observavit aliud agens * Johannes Chrysostomus: sed eum tam audacter coram Hero Nerone Pauli causam egisse, ut ipse truderetur in Carcerem. Ideoque, ut in codice Puteani vertitur teste † Casaubono, *Parabolanus fuit de anima sua.* Nihil enim obstat quod || alii testantur ibi legi, *Parabolatus fuit de anima sua*; * alii denique, *Parabolatus est animam suam*; quæ eodem spectant. Nam Parabolani non sunt qui morbo ægrotant, sed qui sponte suâ vitæ discrimen ineunt, ut aliis opitulentur. Quo sensu etiam Josephus usurpat vocem παραβαλλόμενος maximè propriè, ut omnia, in libro de vitâ sua, † ἐκεῖνα δὲ παραβαλλόμενος χρήσασθαί τι καὶ τόλμῃ. Cui suffragantur Grammatici. Ex isto Epaphrodito, Christiano ut videtur, vel etiam ex Paulo ipso Apostolo, quo cum consueverat Epaphroditus, eorumque colloquiis de fide Christiana, fortasse etiam & commentariis, sua omnia vult ac conjicit Epictetum hausisse Berkelius, quæ doctrinam redoleant Christianam. Epictetus enim servus quoque fuit Epaphroditi, Neronis liberti, & συνδημότης illius quem laudat

 Paulus;

* Orat. XXV. in II. ad Corinth. † Epist. CCCCXXXVIII. || Joh. Crojus in obs. ad N. T. p. 118. * Hugo Grotius. † pag. 1010.

Paulus; uterque Phryx, Epictetus Hierapoli, Epaphroditus Colossis, prope Laodiceam atque Hierapolin oriundi. Phryges verò atque Asiatici Romæ plerumque servi, ut tum penè proverbio sit notum, quod usurpat Cicero, † *Phrygem plagis fieri solere meliorem*, & * alibi apud eundem legimus, *Venales Asiaticos*. Quod verò dicatur Epaphroditus in Epistola Pauli, Apostolus seu Nuncius Philippensium, id de illo sic exponendum est, qui Paulo horum nomine pecuniam numerari curaverit. Nec obstat, quod de illo Paulus loquatur, quasi in potestate sua quodammodo fuisset, non autem Heri; ut ejus ministerio Paulus uti posset; nondum enim ad id fortunæ culmen quo post illa pervenerat. Et cum primam Neronis iram atque ferociam evitâsset, liberum ei erat quamvis legationem aut negotium subire. Licet subiisse non constet, sed forsan Romæ mansit, atque Nerone usus est multò quam anteà mitiore.

11. Huic igitur Epaphrodito quod esset Christianus blandire cupiens Josephus, hoc de Christo Testimonium & potuit, & voluit suæ Historiæ interferere. Id enim aulicorum est ingenium, necessitasque eos premit, ut multa ad aliorum mentem cogantur, vel dictis vel scriptis, quanquam non averso animo, sæpe tamen

† Orat. pro Flacco. * In Verr. V.

tamen præter animi sui sententiam, persequi. Eam autem esse aulicorum in his rebus conditionem, quotidie videmus; ac nisi videremus, vel ex isto Epaphrodito facile possemus assequi: cujus vitæ ratione cognitâ, cum necessariorum, & eâdem fortunâ utentium simul, unum plerumque aut simile sit studium, similisque sententia, de Josephi quoque sententia poterimus judicare. Quamobrem usus erit, ut hic apponamus quæ ex ore Epicteti decerpta narrat Arrianus, de Epaphrodito isto Epicteti Hero. Sic autem ille in || dissertatione de modo quo tractandi aut colendi sunt Tyranni. Εἶχέ τινα Ἐπαφρόδιτος σκυτία, ὃν διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι ἐπώλησεν. εἶτα ἐκεῖνος κατά τινα δαίμονα ἀγορασθεὶς ὑπό τινος τῶν Καισαριανῶν, τοῦ Καίσαρος σκυτὺς ἐγένετο. εἶδες ἄν, πῶς αὐτὸν ἐτίμα ὁ Ἐπαφρόδιτος. τί πράσσει Φηλικίων ὁ ἀγαθὸς, φιλῶ σε. εἶτα εἴτις ἡμῶν ἐπύθετο, τί ποιεῖ αὐτὸς; ἐλέγετο, ὅτι μετὰ Φηλικίωνος βουλεύεται περί τινος. Ergo cum Josephus hunc Epaphroditum Christianum coleret, oportet etiam, ut de Christo bene sit locutus. Non satis erat tunc Domitiani gratiam captare, nisi Epaphrodito, qui erat à Libellis, etiam adularetur. Ea enim est aulicorum conditio, ut idem observat Arrianus, non solum ut Tyrannos colere debeant, sed & eorum cubicularios. Quapropter

 licet

|| Arrian. Epict. Libr. I. cap. 19.

licet Domitianus non esset Christianus; neque ideò fuerit opus Josepho ut de Christo loqueretur honorificè; cùm tamen Epaphroditus Flavii amicus esset, atque Christianus, nolentem eum ac quasi invitum adduxisset ut scriberet. Neque hic obstaret quidquam impensus amor religionis Judaicæ, quem tamen alibi negant in Josepho fuisse.

12. Nequis autem putet me hæc omnia eo fine tantummodo excogitâsse, ut hoc Testimonium defenderem; neque quidquam inesse huic argumento virtutis aut roboris, ut aliquis mutavisse putetur sententiam pro variâ fortunâ, vel prout cum variis fuerit versatus, quorum opinionibus ac consiliis ipse loquens aut scribens sua quoque verba accommodaverit, atque sententias; producam aliud exemplum in D. Hieronymo, viro magno, & ut ita dicam, in suo genere Josepho pari, cuique propter opiniones singulariter admissas gravissima fuerunt cum multis Ecclesiæ Patribus jurgia. Hunc autem, quia ego ratione Josephum explicare, quo modo Judæus cùm esset, honorificè tamen de Christo sit locutus, eadem quoque tum defendere, tum etiam frequentiores ejus de auctoritate, ac inspiratione interpretum LXXII. contradictiones explicare conatur Arnoldus Bootius, acerrimus Hieronymi contra Morinum & Capellum defensor. Verba ejus quæ totum hoc negotium mirificè illu-

strant

ſtrant hæc ſunt; * *Nihil igitur mirum, quum adeo immani ob novam ſuam tranſlationem flagraret invidia Hieronymus, ſi ad illam amoliendum aliquid interdum locutus eſt, contra quam ipſe ſentiret. Sed & cum amicis ſuis ſic agere ſolebat, ut quoties in eos incideret, qui iſta de* θεοπνευςία τῶν *LXXII. opinione erant penitùs imbuti, affectibus ipſorum verba ſua accommodaret, quo faciliùs eos corrigeret, atque veritati recipiendæ aptiores experiretur. Faciliùs enim credebant, ſolo veritatis amore illum nova moliri, atque a veteri verſione diſcedere, de cujus auctoribus ipſe tam honorificè ſentiret.* Habemus itaque Hieronymum, non minùs ac Flavium noſtrum verſipellem, & pro temporum vel hominum ratione mutantem; ideoque alterum in verbis ac ſententiis Theramenem. Nequis hoc novum eſſe in noſtro Flavio crediderit aut ſingulare.

13. Verùm enim,ut tandem huic orationi aliquem modum ac finem ſtatuam,licèt Epaphroditus iſte non fuerit Chriſtianus, quod tamen ego veriſſimum eſſe credo, verum tamen Chriſtiana erat Flavia Domitilla, tunc temporis, cùm ſcriberet Flavius Joſephus, & poſteà ob Chriſti confeſſionem in Pontiam inſulam relegata. Erat etiam Chriſtianus T. Flavius Clemens, Conſul, interfectus ob impietatem,

* Vindic. pro Heb. veritat. cap. XI. p. 109.

ut ferunt, hoc eſt, Chriſti fidem. Quem Domitianus tamen, quo ſcribebat tempore Joſephus, impenſè amabat; cujuſque filios etiam tum parvulos ſucceſſores palam deſtinaverat. Hunc cùm Suetonius *contemptiſſimæ inertiæ* fuiſſe dicat, ego de ſummo Chriſtianæ religionis ſtudio intelligo; quam qui tunc colebant, hujus quaſi vitæ contemptu, plerumque ferè rem publicam negligebant. Hoc Suetonius *inertiam* vocat. Iſtos Flavios coluiſſe noſtrum, & magis etiam fortaſſe quam ipſum Domitianum, immanem atque intractabilem belluam, nullus dubito: ideoque voluiſſe coràm in os lædere malè de Chriſto dicendo, aut animo malevolo tacendo, nunquam adducar ut credam. Certè, Joſephum magis eſt probabile Flaviis iſtis familiariter uſum eſſe, ac Epaphrodito, quam ipſo Cæſare. Quapropter ipſis potiùs adulatum eſſe conſtat. Joſephus nemini non blandiebatur, qui aliquid apud Domitianum polleret; cum etiam de Domitiæ Longinæ, licet hujus uxoris, probri tamen plenæ, gratiâ gloriaretur. ἡ δὲ τοῦ Καίσαρος γυνὴ Δομετία οὐ διετέλησεν εὐεργετοῦσά με, inquit ille Libro de Vita ſua extremo. Aliorum igitur Flaviorum, Cæſariſque cognatorum gratiam neglexiſſe, non eſt veriſimile. Quam ſi minimè neglexerit, ſed omni conamine tentaverit conſequi, non ſolum à maledicendo de Chriſto abſtinuit, ſed neque quidem tace-

re

re potuit. Non enim mihi videtur, Josepho de Christo tacere fuisse liberum arbitrium. Neque hic quidquam Justi Tiberiensis exemplum valet. Aliud erat in scribendo Justi, qui de Christo tacuisse fertur, propositum; aliud Flavii Josephi. * Ille enim eo fine Historiam scripsit, ut veritati fucum faceret, cum esset vir malus, & Judæus Zelota, hoc est religioni suæ addictissimus, Romanorum ac Christianorum osor. Huic vero sola veritas erat cordi, quam ubique se cupere assequi profitetur, quantum possit; etiam ubi contra se stet, nec tam religioni suæ addictum se ostendit, quin multa in se admittere deprehendatur sui prepositi gratiâ, quæ non satis congruere cum illo judaico Zelo atque superstitione videantur. Cum itaque & rei veritas, & amicorum gratia, Josephum ad benè de Christo sentiendum, benè etiam atque honorificè scribendum hortarentur; quid nos miramur, illum de Christo Jesu hoc Testimonium scribere voluisse, aut etiam potuisse pernegamus?

14. Hactenus de consilio Flavii Josephi, cum Archæologiam scriberet, egimus; quò manifestum fiat, eum voluisse ac debuisse de Christo loqui. Nunc tandem ex ejus consilio, atque Historias describendi modo, cognoscite esse impossibile, ut quis totam hanc de

---

* Joseph. de vita sua pag. 1001.

de Chriſto periocham Archæologiæ interpolaret. Hoc ſi fecero ut cognoſcatis, quid reſtat, niſi ut uno ore ſimul omnes hoc Teſtimonium tanquam veriſſimum excipiamus. Satis enim conſtat, facilius eſſe integrum aliquem tractatum, aut librum alicui ſupponere, quam verum inſigni aliqua parte aut lacinia interpolare. Illud enim ut rectè fiat, nihil opus eſt, niſi ut quis, quod voluerit ſcribat, nomenque quod placuerit ſupponat. Deinde ſi temporum rationem accuratè obſervaverit; vel etiam ſcriptoris, ſi qua ſint ejus alia ſcripta, ſtylum, & orationis colorem fuerit imitatus, omnia rectè ſe habebunt, & latebit dolus: fortaſſe tamen latebit; multa enim ſunt non expectata quæ fraudem ſubolere faciant: Ut verò quis in verum cujuſdam ſcriptoris librum aliquid novum infarciat, ei opus eſt atque neceſſarium, ut omnes per orbem hujuſce libri codices ſcriptos immutet; aut ſaltem, ut codices ad pauciſſimos redactos in ſua poteſtate habeat immutandos, aut ſupprimendos, illis editis qui fœtum ſuppoſitum geſtent. Hoc niſi fecerit, non eſt quod ſperet diù fraudem ſuam latere poſſe, cum adhuc ſuperſint alii codices, quorum collatione fraus detecta citiùs apparebit. Hac enim comparatione, non ſolùm interpolata patent, ſed & omiſſa reſarciuntur, & incautè ſine dolo malo intruſa rejiciuntur. Videndum eſt itaque, an Joſephus

non

non curaverit, ut multa fuerint ſuorum ſcriptorum exemplaria; quod ut aſſeram facit, quod libro de vitâ ſua ſcripſit de ſuo more libros in publicum edendi. Ut ut enim hoc eſt de libris Belli Judaici dictum, nihil tamen obſtat, quin eum quoque morem atque inſtitutum in aliis ſervaverit. Ait enim ſe libros Veſpaſiano atque Tito obtuliſſe, quos Titus, manu ſua ſubſcriptos, in Bibliotheca publicari juſſerit. Deinde & aliis quamplurimis, Regique Agrippæ eam Hiſtoriam communicâſſe. Hunc morem ſi in aliis quoque ſcriptis ſervaverit, eumque ſervâſſe nullus dubito; atque ut vidimus, ducentis poſt ejus ætatem annis horum exemplaria ubique proſtarent diſperſa, neque minima pars in manus gentilium perveniſſet, quorum causâ eos edidit: quî fieri poſſit, ut aliquis Chriſtianus, eos inſigni hac periochâ augeret; quam quidem exhibuiſſe omnes olim codices ſuprà compertum eſt? Concoquant ſane iſtam fabam adverſarii, & quibus dura eſt ingluvies: mihi longè ſatius eſt, nunquam iſtam in me admittere ſtultitiam, quam miſſis ambagibus verum eſſe hoc Joſephi Teſtimonium confiteri.

PRO

PRO TESTIMONIO FLAVII JOSEPHI DE JESU CHRISTO.

LIBER SECUNDUS.

De ſtylo ac vero ſenſu Teſtimonii FLAVIANI.

1. NEminem jam latet, quantum hæc quæſtio per omne genus hominum celebretur; quorum ut vidimus plurimi locum eſſe ſpurium contendunt. Hi labaſcenti opem veritati ſe conferre credunt, licèt aliquantum ab argumentis, quibus fulcitur fides Chriſtiana auferre videantur. Ut autem Flavio Joſepho hanc

hanc extorqueant periocham, multa comminiſcuntur etiam extrinſecus producta, quæ ut ab illis gratis atque leviter ſunt aſſumpta, facile quoque ut incerta refelluntur. Fundamentum vero incœpti, ad quod tanquam ad ſacram anchoram nuperi cenſores Teſtimonii confugiunt, præcipuum eſt ſtylus dictionis: quem ut a partibus ſuis ſtare putant, ita κριτήριον in his rebus eſſe certiſſimum exiſtimant. Lubens hunc judicem accipio, eâ viciſſim lege, ut ſi à noſtris ſtet partibus, tum protinùs & hoc Teſtimonium ferè amiſſum recuperetur; & ad priſtinas ſedes, quas ei Joſephus in Archæologia deſtinaverat, in omne ævum ſine ulla dubitatione retineatur. Primùm autem erit operæ pretium exquirere, quomodo hîc ſe expediant, ut ſtylum eſſe ſpurium, ac proinde totam ῥῆσιν eſſe ſuppoſititiam comprobent. Primus aut ſaltem præcipuus adverſarius, qui de ſtylo Teſtimonii hujuſce ſic judicavit, quemque ſine ullo examine cæteri poſteà ſunt ſecuti, is eſt Tanaq. Faber, qui edito ſuper hac re libello, omnem lapidem adverſus hoc Teſtimonium movit; de ſtylo vero ſic decernit potiùs quam argumentatur. *ſtylus verò*, inquit, * *ſtylus certiſſimum in his rebus κριτήριον, quam apertè, ſi nihil aliud adjumenti haberemus, rem ipſam proderet! Nemini*

* Tan. Faber. Lib. I. Epiſt. XLIV.

Nemini profecto homini unquam minus cum altero convenit, quam Josepho *secum, si hæc* Josephi *sunt. Ut frigidus! ut laxus! hæret, sudat, balbutit,* neque proficit hilum. *Malè profecto de posteris judicavit, quisquis hanc næniam tam probo scriptori affinxit, crediditque, fore neminem a quo doli tam male consuti explicarentur: saltem id accuratè decuerat præstari: nam ut ait Comicus,* Aliter catuli longe olent, aliter sues. *Is quippe scriptor est* Josephus, *qui nihil remissè, nihil ignavè facere soleat: quod hic contra fit.* Mox infit: *quod nunc nobis præ manibus est, inerter ac putidè compositum.* Hucusque ille, satis quidem pro imperio. Nam ut hoc confirmet leviculas affert rationes; & cum rationum pondere careat, nec veritate sit adjutus, in quasdam exclamatiunculas divertitur, quæ vices rationum suppleant.

2. Mihi vero longè alia est sententia. Assero enim filiam nunquam meliùs formâ suâ matrem referre, aut germanos fratres esse similiores, quam hæc periocha sit cæteris Josephi scriptis stylo & dicendi genere similis. Nam & verba, & phrases, & λέξεως χρῶτα si spectes & invicem contuleris, ut purpura ad purpuram collata, sic & ista se mutuò illustrabunt, atque genuina ostendent. Verum tamen antequam de periochæ stylo speciatim tractare incipiam, aliquid generatim de stylo Josephi præmonendum, in rem nostram fore duximus.

duximus. Licet autem passim ac promiscuè voces istas, nempe stylum, ac dicendi characterem, & genus usurpaverim; stylus tamen propriè à dicendi genere distinguendus est; ut aliud sit stylus, aliud dicendi genus; cum per varia dicendi genera stylus idem manere possit, & genus dicendi sit fere rei proprium, stylus vero scribentis. Nam dicendi genus circa sermonis quantitatem, stylus circa qualitatem versatur. Dicendi genus non modo sententiarum & verborum pondus atque delectum spectat, sed etiam sensum. At vero stylus de sensu parum sollicitus, in sola verborum & phrasium electione versatur: quæ phrasium aut verborum electio cuilibet auctori sive casu, sive potius studio & exercitatione frequentiùs usurpatorum, in oratione characterem aut colorem inducit, quem stylum docti solcant nuncupare. Adest etiam quædam sermonis formatio & circumscriptio, hoc est verborum nominumque, una cum particularum orationis certa dispositione, eodem modo & ordine subinde quasi familiariter recurrentium, unumque totius orationis sonum, ut loquitur Cicero, efficientium, quem non solent alii observare: quique æquè varius est ac sint hominum ingenia, studiorumque rationes. Hinc fit ut ne quidem eidem homini constans sit semper stylus, mutatis rerum, temporum, vel studiorum rationibus. Nam licèt dicendi genus

sit

ſit vel tenue, vel mediocre, vel uber & magnificum, quæ ſunt tria dicendi genera ab auctoribus uſurpari ſolita; etſi quoque verba & phraſes quædam ſint propriæ cuique generi deligendæ, nullus tamen erit ſtylus manifeſtus, niſi eaſdem phraſes & verba atque verborum phraſiumque formationes ſæpius occurrentes reperiamus. Nunc vero iſthæc omnia Joſephus qua tractet arte videamus. Is autem Joſephus eſt ſcriptor, qui politè atque ornatè loquitur, & græcarum literarum eſt peritiſſimus; ut nequeam eorum accedere ſententiæ, qui eum judicant more Helleniſtarum perorare; ſiquidem eos Helleniſtas velint eſſe Judæos, qui non græcam phraſin, ſed idiomate hebræo corruptam uſurpabant. Joſephus enim prorſus græcè loquitur, ut nequidem meliùs, ut mea fert opinio, quiſquam ſcribere poſſit.

3. Quod ad ejus igitur ſtylum ſpectat, hoc eſt phraſium verborumque ſæpiùs uſurpatorum delectum, ut in dicendi genere, ſic quoque in ſtylo varius eſt. Nam in libro de Maccabæis, ut paſſim in orationibus, & in quibuſdam narrationibus, eſt ſublimis atque magnificus. In aliis vero in mediocrem dicendi rationem quandoque delabitur; in tenuem rariùs aut nunquam; adeo, ut quod illi à quibuſdam eſt attributum, græcorum Livius nuncupari jure mereatur. Quoad ſtylum verò, ut multa ſcripſit, ita quoque varius eſt; licet

non

non ſit admodum varietas iſta manifeſta. Factum eſt tamen ut in quibuſdam libris quibuſdam utatur phraſibus, quas in aliis negligit. Hinc eſt, ut iſta diligenter excutienti comparuerit, alium eſſe ſtylum librorum de Bello Judaico à libris Archæologiæ, alium eſſe ſtylum quoque librorum contra Appionem, aliumque prorſus orationis de Maccabæis. Quodque non leviter eſt obſervandum, alius eſt ſtylus librorum Archæologiæ Judaicæ priorum, alius vero poſteriorum: hoc eſt, verba quædam atque locutiones in poſterioribus frequentiùs comparentes, rariùs in prioribus adhibentur. Quinetiam ſæpe factum eſt, ut quibuſdam libris quaſdam interponat phraſes, quæ nuſquam alibi obſervari potuerunt. Si qua tamen eſt in ejus ſtylo differentia, ea talis eſt, ut ſaltem ab eodem producta videatur: neque major eſt ac ſint inter fratres geminos, aut iiſdem prognatos parentibus oris forma & differentia. Quorum ne fides dictis deſit, in ſequentibus aliquot exempla ſubjeci; cum plura poſſem ſi tanti eſſet; utque omnem cavillandi anſam præriperem, ſi contigiſſet, quod tamen in hac periocha factum fuiſſe nego, ut in hac Joſephus à cæteris ejus ſcriptis & oratione diverteretur. Tantum enim abeſt ut hoc illi contigerit, ut contrarium potius appareat. Quò proxima ſunt alia ſcripta, eò quoque periochæ ſimillima.

 4. Horum

4. Horum autem caufas indagare, quemadmodum non inutile forfan erit; ita nec ab inftituto noftro alienum. Quoniam multum interfit ea fummâ conquirere diligentiâ, quæ vel nebulonis impofturam, fi qua fit impoftura, vel ipfius fcriptoris indolem atque ingenium illuftrare poffint. Primùm enim & locus, & tempus, & lectio varia, aliquid in fermone folent innovare. Deinde poteft etiam Hiftoriæ fcriptoris ftylum mutare, non modò rerum & materiæ differentia, fed & ftylus modufque dicendi, quibus ufi funt auctores illi, quorum fubfidio fuam recentior comparaverit. Denique nonnihil huc confert, correctorum amicorumque fedulus labor & ingenium, qui fi plures,aut vario tempore varii fuerint, prout cuique fua magis placent; fic quoque nonnihil à fe invicem immutari neceffe eft ea, quæ judicio fint fubmiffa variorum.

5. Quæ quidem omnia in Flavio Jofepho concurrunt, variæ lectionis ftudiorumque viro, variifque fi quis alius fulto præfidiis, fcriptorumque monumentis. Siquidem ea quæ fcripfit in libris de Archæologia non modò fua non funt, fed è peregrinâ quoque linguâ converfa. Hebræi priorum materiam fuppeditârunt, Græci vero pofteriorum. Sed Hiftoriam de Bello Judaico ipfe compofuit. Hinc & illa fortaffe à cæteris aliquantùm differt. Porrò etiam, non omnia funt eodem fcripta

tempore,

tempore, neque iisdem elaborata subsidiis. Varios denique correctores advocavisse certum est, quippe quod illud de se contra Appionem scribendo, jactans ut puto, profiteatur. Ait enim libro primo, χρησάμενος τισὶ πρὸς τὴν ἑλληνίδα φωνὴν συνεργοῖς, οὕτως ἐποιησάμην τῶν πράξεων τὴν παράδοσιν. Quod si istos συνεργοὺς, non correctores voces, sed adjutores, jam mirum non esset, etsi major cerneretur in stylo differentia, quam sit ea quam nunc in ejus scriptis videmus.

6. Eum igitur, qui aliquâ periochâ Josephi libros suffarcire voluerit, horum omnium non solùm fuisse acutissimum indagatorem, & observatorem diligentissimum, *sed etiam omnino memorem*. Quæ cum ita sint, periocham nostram à nemine interpolatam fuisse hinc concludo; nam hisce omnibus spectatis, ea cum cæteris Josephi scriptis accuratè convenit: proximis locis est simillima, nec est aliena à remotioribus. Stultè tamen aiunt hanc imposturam fuisse consarcinatam, licet Eusebium Pamphili, virum maximum auctorem habuerit. Ego vero sic sentio; si hæc sit dolo conficta, & Josepho consuta, assero, eum mirabili quadam arte usum esse, qui adeò dolum suum astu coluerit, ut quod longè post Josephi ætatem texturæ consutum volunt, potiùs unà cum subtemine contextum existimem. Ideoque periocha ista non alium quam Jose-

 phum

phum auctorem habere potuit; quia si fuisset inserta, fraus illa tam diù latere non potuisset.

7. Quoniam autem illi ad stylum, certissimum indicium, provocant, accipio conditionem; & vicissim rogo, ut postposito partium studio, ipsi non testentur de stylo, qui partes accusatoris occupant. Ne quod olim sunt professi, inviti negare recusent. Ipse de suo det testimonium opere Josephus. Eum ego & solum dabo testem amplissimum, & omni exceptione majorem. Hunc si testem admittant, nullius ego judicium vel arbitrium detrectabo. Istam enim periocham, quam fœtum esse Josephi negant, ipse si revivisceret Josephus proculdubiò ut suam agnosceret. Quippe quod formam orisque characterem, quem Josephus indidit, non magis immutatum esse scio longo temporis intervallo, quam sint cætera, quæ ab ipso vel ab aliis ejusdem ætatis sunt auctoribus producta. Ejus formam qualis nunc est edita, qualemque sum defendere paratus, ut lectoris memoriam refricem, hîc exhibebo. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἑλληνικοὺς ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἵγε πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν

πάλιν

πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μύρια θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. εἰς τε νῦν, τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων, οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

8. Hæc ſunt verba quæ tam malè agitant quoſdam viros, doctos quidem, ſed nimis faſtidioſos. Primùm autem quæritur an debito hæc ſtent loco? Sunt qui hoc negent. Aiunt enim hæc debuiſſe ad finem capitis quinti rejici: quæ cum alieno ſint loco poſita, & ſcriptoris orationem abrumpant, pro ſuppoſititiis ſunt habenda; ipſe enim Joſephus non huc illa intruſiſſet. Sed hoc commentum facile diluitur. Nam cùm Chriſtus ſit paſſus ſub Pilato, cùmque rebus Pilati geſtis caput quartum & quintum Joſephus tribuerit, ſi ad finem capitis quinti Teſtimonium de Chriſto fuiſſet intruſum, neceſſe eſſet Chriſti paſſionem ad annum Pilati nonum vel etiam decimum referre: qui tamen multò ante paſſus eſt. Inſtant, divelli hîc duas narrationes calamitatum quas paſſi ſint Judæi; At quid hoc quæſo ad rem? An etiam non ſatis dividuntur Hiſtoriæ illæ duarum calamitatum, longâ illâ narratione de Paulinâ Romanâ, & Decio Mundo, quæ nihil facit ad res Judaicas. Et illa erat pari rejicienda ratione. Quippe quod cùm iſto de Chriſto Teſtimonio ſexies ſit amplior, longè magis divellit Hiſtoriæ ſeriem. Sed lepida illa narratio, ne quid pejus dicam,

melius quorundam sapit palato quàm luculentum de Christo Testimonium. Verùm enim ut uno jam verbo hoc absolvam, hisce duobus capitibus non exactam rerum seriem complectitur, sed tres aut quatuor mirabiles eventus, nulla sibi invicem præterquam temporis ratione connexos simul refert. Et admodùm jejuna videtur narratio eorum, quæ sub Pilato gesta sunt, quod utique vel deficiente rerum gestarum copiâ accidit, aut commentariorum defectu. Neque tamen hæ duæ calamitates adeo sibi invicem sunt connexæ, quin septem, aut etiam octo, inter primam & alteram anni sint elapsi. Non malè itaque rejicitur hoc Christi Testimonium medio temporis intervallo, cùm Christus in cruce fuisse passus inter utramque videatur. Omnia igitur hîc rectè se habent.

9. Sunt, qui hæc objecisse non contenti, etiam ampliùs addant, atque se maximè in hoc argumento efferant, sibi videri hanc periocham post absolutam demum Historiam & orationem huic loco fuisse insertam. Quoniam apertum sit eam filum orationis intersecare. Siquis vero respondeat, ab ipso Josepho inseri potuisse: tum instant & acriùs urgent, hoc responsum suppositionis insimulare totam periocham, cùm vel ab alio pariter ac Josepho potuerit interpolari; esse autem verisimilius ab alio esse interpolatam. Ego verò non sic respondeo. Neque licet concederem,

hanc

hanc periocham filum orationis interrumpere, ideò tamen & ſtatim cenſerem quod periocha fuiſſet interpolata; cùm non neceſſe ſit, ut auctor Hiſtoriæ eo ordine ſemper ſcribat, quo res rem quaſi protrudat, & geſta ſibi invicem haud interrupta connexione vinciantur. Thucydides ſanè cujus laus in Hiſtoria ferè ſupra omnes reliquos effertur, hanc ob rem à * Dionyſio Halicarnaſſenſi ἀσαφὴς καὶ δυσπαρακολούθητος nuncupatur. Nam ut ejus rationem, quæ ſane præclara eſt atque huic loco aptiſſima, apponam, πολλῶν κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἢ χειμῶνα γινομένων ἐν διαφόροις ὡς εἰκὸς τόποις, ἡμιτελεῖς τὰς πρώτας πράξεις καταλιπὼν, ἑτέρων ἅπτεται τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἢ χειμῶνα γινομένων. πλανώμεθα δὴ, καθάπερ εἰκὸς καὶ δυσκόλως τοῖς δηλουμένοις παρακολουθοῦμεν ταραττομένης τῆς διανοίας. Dicit frequentiùs interrumpi rerum narrationem, quo factum eſt, ut lectores mente jam turbata, ſummâ cum difficultate res expoſitas conſequantur. Quid mirum igitur ſi perturbentur iſti, hac de Chriſto in Flavio digreſſione quod orationis nexum quodammodo ſecare videatur. Quam ergo duri in Flavium ſunt cenſores, ut quod Thucydides frequentiùs commiſit crimen, ejus ne ſemel quidem Joſepho gratiam faciant,

* Epiſt. ad Pomp.

10. Reponent fortaſſe, Thucydidem eſſe horridiorem & στόμφακα, incultum porrò atque negligentem. Hunc non ſequi Joſephum, utpote qui ſit terſus, politus, perſpicuus, ut tanquam limpidum flumen ejus effluat dictio: denique ſequi potius Herodotum quam Thucydidem. Quaſi verò Herodotus nòn ſuas quoque habeat digreſſiones? Photium igitur audiant, cujus iſti tantoperè & ſolâ ferè commoveri auctoritate videantur. Verba ejus hæc ſunt, κέχρηται δὲ μυθολογίαις καὶ παρεκβάσεσι πολλαῖς, δι' ὧν αὐτῷ ἡ κατὰ διάνοιαν γλυκύτης διαῤῥεῖ, εἰ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας κατάληψιν, καὶ τὸν οἰκεῖον αὐτῆς καὶ κατάλληλον τύπον, ἐνίοτε ταῦτα ἐπισκοτεῖ, οὐκ ἐθελούσης τῆς ἀληθείας μύθοις αὐτῆς ἀμαυροῦσθαι τὴν ἀκρίβειαν, οὐδὲ πλέον τοῦ προσήκοντος ἀποπλανᾶσθαι ταῖς παρεκβάσεσι. Hic itaque crebris utitur digreſſionibus quæ quandoque obſcuritatem pariant, & accuratam in veritate ſubtilitatem obfuſcent, cùm non liceat nimiùm à re propoſita ſcriptorem digredi. At vero quidni ſemel iterumque liceret. Alibi Photius Cteſiam cum Herodoto conferens, ait, hunc πρὸς ἐκτροπάς τινας ἀκαίρους ἀπάγειν τὸν λόγον. Sunt itaque in Herodoti ipſius ſcriptis diverticula quædam, quæ cenſoribus importuna videantur. An itaque φορτικοί non ſunt illi & nimis acres cenſores, qui unam hanc ut iſti putant digreſſionem importunam eſſe nimis cenſeant. Verum tamen magis ipſi importuni, qui hac

ſola

solâ freti ratione hanc periocham ab aliena manu judicent esse insertam & interpolatam. Præsertim cum nulla intercedat ratio, vel norma ac scribendi consuetudo, quæ non sinat scribentes quandoque digressionibus secedere: à quibus diverti soleant & orationis nexum intercisum arripere, præmissis formulis ut sequentia ad superiora, tum quidem intermissa, referantur. * Observavit Isaacus Casaubonus, esse Historiarum principibus in more positum, variis observationibus, quas græci ἐπιστάσεις melius appellant; suas narrationes ornare. Quamobrem dum varia conjungunt, ea minus concinnè lectori inter se cohærere videntur. Et maxime id fieri amat, si quando memorabile quidpiam subindicare volunt; tunc enim sermonem aliqua ex parte quasi abrumpere necessum est. Istæ autem digressiones cùm ornent simul & onerent orationem, non idcirco tamen dicuntur contaminare, licet interpolare videantur. Nam cum digressionibus peractis ad consequentia dilabantur, voces quasdam præmittunt, quæ satis ostendant, narrationem abruptam hîc repeti; quasi simul dicant, interjectorum non habendam esse rationem.

11. Esto tamen non licere hoc aliis, quod tamen licere omnibus est probatum; at vero hic

* Ad Annal. Bar. Exercit XIII. Sect. 63.

hic ſane mos erat Joſephi; tales enim digreſſiones, quas ἐπισάσεις ille ſupra nuncupat, Photius vero παρεκβάσεις & ἐκτροπὰς ἀκαίρους, quandoque ſunt ab ipſo Joſepho uſurpatæ. Legantur modò quæ libri quinti capitibus decimo, undecimoque referuntur. In his enim poſt longas digreſſiones & quidem numero plures, nulloque alio nexu niſi tempore conjunctas, atque finitæ anteà de bello quodam narrationi ſubjectas, ſequitur alia de ſimili bello narratio, quam hujuſmodi quoque qualem in Teſtimonio & poſt Teſtimonium reperimus, eſt formulâ conſecutus, Nam cùm dixiſſet capitis decimi initio, Palæſtinos ab Iſraelitis exegiſſe tributum, è qua ſervitute Samſon illos tandem recuperavit, cujus vitam & geſta Joſephus digreſſione longiuſcula perſequitur; deinde etiam capitis undecimi principio, poſt hujus necem rebus Hebræorum Elim Pontificem præfuiſſe monuiſſet: atque iterum in longiſſimam de Rutha digreſſionem eſſet collapſus, quæ nihil cum rebus Samſonis aut Palæſtinorum communis haberet; ad aliud bellum enarrandum, cumque Palæſtinis confectum revertitur, quaſi prioris partem ſecundam, de quo ſic præfatur, Ἑβραίων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ὑπενεχθέντων. πάλιν πόλεμον ἐκφέρουσι παλαιστινοῖς. Ipſorum jam cenſorum liberum eſto judicium vel arbitrium, an illa formula, πάλιν πόλεμον ἐκφέρουσι, qua bellum iſtud

ſecundum

ſecundum cum illo ſuperiore conjungitur, non prorſus ſit ſimilis illi, quam, abſoluto per digreſſionem breviſſimam de Chriſto Teſtimonio ſubjicit, καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἕτερόν τι δεινὸν ἐθορύβει τοὺς ἰουδαίους, ut hanc narrationem ad illam priorem, quæ de ſeditione ſub Pilato tractabat, referre videatur. Sanè prorſus ſunt ſimiles; ideòque ſe mutuò firmant, ut ne quidem aptior defenſio quam ex ipſo Joſepho poſſit adhiberi.

12. Poſſem hîc aliam eamque ſimillimam ex Joſephi Archæologia digreſſionem producere, ubi ſcilicet de Johanne Baptiſta loquitur; ſed cum ea in dubium quoque revocetur, licet non ſine ſumma injuria, hîc omittere malo. Sed & plures hujuſmodi digreſſiones, ſimili quoque formulâ exceptæ, quæ ſequentia ad antecedentia referant, in ipſa ſcriptura ſacra reperiuntur. Conſulantur ſi placet, quæ Judicum Hiſtoriæ Cap. XIII. 1, extant, atque cum illis quæ Cap. X. 5. legimus conferantur. Quod cum factum fuerit, rogabo, cur non intermedia iſta tanquam ſuppoſita & intruſa confodiuntur: Præthereà, neque nos fortaſſe rectè legimus, neque adverſarii ſatis intelligunt Flavii mentem. Nam quid ſi non γίνεται δὲ ſed γίνεται δὴ ut in codice Cæſareo legamus? Quomodo etiam hanc particulam uſurpavit Michael Glycas, ubi de hoc Teſtimonio loquitur, τότε δὴ τότε Φίλων

ὁ σοφὸς ϗ Ἰώσηπος ἤκμαζον. Cum vero δὴ latinè ſonet *etiam*, tantum abeſt ut narrationem divellat hoc Teſtimonium, ut admiſſa hac particula, potius conjungere videatur. Sed levia ſunt iſta, ut & adverſariorum rationes, tametſi hanc ſcripturam non admittamus. Quorſus igitur hîc nobis negotium faceſſunt, quaſi novum hoc eſſet ac inſolitum, aut ſaltem tanti, ut propter has leviuſculas & inanes rationes præſtantiſſimum hoc Teſtimonium, per tot ſæcula in Eccleſia Chriſtiana celebratum, ſit nunc tandem è ſede ſua propter quorundam lubidinem rejiciendum.

13. Neſcio certè, an hîc producere debeam Johannis Clopenburgii de ſuppoſitione hujus periochæ ſuſpicionem; quoniam quo prodiit tempore à Ludovico Capello, viro clariſſimo, eſt optimè ſolidèque refutata, licet Capellus non aliàs huic periochæ eſſet ſatis amicus. Nequid vero negligere videar quod ad rem faciat, pauca utrinque ſum excerpturus. Ait autem Cloppenburgius, voluiſſe Joſephum parallelifmo Paulinæ, ſua opinione à Deo, reverà à Decio Mundo impregnatæ, aut ſtupratæ, ridere fidem Chriſtianam de conceptione Jeſu Chriſti, & nativitate ex Virgine per operationem ſpiritus ſancti. Propter quam blaſphemiam, ita ſuſpicatur, à Chriſtiano aliquo caſtigatum & caſtratum fuiſſe eo loco Joſephum, ut jam illa pericocha ſit ἀσώδετος. Huic

igitur

igitur reſpondet Capellus, Joſephum hanc præmiſiſſe de Paulina narrationem, poſteriori calamitati, quatuor millium Judæorum, in Sardiniam pulſorum, ob inſignem impoſtoris Judæi, religione ſui Templi dolo malo abutentis fraudem. Nequis autem Romanus impoſturam illam Judæis per convicium in os objiceret, præmittere voluiſſe aliam longè graviorem Equitis Romani religione ſacrorum Templi Iſidis ad turpiſſimum facinus abutentis; ut ſiquis vellet Judæis impoſturæ crimen objicere, illic in promptu haberent reſponſionem paratam. Hæc enim inter ſe argumenti ſimilitudine atque affinitate cohærent, adeoque apertè à Joſepho in Hiſtoriæ ſuæ narratione non ſine ſtudio connectuntur. In utroque facto impoſtura eſt hominum, religione ſuâ turpiter abutentium, & utrobique Saturninus eſt tum Paulinæ, tum Fulviæ maritus. Quam quidem viri docti rationem nemo non probabit, qui obſervaverit, quanto cum ſtudio Joſephus ſategerit, ne illam de Fulvia per Judæos decepta narrationem exordiretur, priuſquam hanc de Paulina per ſacerdotes Iſiacos conſtuprata præmitteret, ea de cauſa quam Capellus attulit. Sed & ipſe narrationis ordo ſatis oſtendit, iſtas narrationes ſe mutuò reſpicere. Ex quibus videre licet, Flavium noſtrum in omnibus ſemper gentis ſuæ honori conſulere.

14. Tran-

14. Transeamus tandem, his de recta Testimonii positione præmissis, ad ipsum Testimonium, quod cum aliis Josephi verbis ac phrasibus simillimis componere statuimus: ut inde elucescat, quam genuinus sit Josephi fœtus, suisque fratribus simillimus. Hoc autem fiet, totam sedulò percurrendo periocham, singulaque verba atque phrases cum paribus comparando verbis ac phrasibus, phrasiumque circumscriptionibus, in quibus styli consistit ratio & orationis character.

I. ΓΙ'ΝΕΤΑΙ. In stylo dignoscendo duo sunt observanda, frequens usus vocum atque phrasium modorumque loquendi, & similis vocum positio seu structura. Utrumque, ut rectè principium ponamus, de hac voce probandum est. Etenim non insolitum Josepho, sicubi filo orationis abrupto, in aliam rerum seriem transit, hoc verbum præponere. Sic enim libro Archæologiæ XVIII. cap. 12. cum superiore capite de imagino Caii Cæsaris in Templo Hierosolymæ statuenda disseruisset, ad res Babylonicas conversus his exorditur verbis, * Γίνεται δὲ περὶ τοὺς ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ καὶ μάλιστα τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους, συμφορὰ δεινή. Sic libr. XX. cap. 2. † Γίνεται δὲ πρᾶξις αὐτῶν κατάφωρος τοῖς ὑπηκόοις. Unum tantum addam ex eodem libro cap. 6. || Γίνεται δὲ καὶ τὴν

καισάρειαν

* pag. 644. C. † pag. 688. B. || pag. 695. G.

καισάρειαν οἰκούντων Ἰουδαίων, στάσις πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ σύρους. Confer Lib. I. cap. 3. Archæologiæ pag. 6. D. & cap. 16. pag. 24. F. Lib. XX. cap. 5. pag. 691. E. & de Bello Jud. Lib. I. cap. 1. pag. 709. G. Et cap. 4. pag. 715. E. & Lib. IV. cap. 15. pag. 876. B. & iterum Archæologiæ Lib. III. cap. 6. pag. 82. F. & cap. 8. pag. 84. B. Quinetiam dignum est observatu, Josepho esse ferè solenne verbum, quod vocant principale, in sententia statim à principio ponere; quippe quod verbum sic positum, tanquam fundamentum, vim ac pondus addat orationi.

II. ΚΑΤΑ' ΤΟΥΤΟΝ ΤΟ'Ν ΧΡΟ'ΝΟΝ. Hæc est formula quâ connectuntur sequentia cum superioribus, non tam naturali nexu quam tempore simul existentia. In prioribus autem Archæologiæ libris aliquantum stylum variat, sed sine insigni differentia. Lib. VI. cap. 14. [a] κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀκούσας Δαβίδης. Ibidem mox, [b] ἀποθνήσκει δὲ κατ' αὐτὸν καιρὸν καὶ Σαμούηλος ὁ προφήτης. Et lib. VIII. cap. 2. paulo aliter, [c] κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρόν. Dixerat paulò antè eodem capite, ὑπερῆρε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς σοφίᾳ καὶ τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν δόξαν ἐχόντων παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐπὶ δεινότητι. Plura sunt in eodem capite exempla pag. 271. A. & pag. 274. A. & lib. IX. cap. 1. pag. 300. B. & cap. 2. pag. 321. A.

ὡς

[a] pag. 197. G. [b] pag. 200. B. [c] pag. 273. E.

ἦν δέ τις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν προφήτης ναυμῶν τοῦ νομα. At vero quo propiùs accedit ad periocham, eò ſtylum quoque propiùs aſſimilat; nam Lib. XIII. cap. 9. eaſdem uſurpat voces, aitque, [d] κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον. A quo non multum diſtat, quod lib. XIV. cap. 27. [e] reperitur: ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἀντώνιος μὲν ἐτρίβεν ἐν Ἀθήναις. Nec multum ab iſta formula quod eſt Lib. XIII. cap. 21. [f] κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον. Sed & Lib. XVI. cap. 16. [g] habemus, κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἧκοντος ἀπὸ καππαδοκίας πρεσβύτου παρὰ ἀρχελάου. Lib. XVII. cap. 1. [h] Ἡρώδῃ δὲ τῷ βασιλεῖ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον συνῴκουν ἐννέα γυναῖκες. Nec deſunt plures ejuſmodi formulæ eodem quo hæc periocha continetur libro XVIII. cap. 3. [i] τελευτᾷ δὲ καὶ φραάτης ὁ παρθυαίων βασιλεὺς κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον. Et eodem quo periocha capite; quæ verba periocham ſequuntur, [k] καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Mox etiam legas, [l] τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἰουδαίοις κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον συντυχόντων. Libro etiam proximo, hoc eſt XIX. cap. 2. iſtud occurrit exemplum, [m] στασιάζεται δὲ κατὰ αὐτὸν τὸν χρόνον Ἰουδαίων τοῖς πρὸς Ἕλληνας ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου πόλεως. Et alia hujuſmodi ſexcenta, quæ ex quavis pagina afferre potuiſſem. Nemo igitur eat inficias, hanc phraſin non eſſe Joſephi genuinam ſine ratione

[d] pag. 442. D. [e] pag. 502. D. [f] pag. 458. F. [g] pag. 575. A. [h] pag. 583. G. [i] pag. 619. G. [k] pag. 622. D. [l] pag. 623. D. [m] pag. 673. F.

ratione contendens. Sunt alii, inter quos Sebaldum Snellium numeres, qui tametſi non negent quin hæc verba ſint ſecundum Joſephi ſtylum genuſque dicendi, tamen inſuavem in tam pauculis illis lineis repetitionem non ferant. Enim vero aures delicatas & nimis faſtidioſas! ut elegantes ſunt! credas ſi datum eſſet iſtis ut in aliquo ſcriptore Hiſtoriarum cenſuram excercerent, ita animum ibi eſſe, ut ſtatim etiam leviſſima culparent; neque condonaturos Thucydidi ſua, ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει, vel τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, vel τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος, & denique κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, & alia hujuſmodi, quæ ſexcenties occurrunt, & quamlibet ferè paginam occupant. Hi homines ſi legerent Homeri Iliadem, credas ſtatim exortos Zoilos, qui vel ſpuria & interpolata, vel ſaltem inſuavia damnarent ea omnia ubi Poeta ſuum repetit τὸν δ' ἀπαμειβόμενος. Ut jam neceſſe non ſit, pluſcula ex ipſo Joſepho petere hujus repetitionis exempla, quæ ubique ferè extant, & in eo capite quo continetur Teſtimonium ſæpiùs.

III. ἸΗΣΟΥ͂Σ ΣΟΦΟ'Σ ἈΝΗ'Ρ. Hæc eſt non ſolum lectio vulgatorum Joſephi codicum, ſed & Codicis Cæſarei eorumque omnium qui vel græcam Joſephi periocham citant; aut verſiones exhibent latinas, ſi ſolum excipias Euſebii Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ codicem græcum: in quo legitur Ἰησοῦς τις σοφὸς ἀνήρ.

 Sed

Sed neque hæc videtur esse genuina Eusebii lectio, cum in demonstratione Evangelica voculam τὶς omittat; atque ejus interpres latinus Ruffinus Aquileiensis, & omnes græci qui Eusebium exscripsisse videntur. Ut melior ista quam retinent vulgati codices Flaviani sit lectio, quàm Eusebiana. Opus autem fuit, ut ista notarem, quia Tanaq. Faber sibi monstra hic larvasque suscitavit quibus luctaretur, de quibus jam videbimus.

IV. ΙΕΣΟΥΣ. Non ignotus erat Josepho Jesus Christus, utpote quem alieno etiam loco commemoret & quasi aliud agens. Cum enim de cæde Jacobi justi loquitur, asserit eum fuisse fratrem Jesu τοῦ λεγομένου Χριστοῦ. Et sane stultum esset credere, Josephum nusquam alibi de ipso fuisse locutum. An quod nesciret Jesum extitisse; at verò id quidem falsum est; cum & in Galilæa, ubi sua potissimum edidit miracula Jesus, satis diu fuerit versatus quadraginta post ejus necem annis; & in eo vico Galilææ, quem Cana vocant Josephus & Evangelista. An nesciebat ille Christum, qui præceptorem habuit Banum, quemque discipulum aut sectatorem ejus fuisse tradunt, cujus erat Christum omnibus ostendere, is autem erat Johannes Baptista. Instant quidem, ipsum quoque Justum Tiberiensem novisse Jesum; de ipso tamen tacuisse. Verum id quidem est; sed aliud erat Justi propositum,

positum, aliud Josephi. Nam Justus Regum Judæorum Historiam conficere aggressus est; Josephus verò universas Judæorum Origines ac gesta recensere. Tantundem igitur hoc erit, ac siquis ratiocinetur ad hunc modum: Josephus in libris de Bello Judaico altum de Christo servavit silentium, licet de eo loqui non rara se obtulisset occasio: Ergo in libris Originum de eo non est locutus. Quamquam autem vel Justus, vel alii Judæi, excisâ urbe de Jesu tacerent, nemo tamen tunc ausus esset eum olim in terris cum cæteris mortalibus versatum negare. Quid autem id tunc negarent, quod ne nunc quidem audent. Sane illi Judæi qui Josephi ætate vivebant, vix aliter quam Josephus de Christo sentiebant. Si qui pejus sentirent, non tamen eousque insaniæ progrediebantur, ut nunquam prorsus extitisse contenderent. Multi enim inter eos, & passum, & miracula fecisse agnoscebant; nec non è mortuis resurrexisse. Hoc solum negabant, divinos ei honores tribuendos, aut ritus Judæos esse deserendos. Progressu vero temporis odio reciproco moti, hostes Christianorum sunt facti: idque quod olim credebant tandem omnino negare ausi sunt. Frustrà sunt qui censent, ex hodiernis Judæis aliquid certi de priscis illis esse statuendum. Quid quod proximâ post Josephum ætate, siquidem libro Zoharis sit credendum, quem ferunt

scriptum ad mentem, aut etiam ab ipso R. Simeone F. Jochai, & R. Akibæ, qui Hadriano imperante floruit, discipulo; adeo, ut Aquilæ Pontici fuerit coætaneus: in illo obscurissimo loco ad Geneseos Cap. II. 4, 5, 6. Quem exercitatione illustravit Ludovicus Capellus, Judæi duos agnoscunt Messias, alterum filium Davidis, hoc est Regem magnum, victoremque, alterum filium Josephi pauperem contemptum, quia ut ait Capellus, liberationem à Romanorum aliorumque gentium servitute, quam à suo Messia expectabant, per eum non sunt nacti; ideoque relegant ad Christianos, ipsisque relinquunt colendum. Licet autem hæc pravè sint intellecta, cum potius de gemino Christi adventu essent exponenda, hoc humiliationis, illo altero gloriæ: habemus tamen, ut ita dicam, confitentes reos, qui Jesum pro qualicunque agnoscunt Christo, seu Messiâ. Horum autem sententiam recipere potuit Flavius.

Istum Zoharis locum, qui probare videatur veteres Judæos circa Josephi tempora Jesum nostrum pro Christianorum Messia recepisse, adeo, ut satis bene [illegible] cum Josephi Testimonio convenerit: quod si verum fuerit, nihil magis ad rem nostram facere possit, erunt fortasse qui afferant, nihil proficere, cum per Messiam filium Josephi non intelligant nostrum Christum, sed alium è tribu Ephraimi,

vi

vi oraculi Jacobæi quod Geneſeos Cap. XLIX. 26. occurrit expectandum, atque Joſephi Patriarchæ gratia concedendum. Agnoſco ſic velle Judæos hodiernos; ſed cum illud poſteriorum effugium eſſe videatur, ut ipſe teſtatur Capellus, judicent docti, utrum alter iſte Meſſias, quem filium Joſephi nuncupant, pauper, infirmus, mendicus, leproſus, quemque etiamnum deliteſcere comminiſcuntur inter mendicos ad portas urbis Romæ, dici poſſit Meſſias, Joſephi Patriarchæ gratia conceſſus. Præclaram ſane gratiam. iſti Joſephi optimè de gente Hebræorum meritò ſic reponunt. Certè hinc videre liceat, quò magis in obſtinata infidelitate perſiſtunt Judæi, eò cæciores eſſe atque ſtultiores; qui ut ſuæ cauſæ patrocinentur perquam debili fultæ tibicine, abſurdiſſima nunquam excogitare vereantur. Ego verò longe aliam fuiſſe Judæorum poſt everſam urbem, ſententiam exiſtimo. Nam cum viderent ex vocatione gentium, per Jeſum noſtrum ejuſque nomine & auctoritate facta, eum non alium eſſe quam Meſſiam: præſertim, cum Vates omnes nominatim ſatisque clarè prædixerint, Gentes ad Dei cognitionem per Meſſiam eſſe revocandas; ne iſtum omnino recipere cogerentur, aut vates mendacii inſimularent, hoc ſunt uſi commento, ut Meſſiam iſtum Joſephi filium Chriſtianis relinquerent, ſibi vero alterum Meſſiam, po-

tentem, magnificum, & pro captu suo verè Regium, venturum esse affirmarent. At vero, cum etiam Judæi posteriores hoc ipsum sibi fraudi esse cernerent; ad aliud effugium convolârunt: quod quidem priore illo suorum majorum est longè stultius. Sic igitur mihi nova Judæorum commenta objiciuntur, cum ego primis & antiquissimis illorum concessionibus stare mallem: istæ autem concessiones optimè quadrant cum sententia Testimonii Flaviani. Non mirum est itaque, si Josephus Jesum agnoscat, quem alii etiam prisci Judæi agnoverunt. Josephus enim ille, quem Messiæ patrem esse perhibent, maritus est Mariæ Virginis, Jesuque matris.

V. 'ΙΗΣΟΥΣ ΤΙΣ. Huic voculæ τὶς, dicam inscribit Tanaq. Faber, *Isne*, inquit, *qui pro Christo habitus, ab aliis certe ita cognominatus, is inquam à Josepho fuerit hoc loco dictus* Jesus quidam? *Deinde iste ignobilis* 'Ιησοῦς τὶς *ita in hoc Josephi, ut volunt Testimonio describitur, ut veteres prophetas facile superaverit omnes.* Mirum quidem hanc voculam tantopere derideri, quam etsi facile Josepho abjudicem propter rationes supra allatas, nequeo tamen ita præterire, quin & rectè, & secundum Josephi consuetudinem usurpatam esse nunc asseram; siquidem verum esset ut Josephus sic esset locutus. Quis enim scriptorum ubi de ignoto anteà viro, postmodùm verò

quasi

quasi è tenebris in lucem emergente, non sic loquatur? non potuit mea quidem sententia hoc melius exprimere. Etenim in aliis ejusmodi casibus ab hac non divertitur forma loquendi. Nemo magis famosus in Archæologia Judaica quam Jeroboamus filius Nabatæi. Qui decem tribus à Roboamo Solomonis filio extorsit; is vero Jeroboamus antea ignotus, cum primum in Historiæ serie compareat, hac voce celebratur, quæ sane vel in bonam vel in malam solet partem accipi. Libr. VIII. cap. 2. * ἐπιτίθεται δὲ Σολομῶνι, καὶ τῶν ὁμοφύλων τις Ἱεροβόαμος υἱὸς Ναβαταίου. Nec aliter loquitur, etiam cum de propheta res est, ut ex iis verbis apparet quæ supra de Nahumo posuimus. Similiter de Juda Vate simul & Esseno sic habet Lib. XIII. cap. 19. † μάλιστα δ' ἂν θαυμάσειε καὶ Ἰούδαν τινά, Ἐσσαῖον μὲν τὸ γένος, οὐδέποτε δὲ ἐν οἷς προεῖπε διαψευσάμενον τἀληθές. Idem dixit de Nehemia, illo Judæorum instauratore maximo, atque è regiâ, ut multis visum est, stirpe Davidis oriundo, Lib. XI. cap. 5. De Abrahamo quoque Berosum sic inducit loquentem, Lib. I. cap. 8. παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δίκαιος ἀνήρ. Neque aliter de præceptore suo loquitur in Libro de Vita sua, πυθόμενος τινα Βανοῦν ὄνομα κατὰ τὴν ἐρημίαν διατρίβειν— ζηλωτὴς ἐγενόμην αὐτοῦ. Legantur porrò quæ de

* pag. 273. G. † pag. 455. C.

de Ceniaſo & Jephtha, aliiſque multis ſimiliter efferuntur. Denique, quod cardo rei eſt, non aliter loquebantur de Chriſto, illi qui Chriſtum aut Meſſiam eſſe negabant, inter quos ſuum nomen Joſephus, ut iſti volunt, profitetur. Etenim ſic de Chriſto verba facit Feſtus, apud Lucam in Hiſtoria Apoſtolica. Plura poſſem producere, ſed hæc ad inſtitutum noſtrum ſufficiant; ne ſit neceſſe ad illud confugere, depravata ſcilicet eſſe Joſephi exemplaria, utque ſimul quoque notetur, quælibet culpari poſſe quæ nobis diſplicent; quantumvis alioquin recta eſſe videantur.

VI. ΣΟΦΟ'Σ 'ΑΝΗ'Ρ. Multæ paſſim occurrunt in Archæologia Judaica magnorum virorum deſcriptiones, ac elogia, quæ ſolet Joſephus plerumque morte commemoratâ ſubjungere. Iſtis ferè deſcriptionibus ac elogiis vocem ἀνὴρ, inutilem certè plerumque, ſed tamen emphaticam ſolet accommodare. Raro aliquod elogium ſine iſta voce legimus. Huic vero alias adjungit pro re nata convenientes. Harum multas deſcriptionum conſului, quæ à ſe invicem fere ſunt diverſæ, ut nemo magis quam Joſephus copia verborum abundare videatur. Quapropter nemo miretur, ſi vocem σοφὸς nullis adjunctam deſcriptionibus commonſtrem. Auſim enim aſſeverare, Joſephum de nullo alio præterquam de Jeſu Chriſto hac uſum eſſe. Sed ne hoc quiſquam carpat,

pat, viros excellentes variis & à se invicem distinctis attributis honestat, ut ferè nunquam quemquam deprehendatur eadem qua alium laude celebrare. Hoc ut compareat quod de utraque dixi voce, præcipua Heroum Elogia ac descriptiones, quantum ad rem nostram sit satis, subjeci. De Abrahamo è Beroso Chaldæo Libr. I. cap. 8. παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δίκαιος ἀνήρ. Ipse Josephus de eodem cap. 17. ἀνὴρ πᾶσαν ἀρετὴν ἄκρος. De Isaaco Lib. I. cap. 20. ἀνὴρ θεοφιλὴς καὶ προνοίας πολλῆς ἠξιωμένος ὑπ' αὐτοῦ. De Jesu Naveci filio Lib. V. cap. I. ἀνὴρ δὲ μήτε συνέσεως ὢν ἐνδεὴς, μήτε τοῦ τὰ νοηθέντα πρὸς τοὺς πολλοὺς σαφῶς ἐξενεγκεῖν ἄπειρος. De Samuele Lib. VI. cap. 14. ἀνὴρ οὐ τῆς τυχούσης ἀπολαύων παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τιμῆς; mox, ἀνὴρ δίκαιος καὶ χρηστὸς τὴν φύσιν. De Nathane Vate. Lib. VII. cap. 7. ὁ δὲ Νάθαν, ἀστεῖος ὢν καὶ συνετὸς ἀνήρ. De Chusi Lib. VII. cap. 8. φίλος ἀνὴρ καὶ βέβαιος. Ibidem de Achitophele. ἀνὴρ ὢν φρενήρης καὶ συνιδεῖν τὸ λυσιτελὲς ὀξύτατος. De Davide Lib. VII. cap. 12. οὗτος ἄριστος ἀνὴρ ἐγένετο. De Elisæo Lib. IX. cap. 9. ἀνὴρ ἐπὶ δικαιοσύνῃ διαβόητος. De Polybio Megalopolitano Lib. XII. cap. 13. ὃς ἀγαθὸς ὢν ἀνήρ. De Juda Maccabæo Lib. XII. cap. 19. ἄνδρα γενναῖον καὶ μεγαλοπόλεμον γενόμενον. De Johanne Baptista Lib. XVIII. cap. 7. κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης ἀγαθὸν ἄνδρα. Unum exemplum addam è Lib. IV. cap. 18. de Bello Judaico, quo voluit Ananum Ponti-

Pontificem celebrare, σεμνὸς ὁ ἀνὴρ καὶ δικαιότατος. Morem suum quoque servat etiam de muliere loquens, sic enim Alexandræ Reginæ elogium orditur Lib. XIII. cap. 24. γυνὴ τῷ ἀσθενεῖ τοῦ φύλου καὶ οὐδὲν χρησαμένη. Hinc satis patebit in nostra periocha Josephum, licet attributum σοφοῦ ἀνδρὸς adhibuerit à cæteris omnibus discrepans, quod nisi fecisset non esset hic similis sui; quoad modum tamen sententiæ ac elogii suis moribus obsecutum fuisse. Etenim hoc, ut mea fert opinio, non minus stylum declarat, quam si centies alibi integrum σοφοῦ ἀνδρὸς attributum dedisset.

VII. ΕἼΓΕ ἌΝΔΡΑ ἈΥΤΟ'Ν ΛΕ'ΓΕΙΝ ΧΡΗ'. Hanc omnium græcorum codicum lectionem, non agnoscunt Codices manu exarati antiquæ Versionis latinæ, quos penes se fuisse testatur Isaacus Vossius, inter quos fuit unus ante octo secula descriptus. Hinc suspicatur ille ab aliena manu accessisse. Sed frustra, cum repugnet aliorum omnium consensus, tum græcorum tum etiam latinorum, atque eorum quidem, quos secutus est iste Vetus Interpres, quique cum sint eo antiquiores, hanc tamen periochamcum ista sententia perlegerunt. Esto tamen, aliquid Codici Vossiano esse tribuendum; Atquam proclive sit talia librariorum in curiâ in optimos libros irrepere, nemo est qui nesciat, eorum qui in hisce literis tractandis operam suam collocant.

Fieri

Fieri enim poſſit, ut aliquis Chriſtianus, cum apud Joſephum legiſſet, Jeſum Chriſtum elogio σοφοῦ ἀνδρὸς ſolum modo inſignitum atque celebratum, margini indignabundus adnotaverit, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. Quæ verba ignarus poſtea librarius in ipſius verba ſcriptoris intruſerit. Sic quidem iſta defendi poſſent, niſi alia quoque ſuppeterent quæ me non ſinant iſtis rationibus commoveri. Non opus eſt ut de codicum noſtrorum fide aliquid pertimeſcam: omnia ſe in illis rectè habere credo. Cum nemini mirum videri queat, in ſcriptis codicibus quædam deeſſe quæ ex aliis citò ſuppleantur. Hæc itaque eſſe Joſephi lubens agnoſco: quid aliud quærunt adverſarii? me quidem habent confitentem. Dictum hoc eſt à Flavio: & rectè dictum exiſtimo. Phraſin à ſtylo tutam reddit hoc è libro primo contra Appionem, ſtatim à principio, εἴγεδεῖ μὴ ταῖς ματαίαις δόξαις ἐπαναγκλυθεῖν. Ut ne ſic quidem deſint exempla quæ hanc phraſin eſſe ſecundi Joſephi ſtylum comprobent.

Ad ſenſum hujus phraſeos illuſtrandum defendendumque veniamus. Qui poſtulaverit ſibi rationem dari, quomodo Joſephus id de Jeſu teſtari potuerit, hoc accipito reſponſum. Iſta verba non ſtatim ſupponunt, Joſephum dixiſſe, Jeſum eſſe Deum, ut putavit Tanaq. Faber, cum diceret, *Quid, quæſo aliud innuere vult, niſi Jeſum Dominum eſſe Deum?*

um? in quo graviter peccat hic pius impostor. Peccat ipse potiùs Faber, cum verba istæc ultra protendit quam ipsa verba patiantur. Sunt enim solummodo dubitantis, qualis fuerit Homo ille de quo tam multa atque mirabilia audivisset. Tales dubitationes Judæorum animis insedisse, testes sunt Evangelistæ. Erant enim, qui Jesum vatis pridem mortui phantasma esse crederent, Eliæ puto aut Jeremiæ, aut etiam Johannis Baptistæ. Quæ satis ostendunt, eos plane nesciisse quid de Jesu sentirent. Inde fortasse ortæ quorundam Gnosticorum opiniones, quasi Christus non fuerit verus homo, neque corpore passus esset. Isti qui sic credebant, dicere cum Flavio, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ, potuerunt. Utrum Josephus in ista fuerit opinione non judico. Sic tamen credere potuit, licet esset judæus, ac proinde dubitare, quo potissimum nomine Jesum indigitaret. An quia ejus Discipuli olim dubitarent ac quærerent, Matth. VIII, 27. ποταπός ἐστιν οὗτος, ideo nesciebant esse hominem, aut Deum esse affirmabant? Ex sola ac mera dubitandi formula Christum Jesum à Josepho θεολογούμενον affirmare, eorum est; qui nodum in scirpo quærunt, ansamque cavillandi quocunque modo arripiunt. Quid, ad hunc ferè modum * Terentius dixit, *Si tu sis homo, hic faciat.*

* Adelph. Act. V.

faciat. Hoc eſt, ſi tu ſis qualem ego te velim eſſe. Nemo ſanus dixerit ideò, dubitare Demeam utrum filius ſit homo necne. Ad eundem ferè modum Joſephus ipſe de Judæis obſeſſis, centurionemque Julianum ἀνδραγαθήσαντα fugientibus dicit, ἔτι τὴν ἰσχὺν, ὅτι τὴν τόλμαν ἀνθρωπίνην ὑπολαμβάνοντες. De Bello jud. Libr. VI. cap. 7. pag. 947. an ergo vel Judæi vel Joſephus qui hæc narrat, Julianum fuiſſe Deum, non fuiſſe hominem crediderunt? Ergo fuit ejus virtus non humana ſed planè divina, ut illi quidem ſuſpicari poſſent. Hic etiam conferre poſſim quod de Agrippa Rege, Cæſareæ concionem habente adulatores dixerint, referente Joſepho Archæologiæ Lib. XIX. cap. 7. θεὸν προσαγορεύοντες, quem Lucas in Actis Apoſtolicis Herodem appellat, aitque, dixiſſe populum acclamantem θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. Quod ſi dicant hanc vocem eſſe adulantium, ſic & noſtra vel dubitantis vel admirantis eſt; nam utrumvis accipiant & omnia in noſtra periocha rectè ſe habent. His ſimile eſt quod libro XVI. Ann. Taciti legimus de Thraſeo Pæto. *Audiret ſenatus voces quaſi ex aliquo numine ſupra humanas.* Sic Æneas dubitans,

O, quam Te memorem, Virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis nec vox hominem ſonat, ô Dea certè.

Virg. Æneid. I.

quam-

quamquam enim illa Venus esset, nihil hoc ad rem; cum Æneas id nesciret. Sed quam formâ præstantissimâ respicit, dubitat esse mulierem. Atque iterum, licet illa, *Haud equidem tali se* dignetur *honore*, tamen Æneas illam sic alloquitur, *O dea, si prima*, &c. sic etiam mirantis est istud in Flavio nostro Lib. XV. cap. 2. καὶ Δέλλιος ἐπεφαντόνετο λέγων οὐκ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὰς δοκεῖν, ἀλλὰ τινος θεοῦ γενέσθαι τὰς παῖδας. Verum tamen ut te Tan. Faber, pressiùs aliquantum urgeam, quid de illis quæ de Mose scripsit Josephus Lib. III. cap. 13. rogare velim sentias? inquit enim, καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως ἐστίν. An ergo Moses non fuit Homo? ita vides quod tamen irridebas non modò dubitâsse Josephum, Moses an esset homo, sed quod magis ad rem nostram conducit, planè asseruisse, vim ejus supra humanam fuisse. Majus est etiam quod de Elisæo dixit Lib. IX. cap. 9. ὡς μετὰ τὴν τελευτὴν ἔτι δύναμιν ἔχει θείαν δεδηλωκέναι. Quod si hoc te non tetigerit, quid nobis negotium facessis, Josephum cum videas de miraculis Jesu Christi testantem, atque ob eam rem dubitantem, an vis ejus aut natura esset supra humanam? præsertim verò cum videas Josephum tantundem, aut etiam aliquid amplius de Juliano centurione quam de Christo Jesu servatore nostro locutum. Sic quoque referente Luca Paulum à vipera morsum,

neque

neque mali quicquam passum Barbari stupefacti || ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.

Porrò, quoniam in ista sententia insit cum dubitatione figurata locutio, quæ multiplici quoque modo considerari potest, ne quid prætermittam quod planissimum efficiat à Josepho hanc efferri potuisse sententiam; dabo simul operam ut pateat istum loquendi modum in eorum esse numero, qui à Josepho, quem in dicendo ferunt non respuere schemata orationis, quandoque sunt usurpati. Inest itaque huic sententiæ multiplex schema; nam præter ἀπορίαν quæ in dubitatione, de qua priùs dixi, & ἐπανόρθωσιν, quæ in revocatione sui, seu verborum correctione, consistit, vocis ἀνὴρ repetitio πλοκὴν, integra vero locutio quandam hyperbolen constituit. Ubi enim est πλοκὴ, necesse ut sint plures, utpote quæ fiat ex permistis figuris. Posteaquam igitur de πλοκῇ quædam dixero, quæ ad hanc rem maximè visa sunt pertinere, eloquar quid sit istæc hyperbole, & quam non dura, vel nimis audax sit, licet vehementior esset, quam nunc legitur, ut ultra modum fidemque tendat, nec sit etiam præter Josephi morem & aliorum. Tunc enim est hyperbole virtus, finiente Quinctiliano, cum res ipsa de qua loquendum est, naturalem modum excessit, quod de Jesu

|| Act. XXVIII. 6.

verbis Demosthenis, ex oratione contra Timocratem, τὸ μὲν γὰρ, χρηστῶν. τὸ δ' ἀνάνδρων ἀνθρώπων ἔργον ἐστί. Quasi quis dicat, malos non esse viros, bonos vero supra humanam naturam esse collocandos.

Tametsi hæc omnia in oratore ferri possint; nec in illo culpentur locutiones, quæ augendo vel minuendo, quod proprium est hyperboles, fidem superare videantur: in nostro tamen Flavio solent hanc culpare loquendi rationem. Sed frustra & injuriè; cum istum audaciorem ornatum è sententia Quintiliani, nec alii, nec ipsius Josephis scribendi ratio vel modus respuat. Dedi supra hujus exemplum ex Adelphis Terentii, nunc etiam exemplorum numero & pondere adversarios urgere statui. Primùm autem exempla petentur è Terentii Fabulis, ubi quis iratus vel indignans in hanc invehitur hyperbolem, cùm primùm cœperit intumescere, aut indignari. * Sic Parmeno contra Gnathonem Parasitum cum sic dicat, *Ex homine hunc natum dicas?* Cum bellua scilicet comparare vult. Laches iratus senex sic uxorem suam alloquitur,

Tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem,
haud hominem, putas. Hecyr. Act.II.

& mox, Phidippus uxorem Myrrhinam iisdem propemodùm verbis,

---

* Eunuch Act III.

Vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo esse deputas?
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.
Hecyr. Act. III.

An ergo nesciebant uxores, utrum vel Laches vel Phidippus essent viri vel homines? Mores itaque hæc spectant verba, vel hominum qualitatem. Plenus ferè hujusmodi locutionum est M. T. Cicero in Orationibus. Libro III. actionis in Verrem, dixit, *contempsit siculos, non duxit homines.* Libro IV. de ipso Verre, *mirari solebam, istum in his ipsis rebus aliquem sensum habere, quem scirem nulla in re quidquam simile hominis habere.* Necnon Libro V. *Vir accumbebat nemo, præter ipsum & prætextatum filium.* *Tametsi rectè sine exceptione dixeram, virum, cum isti essent neminem fuisse.* Denique haud multò post, *Cum homine enim crudeli nobis res est, an cum fera atque immani bellua?* Et in M. Antonium Philippicâ tertiâ. *Hunc igitur ego consulem, hunc civem Romanum, hunc liberum, hunc denique hominem putem?* nec magis mulieri parcit, nam in oratione pro A. Cluentio, de ejus matre sic inquit, *cujus ea stultitia est, ut nemo hominem; ea vis, ut nemo fœminam; ea crudelitas*

crudelitas, ut nemo matrem appellare possit. Mox, *eo jam denique adducta est, ut sibi, præter formam nihil ad similitudinem hominis reservârit.* Nec dissimile Flaviano *ἄγε ἄνδρα λέγειν χρὴ* est istud ex divina Philippica, II. *Verumtamen homines quamvis in turbidis rebus sint, tamen si modò homines sunt, interdum animis relaxantur.* Atque hæc sunt exempla eorum qui malos quosdam, vel pro malis acceptos, non homines esse existimant. Transeo jam ad alios qui bonos ac præclaros viros, ob id ipsum, non verentur inter Deos collocare, atque sic per audaciorem quodammodo hyperbolen, majori quoque laude celebrare. Utriusque rei exemplum hic M. T. Ciceronis sermo complectitur, in Oratione pro Q. Ligario; *Hæc nec hominis, nec ad hominem vox est: quâ qui apud te C. Cæsar, utetur, suam citiùs abjiciet humanitatem, quam extorquebit tuam.* Hinc notum est proverbium, [a] *Homo homini Deus*, & vice versa, [b] *Lupus homo homini, non homo; quom qualis sit non novit*, apud Plautum. Græcum Oraculum de Lycurgo Spartano sic representat Herodotus Lib. I. c. 65.

Ἥκεις ὦ Λυκόεργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσι.
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἐ καὶ ἄνδρα.
Ἀλλ᾽ ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι ὦ Λυκόεργε.

---

[a] Cæcillianus apud Symmach.

[b] Plaut Asinar. Act. II.

De quo oraculo ſic olim apud Plutarchum in vita Lycurgi legeram; quod etiam ad hæc exempla attinet, *πρῶτον ἀπεδήμησεν εἰς δελφοὺς καὶ τῷ θεῷ χρησάμενος καὶ θύσας, ἐπανῆλθε τὸν διαβόητον ἐκεῖνον χρησμὸν κομίζων, ὧ θεοφιλῆ μὲν αὐτὸν ἡ πυθία προσεῖπε, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον. Hinc apud Suidam legas, ὃν καὶ θεὸν ἡ πυθία προσηγόρευσεν. Equidem, quantum videre liceat, non minùs decantatum fuit illud oraculum inter priſcos illos Hellenas, quam eſt hoc de noſtro legiſlatore apud Chriſtianos teſtimonium Flavianum.

Vel ſolus M. T. Cicero talium exemplorum faſciculum nobis ſuppeditare poſſit. Ea vero in duo genera diſtribui poſſunt. Quorum primum eſt, ubi Cicero rectâ viâ atque apertè aliquem *Deum* appellat; alterum verò, ubi cujuſdam virtutem, conſilium, vim aut gloriam *Divinam* nuncupat, aut aliquid *Divinitùs* factum eſſe ab eo aſſerit. Exempla prioris generis hæc ſunto. De P. Lentulo Oratione ad Quirites poſt reditum, *P. Lentulus conſul, parens, Deus, Salus noſtræ vitæ.* De Quiritibus ipſis in eadem oratione, *Numenque veſtrum æquè mihi grave, & ſanctum, ac deorum immortalium in omni vitâ futurum.* Quæ propemodum repetit in Senatu Oratione poſt reditum

* Ed. Ald. fol. 13.

tum, *Princeps P. Lentulus, parens ac Deus nostræ vitæ*, &c. Ibidem, *Ego vos universos Patres conscripti, deorum numero colere debeo.* De lege Agraria contra Rullum Oratione secundâ, *Hæc qui prospexerint, majores nostros dico, Quirites, non eos in Deorum immortalium numero venerandos a nobis & colendos putatis?* Quemadmodum etiam de Q. Metello loquitur Oratione in Pisonem, *Quem ego ciem meo judicio cum Deorum immortalium laude conjungo.* Et de seipso in eadem oratione, *mihi Populus Rom. universus illa in concione non unius diei gratulationem, sed æternitatem, immortalitatemque donavit.* Et Oratione pro Cn. Plancio de ejus pietate erga parentem loquens, *quem veretur*, inquit, *ut Deum, neque enim multo secus parens liberis*; Libro primo de Oratore, *Equidem te in dicendo semper putavi Deum*, propter facundiæ laudem. Quemadmodum etiam Libro II. de Oratore; *Vide quam sim in isto genere inquit, Catule Deus, non mehercule mihi nisi admonito, venisset in mentem.* Dixerat enim ille, *In qua tu mihi semper Deus videri soles.* Denique exaliorum sententia sic loquitur Oratione pro Flacco. *Mithidatrem, Deum illum patrem, illum conservatorem Asiæ, illum Euium, Dionysium, Bacchum, Liberum nominabant.* Quæ omnes locutiones inde natæ sunt, quo-

 niam

niam ut inquit Plinius[d], *Deus est mortali juvare mortalem.* Hinc Cicero pro Ligario, *Homines enim ad Deos nullâ re propiùs accedunt, quam salutem hominibus dando.* Et ilud Strabonis, [e] εὖ γὰρ εἴρηται καὶ τοῦτο, ἀνθρώπους μάλιστα μιμεῖσθαι θεοὺς ὅταν εὐεργετῶσιν. Hinc orti Dii Ethnicorum, atque Reges divinos honores consecuti sunt; quorum exempla infra dabo, postquam exempla alterius generis ex Cicerone protulero.

De Pompeio Magno itaque hæc habemus oratione pro lege Manilia, *Cn. Pompeii divino consilio, ac singulari virtute depulsum est.* Et mox, *Tantam ne unius incredibilis ac divina virtus, tam brevi tempore lucem afferre reipublicæ potuit?* Et mox, *Est hæc divina, atque incredibilis virtus imperatoris.* Hic quidem τὸ παράδοξον τῶν ἔργων vult non ab alia quam divinâ naturâ ac virtute profluxisse. Oratione pro Flacco, *Illa est enim Gloria divina Pompeii*; & Philippicâ II. *Quid vero ille consularis vir ac pene divinus de me senserit, sciunt qui eum de Pharsalica fuga Paphum persecuti sunt.* De Caio Cæsare initio Orationis pro M. Marcello, *Tam denique incredibilem sapientiam ac pene divinam tacitus nullo modo præterire possum.* De C. Cæsare Octaviano, Philippica III. *Incredibili ac divina quadam mente.* Philippicâ V.

[d] Hist. Nat. lib. II cap. 7.

[e] Libro X.

Divinum

Divinum adolescentem appellat. Pilippicâ X. *Incredibilis ac Divina virtus Cæsaris.* Et Philippicâ XIII. *Cæsaris enim incredibilis ac divina virtus.* De Legionibus Cæsaris Octaviani, Philippicâ III. laudat militum *divinum atque immortale meritum*; atque Philippicâ XIV. etiam in sententia proferenda, ubi maxime simpliciter loqui solent, laudat tamen eorum *divinam virtutem.* Et Philippicâ V. vocat, *divinas Legiones.* De Serv. Sulpicio Philippicâ IX. *Nec vero silebitur admirabilis quædam & incredibilis, & penè divina ejus in legibus interpretandis, æquitate explicanda, scientia.* De Planco Philippicâ XIII. *Plancum participem? cujus memorabilis ac divina virtus lucem affert reipublicæ.* De C. Pisone oratione ad Quirites post reditum, *me* inquit, *C. Pisonis, generi mei divina quædam, & inaudita auctoritas, atque virtus——a vobis deprecatæ sunt*; oratione pro domo sua, *Nam quid ego illa divina, atque immortalia municipiorum, & coloniarum, & totius Italiæ decreta commemorem?* De Galba Libro primo de Oratore, *Equidem & Servium Galbam memoriâ teneo divinum hominem in dicendo.* Ergo homo est, tamen divinus. Ad eundem modum hæc quoque quæ sequuntur dicta sunt, Initio orationis pro Domo sua, *Cùm multa divinitùs, Pontifices, à majoribus nostris inventa sunt, tum nihil præclarius,* &c. Oratione ad Quirites post reditum, *ut intelli-*

gere poſſitis, neminem unquam tantà eloquentia fuiſſe, neque tam divino, atque incredibili genere dicendi, &c. Sic etiam Libro de Oratore primo, *Quo quidem in ſermone multa divinitùs a tribus illis conſularibus Cotta deplorata & commemorata narrabat.* Eodemque libro, *Etſi Plato de rebus, a civilibus controverſiis remotiſſimis, divinitùs eſt locutus.* Neque de ſeipſo iſtuc dicere veretur; etenim oratione pro P. Sulla hæc jactat, *In quo ego tam ſubito, & exiguo & turbido tempore multa divinitùs, ita ut dixi, non mea ſponte providi.* Ideoque *divinam* hic ſibi *providentiam* vendicat. Huc etiam referendum proœmium actionis in Verrem.

Diximus ſuprà Reges propter beneficia quibuſdam collata ab illis honores divinos ipſumque Dei nomen conſecutos fuiſſe, cujus rei ſuprà exemplum in Mithridate protulimus ex Cicerone. Hic etiam plura lubet addere. Cum obſideret Furius Camillus Faliſcos, proditos ſibi a præceptore, pueros parentibus dimiſit; hunc illi Deum ideo nuncuparûnt; Plutarchus in vita Camilli. [f] Τὸν δὲ Κάμιλλον, σωτῆρα καὶ Θεὸν καὶ πατέρα ἀνακαλοῦντες. Pompeius M. ut ſcribit idem, Athenis Sacrificans concione ad populum habitâ cum abiret ſtatim, [g] ἀνεγίνωσκεν εἰς αὐτὸν ἐπιγεγραμμένα μονόστιχα τὸ μὲν ἐντὸς τῆς πύλης,

---

[f] Aldi. Ed. fol. 42. [g] Aldi. Ed. fol. 107.

'Εφ'

Ἐφ' ὅσον ἂν ἄνθρωπος οἶδας, ἐπὶ τοσῦτον εἶ θεός· τὸ δ' ἐκτὸς,
Προσεδοκῶμεν, προσεκυνοῦμεν, εἴδομεν, προυπέμπομεν.

[h] Iidem Athenienſes, teſte Plutarcho, Demetrium & Antigonum propter exactum Demetrium Phalerea, non ſolùm Reges, quod nemini ante ſucceſſorum Alexandri M. fecerant vocaverunt, ſed etiam σωτῆρας ἀνέγραψαν θεοὺς Hæc quoque habet Plutarchus de Dione Syracuſano, quem propter reſtitutam non ſemel Rempublicam, & à Tyranno Dionyſio recuperatam, hoc nomine decorârunt. [i] ἀνὴρ, inquit Plutarchus, διὰ τῆς Ἀχραδινῆς, ἐκαλλιέρηθεν παρὰ τὴν ὁδὸν, τῶν συρακουσίων ἱερεῖα καὶ τραπέζας, καὶ κρατῆρας ἱστάντων, καὶ καθ' οὓς γένοιτο, προχύταις τε βαλλόντων καὶ προσρεπομένων, ὥσπερ θεὸν κατευχαῖς. Atque iterum [k] τὸν μὲν Δίωνα, σωτῆρα καὶ θεὸν ἀποκαλούντων. Milites Romani Siccium Dentatum propter navatam fortiter & feliciter ipſius ductu operam, Patrem, Servatorem, & Deum appellant, apud Dionyſium Halicarnaſſeum, Libro X. Virgilius, Cæſarem Auguſtum ſervatorem ſuum, eodem verbo in carmine celebravit.

---

[h] V. Demetrii, edit. Ald. fol. 285.
[i] Dione fol. 313. [k] Fol. 316.

O Me-

Pontificem celebrare, σεμνὸς ὁ ἀνὴρ καὶ δικαιότατος. Morem ſuum quoque ſervat etiam de muliere loquens, ſic enim Alexandræ Reginæ elogium orditur Lib. XIII. cap. 24. γυνὴ τῆς ἀσθενεῖ τοῦ φύλου κατ' ἐδὲν χρησαμένη. Hinc ſatis patebit in noſtra periocha Joſephum, licet attributum σοφοῦ ἀνδρὸς adhibuerit à cæteris omnibus diſcrepans, quod niſi feciſſet non eſſet hic ſimilis ſui; quoad modum tamen ſententiæ ac elogii ſuis moribus obſecutum fuiſſe. Etenim hoc, ut mea fert opinio, non minus ſtylum declarat, quam ſi centies alibi integrum σοφοῦ ἀνδρὸς attributum dediſſet.

VII. "ΕΙΓΕ "ΑΝΔΡΑ 'ΑΥΤΟ'Ν ΛΕ'ΓΕΙΝ ΧΡΗ'. Hanc omnium græcorum codicum lectionem, non agnoſcunt Codices manu exarati antiquæ Verſionis latinæ, quos penes ſe fuiſſe teſtatur Iſaacus Voſſius, inter quos fuit unus ante octo ſecula deſcriptus. Hinc ſuſpicatur ille ab aliena manu acceſſiſſe. Sed fruſtra, cum repugnet aliorum omnium conſenſus, tum græcorum tum etiam latinorum, atque eorum quidem, quos ſecutus eſt iſte Vetus Interpres, quique cum ſint eo antiquiores, hanc tamen periochamcum iſta ſententia perlegerunt. Eſto tamen, aliquid Codici Voſſiano eſſe tribuendum; Atquam proclive ſit talia librariorum in curiâ in optimos libros irrepere, nemo eſt qui neſciat, eorum qui in hiſce literis tractandis operam ſuam collocant.

Fieri

Fieri enim poſſit, ut aliquis Chriſtianus, cum apud Joſephum legiſſet, Jeſum Chriſtum elogio σοφοῦ ἀνδρὸς ſolum modo inſignitum atque celebratum, margini indignabundus adnotaverit, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. Quæ verba ignarus poſtea librarius in ipſius verba ſcriptoris intruſerit. Sic quidem iſta defendi poſſent, niſi alia quoque ſuppeterent quæ me non ſinant iſtis rationibus commoveri. Non opus eſt ut de codicum noſtrorum fide aliquid pertimeſcam: omnia ſe in illis rectè habere credo. Cum nemini mirum videri queat, in ſcriptis codicibus quædam deeſſe quæ ex aliis citò ſuppleantur. Hæc itaque eſſe Joſephi lubens agnoſco: quid aliud quærunt adverſarii? me quidem habent confitentem. Dictum hoc eſt à Flavio: & rectè dictum exiſtimo. Phraſin à ſtylo tutam reddit hoc è libro primo contra Appionem, ſtatim à principio, εἴγε δεῖ μὴ τῶν παλαιαῖς δόξαις ἐπακολουθεῖν. Ut ne ſic quidem deſint exempla quæ hanc phraſin eſſe ſecundi Joſephi ſtylum comprobent.

Ad ſenſum hujus phraſeos illuſtrandum defendendumque veniamus. Qui poſtulaverit ſibi rationem dari, quomodo Joſephus id de Jeſu teſtari potuerit, hoc accipito reſponſum. Iſta verba non ſtatim ſupponunt, Joſephum dixiſſe, Jeſum eſſe Deum, ut putavit Tanaq. Faber, cum diceret, *Quid, quæſo aliud innuere vult, niſi Jeſum Dominum eſſe Deum?*

um? in quo graviter peccat hic pius impoſtor. Peccat ipſe potiùs Faber, cum verba iſtæc ultra protendit quam ipſa verba patiantur. Sunt enim ſolummodo dubitantis, qualis fuerit Homo ille de quo tam multa atque mirabilia audiviſſet. Tales dubitationes Judæorum animis inſediſſe, teſtes ſunt Evangeliſtæ. Erant enim, qui Jeſum vatis pridem mortui phantaſma eſſe crederent, Eliæ puto aut Jeremiæ, aut etiam Johannis Baptiſtæ. Quæ ſatis oſtendunt, eos plane neſciiſſe quid de Jeſu ſentirent. Inde fortaſſe ortæ quorundam Gnoſticorum opiniones, quaſi Chriſtus non fuerit verus homo, neque corpore paſſus eſſet. Iſti qui ſic credebant, dicere cum Flavio, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ, potuerunt. Utrum Joſephus in iſta fuerit opinione non judico. Sic tamen credere potuit, licet eſſet judæus, ac proinde dubitare, quo potiſſimum nomine Jeſum indigitaret. An quia ejus Diſcipuli olim dubitarent ac quærerent, Matth. VIII, 27. ποταπός ἐστιν οὗτος, ideò neſciebant eſſe hominem, aut Deum eſſe affirmabant? Ex ſola ac mera dubitandi formula Chriſtum Jeſum à Joſepho θεολογούμενον affirmare, eorum eſt, qui nodum in ſcirpo quærunt, anſamque cavillandi quocunque modo arripiunt. Quid, ad hunc ferè modum * Terentius dixit, *Si tu ſis homo, hic faciat.*

* Adelph. Act. V.

faciat. Hoc eſt, ſi tu ſis qualem ego te velim eſſe. Nemo ſanus dixerit ideò, dubitare Demeam utrum filius ſit homo necne. Ad eundem ferè modum Joſephus ipſe de Judæis obſeſſis, centurionemque Julianum ἀνδραγαθήσαντα fugientibus dicit, οὔτε τὴν ἰσχὺν, οὔτε τὴν τόλμαν ἀνθρωπίνην ὑπολαμβάνοντες. De Bello jud. Libr. VI. cap. 7. pag. 947. an ergò vel Judæi vel Joſephus qui hæc narrat, Julianum fuiſſe Deum, non fuiſſe hominem crediderunt? Ergo fuit ejus virtus non humana ſed planè divina, ut illi quidem ſuſpicari poſſent. Hic etiam conferre poſſim quod de Agrippa Rege, Cæſareæ concionem habente adulatores dixerint, referente Joſepho Archæologiæ Lib. XIX. cap. 7. θεὸν προσαγορεύοντες, quem Lucas in Actis Apoſtolicis Herodem appellat, aitque, dixiſſe populum acclamantem θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. Quod ſi dicant hanc vocem eſſe adulantium, ſic & noſtra vel dubitantis vel admirantis eſt; nam utrumvis accipiant & omnia in noſtra periocha rectè ſe habent. His ſimile eſt quod libro XVI. Ann. Taciti legimus de Thraſeo Pæto. *Audiret ſenatus voces quaſi ex aliquo numine ſupra humanas.* Sic Æneas dubitans,

O, quam Te memorem, Virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis nec vox hominem ſonat, ô Dea certè.

Virg. Æneid. I.

quam-

quamquam enim illa Venus esset, nihil hoc ad rem; cum Æneas id nesciret. Sed quam formâ præstantissimâ respicit, dubitat esse mulierem. Atque iterum, licet illa, *Haud equidem tali se* dignetur *honore*, tamen Æneas illam sic alloquitur, *O dea, si prima*, &c. sic etiam mirantis est istud in Flavio nostro Lib. XV. cap. 2. καὶ Δέλλιος ἐπεγαυροῦτο λέγων οὐκ ἐξ ἀνθρώπων αὐτοῦ δοκεῖν, ἀλλά τινος θεοῦ γεγενέσθαι τοὺς παῖδας. Verum tamen ut te Tan. Faber, pressiùs aliquantum urgeam, quid de illis quæ de Mose scripsit Josephus Lib. III. cap. 13. rogare velim sentias? inquit enim, καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως ἐστίν. An ergo Moses non fuit Homo? ita vides quod tamen irridebas non modò dubitâsse Josephum, Moses an esset homo, sed quod magis ad rem nostram conducit, planè asseruisse, vim ejus supra humanam fuisse. Majus est etiam quod de Elisæo dixit Lib. IX. cap. 9. ὡς μετὰ τὴν τελευτὴν ἔτι δύναμιν ἔχει θείαν δεδηλώκαμεν. Quod si hoc te non tetigerit, quid nobis negotium facessis, Josephum cum videas de miraculis Jesu Christi testantem, atque ob eam rem dubitantem, an vis ejus aut natura esset supra humanam? præsertim verò cum videas Josephum tantundem, aut etiam aliquid amplius de Juliano centurione quam de Christo Jesu servatore nostro locutum. Sic quoque referente Luca Paulum à vipera morsum,

neque

neque mali quicquam passum Barbari stupefacti || ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.

Porrò, quoniam in ista sententia insit cum dubitatione figurata locutio, quæ multiplici quoque modo considerari potest, ne quid prætermittam quod planissimum efficiat à Josepho hanc efferri potuisse sententiam; dabò simul operam ut pateat istum loquendi modum in eorum esse numero, qui à Josepho, quem in dicendo ferunt non respuere schemata orationis, quandoque sunt usurpati. Inest itaque huic sententiæ multiplex schema; nam præter ἀπορίαν quæ in dubitatione, de qua priùs dixi, & ἐπανόρθωσιν, quæ in revocatione sui, seu verborum correctione, consistit, vocis ἀνὴρ repetitio πλοκὴν, integra vero locutio quandam hyperbolen constituit. Ubi enim est πλοκὴ, necesse ut sint plures, utpote quæ fiat ex permistis figuris. Posteaquam igitur de πλοκῇ quædam dixero, quæ ad hanc rem maximè visa sunt pertinere, eloquar quid sit istæc hyperbole, & quam non dura, vel nimis audax sit, licet vehementior esset, quam nunc legitur, ut ultrà modum fidemque tendat, nec sit etiam præter Josephi morem & aliorum. Tunc enim est hyperbole virtus, finiente Quinctiliano, cum res ipsa de qua loquendum est, naturalem modum excessit, quod de Jesu

|| Act. XXVIII. 6.

verbis Demosthenis, ex oratione contra Timocratem, τὸ μὲν γὰρ, χρηστῶν. τὸ δ' ἀνάνδρων ἀνθρώπων ἔργον ἐστί. Quasi quis dicat, malos non esse viros, bonos vero supra humanam naturam esse collocandos.

Tametsi hæc omnia in oratore ferri possint; nec in illo culpentur locutiones, quæ augendo vel minuendo, quod proprium est hyperboles, fidem superare videantur: in nostro tamen Flavio solent hanc culpare loquendi rationem. Sed frustra & injuriè; cum istum audaciorem ornatum è sententia Quintiliani, nec alii, nec ipsius Josephis scribendi ratio vel modus respuat. Dedi supra hujus exemplum ex Adelphis Terentii, nunc etiam exemplorum numero & pondere adversarios urgere statui. Primùm autem exempla petentur è Terentii Fabulis, ubi quis iratus vel indignans in hanc invehitur hyperbolem, cùm primùm cœperit intumescere, aut indignari. * Sic Parmeno contra Gnathonem Parasitum cum sic dicat, *Ex homine hunc natum dicas?* Cum bellua scilicet comparare vult. Laches iratus senex sic uxorem suam alloquitur,

Tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem,
haud hominem, putas. Hecyr. Act. II.

& mox, Phidippus uxorem Myrrhinam iisdem propemodùm verbis,

---

* Eunuch Act III.

Vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo esse deputas?
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

Hecyr. Act. III.

An ergo nesciebant uxores, utrum vel Laches vel Phidippus essent viri vel homines? Mores itaque hæc spectant verba, vel hominum qualitatem. Plenus ferè hujusmodi locutionum est M. T. Cicero in Orationibus. Libro III. actionis in Verrem, dixit, *contempsit siculos, non duxit homines.* Libro IV. de ipso Verre, *mirari solebam, istum in his ipsis rebus aliquem sensum habere, quem scirem nulla in re quidquam simile hominis habere.* Necnon Libro V. *Vir accumbebat nemo, præter ipsum & prætextatum filium. Tametsi rectè sine exceptione dixeram, virum, cum isti essent neminem fuisse.* Denique haud multò post, *Cum homine enim crudeli nobis res est, an cum fera atque immani bellua?* Et in M. Antonium Philippicâ tertiâ. *Hunc igitur ego consulem, hunc civem Romanum, hunc liberum, hunc denique hominem putem?* nec magis mulieri parcit, nam in oratione pro A. Cluentio, de ejus matre sic inquit, *cujus ea stultitia est, ut nemo hominem; ea vis, ut nemo fœminam; ea*

crudelitas

crudelitas, *ut nemo matrem appellare possit.* Mox, *eo jam denique adducta est, ut sibi, præter formam nihil ad similitudinem hominis reservârit.* Nec dissimile Flaviano εἴγε ἄνδρα λέγειν χρὴ est istud ex divina Philippica, II. *Verumtamen homines quamvis in turbidis rebus sint, tamen si modò homines sunt, interdum animis relaxantur.* Atque hæc sunt exempla eorum qui malos quosdam, vel pro malis acceptos, non homines esse existimant. Transeo jam ad alios qui bonos ac præclaros viros, ob id ipsum, non verentur inter Deos collocare, atque sic per audaciorem quodammodo hyperbolen, majori quoque laude celebrare. Utriusque rei exemplum hic M. T. Ciceronis sermo complectitur, in Oratione pro Q. Ligario; *Hæc nec hominis, nec ad hominem vox est: quâ qui apud te C. Cæsar, utetur, suam citiùs abjiciet humanitatem, quam extorquebit tuam.* Hinc notum est proverbium, [a] *Homo homini Deus*, & vice versa, [b] *Lupus homo homini, non homo; quom qualis sit non novit*, apud Plautum. Græcum Oraculum de Lycurgo Spartano sic representat Herodotus Lib. I. c. 65.

Ἥκεις ὦ Λυκόοργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίζω ἤσε θεὸν μαντεύσομαι ἠὲ καὶ ἄνδρα.
Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι ὦ Λυκόοργε.

---

[a] Cæcillianus apud Symmach. [b] Plaut. Asinar. Act. II.

De quo oraculo ſic olim apud Plutarchum in vita Lycurgi legeram; quod etiam ad hæc exempla attinet, [*] πρῶτον ἀπεδήμησεν εἰς Δελφοὺς καὶ τῷ θεῷ χρησάμενος καὶ θύσας, ἐπανῆλθε τὸν διαβόητον ἐκεῖνον χρησμὸν κομίζων, ᾧ θεοφιλῆ μὲν αὐτὸν ἡ Πυθία προσεῖπε, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον. Hinc apud Suidam legas, ὃν καὶ θεὸν ἡ Πυθία προσηγόρευσεν. Equidem, quantum videre liceat, non minùs decantatum fuit illud oraculum inter priſcos illos Hellenas, quam eſt hoc de noſtro legiſlatore apud Chriſtianos teſtimonium Flavianum.

Vel ſolus M. T. Cicero talium exemplorum faſciculum nobis ſuppeditare poſſit. Ea vero in duo genera diſtribui poſſunt. Quorum primum eſt, ubi Cicero rectâ viâ atque apertè aliquem *Deum* appellat; alterum verò, ubi cujuſdam virtutem, conſilium, vim aut gloriam *Divinam* nuncupat, aut aliquid *Divinitùs* factum eſſe ab eo aſſerit. Exempla prioris generis hæc ſunto. De P. Lentulo Oratione ad Quirites poſt reditum, *P. Lentulus conſul, parens, Deus, Salus noſtræ vitæ.* De Quiritibus ipſis in eadem oratione, *Numenque veſtrum æquè mihi grave, & ſanctum, ac deorum immortalium in omni vitâ futurum.* Quæ propemodum repetit in Senatu Oratione poſt reditum

[*] Ed. Ald. fol. 13.

tum, *Princeps P. Lentulus, parens ac Deus nostræ vitæ*, &c. Ibidem, *Ego vos universos Patres conscripti, deorum numero colere debeo.* De lege Agraria contra Rullum Oratione secundâ, *Hæc qui prospexerint, majores nostros dico, Quirites, non eos in Deorum immortalium numero venerandos a nobis & colendos putatis?* Quemadmodum etiam de Q. Metello loquitur Oratione in Pisonem, *Quem ego civem meo judicio cum Deorum immortalium laude conjungo.* Et de seipso in eadem oratione, *mihi Populus Rom. universus illa in concione non unius diei gratulationem, sed æternitatem, inmortalitatemque donavit.* Et Oratione pro Cn. Plancio de ejus pietate erga parentem loquens, *quem veretur*, inquit, *ut Deum, neque enim multo secus parens liberis*; Libro primo de Oratore, *Equidem te in dicendo semper putavi Deum*, propter facundiæ laudem. Quemadmodum etiam Libro II. de Oratore; *Vide quam sim in isto genere inquit, Catule Deus, non mehercule mihi nisi admonito, venisset in mentem.* Dixerat enim ille, *In qua tu mihi semper Deus videri soles.* Denique exaliorum sententia sic loquitur Oratione pro Flacco. *Mithidatrem, Deum illum patrem, illum conservatorem Asiæ, illum Euium, Dionysium, Bacchum, Liberum nominabant.* Quæ omnes locutiones inde natæ sunt, quo-

niam ut inquit Plinius [d], *Deus est mortali juvare mortalem.* Hinc Cicero pro Ligario, *Homines enim ad Deos nullâ re propiùs accedunt, quam salutem hominibus dando.* Et ilud Strabonis, [e] εὖ γὰρ εἴρηται καὶ τοῦτο, ἀνθρώπους μάλιστα μιμεῖσθαι θεοὺς ὅταν εὐεργετῶσιν. Hinc orti Dii Ethnicorum, atque Reges divinos honores consecuti sunt; quorum exempla infra dabo, postquam exempla alterius generis ex Cicerone protulero.

De Pompeio Magno itaque hæc habemus oratione pro lege Manilia, *Cn. Pompeii divino consilio, ac singulari virtute depulsum est.* Et mox, *Tantam ne unius incredibilis ac divina virtus, tam brevi tempore lucem afferre reipublicæ potuit?* Et mox, *Est hæc divina, atque incredibilis virtus imperatoris.* Hic quidem τὸ παράδοξον τῶν ἔργων vult non ab alia quam divinâ naturâ ac virtute profluxisse. Oratione pro Flacco, *Illa est enim Gloria divina Pompeii*; & Philippicâ II. *Quid vero ille consularis vir ac pene divinus de me senserit, sciunt qui eum de Pharsalica fuga Paphum persecuti sunt.* De Caio Cæsare initio Orationis pro M. Marcello, *Tam denique incredibilem sapientiam ac pene divinam tacitus nullo modo præterire possum.* De C. Cæsare Octaviano, Philippica III. *Incredibili ac divina quadam mente.* Philippicâ V.

[d] Hist. Nat. lib. II cap. 7.

[e] Libro X.

Divinum

Divinum adolescentem appellat. Pilippicâ X. *Incredibilis ac Divina virtus Cæsaris.* Et Philippicâ XIII. *Cæsaris enim incredibilis ac divina virtus.* De Legionibus Cæsaris Octaviani, Philippicâ III. laudat militum *divinum atque immortale meritum*; atque Philippicâ XIV. etiam in sententia proferenda, ubi maxime simpliciter loqui solent, laudat tamen eorum *divinam virtutem.* Et Philippicâ V. vocat, *divinas Legiones.* De Serv. Sulpicio Philippicâ IX. *Nec vero silebitur admirabilis quædam & incredibilis, & penè divina ejus in legibus interpretandis, æquitate explicanda, scientia.* De Planco Philippicâ XIII. *Plancum participem? cujus memorabilis ac divina virtus lucem affert reipublicæ.* De C. Pisone oratione ad Quirites post reditum, *me* inquit, *C. Pisonis, generi mei divina quædam, & inaudita auctoritas, atque virtus——a vobis deprecatæ sunt*; oratione pro domo sua, *Nam quid ego illa divina, atque immortalia municipiorum, & coloniarum, & totius Italiæ decreta commemorem?* De Galba Libro primo de Oratore, *Equidem & Servium Galbam memoriâ teneo divinum hominem in dicendo.* Ergo homo est, tamen divinus. Ad eundem modum hæc quoque quæ sequuntur dicta sunt, Initio orationis pro Domo sua, *Cùm multa divinitùs, Pontifices, à majoribus nostris inventa sunt, tum nihil præclarius,* &c. Oratione ad Quirites post reditum, *ut intelli-*

gere possitis, neminem unquam tanta eloquentia fuisse, neque tam divino, atque incredibili genere dicendi, &c. Sic etiam Libro de Oratore primo, *Quo quidem in sermone multa divinitùs a tribus illis consularibus Cotta deplorata & commemorata narrabat.* Eodemque libro, *Etsi Plato de rebus, a civilibus controversiis remotissimis, divinitùs est locutus.* Neque de seipso istuc dicere veretur; etenim oratione pro P. Sulla hæc jactat, *In quo ego tam subito, & exiguo & turbido tempore multa divinitùs, ita ut dixi, non mea sponte providi.* Ideoque *divinam* hic sibi *providentiam* vendicat. Huc etiam referendum proœmium actionis in Verrem.

Diximus suprà Reges propter beneficia quibusdam collata ab illis honores divinos ipsumque Dei nomen consecutos fuisse, cujus rei suprà exemplum in Mithridate protulimus ex Cicerone. Hic etiam plura lubet addere. Cum obsideret Furius Camillus Faliscos, proditos sibi a præceptore, pueros parentibus dimisit; hunc illi Deum ideo nuncuparûnt; Plutarchus in vita Camilli. [f] Τὸν δὲ Κάμιλλον, σωτῆρα καὶ Θεὸν καὶ πατέρα ἀνακαλοῦντες. Pompeius M. ut scribit idem, Athenis Sacrificans concione ad populum habitâ cum abiret statim, [g] ἀνεγίνωσκεν εἰς αὐτὸν ἐπιγεγραμμένα μονόστιχα τὰ μὲν ἐντὸς τῆς πύλης,

[f] Aldi. Ed. fol. 42.

[g] Aldi. Ed. fol. 107.

'Εφ'

Ἐφ' ὅσον ὢν ἄνθρωπος οἶδας, ἐπὶ τοσοῦτον εἶ θεός·
τὸ δ' ἐκτὸς,
Προσδοκῶμεν, προσκυνοῦμεν, εἴδομεν, προσπέμπομεν.

[h] Iidem Athenienses, teste Plutarcho, Demetrium & Antigonum propter exactum Demetrium Phalerea, non solùm Reges, quod nemini ante successorum Alexandri M. fecerant vocaverunt, sed etiam σωτῆρας ἀνέγραψαν θεοὺς Hæc quoque habet Plutarchus de Dione Syracusano, quem propter restitutam non semel Rempublicam, & à Tyranno Dionysio recuperatam, hoc nomine decorârunt. [i] ἀνιὼν, inquit Plutarchus, διὰ τῆς Ἀχραδινῆς, ἑκατέρωθεν παρὰ τὴν ὁδὸν, τῶν συρακουσίων ἱερεῖα, καὶ τραπέζας, καὶ κρατῆρας ἱστάντων, καὶ καθ' οὓς γένοιτο, προχύτας τε βαλλόντων καὶ προστρεπομένων, ὥσπερ θεὸν κατευχαῖς. Atque iterum [k] τὸν μὲν Δίωνα, σωτῆρα καὶ θεὸν ἀποκαλούντων. Milites Romani Siccium Dentatum propter navatam fortiter & feliciter ipsius ductu operam, Patrem, Servatorem, & Deum appellant, apud Dionysium Halicarnasseum, Libro X. Virgilius, Cæsarem Augustum servatorem suum, eodem verbo in carmine celebravit.

---

[h] V. Demetrii, edit. Ald. fol. 285.
[i] Dione fol. 313. [k] Fol. 316.

O Me-

O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi semper Deus; illius
eram
Sæpe tener nostrts ab ovilibus imbuet agnus.

Hinc Menecrates Medicus se *Jovem*, Empedocles *Deum* apud Agrigentinos professus initio καθαρμῶν, quod exhibet Diogenes Laertius, & exagitavit Tertullianus Libro de Pallio. Neque ab hujusmodi locutionibus abstinent Christiani ipsi, qui non minùs ac Judæi religione distinentur, ne nomen illud vilifaciant. Antonius Augustinus, Venetorum legatus ad Cæsarem Maximilianum oratione quam exhibet [k] Guicciardinus, profitetur rempublicam Venetorum colere ac venerari Cæsarem, & ut *Deum* respicere. Sed & Paulus Jovius, Matthiæ Corvini, Regis Hungarorum epitaphium profert, in quo non minoribus ille laudibus effertur. Sic autem est.

Corvini brevis hæc urna est, quem magna fatentur
Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

Ecquid audacius fingi possit? nemo tamen a Christiano hoc fuisse scriptum negabit; præ-

[k] Lib. 8.

istis

iſtis quidem nihil eſt Teſtimonium Flavianum. Sed nequis mihi novum hoc eſſe objiciat, aliquot etiam antiquiſſima adjiciam, quorum primum erit ferè ætate par teſtimonio noſtro. Nam ſic de Peregrino loquitur Lucianus, in vincula propter Chriſtianiſmum, fictum tamen conjecto; καὶ ὡς θεὸν αὐτὸν ἐκεῖνοι ἡγοῦντο. Quid jam audio? hoccine ſtolidum gloriæ animal Chriſtianos ut Deum exiſtimâſſe? factum id tamen eſt, aut factum putat Lucianus, qui hanc hyperbolen audacem nimis non putavit. Sed neque alii inter Chriſtianos hanc hyperbolen nimis duram eſſe exiſtimârunt. Hæc dixit Gregorius Nazianzenus de beneficiis a Deo in Chriſtianum collatis; [1] υἱὸν, inquit, γλυκὺς θεοῦ, συγκληρονόμον Χριστοῦ, τολμήσας εἴπω, καὶ θεὸν αὐτόν. Quin & Hieronymus, Huetio indice, hominem jubet fieri *Deum* ut mentiri deſinat, omnem quippe hominem eſſe mendacem; & cum *Deus* fuerit effectus & deſierit eſſe homo, tum & mentiri deſiturum. Quid jam dicam? niſi tritam eſſe hanc hyperbolen, ut magis etiam Oratoribus atque Poetis eſſe condonanda videatur. Q. Horatius: *Palmaque nobilis Terrarum Dominos evehit ad Deos.* Ne quid hîc de Plautino dicto afferam, *& Humanis Jovibus*, eo quod ſit dictum minis comicè, quia Paraſiticè; ut

[1] Orat. XVI. περὶ φιλοπτωχίας, pag. 253.

& illud

& illud Plautinum. ER. [m] *Ut sacrifices.* HE. *Cui Deorum?* ER. *mihi Hercle! nam ego tibi nunc sum summus Jupiter.* Quemadmodum etiam in Asinaria [n] ille alter dixerat,

—Siquidem mihi statuam & Aram statuis,
Atque ut Deo mihi hîc immolas bovem: nam ego tibi Salus sum.

Ut scilicet quos miramur, aut quibus indigemus, iis vota tanquam Diis nuncupemus. Hinc etiam Terentianum illud,

[o] *Laudarier te audit libenter, facio te, apud illum Deum.*

Nec non & alterum istuc ex eodem, quod etiam est Plautinum, nam in Curculione dixit quidam, *Deus sum, si hoc ita est.*

Verum enim ut tandem aliquando finem aliquem huic argumento ac modum orationi statuam: certum id quidem est, τὸ παράδοξον τῶν ἔργων in qualicunque demum id extaret homine, semper effecisse ut vulgus aliquid in eo *divinum* inesse suspicaretur. Cujus opinionis aliquod hic instantias subjiciam. [p] De Fabio Maximo cunctatore sic Plutarchus, ἡ γὰρ περὶ τὸ

[m] Capteiv. Act. IV. [n] Act. III. [o] Adelph. Act. 4.
[p] Vita Fab. Max. Aldin. ed. fol. 58.

μάχης

μάχης φασὶν δειλία καὶ ψυχρότης λεγομένη, μετὰ τὴν μάχην εὐθὺς, οὐδὲ ἀνθρώπινος ἐδόκει λογισμὸς, ἀλλὰ θεῖόν τι χρῆμα διανοίας καὶ δαιμόνιον ἐκ τούτου τὰ μέλλοντα προορωμένης, ἃ μόλις ἦν πιστὰ τοῖς πάσχουσι. Nec aliter Appianus de Hannibale ipſo: ὅδε, ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτὸν, καὶ δὴ ἄμφω δυναμένοις ἀπαλλάξαι, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε, συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις, καὶ αὐτὸν οἱ Κελτοὶ περιϊόντα τὰ ἔθνη, πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου θαυμάζοντες, ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. Sed neque Philoſophi ab hac opinione liberi erant, de Pythagora enim ita ſcriptum eſt, καὶ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ δόξαν εἶχον περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη Ἀπόλλων ἐξ Ὑπερβορέων ἀφιγμένος. Quæ verba ſunt Diogenis Laertii, neque aliter [q] Porphyrius; quem conſulere præſtat, quam ejus verba deſcribere; quod obſervare non neglexit [r] Lucianus, Θεὸς, οὐ βροτός τις εἶναι φαίνεται. Neque Ælianus in varia Hiſtoria; & póſt Porphyrium [s] Iamblichus, horum quoque meminit, ut minùs utique mirum videatur. Si ejus diſcipuli ſententias magiſtri vócarent θεοῦ φωνάς, ut teſtatur Diogenes Laertius & Philoſtratus apud [t] Suidam. Quamobrem non modò hujus exemplum viros ſapientiæ laude celebratos pro diis habitos a rudiori vulgo vel diſciplinæ ſuæ ſectatori-

[q] V. Pythag. p. 189.
[r] Vit. Auction.
[s] De Vit. Pythag.
[t] V. πυθαγόρας.

bus,

bus, ſed & Zamolxis, Abaris, Orphei, Lini, aliorumque declarant. Dicent fortaſſe hæc omnia vetuſtatem illam redolere, quæ id quod neſciebat, omne *Divinum*, exiſtimabat; quaſi vero non ipſe Plutarchus, Syllæ Dictatori tribuat θειότητα, verba ejus hæc ſunt, [u] ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς θειότητος, τὸν δὲ ἄλλον τρόπον, ἀνώμαλός τις ἔοικε γεγονέναι καὶ διάφορος πρὸς ἑαυτόν. Quod ſi bene memini, Philoſtratus Apollonium Tyanæum, ἔργων παραδόξων ποιητήν, vel à ſe vel a Damide Apollonii ſocio, deprehenſum fuiſſe naturæ ſupra humanam excellentioris participem aſſerit. Si bene inquam memini, neque enim nunc licet librum conſulere, at vero ſi hoc verum non fuerit, tamen verum eſt, Eunapium Iamblicho θειότητα aſcripſiſſe, quem etiam vult fuiſſe παραδόξων ποιητήν. Neque certe alia mens fuit Tiberio, cum audiviſſet de Chriſti miraculis, atque ad ſenatum retulerit, ut in Deorum numero collocaretur. Nam cum credere nollet eum eſſe hominem, qui tam incredibilia poſſet efficere, dubius igitur mentis inter Deos collocat. Neque alia erat ratio illorum Lyſtrenſium, qui Paulo & Barnabæ tanquam Jovi & Mercurio vota nuncupare voluerunt. Neque novum hoc erat, eum, qui pro mortuo fuerit reputatus, iterum verò ſtatim apparuerit, tanquam Deum ab

[u] Plut. Sylla, fol. 150.

Ethnicis existimari; *Epidium Nuncinonum*, inquit[x] Suetonius, *ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni; paulo post cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque Deorum habitum.* Idem, aut prorsus simile de Zamolxi refert[y] Herodotus. An non igitur Josephus, qui ad Græcos scripsit, usurpare potuerit schema in oratione, ac sententiam illis prorsus familiarem, ac suæ ætatis hominibus usurpatam; ut sic Ethnicos alloquens, dicta Ethnicorum imitaretur, usurparetque sententias? Sed & ipsi Ethnici a Tiberio Cæsare edocti, jamdudum fortasse bene de Christo sentire potuerunt; quem sciebant solius senatûs intercessione abfuisse, ne colerent ut Deum.

Licet ista satis fuerint ad os cujuslibet quantumvis fastidiosi opprimendum: ne quid restet subterfugium, etiam aliquid reponam illis, quæ affert, ut objectionem supra factam stabiliat Tan. Faber. *Judæi enim,* inquit, *ne suspicabantur quidem, Messiam seu Christum fore Deum, sed præstantissimum aliquem principem ex semine Davidis.* Atque hîc iterum primum illum videmus errorem eorum, qui ex ista sententia putant asseri Jesum fuisse Deum, quia dubitans Josephus dixit, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή; quæ mirantis vox est potius, quàm

[x] De Clar. Rhetor. cap. IV. [y] Lib. IV. cap. 95.

asserentis.

asserentis. Utcunque verò hæc sint intelligenda; esto sane, ut quidam Judæorum non usque adeo in arcana vaticiniorum penetravissent, non tamen omnium erat ista sententia. Quin etiam, si quosdam Saduceos, aut Sacerdotes ab eorum partibus stantes excipias, necesse est, ut contrarium potius plebem saltem Judaicam aut ipsos scribas sensisse fateamur. Porrò infelix omnino fuit Faber, qui hoc e Matthæi cap. XXII. 42. conatus est probare, quod vel ad rem suam nihil facit vel contra se. Judæos enim expectâsse Messiam qui esset Filius Dei, & hic locus probat, licet Pharisæi Christi respondere objectioni nequiverint, vel quod ego potius censeo, noluerint; atque multi alii, quales sunt isti loci Mat. XXVI. 63. Johan. I. 49. Filius autem Dei non minus esse Deus credebatur, quam Regis cujuslibet filius est Rex, ubi Pater eum Regni sui participaverit, cum hac tamen differentia, Dei filium ipsum fuisse semper Deum. Deus enim esse nequit, qui aliquando non fuit.

Agnosco Tryphonem Judæum, attestante Justino Martyre in Dialogo quem cum ipso habuit, in alia fuisse sententiâ, cum diceret, καὶ γὰρ πάντες ἡμεῖς τὸν χριστὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀνθρώπων προσδοκῶμεν γενήσεσθαι, καὶ τὸν ἠλίαν χρῖσαι αὐτὸν ἐλθόντα. Sed quid inde conficias? certè nihil aliud quam Judæos quosdam urbe dirutâ mutavisse sententiam. Longè alia illis mens erat

aliquot

aliquot ante Chriſtum natum annis, cum famam de Rege magno venturo per orbem ſparſiſſent, editis nomine Sibyllarum carminibus, quæ Deum regnaturum eſſe prædicerent, quale eſt hoc, Lib. II. circa fin.

Τότε δὴ βασιλεία μέγιστη
Αθανάτου βασιλῆος ἐπ ἀνθρώποισι φανεῖται.

Qui verſus, cum reliquis huic proximis [a] M. T. Ciceroni viſus eſt, ut ipſe ſignificat; nequit autem aliter explicari quam de Deo venturo, ideoque Tryphonis opinioni contrarius eſt. Neque ſanè aliunde peti poſſunt vel origo, vel intellectus eorum, quæ Virgilius de Vatis Cumææ ultimâ cecinit ætate, nam eum quidem Regem futurum eſſe Dei filium, vel hic verſus indicat, quem nemo aliter poſſit intelligere,

Chara Deum ſoboles, magnum Jovis incrementum.

Ridet Euſebium Tan. Faber, adeò illi invetaratum eſt odium contra omnia de Chriſto teſtimonia, quoniam iſtam Virgilii Eclogam de Chriſto explicet; ipſe potiùs ridendus, qui aliter explicari poſſe credat. Aliò quidem hoc Vaticinium ipſe transfert Virgilius, ſed præter ejus auctoris mentem à quo illa mutuatus eſt. Quem quidem Vatem Cumæam fuiſſe credit; ſed qui non alius eſſe poſſit

[a] In Catilin. III.

N quam

quam Judæus, qui iſtæc vaticinia ex priſcis Vatibus deſumpta cecinerit.

Ne quis vero in poſterum a nobis poſtulet, undenàm iſta Virgilius hauſerit, vel tam familiare cum Judæis commercium habuerit, ut ab illis fieret arcanorum particeps, hoc adjiciam. Quod nequis me accuſet nimium pervagari, intra meos me limites continebo, atque ex Flavio Joſepho potiſſimùm comprobabo. Herodes Magnus, Rex Judæorum Romæ deſignatur C. Domitio Calvino II. & C. Aſinio Pollione. Iſte Pollio factus erat tunc temporis, Herodi amiciſſimus, erat enim ut narrat Joſephus Lib. XV. cap. 13. Τῶν μάλιστα σπουδασάντων περὶ τὴν Ἡρώδου φιλίαν· quippe, quod ei filios ſuos Herodes, Alexandrum, & Ariſtobulum, ex Mariamne dilectiſſima conjuge ſuſceptos, commiſerit hoſpitio excipiendos. Apud eum longo ſatis temporis intervallo vixerunt, ut diſciplinis inſtituerentur liberalibus, quod etiam teſtatur idem Lib. XVI. cap. 1. Iſte autem Pollio, negotio de reducendo in urbem Alexandriam Ptolomæo Rege ex mente Sibyllæ, *non interfuit ſolum ſed præfuit*, ut me docet [b] M. T. Cicero. Tunc enim longè latèque perſonabant iſta Vaticinia Sibyllina. Habemus itaque Pollionem Sibyllinorum carminum plenum; quique ad eorum mentem ne-

[b] Epiſt. VI. ad Lentulum.

gotium

gotium peregerit maximum. Habemus etiam domi ejus juvenes duos regios, & quidem Judæos cum pædagogis instituendos, in quorum libraria supellectile carmina Sibyllarum a Judæis composita defuisse, vix adducar ut credam. Sed & tunc cautum erat à Judæis Alexandrinis, ut ubique carmina ista spargerentur, quosque, ut magis auctoritate pollerent, sub ementitis Sibyllarum nominibus venditabant. Erant autem istæc carmina ut vaticiniorum apud Judæos receptorum commentarii. Quamobrem cum Virgilius in Pollionis familia his quoque temporibus, quibus ferveret negotium Sibyllinum, fuisse videatur, natusque Pollioni filius Saloninus; quid mirum si Virgilius huic puero istos Sibyllæ versus censeatur accomodare voluisse.

Quoniam vero in eo sum, ut etiam gentilium scripta antestari necesse sit, ad priscam Judæorum fidem & opiniones cognoscendum, cùm adeo sint iniqui hujus ætatis Judæi, ut ea omnia penitùs negent atque rejiciant, quæ sibi damno esse, & a Christianis in rem suam conferri vident, licet a patribus suis olim sanctissimè sint recepta; adjiciam his testimonium Chalcidii Platonici, *Sane notanda est*, inquit, *alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet de ortu stellæ cujusdam, non morbos mortesque denunciantis, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conversationis, rerumque*

 morta-

mortalium gratiam, quam ſtellam cum nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profectò ſapientes viri, & conſideratione rerum cœleſtium, ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentis Dei ortum; repertaque illa majeſtate puerili, venerati eſſe & vota Deo tanto convenientia nuncupâſſe. Evangelicam ſane narrationem! ſed quid, an ergo hunc eſſe Platonicum negabimus? quaſi non ſit de Dei deſcenſu Platonis dogma. Deum certe Plato ipſe, Deum, inquam ipſum quem maximè coli volebat, deſcenſurum pollicetur. In ſecundo cum Alcibiade Socratis dialogo, promittit philoſophus diſcipulo. *Aliquem* venturum eſſe, qui eum doceat quomodo ſit precandum; & roganti quis eſſet ille, aut futurus eſſet tantus Doctor, reſpondet Socrates, οὗτός ἐστιν ᾧ μέλει περὶ σοῦ, & mox ἀλλὰ μὴν χαλεπόν ϑαυμαστὴν ὅσην περί σε προθυμίαν ἔχει. Quæ omnia de alio præterquam de Deo nequeunt ullatenus intelligi. Et niſi Platonem hæc ex Judæis hauſiſſe dicamus, omnem prorſus humanam ſapientiam iſtud dogma ſuperabit.

VIII. ἯΝ ΓΑ'Ρ ΠΑΡΑΔΟ'ΞΩΝ "ΕΡΓΩΝ ΠΟΙΗΤΗ'Σ. Sic legunt omnes tum græci tum latini codices, præter unum Voſſianum antiquæ verſionis qui omiſſis præcedentibus hæc ita vertit, *Hic erat mirabilium operum effector.* Quaſi legiſſet in ſuo codice interpres, οὗτος ἦν παραδόξων ἔργων ποιητής. Malo tamen hic vulgatam lectionem ſequi, ea de cauſa quam ſupra protuli.

tuli. Negent fortaſſe ſic loqui potuiſſe Joſephum; ſed quid eum a veritate agnoſcenda commoveret? an quiſquam magis infenſus Jeſu Chriſto eſſe potuit quam ipſi Sacerdotes primarii, & Phariſæi, qui eum Pilato tradiderunt in cruce perimendum. Hi autem non negabant Jeſum miracula feciſſe. [c] Τί ποιοῦμεν, inquiunt, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Nemo igitur inter Judæos id tunc pernegabat, Jeſum feciſſe mirabilia opera, cum & Phariſæi, & Judæorum Pontifices, id agnoſcerent. Si autem Joſephus de hac re dubitaviſſet, multi illum ab hac opinione revocâſſent. Tuti ergo ſumus a ſenſu, potuiſſe Joſephum agnoſcere Jeſum multa mirabilia opera feciſſe. Quàmobrem potiùs ad cognoſcendum Stylum tranſeamus. Ποιητὴς vox eſt propria & ſignata, ut exemplis non indigeat: reſtat ut ἔργα παράδοξα miracula ſignificare in Joſephi ſcriptis demonſtremus. Illa quæ de Moſe ſcripſit ſunt his rebus aptiſſima Lib. II. cap. 5. De Moſe Rex Pharao inquit, [d] τὸ γὰρ ἐπ' αὐτῷ παράδοξον ἀναφέρων, πιθανὸς ὡς παρ' ἀπαιδεύτοις ὑπάρχειν. Quin & σημεῖα vocantur ἔργα. Paulo enim antè Deus ſic Moſem alloquitur [e] καὶ ἐὰν δέῃ μὲν λόγων, πειθὼ παρέξειν, ἐὰν δ' ἔργων, ἰσχὺν χορηγήσειν. Iſta enim ἔργα ſunt σημεῖα ut paſſim loquuntur Evangeliſtæ. Sic

[c] Johan. XI. 47. [d] Pag. 62. B. [e] Pag. 60. G.

etiam postea ait, [f] πρὸς οὖν τὸ παράδοξον ἀμηχανήσας ὁ βασιλεύς. De Elisæo dicit, θαυμαστὰ γὰρ καὶ παράδοξα διὰ τῆς προφητείας ἐπεδείξατο ἔργα. Atque hæc sufficiant ad phrasin istam extra dubium collocandam.

IX. ΔΙΔΑ΄CΚΑΛΟC ΑΝΘΡΩ΄ΠΩΝ ΤΩ͂Ν ‛Η-ΔΟΝΗ͂ Τ᾽ΑΛΗΘΗ͂ ΔΕΧΟΜΕ΄ΝΩΝ. Qui hanc periocham suppositionis insimulant hæc verba vocant, *tristem & putidam elegantiam.* Istam tamen elegantiam non negligit alibi Josephus, sed usum esse loquendi modum passim ostendit, & quidem adeò sæpe, ut nihil suprà. Effecit enim ut bene de tota primò sentirem periocha, & ut pleniorem ejus cognitionem adipiscerer incitavit. Quo tandem factum est, ut qui olim nimium Fabro, aliisque Testimonii adversariis crederem, nunc sim factus pro virili defensor, atque despiciam illorum cum temeritate arrogantiam, qui nullis productis testibus, volunt tamen ut tanquam jure constituta judicia suas admittamus sine ratione conjecturas, factasque pro lubitu censuras. Ut ad nostram vero sententiam redeamus, stylum illa Josephi & orationis sonum cum primis refert, ut nihil magis aptum sit natum ad cognoscendum Testimonii auctorem. Hanc itaque simul & per partes examinare juvat.

---

[f] Pag. 63. B.

X. ΔΙ-

X. ΔΙΔΑ'ϹΚΑΛΟϹ. Jesus ille Naveci filius, Mosis alumnus ac successor, ipse magister Hebræorum sic suo loco nuncupatur, nempe Lib. III. cap. 2. [g] κὴ μωϋσῆ διδάσκαλον τ πρὸς θεὸν ἀσεβείας πεποιημένον. Quibus simile est quod extat Lib. XVII. cap. 14. [h] τοιαύτης κακίας διδάσκαλον αὐτῷ γενόμενον. Plura in re non valde necessaria referre supersedeo. Sic de Jesu loquitur Nicodemus, ipse non magis fortasse Christianus, quam Josephus, [i] οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος.

XI. ΑΝΘΡΩ'ΠΩΝ ΤΩ'Ν 'ΗΔΟΝΗ͂ Τ'ΑΛΗΘΗ͂ ΔΕΧΟΜΕ'ΝΩΝ. Ecquid similius possit afferri, quam quod ex eodem Libro, ac capite, scilicet XVII. cap. 14. sum allaturus, αἴτιον δὲ ἦν τ ἀνθρώπων τὸ ἡδονῇ δεχόμενον τοὺς λόγους σὺν τῷ φερεγγύῳ τ μορφῆς. Res est quoàd Josephum admodum similis, loquitur enim de falso Alexandro multos ad partes suas attrahente. Ubinam vero sunt illi, qui jam hoc triste ac putidum aut inelegans dicent? sed ampliemus usque judicium: si enim causa nondum sit probata, aderunt jam plures testes non minus fide digni. Hæc enim insunt Lib. XIX. cap. 2. [k] Σέντιος μὲν τοιούτοις ἐχρῆτο τοῖς λόγοις, κὴ τ βουλευτῶν ἡδονῇ δεχομένων, κὴ ὁπόσοι τῶν ἱππέων παρῆσ. Nec minus apta sunt quæ leguntur Lib. XVIII. cap. 1. [l] κὴ ἡδονῇ γδ τὴν ἀκρόασιν ὧν

[g] Pag. 75. A. [h] Pag. 612. D. [i] Johan. III. 2.
[k] Pag. 666. C. [l] Pag. 616. E.

λέγοιεν ἐδέχοντο. Quibus adjungas & hæc è Lib. eodem cap. 4. quod quidem caput nostram periocham continet. [m] Γυμνοῦντες τὰς σφαγὰς, ἡδονῇ δέξεσθαι τὸν θάνατον ἔλεγον. Et hæc quidem periocham proxime præcedunt. Antequam vero caput illud deferam, aliud etiam hujusmodi locutionis exemplum proferam quod istam periocham sequitur & imposturæ suspicionem omnino diluet, nempe hoc, [n] καὶ δεχομένους τὴν ἱκετείαν ἡδονῇ. Josephus hic sanè, ut mihi videtur, quasi deditâ operâ periocham de Jesu Christo utrinque munivit, eaque indidit monumenta, quibus fœtum suum quilibet agnosceret: quasi ipse prævidisset, olim tanquam ὑποβλητικὸν iri suspicatum.

XII. ʽΗΔΟΝΗ˜. Familiare hoc verbum Josepho & fere proprium, nisi dicam eum id à Demosthene mutuatum esse. Etenim affirmare ausim, nullam locutionis speciem sæpius a Flavio fuisse usurpatam. In prioribus libris Archæologiæ multas præpositiones huic voci dedit comites: in posterioribus verò, solam plerumque ponit. Rariùs, idque bis, aut ter cum aliqua præpositione. Quandoque utitur τῷ διὰ, ut Lib. I. cap. 18. δι᾽ ἡδονῆς συνάψασθαι συγγένειαν. Quandoque præponit εἰς, ut Lib. III. cap. 4. εἰς ἡδονὴν λαμβάνοντας ἰδίαν. Est ubi ἐν adhibet, ut Lib. XI. cap. 4. οὐκ ἦσαν ἐν ἡδονῇ τοῖς

[m] Pag. 621. D.

[n] Pag. 622. D.

προχώρεις ἔθνεσιν. Eſt ubi ἐπὶ, ut Lib. XVIII. cap. 5. καὶ ἐφ' ἡδονῇ τῷ πλήθους, & ejus libri cap. XI. idque bis, pag. 642. E. & pag. 643. F. in quibuſdam locis apponit κατ', ut Lib. XVI. cap. 16. de Herode loquens, καὶ τοῦτο μὲν οὖν καθ' ἡδονὴν τὸ πάντων ἥδιστον Ἡρώδης ἐλάμβανεν. Addit etiam πρὸς, ut Lib. II. cap. 3. πρὸς ἡδονὴν ὑποφέρων. Quorum omnium plura ſunt exempla, quæ jam prætereo; illa enim parum ad rem faciunt. Attamen obſervandum eſt, rectiùs hic legi cum vulgatis exemplaribus ἡδονῇ, quam σὺν ἡδονῇ, prout in Codice Cæſareo, & apud Euſebium in Hiſtoria Eccleſiaſtica & Zonaram. Nam ſanè hæc duo nunquam, quod meminerim, in totis Archæologiæ Judaicæ Libris viginti, nedum in cæteris Joſephi ſcriptis ſimul juncta reperiuntur. Sed ἡδονῇ ut hic, in tertio caſu ſæpiſſime uſurpatur. Soletque Joſephus ſimiles loquendi normas adhibere, ut ὁρμῇ, ὀργῇ & alias hujuſmodi. De ἡδονῇ verò, ut hic in tertio caſu quærant otioſi locos jam deſignandos, quos è pluribus ſelegimus, quique proximi ſunt periochæ falſitatis accuſatæ, Lib. XVII. cap. 7. pag. 591. G. & cap. 8. pag. 595. G. mox eodem capite pag. 597. A. tum etiam cap. 9. pag. 599. B. Deinde prope periocham noſtram, Lib. XVIII. cap. 1. pag. 616. E. quædam etiam periocham ſequuntur; Lib. XVIII. cap. 8. pag. 633. G. Mox in fine capitis pag. 636. D. habes ἡδονῇ φέροντες, quod tantumdem

tumdem eſt ferè ac δεχόμενοι. Et mox pag. 637. C. ἡδονῇ δεχομένους. Libr. ejuſdem capite 12. pag. 646. C. ἡδονῇ δέχεται· quæ duo exempla ad præcedentem pertinent ſectionem. Denique Lib. XIX. cap. 3. pag. 671. ἡδονῇ μὴ φέρουσι ἄρχεσθαι. In reliquis Joſephi ſcriptis, quod ut mirum, ita nec ab inſtituto noſtro obſervare alienum eſt, id nuſquam quantum potuerim obſervare reperitur; quamvis ſæpius interſerendi non defuiſſet locus. Semel, idque Lib. II. contra Appionem dixit, ἡδέως δεχόμεθα. Sic igitur quod illi ut putidum rejiciunt, id propter Styli convenientiam potius laudibus cenſeo maximis efferendum. ° Et ſunt tamen qui dicant hanc phraſin Stylum ac ſententiam Chriſtianorum luculentè redolere. Sed fruantur ſuo judicio, ipſoſque ſibi ſine Equite plauſum concitare patiamur.

XIII. ΚΑΙ' ΠΟΛΛΟΥ'Σ ΜΕ'Ν 'ΙΟΥΔΑ'ΙΟΥΣ, ΠΟΛΛΟΥ'Σ ΔΕ' ΚΑΙ' 'ΕΛΛΗΝΙΚΟ'ΥΣ 'ΕΠΗΓΑ'ΓΕΤΟ. Hanc dicendi formulam, & phraſeos non modo ſonum, ſed & conſtructionem, ac circumſcriptionem, in multis locis obſervat Joſephus. Quoſdam è multis apponam. Et primum quidem ſumam è Lib. III. cap. 13. Ubi de Moſe verba facit, καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τοῦ ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως ἐστιν. Huic exemplo ſuccedat aliud è Lib. XX. cap. 2. πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβεν, αὐτόν

° J. H. Boecler. Ep. ad J. Chr. Wagenſeilium.

τε τῶν Ἰουδαίων ζωγρήσαντες, ἀποπέμπουσι τὴν κεφαλὴν καὶ κομίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ejuſdem Libri capite 4. hoc reperies, καὶ συλλαβὼν πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, πλείους δὲ ζῶντας ἔλαβεν. Nec deſunt in libris de Bello Judaico hujuſmodi phraſes, qualis eſt hæc Lib. I. cap. 5. πολλὰ μὲν τὸν Ἀριστόβουλον εἰς τὸ ἦθος διαβάλλων, πολλὰ δ' ἐπαινῶν τὸν Ὑρκανὸν, παρῄνει δέξασθαι. Quæ ſequitur inſtar omnium eſſe poſſet Libr. IV. cap. 41. ἔνθα δὴ πολλοὶ μὲν τῶν ξένων ἐμπόρων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἀπώλοντο. Plura poſſem, ſed hæc ſufficiant; præſertim cum phraſis ſit optima. Quidam legunt, πολλοὺς μὲν τῶν ἰουδαίων. Phraſis huic ſimillima occurit in Libro de Vita ſua, † πολλοὺς τῶν ἰουδαίων ἀπέκτεινε. Hujuſmodi quoque multa alibi occurrunt.

XIV. ἙΛΛΗΝΙΚΟΥΣ. Omnes Ethnicos qui Deum verum non colebant, cujuſcunque fuerint gentis, quinetiam Syros, & Phœnices, Judæi ἕλληνας aut ἑλληνικοὺς vocabant, ut ex Evangeliis, & aliis novi fœderis ſcriptoribus ſatis patet. Euſebius hoc loco non legit ἑλληνικοὺς, ſed ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ· & in Demonſtratione Evangelica ſic conſtanter legiſſe, non periochæ ſolummodò exemplar, ſed & ejus annexa paraphraſis ſatis oſtendunt. Quædam editiones legunt καὶ ἑλληνικοῦ. Utrumque rectum eſt. Quare nihil neceſſe eſt, ut quis Nicephori le-

† Pag. 1002. D.

ctionem,

ctionem, quam sequitur Isaacus Vossius, ἀπὸ τ̃ ἑλληνισμοῦ sequatur. Frobenii lectionem tuetur hæc phrasis illi similis, Lib. II. cap. 23. de Bello Judaico * τὸ δὲ ἑλληνικὸν (περιεῖχε) τῇ παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἀμύνῃ. Vulgatam lectionem refert quod Lib. II. contra Appionem dicitur, † τοὺς μέντοι κατ' ἀλήθειαν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς φιλοσοφήσαντας, οὔτε τῶν εἰρημένων οὐδὲν διέλαθεν. Ad eundem modum dicitur τὸ ἰουδαικὸν, capite periocham subsequente, || κελεύει πᾶν τὸ ἰουδαϊκὸν τ̃ς ῥώμης ἀπελαθῆναι. Plura qui volet quærat otiosus; ad alia transeo.

Adversus hanc vocem turget & excandescit Blondellus, & quidem solus. Credit enim falsum esse, immò ipsiusmet Christi verbis & expressæ protestationi contrarium, cùm de ipso dicitur πολλοὺς δὲ καὶ ἑλληνικοὺς ἐπηγάγετο. Quos enim gentiles, inquit, si unam Syrophœnissam, cujus filiam sanavit excipias, convertisse legitur? His alia quædam addit de muliere Hæmorrhoousa, quæ tanti non sunt, ut vel exscribere vel respondere sit necesse: cùm iste quidem priùs Testimonium damnare voluisse; deinde sui judicii causas invenire videatur. Næ tu quidem, O Blondelle, nimis es iniquus in nostrum, qui ne quidem id quod ratione ac jure quoque licet, eum dicere patiaris; ut quod quis vel per se, vel per alios fie-

* Pag. 797. E. † Pag. 1079. E. || Pag. 623. F.

ri

ri curaverit, ab ipso qui curaverit factum esse pronuncietur? Sed quid verbis opus est? Quasi Josephus non sit intelligendus prout ipse suam mentem aperit, nempe inter sectatores qui Christo partim ex Judæis, partim vero ex Ethnicis nomen dederint, quosque proinde ille sibi adjunxisse dicitur, concludi quos ipse Josephus mox asserit ad ætatem usque suam pertigisse. Quam iniquum verò in tam paucis lineis, quibus hoc Testimonium constat, tantam expectare in his rebus ab historico scriptore subtilitatem & ἀκρίβειαν? Ut vero etiam ampliùs pateat adversarios nostros satis inclementer, ne dicam nimis atrociter, nobiscum agere, & omnia arripere etiam falsissima, quæ ad rem suam vel facere vel solummodò spectare videantur: neque tamen vel unum succedere ipsis feliciter; negamus veram esse objectionem; ideoque verum esse multos ex Ethnicis, Christo nondum passo, in ipsum credidisse asserimus.

Nam in quo numero ponemus eos Magos qui ex oriente Christum puerum adoraturi convenerant? Illosne solos qui crediderint ex gente sua putabimus? siccine viros omnium gentium sapientissimos non alios quoque populares adduxisse, nedum ut crederent voluisse? An cum Eunuchus Candaces Reginæ solus suffecerit, ut religionem Christianam Æthiopiam usque transmitteret ad hanc ætatem duraturam; non etiam

etiam sufficiebant Magi, ut istam religionem suos homines, aut saltem quasdam ejus partes docerent? Mihi sane sæpiùs mirari subit, quorsum isti Magi Christum officiosè tantum salutarent, adorarentque, nisi ejus etiam adventum ethnicis, aut suis certe popularibus publicarent? Adeone infructuosam fuisse tantam horum peregrinationem, ut ad neminem alium hominem, præterquam istos, Christi cognitio pertingeret: sed nos hic veteres omnes deserunt historiæ: nemo est, qui doceat, quid de his tandem factum sit Magis. At enimvero, si fuerit hîc conjecturæ locus, puto me illos reperisse homines ad quos hi Magi suum præconium pertulisse videantur.

Magos è Perside venisse Clementi Alexandrino, Johanni Chrysostomo, Theodorito, aliisque permultis visum est: & hæc opinio jam omnibus reliquis antefertur; cum etiam Herodotus, Suidas aliique, Magos in Perside collocent. Adhuc verò etiam in Perside genus hominum reperio indigenarum, antiquum sane, quos nunc *Gauros* vocant. Hi quoque singularem colunt religionem. At vero de Vate aut Propheta suo, quem filium sculptoris fuisse, ac religionis suæ auctorem perhibent, multa prædicant adeò Christi natalibus, Magorumque itineri, denique omnibus illis quæ de Christo tum Magi scire potuerunt convenientia, ut ab illis Gauri edocti fuisse vide-

videantur. Nec futurum esse quemquam adeò pervicacem existimo, qui collatis sedulò quæ de his scripsit * Joh. B. Tavernerius, vivâ quod aiunt voce ab ipsis edoctus, cum Evangelistarum narrationibus de Christi natalibus, non etiam statim mecum sentiat. Habeo certè ipsum Tavernerium super hac re mihi fere consentientem. Hinc enim, inquit, facile judicatu est, eos confusam de Mysteriis Religionis Christianæ cognitionem habere, ut & multi alii. Habere autem ipsos, hic docet multos ritus aut mores á religione Christiana satis alienos, sed quos etiam profitentur non a propheta suo accepisse, sed diù antè acceptos retinuisse. Hos vero Gauros esse Magorum discipulos vel ostendit quod refert Herodotus, Magos in Perside fuisse & maxime horruisse animantia reptilia: quem morem adhuc isti Gauri conservâsse reperiuntur. Eos autem esse semi-christianos declarat Baptismus, & fides de Resurrectione cum aliis quibusdam. His addo, Turcos hodie quoque Christianos vocare *Ghiauros*, hoc est ut quidam suspicantur lingua Chaldaica גיור vel גורא, qui græce γειῶρας appellantur, Exod. XII. 19. & Esaiæ Cap. XIV. 1. Ubi sane nemo est qui neget verba Vatis esse intelligenda de Christianis. Qui autem *Gauri* vocantur a Persis, voce fortasse Turcicâ, nam

* Itiner. Persic. Lib. IV. cap. 8. de Gaurorum Religione.

nam & illâ plerumque linguâ loquuntur Aulici Perſarum, hi vero ſe Perſicâ *Behdin*, ut ex * Petro Vallenſi diſcimus, nuncupant: hoc eſt *Fideles*, πιστοὺς· voce, qua etiam Chriſtiani paſſim denotantur. Denique quodammodo pro me ſtare videtur † Hottingerus, vir in his rebus ſcientiæ ac peritiæ laude celebratiſſimus, cum aſſerat, *Chriſtianiſmi primitias ex hoc ordine ortas. Unde non pauci poſtea ſecuti Chriſto nomen dederint.* Sed quid iſtum ego recentiorem advoco, cum Johannes ipſe Chryſoſtomus id conceptis verbis aſſerat de Magis in Perſide primis Evangelii præconibus. Sic enim ille, ‖ ὅθεν ἔμοιγε δοκοῦσιν οὗτοι καὶ οἱ διδάσκαλοι γενέσθαι τῶν ἐγχωρίων. οἱ γὰρ ἐνταῦθα μὴ παραιτησάμενοι τοῦτο εἰπεῖν, πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν αὐτῶν ἐπαῤῥησιάσαντο, ἅτε καὶ τὸν χρησμὸν τὸν παρὰ τοῦ ἀγγέλου λαβόντες, καὶ τὴν παρὰ τοῦ προφήτου μαρτυρίαν. Et alibi poſtea, ‡ ἅπερ οἱ μάγοι εἶδον, οἱ τῆς ἐκκλησίας πρόγονοι, οὐδὲ γὰρ αἰσχύνομαι οὕτως αὐτοὺς καλῶν. Et Homilia proxima de Angelo loquens, qui eis poſtquam Jeſum vidiſſent apparuit, τοὺς δὲ μάγους ἐκπέμπει ταχέως, ὁμοῦ μὲν διδασκάλους ἀποστέλλων τῇ Περσῶν χώρᾳ.

At verò ſi minus hoc ſit verùm, non ſic tamen causâ cadimus. Solamne illam fuiſſe

* Epiſt. II. P. II.
† Compend. Theatri Orient. Part II. cap. 2. pag. 93.
‖ Hom. VI. in Mat. ‡ Hom. VII.

puta-

putabimus Syrophœnissam quæ in Christum crediderit, neque aliis è gente sua persuasisse ut eum agnoscerent, qualem ipsa summo beneficio atque insigni miraculo comperuisset? Mitto jam Abgarum Edessenorum Principem ad fidem in Christum ex ethnico conversum, cujus meminit Eusebius. Licet enim pauci hanc admittant narrationem, non tamen desunt viri docti qui eam ut veram recipiant. Aiunt quidem non esse admittendam quoniam non extet in Evangelio. Sed quid hoc ad rem? quasi verò omnia quæ Christus dixerit aut fecerit extent in Evangeliis. An ergo mentitus est Evangelista ultimus qui asserit se propemodum infinita prætermisisse? At verò non modò hujus conversionis constans fuit traditio apud Armenos; sed & eorum ferunt *Annales, tunc primum Armenos religionem amplexos fuisse Christianam. Et an † Samaritæ illi qui feruntur credidisse pro Judæis sunt sumendi aut Ethnicis? Annon potiùs ex Josephi sententiâ inter Ethnicos numerabimus? Sed nequis mihi dicam scribat, rogetque ut multos producam Ethnicos ad Christi fidem conversos ante ejus necem, idque cognoscatur ex probatis fidisque monumentis: eorum votis obtemperabo, modò credant ea quæ ab eo-

* Vid. Tavern. Itiner. Persic. Lib. II. cap. 4.
† Johan IV. 39.

dem Evangelistâ Johanne cap. XII. com. 20. sequentibusque conscripta sunt. Hic enim quidam Græci cupere ut Jesum visant feruntur. Hoccine igitur vel animi tantum causâ, vel fidei factum fuisse comminiscemur? Utcunque tamen, nonne rectè dicuntur ἐπάγεσθαι, qui animi quoque causâ curiosi ad aliquem doctorem accedunt? Pudeat tandem adversarios illa protulisse, ut nobis hanc eripiant periocham præstantissimumque testimonium, quæ partim inania, partim etiam falsa esse reperiuntur.

XV. 'ΕΠΗΓΑΓΕΤΟ. Quamquam quæ supra dicta sunt sufficerent, inest tamen huic voci quid peculiare: hoc enim in loco significat, *ad partes* vel *sectam ac consilium trahere*. Solet quoque Josephus alibi hoc verbum huic usui accommodare. Etenim Lib. XIII. cap. 22. sic legimus, * οὐκ ἀρχομένων ἀγωνίζεσθαι κατὰ σφᾶς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἀλλοφύλους ἐπαγόντων. Quin etiam de falso Alexandro factionem cogente hoc verbo utitur, Lib. XVII. cap. 14. † ἀλλὰ κρήτῃ προσενεχθεὶς, ἰουδαίων ὁπόσοις εἰς ὁμιλίαν ἀφίκετο ἐπηγάγετο εἰς πίστιν. Quo nihil amplius requiri possit. Nec admodum est dissimile illud Lib. XVIII. cap. 8. de Agrippâ in vinculâ conjecto, quem sic alius alloquitur, || ὦ νεανία, κατηχθεῖ μέν σε τὸ αἰφνίδιον τῆς μεταβολῆς, πολλήν τε οὕτως καὶ ἀθρόαν ἐπαγαγὸν τῆς τύχης. Hic enim τύχη tanquam persona ad

* Pag. 461. D. † Pag. 612. E. || P. 633. G.

partes

partes τῆ αἰφνιδίῳ τῆ μεταβολῆς attrahitur, ut junctis viribus Agrippam contristent. Est ubi etiam *sollicitare* significat, ut Lib. XV. cap. 4. * διὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐπῆγεν ἀεί τε τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενον αὐτῇ χαρίζεσθαι· de Cleopatra enim Reginâ loquitur.

XVI. ʹΟ ΧΡΙΣΤΟʹΣ ΟΥ̃ΤΟΣ ʹΗΝ. Hic est ille locus qui potissimùm doctos homines induxit, ut totam damnarent periocham. Quid de hoc senserit Faber, cuilibet videre præsto est; meum enim non est singula refutare, neque sane expedit. Docet enim ipsum Josephum quod scribere debuerit, parum sollicitus an suæ rationes cum illis quas habuit Flavius conveniant. Sed cùm eo tempore quo Josephus Archæologiam edidit, anno scilicet Domitiani XIII. hoc est non multo ante centesimum annum Christi, ubique jam personaret Christi nomen, propter quod tàm multi Nerone Imperante, támque gravia paulò ante passi erant; satis ut puto fuit Josepho solum nomen Jesu Christi proferre, id est autem cum eo cognomine quod passim innotescebat. Nam hæc verba ὁ χριστὸς οὗτος ἦν nisi fallor, innuere videntur Christum satis tunc fuisse notum. Quamobrem abunde quidem Græcis satisfactum est, ubi Josephus eis ostenderit eum hominem quem nomine Christi solummodo cognosce-

* Pag. 518. A.

rent. Ideoque ex mente Flavii Josephi non incommodè per alteram formulam hæc explicabitur sententia: ut ita ὁ χριςὸς οὗτος ἦν, idem sit quod, ὁ λεγόμενος χριςός. Quomodo etiamnum præsente Christo Pilatus eum appellabat, * τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριςόν. Sic sæpè vulgo loquuntur, nomen assumptum, verène an falsò, tamen sine correctione aut exceptione efferendo. Profectò Tan. Faber id nunc culpare videtur, quod est olim objectum quoque Pilato a Judæis Pontificibus cum titulum Crucis conscripsisset in quam Jesus est erectus, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· quod cum Judæi mutatum vellent, non tamen eorum querelis Pilatus movetur. Mansit enim in sententia. Sed neque Flavium aliter locutum esse opus est ut cupiamus: ipse se alibi explicat non minus, nec aliter quam Pilatus: cùm quod hîc scripserit per se satis intelligatur. Nam quidcunque dicant nunquam efficient, ut Judæus nequeat sic loqui, quantumvis Christi adversarius. Sed & nostri quoque adversarii loquuntur aliis in rebus non aliter ac nunc Josephus, ut libro superiore monebamus. Optimè autem sensum hujus loci intellexit Hieronymus ut ex ejus versione comparebit; vertit enim, *Et credebatur esse Christus.* Quam versionem probat & admittit Isaacus Vossius, quasi

* Matth. xxvii. 17.

in

in græco fuiſſet ſcriptum, καὶ ἐπιστεύετο εἶναι χριστὸς vel, ut ipſe in Teſtimonio deſcribendo Voſſius inſeruit ἐπιστεύετο οὗτος εἶναι χριστός· tametſi ne ſic quidem ſibi ſatis Voſſius fecerit, quin vulgatam lectionem præferat. Quod ad eos verò ſpectat, qui Teſtimonium quidem admittendum cenſent; ſed hanc ſententiam ut interpolatam tolli cupiunt; non magis iſti ſapiunt quam priores, neque eos juvant Cedreni auctoritas & antiquæ Verſionis editio, quorum ille tantummodo videatur hæc verba omittere, hæc vero non tantæ ſit auctoritatis ut cæteris omnibus tum græcis, tum etiam latinis codicibus debeat anteferri. Quapropter nunquam his adductus ſum ut communem lectionem horum auctoritate immutare voluiſſem. Quid enim mirum eſt ſi tam celebris locus, tot doctorum manibus tractatus, & a pluribus exſcriptus, quaſdam ſit paſſus in lectione vel verſione diverſitates?

Operæ prætium erit hìc diluere quod Tanaq. Faber objecit D. Hieronymo; quoniam id ſurpà cùm de illo verba facerem prætermiſi. Ait autem Faber eum doli conſcium, emollire ſua verſione voluiſſe, ſed fraudem eâdem operâ patefeciſſe, quâ illam obtegere ſtuduit. Noſtri ſæculi homines, ut mea quidem fert opinio, eâ mente priſcos auctores legunt, ut culpent. Atque errores, ſi tamen errores quandoque ſunt, notare; non ut vitare, ſed ut ridere atque damnare poſſint. At verò ſi

ſatis erit accuſâſſe, quis innocentiâ ſolâ ſe tueri poterit? Sufficiat hîc reſpondiſſe, iſtæc verba longe ante Hieronymi ætatem fuiſſe lecta: neque proinde ſciri poſſe, utrum in Hieronymi codicibus, ut ille vertit, aut velut nos legimus in noſtris lectum fuerit, necne. Quin etiam ſæpe fieri, ut qui in aliam linguam quid vertunt, id plerumque ſoleant, non verbum verbo reddere; ſed prout ipſi mentem ſcriptoris capiunt. Quod ipſum Ruffino atque etiam antiquo Interpreti Archæologiæ accidit, dum uterque verba hæc, οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον, vertunt, *& nomen perſeverat & genus*. Hæc monuiſſe nihil opus fuit, niſi eam mihi legem impoſuiſſem, nequid objectum retorquere prætermitterem.

XVII. ΚΑ'Ι 'ΑΥΤΟ'Ν. Iſtâc loquendi formulâ in principio periodi utitur Joſephus paſſim, tamque frequenter ut pluſquam ſexcenties occurrat. Aliquot hic tantùm, duo vel tria exempla prælibabo. Lib. III. cap. 2. [a] καὶ ταύτην μὲν τὴν μάχην πρώτην μαχεσάμενοι πρὸς τοὺς καταστολμήσαντας αὐτῶν. Lib. XVIII. cap. 12. [b] καὶ αὐτοὺς, πατρὸς δ' ἦσαν ὀρφανοὶ, ἡ μήτηρ προσέταξεν. Lib. XX. cap. 2. [c] καὶ τοῦτον δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐξ ἐπιβουλῆς τελευτήσαντα.

XVIII. 'ΕΝΔΕ'ΙΞΕΙ. Non memini quidem iſtam vocem alibi legi. Sed parùm id obſtat;

---

[a] Pag. 76. E. [b] Pag. 644. E. [c] Pag. 688. A.

non

non enim est è singulis verbis adeò certè de Stylo judicare, ac phraseos constructione. Vox tamen ista cum sit huic significationi ac loco propria, non eget defensione; neque usum hujus vocis potest improbare Josephus cum alias voces, huic tamen cognatas ut idem denotaret, usurpaverit. Verbum enim huic nomini cognatum plerumque usurpat, ut Lib. XVII. cap. 1. [d] ὡς ἐπ' ἀσφαλείᾳ σωτηρίας τοὺς ἀδελφοὺς ἐνδεδειχώς. & Libro VI. de Bello Jud. cap. 44. [e] καὶ λῃστρικοὺς πάντας ὑπ' ἀλλήλων ἐνδεικνυμένους, ἀπέκτεινε. Lib. VII. cap. 9. [f] καὶ τοὺς ἄλλους ἐνδείκνυται κατηγορῶν. Libro de Vita sua pag. 1024. ἐνδειξαμένων δὲ τοὺς ἄνδρας, ἐκείνους μὲν δεδεμένους εἰς τὴν Ἰωταπάτων πόλιν ἐξέπεμψα. Plura exempla nolo mihi comparare. Sed ostendam quod olim sum pollicitus, scilicet scholium illud quod in Manuscripto codice legitur, qui fuit olim Peirescii, quodque produxit Henric. Valesius. Id autem vocem ἔνδειξιν huic loco maxime propriam esse ostendit. Sic verò se habet, ὅτι ἔνδειξις ἐστὶ κατηγορίας ὄνομα κατὰ πλειόνων μὲν λαμβανομένη· μάλιστα δὲ κατὰ τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ καὶ πολιτεύεσθαι μελλόντων: Conferri possunt ad hanc vocem Grammatici, Harpocration, Etymologus & Suidas, vocibus ἔνδειξις & ἐνδείκνυμι, ubi etiam Suidas Flavii citat sententiam. Photius de Josepho atque ejus cognomine Flavio disserens, quod sibi ille Fla-

[d] Pag. 582. C. [e] Pag. 968. C. [f] Pag. 973. C.

 viorum,

viorum, Vespasiani & Titi beneficio accepta libertate tribuebat, sic inquit, * κ̔ οὐ μόνον ῥωμαῖον αὐτὸν κ̔ φλάβιον ἀναγράφων οὐδαμοῦ ξενίας ὁ Ἰώσηπος ἑάλω· καί τοι πολλῶν τῷ φθόνῳ κατ' αὐτοῦ βουλομένων ἀλλ' οὐδ' ἔνδειξιν εἰσήχθη· vox ἔνδειξις hîc minus est propria: nisi quis dicere voluerit, Photium de Josepho loquentem, ipsumque hoc Testimonium in animo habentem, maluisse vocem minùs quidem propriam, ex Josepho tamen de quo loquebatur mutuatum usurpare.

XIX. ΤΩ͂Ν ΠΡΩ'ΤΩΝ 'ΑΝΔΡΩ'Ν ΠΑΡ' 'ΗΜΙ͂Ν. Viros primarios aut Proceres est ubi vocat Josephus τοὺς ἐν τέλει, est ubi etiam ut hîc. Cùm verò de Judæis loquitur nunquam eos vocat μεγιστᾶνας· at verò cum de alienis res est, hanc vocem non respuit. Ut verbi gratia Lib. XX. cap. 2. pag. 687. E. ubi de Parthorum primoribus agitur. Quod ad τῶν πρώτων attinet, habemus multas instantias, & quidem nostræ periochæ proximas. Prima esto è Lib. XIV. cap. 25. † αἱ τῶν πρώτων κ̔ τῆς γνώμης τῆς αὐτῶν ἔμελλον ἔσεσθαι. Lib. XV. cap. 10. || ἐπανιόντων ἀπ' αἰγύπτου τῶν πρώτων. Sic enim Romanorum Primores nuncupat. Etiam Lib. XVIII. cap. 1. * διαφθοραῖς ἀνδρῶν τῶν πρώτων. Post periocham hæc sequuntur, Lib. XVIII. cap. 6. † οἵ τε πρῶτοι τῆς τῇδε ἐκλείνοντο ἀνδρῶν. Quod verò sequitur, aptissi-

* Epist. CCXLVII. † Pag. 498. F. || Pag. 527. E.
* Pag. 616. E. † Pag. 625. B.

mum eſt, Lib. ejuſdem cap. ultimo: * ἐγίνοντο οὖν ἀφ' ἑκατέρων λόγοι, καὶ τῶν πρώτων παρ' ἑτέροις ἀνδρῶν πειρασόντων ἐπὶ διαλλαγὰς τάχιστα ἡ σύμβασις ἐγένετο. Epiſtola Petronii Lib. XIX. cap. 6. ſic incipit, Δωρίέων τοῖς πρώτοις. Izates Rex Adiabenorum Lib. XX. cap. 2. dicitur miſiſſe dono, † πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν ἱεροσολυμιτῶν. Denique Lib. XX. cap. 5. || οἱ δὲ πρῶτοι κατὰ τιμὴν καὶ γένος τῶν ἱεροσολυμιτῶν. Mox etiam, * καθάπερ δὲ καὶ τοῖς τῶν Σαμαρέων πρώτοις, καὶ τοῖς ἰουδαίων. Atque hæc hactenus: nam ut alibi ſæpius, ita & libro de vitâ ſuâ frequentiſſime præ cæteris ejus ſcriptis reperitur: quæ autem in medium produxi, ſunt ſatis ad ſtylum ejus declarandum.

XX. ΠΑΡ' ἩΜΙ'Ν. Parum refert exhibere quoties uſurpetur iſta loquendi formula, Ne tamen plane ſit ἀσύμβολος quædam apponam loca, ubi eo ſenſu eſt uſurpata quo hîc. Lib. III. cap. 10. † τῷ δὲ ξανθικῷ μηνὶ ὃς νισὰν παρ' ἡμῖν καλεῖται καὶ τοῦ ἔτους ἐστὶν ἀρχή. Lib. XV. cap. 3. || καὶ τῆς σκηνοπηγίας ἐνστάσης, ἑορτὴ δ' ἐστὶν αὐτὴ παρ' ἡμῖν εἰς τὰ μάλιστα τηρουμένη. De Bello Judaico Lib. III. cap. 25. * τοὺς γοῦν ἀναιροῦντας ἑαυτοὺς, παρὰ μὲν ἡμῖν, μέχρις ἡλίου δύσεως ἀτάφους ῥίπτειν ἔκριναν. Denique libro de vitâ ſuâ ſtatim ab initio,

* Pag. 650. B.
* Pag. 692. E.
* Pag. 853. A.
† Pag. 686. E.
† Pag. 93. A.
|| Pag. 691. G.
|| Pag. 514. D.

* ὥσπερ

* ὥσπερ δὴ παρ' ἑκάστοις ἄλλη τίς ἐστιν εὐγενείας ὑπόθεσις, οὕτω παρ' ἡμῖν ἡ τῆς ἱερωσύνης μετουσία τεκμήριόν ἐστι γένους λαμπρότητος.

XXI. ΣΤΑΥΡΩ͂Ι 'ΕΠΙΤΕΤΙΜΗΚΟ'ΤΟΣ ΠΙΛΑ'ΤΟΥ. Si quid ſit quod ſtylum Joſepho proprium, ejuſque orationis colorem repræſentet, hoc eſt: nam ἐπιτιμᾶν pro τιμωρεῖν dicere non omnium eſt auctorum. Hoc autem verbum non ſemel eâ ſignificatione uſurpavit Flavius, licet vox illa, & apud eum ipſum, & apud alios plerumque contrarium potiùs ſignificare videatur. Ea enim *objurgare* denotat, quandoque etiam & *honore afficere*, prout & vox † τιμὴ à quâ ἐπιτιμᾶν eſt natum, non ſolum δόξαν ſed & τιμωρίαν deſignat, atque etiam ἀντέκτισιν, quæ propria eſt vocis ſignificatio. Quo autem ſenſu *objurgare* ſignificat, uſurpat Flavius Lib. XVI. cap. 12. || τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν, ἢ φάναι γενέσθαι τὶ προπετὲς αὐτοῦ τέως ἀνοίκειον εἰς τὸν καιρὸν ἡγήσατο. Sed apud Flavium plerumque, ut in hoc Teſtimonio idem eſt ac τιμωρεῖν. Habemus itaque Lib. XIII. cap. 18. * τιμησάμενον αὐτὸν τοῦ μέτρου τῆς δίκης, πληγῶν ἔφασκε καὶ δεσμῶν. Quin Lib. XVIII. cap. 9. dicitur. † καὶ ἡ ἐφόδη γυναικείων ἀκρασαμένων κεφαλαιωτῶν, δίκην ταύτην ἐπετίμησεν ὁ Θεός. Quo vero capite Teſtimonium exhibetur de Chriſto, ſtatim poſt bis hoc verbum hac ſignificatione

---

* Pag. 989. A. † Vid. Heſych. V. τιμὴ & ἐπιτιμᾶ.
|| Pag. 569. F. * Pag. 453. F. † Pag. 639. B.

uſur-

usurpavit. * ἐνδείᾳ σιτίων θάνατον ἐπιτιμᾶν αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἐνόμισεν. Atque mox † Μούνδῳ δὲ φυγῆς ἐτίμησεν. Adeo ut, quo tempore testimonium istud scripsit, hanc vocem præ aliis amâsse videatur. Habemus vero hîc modum pœnæ post ἐπιτιμᾶν quarto & secundo casu; sed in testimonio tertium subjecit, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος. Neque desunt hujusmodi exempla; Libro enim II. de Bello Judaico & cap. 15. invenimus || ἐπιτιμᾶται φυγῇ. Redeo ad Archæologiam atque librum ipsum quo Testimonium continetur. Etenim Lib. XVIII. cap. 6. legimus, * καὶ τιμωρίας τε ἐπετίμα τοῖς ἁλοῦσι, καὶ ἠφίει τοὺς ἀδίκως ἐν ἐγκλήμασι γενομένους. Libro vero de Bello Judaico II. cap. 23. † θάνατον ἐπιτιμῶντες τοῖς πειθαρχοῦσι τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ. Denique Lib. III. cap. 25. || ἑαυτοῖς βίαιον ἐπιτιμήσομεν, id est θάνατον, ut sensus postulat. Sed neque ubi hoc verbum negligit, ibi quoque nomina aliasque voces cognatas, cognatæ quoque significationis recusat. Nam ἀνυποτιμήτως sic impunè significat, ut Lib. XVI. cap. 13. * ἀνυποτιμήτως τῶν ἱεροδου πάρος ἄγοντες καὶ φέροντες διετέλουν. In libri fine habemus quoque ἀσεβείας τεκμήριον ἀνυποτιμήτου. Nec aliter ἐπιτίμησιν legimus Lib. II. contra Apionem. † οὐδὲ γὰρ τὴν ἀπ' ἀγνοίας ἐπιτίμησιν ἐνέχετο

* Pag. 622. C.
* Pag. 625. G.
* Pag. 571. A.

† Pag. 623. C.
† Pag. 797. C.
† Pag. 1072. C.

|| Pag. 790. D.
|| Pag. 852. C.

καταλιπεῖν.

καταλιπεῖν· Et mox ἐπίτιμον, ut * καὶ θάνατος τοὐπιτίμιον εἰ ἐπιχειρήσειεν. Quanquam hic legendum τοὐπιτίμιον videatur: ἐπίτιμος enim aliud est. Alibi vero sæpius ἐπιτίμιον ut de Bello Jud. Lib. I. cap. 12. † ἐπιτίμιον τῆς μεταβολῆς εἰσεπράξατο παρὰ τῶν πολεμίων ἑκατὸν τάλαντα. Et Lib. II. cap. 10. ‖ μηλίοις γὰρ ἤρκεσεν ἐπιτίμιον τῆς ἀνοίας τὰ ἀναλώματα. Cui respondet in loco Archæologiæ ubi hæc ipsa refert καταδίκη. Denique Lib. IV. cap. 22. ὃ καὶ τοῖς αὐτομολοῦσιν ἐπιτίμιον, θάνατος ἦν. Ut nemo in posterum hæc stylo Josephi convenire sit denegaturus.

XXII. ΟΥ'Κ 'ΕΠΑΥ'CΑΝΤΟ "ΟΙΓΕ ΠΡΩ'ΤΟΝ 'ΑΓΑΠΗ'CΑΝΤΕC. Mallem cum Eusebio utrobique, Isidoro, Nicephoro, Zonara & Codice MS. Cæsareo legere οἱ τὸ πρῶτον. Etsi postea non sit necesse, ut multis lectum est, hîc inserere αὐτὸν· etenim superius αὐτὸν sequi posse ἀγαπήσαντες existimo. At verò nequeo Eusebii lectionem & aliorum qui legunt ἐξεπαύσαντο probare: hæc enim vox nusquam in Flavii scriptis quod sciam comparet. Sed neque Eusebius aliter legisse videtur cùm Demonstrationem Evangelicam conscriberet, ac in nostris codicibus jam legatur. Cæterùm formula τὸ πρῶτον sæpius occurrit, inter alias & Lib. XVI. cap. 16. * λῃσταὶ τὸν τραχῶνα κατοικοῦντες τεσσα-

* Pag. 1074. C. † Pag. 737. D. ‖ Pag. 784. B.
* Pag. 576. F.

ράκοντα

ϱάκοντα τὸ πϱῶτον, εἶτα αὖθις πλείονες, sic enim est legendum, Quod ad τὸ ἐπαύσαντο ἀγαπήσαντες, plurimas hujusmodi loquendi formulas habemus. Sic dicitur, * ȣ̓ διέλειπε πϱοσκεδϰόμεν@, Lib. VI. cap. 10. † τιμῶντες ȣ̓ διέλειπον, Lib. VII. cap. 2. || ȣ̓ διέλειπεν ἐξυϐϱίζων, Lib. VIII. cap. 4. * ȣ̓ διαλείπȣσι πεϱὶ τȣ̃το ἐνεϱγȣ̃ντες, Lib. VIII. cap. 6. & alia hujusmodi sexcenta, quæ nunc recensere nimis esset longum. Quod ad ipsa verba ἐπαύσαντο ἀγαπήσαντες: & illa quoque sæpiùs extant. Satis sit unum & alterum locum indicâsse. Sic Lib. VII. cap. 10. ἀγαπᾶν μὲν αὐτὸν τῆς ἁπλότητ@ καὶ τῆς μεγαλοψυχίας ἔλεγε. Quod ideò contuli quia hic ἀγαπᾶν est *mirari* aut probare, ut & in periochâ nostrâ significare videtur. Quin & in ipso capite quo periocha continetur legimus, οἱ δ᾽ ȣ̓κ ἠγάπων τοῖς ἀμφὶ τὸ ὕδωϱ δϱωμένοις. Non probabant quæ Pilatus fecerat circa aquam in urbem deducendam. Ad ἐπαύσαντο referantur ista; Lib. III. cap. 9. Pag. 90. ἐπαύσαντο τȣ̃ λάμπειν. Lib. XV. cap. 4. pag. 517. A. ἐπαύσαντο μὲν ἐκείνης τῆς ὁϱμῆς. Deinde in Lib. de Bello Judaico habemus pag. 738. A. ἐπαύσατο τῆς πϱὸς ἀντιώνιον ὁϱμῆς. Pag. 811. E. ἀϱκεσθέντες ἀνεπαύσαντο. Pag. 816. F. παύσαιντο νεωτεϱίζοντες. Pag. 817. B. τȣ̃ φονεύειν ἐπαύσαντο. Sed quid longinqua petimus exempla, cùm &

---

* Pag. 187. G. † Pag. 217. A. || Pag. 280. A.
* Pag. 284. A.

ipſum caput quod Teſtimonium exhibet plura ſuppeditet. Ibi enim legimus, εἰ μὴ παυσάμενοι θορυβεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀπίοιεν. Et mox κατεβόων αὐτοῦ παύσασθαι τοῦ ἐπὶ τοιούτοις προθυμουμένους. Sic quidem neque hac parte quicquam a Joſephi ſtylo eſt receſſum. Ut fruſtra ſint, qui in iſtis ſtylum aut orationis colorem deſiderent.

Quod denique ad integram ſententiam attinet: licet phraſis ſit Joſephi, eam tamen in ſcholis Chriſtianorum natam voluit eſſe * Boeclerus, atque inde ejus originem arceſſendam. Sed profectò nihil hic dicitur quod non alius in ſimili negotio diceret. Quam ſimilis eſt huic Joſephi de Chriſto iſthæc de M. Lutheri morte Jac. † Aug. Thuani ſententia! *Ut certatim*, inquit, *cùm vivum multi complexi, ſic nec morte quidem ab ejus amore divelli potuerunt.* Quam ſimilis, inquam ego, ratio Joſephi cum Chriſto, & Thuani cum illo Patre Proteſtantium!

XXIII. ἘΦΑ'ΝΗ ΓΑ'Ρ ἈΥΤΟΙϹ. Non modò de hominibus, ſed etiam de Deo ipſo ſic dicit, phraſin hanc ſervans. Lib. VII. cap. 7. || τῷ προφήτῃ Νάθαν φανεὶς κατὰ τοὺς ὕπνους. Similiter de Deo Solomoni apparente Lib. VIII. cap. 2. his verbis apparitionis modum conſecutus eſt,

---

* Epiſt. ad Chr. Wagenſeilium.
† Hiſtor. Lib. II. pag. 42. Edit. Par. An. CIƆIƆCVI.
|| Pag. 226. F.

* φανεὶς

* Φανεὶς γὰρ αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς νυκτὸς, ἐκέλευσεν αἰτεῖσθαι τίνας ἀντὶ τῆς εὐσεβείας δώσει αὐτῷ δωρεάς. Sic quoque Lib. XIII. cap. 20. † Φανέντα κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῷ τὸν θεὸν ἐπηρώτα. Sic denique Lib. I. contra Appionem de Iside, ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους ἡ Ἶσις ἐφάνη τῷ Ἀμένωφει. A stylo itaque salvi sumus.

Verumtamen improbat hanc sententiam Tan. Faber; licet non disertis verbis, transverso tamen impetens jaculo. Nam cùm Eusebium hujus, ut sibi videtur, imposturæ accusaverit, eumque scriptum a Josepho vituperium in Jesum Christum mutâsse suspicetur in laudem; huc usque non subsistit; sed tantum abest ut hoc admittat tam celebre de Christi resurrectione testimonium, ut potiùs hujus periochæ, ac speciatim hujus sententiæ loco; olim plane fuisse contrariam suspicetur. Atque pro eo quod hic de Christo dicitur, eum tertiâ die vivum discipulis suis apparuisse, contendit a Josepho descriptum esse illud Sacerdotum Judæorum commentum, quasi Christus clam per discipulos suos ex sepultura fuisset sublatus. Cujus commenti meminit Evangelista Matthæus. His quoque addit Justini Martyris tempore, ut ex ejus Dialogo cum Judæo Tryphone constat, eadem adversus Jesum dici solita; quibus ut puto innuit, Jo-

* Pag. 255. E. † Pag. 456. C.

sepho

ſepho noſtro intermedio viventi tempore eandem placuiſſe rationem. Sed fugit eum ratio. Nam illa ex quibus hoc inſtruxit argumentum, partim quidem dubia, partim verò etiam falſa ſunt. Primum enim dubium eſt quomodo ſit intelligendus Matthæus ubi dicit,* καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. Quidam enim intelligunt ut λόγος οὗτος ſit ea fama mendax de corpore Chriſti per Diſcipulos ſubſtracto: quam famam divulgâſſe ſacerdotes Judæorum miſſis per orbem univerſum nunciis ex Juſtino diſcimus. Alii verò ſic intelligunt, hanc Sacerdotum fraudem hucuſque non latuiſſe, ſed ſparſum fuiſſe de fraude rumorem. Uti verò Grotius priorem explicationem præfert; ita ſane neutiquam poſteriorem improbat. Quanquam autem Sacerdotes nuncios miſerint; ecquid abſurdum hoc mendacium in publicum tandem emanâſſe, atque ſtatim ut mendacium fuiſſe compertum. Hinc factum eſt, ut plurimi Judæorum initium nacti converſionis in Chriſtum crederent, atque Sacerdotum multi. Quod utique verum eſſe teſtatur † Lucas in Actis Apoſtolicis. Nam Pilatum doli conſcium tandem fuiſſe conſtat ex Tertulliano; cùm ſit admodum veriſimile Tiberium Cæſarem id ex ipſo nec alio cognoviſſe, & adver-

* Cap. xxviii. 15. † Act. Ap. vi. 7.

ſarii

farii id quoque fateantur. Ridet hoc * Tanaquillus Faber, dicitque falsum esse Tertullianum, qui hanc narrationem ex Actis Pilati hauserit. Sed bis peccat Faber, cùm hæc Acta Pilati prorsus omnia falsa fuisse prædicet, tùm etiam quod asserat Tertullianum ex his totum pendere. Quasi Tertullianus non potuisset Tiberii commentarios ac Senatus Consulta consulere. At verò in dubium fides Tertulliani acutissimi scriptoris doctissimique revocatur. Sic nempe solent Athei, aliique religionis hostes. Sibi non esse verisimile comminiscuntur quod displicet, adeoque falsum. Sed si hoc admittamus, quid erit tandem vel in religione vel in historia fide dignum? Satis hoc sit, cùm vir doctissimus Johannes Pearsonus Episcopus Cestriensis hujus loci Apologiam conscripserit in operibus posthumis. Unum hic tantum monebo de Actis illis Pilati, quæ rejicit Faber, atque quidem sine ullâ quantum video ratione, Diocletiano & Maximiniano Coss. Maximum Præsidem Numerianum hæc † Acta Pilati pro genuinis agnovisse, prout fidem faciunt passionis Tarachi Probi & Andronici Acta, genuina illa quidem quæ in lucem edidit Bigotius. Si igitur hæc vera fuerint, atque Pilatus Christum resurrexisse resciverit, patefactâ demum Sacerdotum fraude, quidni

* Lib. 2. Epist. 12.

† Pag. 280.

P Josephus

Josephus id quoque nunc agnosceret, quod & multi Romanorum scire potuerunt? Quanquam ille fraudem Sacerdotum, ut eorum existimationi consultum iret, prætermittens, rem potiùs dixerit. Utique enim fit potiùs verisimile, Sacerdotes Judæos, cùm rem ipsam occultare non possent, dolum etiam dissimulâsse. Est tamen quòd opponat Tanaq. Faber, * ait enim ex Justini M. Dialogo cum Tryphone constare suo tempore hoc commentum perduravisse, idque duobus in locis asseri. Hoc est falsum illud quo argumentum suum astruit. Nego ita factum esse a Justino. Extant hi loci nisi fallor, alter pag. 181. Editionis Sylburgii, & alter pag. 262. neuter verò id ait quod vult Faber. Hunc quia alterum etiam in se continet hîc apponam. καὶ οὐ μόνον οὐ μετενοήσατε, μαθόντες αὐτὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, ἀλλ᾽ ὡς προεῖπον, ἄνδρας χειροτονήσαντες ἐκλεκτοὺς, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπέμψατε, κηρύσσοντας ὅτι, Αἵρεσίς τις ἄθεος καὶ ἄνομος ἐγήγερται ἀπὸ Ἰησοῦ τινὸς Γαλιλαίου πλάνου· ὃν σταυρωσάντων ἡμῶν, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μνήματος νυκτὸς, ὁπόθεν κατετέθη ἀφηλωθεὶς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, πλανῶσι τοὺς ἀνθρώπους λέγοντες ἐγηγέρθαι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνεληλυθέναι. Justinus alloquitur Judæos qui Christum cruci affixerant, eos verò tanquam in Tryphonis persona præsentes. Hinc autem

* Epist. XLIV. Lib. I. pag. 149.

famam

famam istam ejus tempore celebratam asserere à vero est alienum.

Fabro displicet Josephus quod verum dixerit : quid. si falsum quid dixisset de Christo? Forsan tum quidem placuisset. Conjecturam nostram firmat ejus de Johanni Baptistæ exhibito testimonio judicium. Impensè laudat illud Faber; inest tamen meâ saltèm sententiâ in signis ignoratio veritatis. Consentiunt Evangelistæ Marcus & Lucas, Paulus etiam in Actis Apostolicis, Johannem prædicâsse βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Omnes oculati testes pluris quam Josephus faciendi. Ille autem disertim hoc negat; ait enim de Johanne, * οὕτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν ἀποδεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι μὴ ἐπὶ τινῶν ἁμαρτάδων παραιτήσει χρωμένων, ἀλλ' ἐφ' ἁγνείᾳ τοῦ σώματος, ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς δικαιοσύνῃ προεκκαθαρμένης. Hîc itaque quia sacris scriptoribus adversatur Josephus, plauditur : Illîc quia consentit, improbatur. Verum de Christo testimonium vocatur *Nænia*; hoc de Johanne falsiloquium, *Luculentissimum testimonium.* Exclamat tandem Faber, *Quid quæso simile est inter illam de Christo næniam, & hoc luculentissimum testimonium?* Nihil sanè, aut potiùs quantum est inter verum & falsum similitudinis. Cogitanti mihi quî factum fuerit, ut Josephus, qui non potuerat nescire

* Lib. XVIII. cap. 6.

qualis esset Johannes, tàm insigniter in ipso doctrinæ Johannis fundamento falleretur, tandem in mentem venit, hîc ut sæpe aliàs Josephum res suas agere. Essenorum enim opinionibus imbutus quo scripsit tempore, insignem hunc virum ad partes suas attrahere conatus est. Nam quod dicit de Johannis baptismo, dogma est Essenorum. Vide sodes Josephi de Bano ac ejus institutionis ratione testimonium in Libro de Vita sua. Ut autem quam mitissimè de Josepho statuamus, forsitan satis erit dixisse, Josephum cum audivisset Johannem cæteris in rebus ferè cum Essenis consensisse ut etiam baptismum instituerit, statim inde sine longiore institutâ super hac re quæstione, ansam arripiendo dixisse, Johannem eâdem de causâ lavâsse qua Esseni.

His ita constitutis, quid verò tandem de Origenis super hac quæstione verbis credendum est? Is enim in suis Archæologiæ codicibus aliter legisse videtur. Nam Josephum producit de Johanne B. loquentem tanquam * καθάρσιον τοῖς βαπτισαμένοις ἐπαγγελλόμενον· atqui καθάρσιον est peccatorum expiatio, quod negat disertis atque conceptis verbis Josephus. Vel igitur dicendum Originem hîc memoriâ lapsum & nimis properantem hæc descripsisse, vel saltem codices nostros ejus esse integriores.

---

* Lib. I. contra Cels. pag. 35.

Magis

Magis enim placet Josephus cùm Johannem Baptiſtam ad ſuam, hoc eſt Eſſenorum ſectam & ſententiam conatur attrahere. Sic enim moribus ſuis magis eſt obſecutus. Sed redeo jam ad inſtitutum meum; nam omnes Fabri errores hac in parte confutare immane quantum hanc orationem produceret.

XXIV. ΤΡΙ'ΤΗΝ ''ΗΧΩΝ 'ΗΜΕ'ΡΑΝ ΠΑ'ΛΙΝ ΖΩ͂Ν. Cum iſthæc ſententia ſit de illis rebus quæ ſemel acciderunt; adeoque ſententia ipſa τ͂ ἅπαξ λεγομένων neceſſe eſt, ut ſit; quia ſolus Chriſtus tertiâ die vivus reſurrexit, fruſtra eſſem ſi apud Joſephum plures hujuſmodi phraſes quærerem. Licet autem non defuerit occaſio hac uti phraſi cum de miraculis Eliæ ac Eliſæi diceret, ſed cum Joſephus copiâ verborum uti ſoleat, nihil mirum ſi pluribus loquendi modis hæc efferat. Sic igitur uſurpat primo vocem * ἀνεβίωσεν; deinde verò † ἀναζωπυρῆσαι. Habeo tamen phraſin huic ſimilem: nam Lib. III. cap. 14. de Bello Jud. dixit, ϗ τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενοι πάντες ἄχοντο. Satis hæc ſit ad ſtylum & orationis ſonum demonſtrandum; etenim verba ἔχων πάλιν ζῶν ſunt ſimilia verbis ἐμπλεχόμενοι ἄχοντο quoad loquendi modum, qui prorſus alias græcus eſt.

---

* Lib. VIII. cap. 7. † Lib. IX. cap 9.

Levius erit igitur fortasse animadvertisse, si christianus hoc testimonium inseruisset, vix aut ne vix quidem usus esset hâc locutione, ut Christum resurrexisse diceret. Cùm enim isti de hâc re loquuntur, Christum dicunt ἀναστῆναι & ἀναστήσαντα & similia. πάλιν ζῶν non est Christiani, sed hominis non multum cum Christianis versantis, qui hunc loquendi modum rariùs aut nunquam usurpant. Unum tamen hic magnique momenti monendum duco; & hæc & alia quæ sequuntur satis commodè interpretari posse, quasi Josephus ex Apostolorum Christi mente loqueretur: hoc autem satis innuunt verba præcedentia ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς. Adeoque ipsum sic sensisse nondum patet. Ipsis, inquit, apparuit Jesus iterum vivus, penes eos fides esto; ego me quidem indicem tantum statuo, non judicem.

XXV. ΤΩ͂Ν ΘΕΙΏΝ ΠΡΟΦΗΤΩ͂Ν ΤΑΥ͂ΤΑ ΚΑΙ' ἌΛΛΑ ΜΥΡΙΑ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΠΕΡΙ' ΑΥΤΟΥ͂ ΕἸΡΗΚΟΤΩΝ. Nulla est hic exemplarium varietas, nisi quòd τὸ, μύρια absit in aliquot codicibus, quod licet abesse pòssit sine sententiæ detrimento, est tamen omninò in hac locutione retinendum. Singula hujus ambitûs aut periodi verba etiam alibi sæpiùs extant, quæ jam non afferam, contentus monuisse τῶν χρῶτα τῆς λέξεως extare Lib. XVIII. cap. 10. de Appione Mundi Cymbalo πολλά τε καὶ χαλεπὰ Ἀπίωνος εἰρηκότος. Itemque Lib. II. contra Appionem,

τῶν καιρ-

τῶν κατηγόρων ὅτι νεώτατόν ἐστιν εἰρηκότων. Atque hactenus de ſono ac ſtructura orationis. De ſenſu ac ἐννοίᾳ alia res eſt. Hoc enim, ſiquid alias, naſo ſuſpendit Faber. Inquit enim, *quid dicas aliud, quam eum a quo hæc ſcripta ſunt,* εἰς ἄκρον μωρίας ἐλάσαι; Satis quidem dicaciter, ſed parum verecundè. Quia hæc vera ſunt, nimis excandeſcit Faber, ſi falſa fuiſſent, probaret. Licet autem iſthæc ex iis quæ ſuperiore ſectione diximus defendi poſſent, alium tamen hîc ordinem perſequar. Ut igitur hoc nunquam Joſepho in mentem veniſſe probet Faber, ſatis eſt illi dixiſſe, *Joſephum fuiſſe Sacrificatorem, ideoque ut par eſt, religionis Judaicæ tenaciſſimum: Deinde ſectâ Phariſæum & reliqua.* Et Joſephum & Sacrificatores Phariſæoſque Judæos probè cognôſſe vult videri Faber, cùm tamen nobis nullos horum ſatis nôſſe videatur. Quaſi verò non multi è Sacerdotibus in Chriſtum, uti ſupra dixi, credidiſſent, qui tamen non deſerebant avitam religionem. Undenam ergo tam crebræ Pauli Apoſt. & aliorum diſputationes, niſi ex eo quod plurimi Chriſtiani nollent religionem deſerere judaicam. Et quaſi multi non etiam in Chriſtum crederent, qui nollebant ejus amplecti ceremonias. Quaſi mentitus ſit Lucas in * Actis Apoſtolicis qui aſſerit multos ſectâ

* Act. 15. 5.

Pharisæos fidem recepisse Christianam, quanquam vellent etiam fideles ex Ethnicis conversos circumcidi, legesque observare Mosaicas. Quo satis patet ipsos neutiquam ejus legis observationem neglexisse, quàm aliis imposuere celebrandam. Quasi etiam mentitus sit idem, cum *Sacerdotum multitudinem Christo fidem habuisse asserit. Porrò satis clara ut puto sunt hæc Justini M. verba quæ; ut vidit Faber, ita certè diligentiùs considerare debuit. ||ἐπειδὴ ἐγνώκατε αὐτὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀναβάντα εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς αἱ προφητεῖαι προεμήνυον γενησόμενον, οὐ μόνον οὐ μετενοήσατε ἐφ' οἷς ἐπράξατε κακοῖς, ἀλλὰ ἄνδρας ἐκλεκτοὺς ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐκλεξάμενοι τότε, ἐξεπέμψατε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, λέγοντες, αἵρεσιν ἄθεον χριστιανῶν πεφηνέναι. Quamobrem ut sunt qui veritatem tametsi, non inscii, non tamen agnoscant; sic & alii esse possunt, qui eam quidem agnoscant, nec tamen ejus ita rationem habeant, ut jam institutum vitæ ordinem non ampliùs persequantur.

Quid verò de Nicodemo non solùm Pharisæo è sed è Primoribus Populi, ex eorum numero quos gentis suæ πρώτους ἄνδρας Josephus nuncupat, & Evangelista Johannes ἄρχοντα τῶν ἰουδαίων, dicam? Hunc quidem recentiores Judæi suum esse fatentur, atque in eo se imprimis efferunt. Hic autem, licet Judæus, sic

* Act. VI. 7. || Dial. cum Tryph. pag. 181. Ed. Sylb.

de

de Chriſto ſentiebat: * οἴδαμεν, inquit, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. Quam ſimilia ſunt iſta verbis Juſtini Martyris atque id quod Martyr ille dixit de Judæis comprobantia. Undè autem illud οἴδαμεν niſi ex prophetiarum cum Chriſti geſtis collatione? Quid etiam ſimiliùs Flavii teſtimonio quam ſit hæc ad Chriſtum ſalutatio cùm laude celebrata? Non legimus tamen hunc Nicodemum relictâ reipublicæ Judaicæ adminiſtratione, totum ſe religioni Chriſtianæ colendæ dediſſe. Quæ cùm ita ſint, licet iſte non ſit amplexus Evangelii prædicationem, non tamen veritatem occultare voluiſſe reperitur. Ergo quis non videat, verbi gratiâ, hæc Theodoriti quæ de Joſepho ſcripſit, ſimiliter poſſe Nicodemo accommodari, τὸ μὲν χριστιανικὸν οὐ δεξάμενος κήρυγμα, τὴν δ' ἀλήθειαν κρύπτειν οὐκ ἀνεχόμενος. Quibus ferè reſpondent, licet obſcuriùs aliquanto, Origenis de Flavio verba, τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν οὐ καταδεξάμενος εἶναι χριστόν. Quod ſi vel Origenes vel Theodoritus hæc de Nicodemo ſcripſiſſent, non dubito quin pari ratione, nec minore jure exortus eſſet aliquis Faber, qui contenderet fraudem D. Johannis Evangelio fuiſſe factam, eâ de Nicodemo interpolando, quæ homini Phariſæo, & Populi

* Joh. III. 2.

Judaici

Judaici principi, ex hujusmodi Fabri sententiâ nullatenùs convenire potuissent. Si verò Nicodemi verba cùm Josephi de Christo testimonio componere vellem, amplius quid dixit Nicodemus quam Josephus. Nam ἀπὸ Θεοῦ διδάσκαλος, magis est quam διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων. Itemque σημεῖα ἃ σὺ ποιεῖς non minus est quam ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής. Denique, ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, longè magis est quam quod in Testimonio Flaviano dicitur de Prophetarum vaticiniis. Quin etiam, ut mea quidem fert opinio, verba illa ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος sunt quasi Mosis vaticinii explicatio, Deuteronomii cap. XVIII. 15, 18. Ubi Vates quidam promittitur qui Judæos doceat, quemque sint audituri si salvi esse velint. Hoc enim tam celebre vaticinium semper eos in ore habuisse patet. At verò verba Nicodemi augustum quid sonant ac sacrum, & multo quidem præstantiora sunt quam cum noster dixerit dubitans, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. Nec minus est illud Nicodemi ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ quam quod de Mose noster dixit, τὸ ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως. Siquis autem vellet in dubium istæc Nicodemi verba revocare, conjecturam suam firmare viderentur ea quæ Nicodemus hic dixisse fertur, nemini præterquam paucissimis Christi discipulis fuisse patefacta. Quapropter isthæc cum nostra de Christo periocha ex Josepho componenti videretur longè periochæ

cha noſtra veriſimilitudine præcellere, illa de Chriſto quæ omnes ſciebant referens, hancque de Nicodemi teſtimonio in Johannis Evangelio periocham poſt ſe relinquere; cùm hæc ea quæ pauci tantummodo è Chriſti diſcipulis reſciverint, contineat; illa verò de Chriſto, quæ omnes tum ſcirent, referat. Sicque tandem videmus in quantas hujuſmodi rationes nos præcipitent abſurditates. Quid non audebimus, quid non conabimur, non omnibus hiſtoriis ſolùm, ſed & ſacris literis injurium? Nihil itaque vetat quin Joſephus Sacerdos, quantumvis religionis Judaicæ tenaciſſimus, atque ut iſti volunt Phariſæus, ea quæ in iſtâ leguntur periochâ de Jeſu Chriſto cogitaret, aut ſcriberet.

Nondum tamen hic pedem figo. Erunt enim fortaſſe qui nihil me profeciſſe exiſtimabunt, niſi etiam oſtendero Joſephum non aliter ſenſiſſe de Meſſiæ aut Chriſti adventu ex vaticiniis innoteſcente, quam hîc ferè hoc Teſtimonio eſt conſecutus. Id verò ſic conficio. Primum autem quid de ſuâ vaticiniorum ſcientiâ ſenſerit ac cognitione videamus. Poſtquam itaque in manus Romanorum captus veniſſet, dicit ſe ſomnium habuiſſe, quo Deus ſuum ipſi fatum, & Romanorum futurum imperium ac victoriam oſtenderet. De hoc negotio autem ſic verba facit, de ſeipſo loquens Libr. III. cap. 24. de Bello Judaico,

daico * ἦν δὲ περὶ κρίσεις ὀνείρων ἱκανὸς, συμβάλλειν τὰ ἀμφιβόλως ὑπὸ τοῦ θείου λεγόμενα· τῶν γε μὴν ἱερῶν βίβλων οὐκ ἠγνόει τὰς προφητείας, ἃς ἂν αὐτός τε ὢν ἱερεὺς καὶ ἱερέων ἔκγονος, ὃς ἐπὶ τῆς τότε ὥρας ἔνθους γενόμενος, καὶ τὰ φρικώδη τῶν προσφάτων ὀνείρων σπάσας φαντάσματα, προσφέρει τῷ θεῷ λεληθυῖαν εὐχήν. Quo quidem argumento utitur Johannes in || Evangelio de Caiaphâ Pontifice loquens. Ex oratione verò quæ verba Flavii ſequitur eum reſciviſſe gentis ſuæ perniciem futuram patet, Porrò erit etiam operæ pretium ſcire annon cæteri quoque Judei id æquè noverint. Hoc autem ſic fuiſſe cognitum ipſe teſtatur Flavius in oratione ad Judæos, quæ extat Lib. VI. cap. 8. de Bello Judaico. † τίς οὐκ οἶδε, inquit, τὰς τῶν παλαιῶν προφητῶν ἀναγραφὰς, καὶ τὸν ἐπιῤῥέποντα τῇ τλήμονι πόλει χρήσιμον, ἤδη ἐνεστῶτα. Inde patet quoque vulgatam fuiſſe hanc Judæorum, de melioribus ſaltem loquor, expectationem ac vaticiniorum expoſitionem. Ut autem ſciamus, unde hanc ſcientiam ſumſerint vel Joſephus vel Judæi, his omninò ſunt ſequentia verba ex Archæologiæ Lib. X. cap. ultimo conferenda. Sic enim re miſtam definit Flavius, τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον Δανιῆλος καὶ περὶ τῶν Ῥω-

* Pag. 851. D. || Joh. 11. 51.

† Pag. 948. F. ubi legendum videtur χρησμὸν, niſi mavis τὸ χρήσιμον ἐνεστός.

μαίων

μαίων ἡγεμονίας ἀνέγραψε, καὶ ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἐρημωθήσεται. Si quis autem hæc cum Danielis verbis capite IX. 25, 26. conferat, a quo illa mutuatus eſt Flavius, ſtatim videbit aliter fieri non poſſe quin Joſephus crediderit Chriſtum jamdudum veniſſe; nec ſolummodò veniſſe, ſed etiam è medio ſublatum fuiſſe. Nam quocunque modo verba Danielis exponantur, aliud nunquam ex illis efficient. Quapropter noſtræ ætatis Judæi Danielem rejiciunt: nam ſtantibus ejus vaticiniis, nequeunt ſane Judæorum ſtare rationes. Qui verò Danielem admittunt, illi hoc in loco de Chriſto ac ejus nece prædictum eſſe fatentur. Stultum igitur eſſet credere Joſephum, qui tam bene numeros Danielis prophetiarum alibi ſit conſecutus, hìc tam longe à vero aberrare. Iſtud ſanè conſtat, ut probavit * Iſaacus Voſſius, Flavii Joſephi calculum optimè cum Danielis Hebdomadibus congruere. Hinc itaque liquidò cognoſcitur, etiamſi verba iſta de Chriſto apud Joſephum non extarent, illum tamen de Servatore noſtro ita ſenſiſſe, ut eum verum Meſſiam fuiſſe crediderit. Dices, cur non igitur factus eſt Chriſtianus? rectè quidem id quæſitum eſt. Sed aliud eſt Chriſtum Jeſum pro Vate ac Meſſiâ agnoviſſe, aliud eſſe Chriſtianum. Fuiſſe quoſdam qui cum prius cre-

* Lib de Sibyllin. Oracul. cap. XI.

derent,

derent, neque tamen essent Christiani declaravi, atque exemplis ut puto satis lucidè demonstravi.

Si quis tamen objiciat Josephum exstimâsse Vespasianum fuisse illum Christum : næ ille Flavium Josephum Danieli atque suis opinionibus manifestò contradicentem affirmaverit. Etenim ex Daniele patet, Christum de medio tollendum esse antequam everteretur Templum & Urbs Hierosolyma. Nihil clariùs admittenti Danielis Vaticinia, eorumque divinam auctoritatem; longè aliter ac nunc Judæi soleant hodierni, qui Vatem eum fuisse negant; vel saltèm, ut suam malitiam dissimulent, postremo inter Vates collocandum loco sentiunt. At verò Vespasianus diù post eversam Urbem ac Templum imperavit. Quis ergo tam stultum esse credat Flavium ut hoc in se absurdum admitteret? Quapropter Josephus id ex animo non dixit. Licet autem veritatis in historiâ sit amantissimus, cùm tamen hos de Bello Judaico libros conscriberet, ut Vespasiani libertus, ita sanè verò comparatus fuit ut tantisper fortunæ suæ ac temporum rationibus inserviret. Adulatur ubique Vespasiano ò quo multis est affectus beneficiis; neque ausus est aliter famam illam de Rege magno futuro exponere quam de Vespasiano; isque est ut puto qui Suetonio ac Tacito Historicis ansam dederit hanc quoque famam de

Vespa-

Vespasiano filioque Tito interpretari; cùm * Tacitus hoc & alia simillima ex Josepho exscripsisse videatur. Ergo Josephum nihilominus aliter sensisse de his rebus persuasum habeo, cum nemo Judæus unquam id de aliquo Ethnico crediderit, quia constans fuit fama Christum illum fore de tribu Judæ, ac stirpe quidem Davidicâ. Ea enim erat Scribarum in concionibus doctrina, ut declarant Evangelistæ. Conferenda ut hoc pateat, sunt loca sequentia Matthæi cap. XXII. 42. & Marci cap. XII. 35. atque cum Vaticinio Esaiæ cap. IX. 7. comparanda. Quinetiam sic sensisse Josephum hinc licet suspicari, quod Vespasianus ipse sic putaverit: † adeò ut omnes è genere Davidis ortos tolli curaverit, ne quis in posterum è regiâ stirpe superesset facem seditioni præbiturus. Quæro jam unde Vespasianus spem Israelis ac Vaticiniorum sensum cognoverit, nisi dicamus eum vel ex Judæis vel ex Josepho ipso didicisse. Quæ quidem fama est Domitiano imperante renovata, sed sine ullâ sanguinis effusione. Ut nemo tandem sit adeò pertinax ut Josephum sic fatuum fuisse cogitet, ut crederet Imperatorem Romanum futurum esse Judæorum, quem ipsi expectabant, Messiam. Aut quasi etiam Ro-

---

* Histor. Lib. V. Edit. Par. pag. 119.
† Euseb. Hist. Eccl. Lib. III. cap. XI.

mani

mani Imperatores non fuiſſent æquè Judææ Domini, etiam ante Veſpaſianum, ac ſunt facti poſteà. Eſto tamen ut Joſephus ſic tùm, cùm ſcriberet, ſenſerit: at mutatis temporibus, mutatam eſſe ejus ſententiam quid vetat? Deinde volunt Joſephum fuiſſe Phariſæum; quid igitur tantoperè a Phariſeorum doctrinâ & fide nunc receſſit; cùm libera & ſentiendi & ſcribendi data eſſet occaſio.

Ne quis autem miretur Joſephum has verſutias in ſe admiſiſſe, etſi jamdudum ſimilis verſutiæ exemplum in Teſtimonio de Johanne Baptiſta dederim, tertium quoque in hoc viro, licèt maximo, certiſſimum exhibebo: ut liquidò appareat ipſum ſæpiùs ſuam pro ratione temporis permutâſſe ſententiam. Cùm juvenis admodùm ac penè puer eſſet ad Eſſenos Banumque acceſſit, & eorum eſt inſtitutus diſciplinis: ſed ad rempublicam adminiſtrandam converſus, cùm videret Phariſæos apud plebem plurimùm pollere, his quoque tunc ſe adjunxit, idque non ſemel: nam & Româ reverſus antequam annum ageret ætatis trigeſimum, vitam atque mores Phariſæorum eſt ſecutus. Cùm eam ſolam atque efficaciſſimam diù ſtandi in republicâ adminiſtranda viam haberet comparatam. Quamobrem cum leve eſſet ac varium ejus conſilium, republicâ tandem everſâ ſtatim ad priſtinâs reverſus eſt opiniones. Nam cùm libros Archæologiæ ſcriberet,

ſcriberet, omnino Eſſenus erat. Ubique laudat Eſſenos, carpit verò Phariſæos. Nec non Urbe obſeſſâ, Eſſenorum opiniones affectaviſſe probat quod Lib. V. cap. 22. ſcripſit; quas hinc ſatis conſtat, tunc & pòſt illa retinuiſſe. Sordes enim aut cadavera ad ſolem expoſita, Dei vultus conſpurcare, Eſſenorum erat commentum. Eſſeni autem neque de Johanne Baptiſtâ, neque de Chriſto male ſentiebant; ideoque facilè ad eam ſectam tranſibant quæ pòſt ſub Gnoſticorum nomine innotuit. Et dogmata & nomina ipſa Eſſenorum Gnoſticorumque idem ferè deſignans id ſatis probant. Quod tamen pluribus verbis jam exponere non eſt meum, neque multum ſanè expedit. Denique Joſephus neque de Johanne Baptiſtâ, neque de Jacobo Juſto fratre Domini Jeſu Chriſti male ſentit, cujus mortem a primoribus Judæorum injuſtè procuratam aſſerit. Fruſtra itaque ſunt qui male de Jeſu Chriſto vel ſenſiſſe vel etiam locutum fuiſſe contendunt.

XXVI. ἘΙϹ ΤΕ ΝΥ͂Ν. Hæc locutio variis modis effertur, qui omnes ad idem ferè recidunt. Quidam legunt εἰς ἔτι νῦν. MS. Cæſar. cum multis aliis εἰς ἔτι τε νῦν. Sic ipſe Joſephus alibi de uxore Loti in ſtatuam converſâ loquitur, inquit enim Lib. I. cap. 22. * ἔτι γὰρ καὶ νῦν διαμένει. Et Libr. X. cap. ulti-

* Pag. 20. G.

mo de Daniele, † ἀναγινώσκεται παρ' ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν, καὶ πεπιστεύκαμεν ἐξ αὐτῶν, ὅτι Δανιῆλος ὡμίλει τῷ θεῷ. Hunc ego hîc produxi locum quem aliàs producere potuiſſem, ut duos ſimul unâ fideliâ dealbarem parietes; tum ut exemplo huic locutioni inſerviret, tum etiam ut notum facerem, quam bene de Daniele cogitaret; quia Danielis non vagas ut cæteri ferè vates res prædixiſſet, ſed etiam tempus annoſque numerâſſet.

XXVII. ΤΩΝ ΧΡΙϹΤΙΑΝΩΝ. Sæpe miratus ſum, qui factum eſſet, ut Joſephus quî toties de Sectis Judæorum diſſerit, nunquam Chriſtianos tanquam Sectam deſcripſerit. An quia non Judæos fuiſſe exiſtimavit, quoniam etiam Ethnicos Chriſtianum dogma fuiſſent amplexi? Sanè illos non alibi præterquam hîc nominavit; opportuno quidem loco, ſed admodum modeſtè. Nihil etiam quod non ſit verum affirmat. Sed neque quemquam eorum edocet dogmata, vel etiam laudat inſtitutum. Hæc verò digreſſio ita eſt confecta ut magis ad hiſtoriæ feriem atque veritatem, quam ad religionem Chriſtianam docendum comparata videatur. Iſtæc tamen dixit eorum gratiâ quos ipſe ſibi amicos conciliaverat dogmati Chriſtianorum faventes, quales fuerunt ille Flavius Clemens, quem poſteâ Conſulem

† Pag. 354. A.

Consulem designatum Domitianus interfecit, & Flavia Domitilla; & fortasse ipse Epaphroditus, qui fuit auctor Josepho ut Archæologiam ederet. Aut igitur oportet ut pleniùs à Christianis non edoceretur, qui ne tunc quidem quoslibet facile suorum dogmatum participabant, aut si quos participabant, statim etiam sinebant illa, quorùm facti fuissent participes, effutire. Archæologia verò eo fine est conscripta ut ab Ethnicis etiam legeretur.

XXVIII. ἈΠΟ' ΤΟΥ͂ ΔΕ 'ΩΝΟΜΑCΜΕ'ΝΩΝ. Hic modus dicendi omnino genuinus est. Sic enim alibi loquitur, ut Lib. I. de Bello Jud. cap. 4. * καθάπερ ἀπὸ τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ Ἀγρίππα, Σεβαστὴ καὶ Ἀγριππίας πόλεις ἑτέρας μετωνομάσθησαν. Iterumque Lib. VI. cap. 13. † καὶ τρισὶ τοῖς ἡδίστοις προσώποις ἀφ' ὧν ὠνόμαζε τοὺς πύργους. Nec dissimile quod sequitur mox, ἀπὸ τοῦ φίλου προσαγορευθείς. Denique Lib. I. contra Appionem, || τὸν δὲ υἱὸν Σέθων τὸν καὶ Ῥαμέσσην ἀπὸ Ῥαψοῦς τοῦ πατρὸς ὠνομασμένον, πενταέτη ὄντα, ἐξέθετο πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον. Satis hæc sonum orationis & modum ostendunt.

XXIX. 'ΟΥΚ 'ΕΠΕ'ΛΙΠΕ ΤΟ' ΦΥ͂ΛΟΝ. Satis erit pro nostro instituto tres aut quatuor hujusmodi vocum instantias proferre quæ passim ferè aliàs occurrunt. Nam quod ad verbum

* Pag. 717. E. † Pag. 914. D. || Pag. 1053. D.

ἐπέλιπεν attinet, inter alia etiam reperitur Lib. II. cap. 5. * δεδιὼς ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἔθνους μὴ σπάνει τῆς ἐπιτραφησομένης νεότητος ἐπιλείπῃ. Quo loco de Hebræis in Ægypto verba facit. Res cùm ſit eadem iiſdem quoque verbis efferetur. Alibi de Eliâ Theſbonæo cum viduâ muliere colloquente, ſic infit Flavius, Lib. VIII. cap. 7. † παρελέσω γὰρ σοι μηδέποτε ἐπιλείψειν ἀλεύρων ἐκεῖνο τὸ ἄγγος. Et mox οὐκ ἐπέλειπε δ' οὐδὲν αὐτοὺς τούτων. Atque hæc ſufficiant de iſtac voce; nam ad ultimam eſt tandem aliquando tranſeundum.

XXX. ΤΟ' ΦΥ͂ΛΟΝ. Sæpiſſimè hanc vocem fuiſſe uſurpatam a Joſepho non eſt neceſſe ut moneamus. In ſolâ Agrippæ Regis ad Judæos oratione, quæ Lib. II. de Bello Judaico cap. 28. extat, quater & ampliùs adhibetur. Atque Lib. III. cap. 24. ipſe Flavius in precatione ad Deum, gentem ſuam vocat ἰουδαῖον φῦλον. Quanquam verò ſic legant Codices omnes, aliquid tamen amplius legiſſe videntur interpretes, Ruffinus quidem Euſebii, atque ille ignotus ac priſcus Archæologiæ, nam uterque vertit *& nomen perſeverat & genus*, quaſi apud Joſephum legiſſent οὐκ ἐπέλιπε τὸ ὄνομα καὶ τὸ φῦλον. Niſi dicamus eos ſic hujus vocis τὸ φῦλον ſenſum efferre voluiſſe. Quin etiam Tan. Faber poſuit hîc γένος, non τὸ φῦ-

* Pag. 55. B. † Pag. 286. A.

λον,

λον, cùm hanc periocham describeret. Quod unde accersiverit prorsus nescio. γένος autem quomodo de Christianis dici possit, nescio, qui ut verbis utar Tertulliani, *fiunt non nascuntur?* Verum enim ne sic quidem male. Nam γένος pro sectâ usurpare omnino rectum est & Josepho proprium, qui sectam Sadducæorum Lib. XIII. cap. 18. vocat τὸ σαδδουκαίων γένος· & quod magis etiamnum ad rem facit, sectam ipsam Essenorum, quorum plerique neque uxores ducebant, neque liberis operam dabant, capite sequenti γένος quoque appellat, ait enim μάλιστα δ' ἄν τις θαυμάσειε καὶ ἰδὼν τινὰ ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος, οὐδέποτε δὲ ἐν οἷς περιεῖπε διαψευσάμενον τἀληθές. Sic etiam ventriloquos Lib. VII. cap. 15. quos Saulus consuluit nuncupat, τὸ τῶν ἐγγαστριμύθων γένος ἀνάγον τῶν νεκρῶν ψυχάς. Itaque nec in minimis vocibus quicquam a Josephi consuetudine vel stylo est recessum. Eant nunc quibus displicet hujus periochæ stylus: quique tam insolenter se jactant, eosque qui secum sentire nequeunt irrident.

Quemadmodum verò fuerunt qui vel primas hujus periochæ voces, quasi insuaves culparent, stultéque repetitas; ita neque huic ultimæ voculæ parcitum est. Aiunt enim Christianos ex Ethnicis atque Judæis collectos promiscuè, quo scripsit tempore Josephus, φῦλον dici nequaquam potuisse. Eum profectò oportet esse valdè morosum qui nodum in hoc

 scirpo

ſcirpo quærat. Nam quid aliud nomen his daret jam collectis ac mutuò ſe fratrum nomine appellantibus, niſi illud quo unam quaſi gentem eſſe ex Judæis cum Ethnicis permixtam ſignificaret? Vel novum itaque hic nomen erat reperiendum, quod utique magis iſti culpandum cenſerent: vel ſaltèm iis erat utendum quæ ad manum jam eſſent, quibuſque jam ſatis ſine cenſurâ in ſimili negotio eſſet uſus. Fortaſſe verò Blondellus, cujus eſt iſta cenſura, in hâc enim neminem habet adjutorem, credidit non poſſe dici vocem φῦλον, niſi de illis qui cognatione ſimul juncti eſſent, vel collecti, reſpiciens ſcilicet, ad primam vocis originem. Sed hoc quidem non ſolùm eſt præter morem Atticorum, penes quos optimè græcè vel loquendi, vel ſcribendi ratio fuit ac norma, ſed etiam aliorum, adeoque ipſius Joſephi, qui non ſemper ſolent ad vocis hujus originem reſpicere. Athenienſes enim φυλὰς ſuas vocabant quaſdam populi Attici partes, non quidem cognationis, ſed ſolâ domicilii vel fundi ratione conjunctas. Uti neque Heroes ἐπώνυμοι tribubus nomina dederant, quod ab illis originem ducerent tribules, ſed ſolâ id honoris cauſâ factum fuiſſe videtur, longè aliter ac apud Hebræos. Hinc igitur rectè alii quemlibet gentium hominumve concurſum, olim quidem diſperſorum, poſteà verâ quâcunque de cauſâ vel ducis ergò vel conſilii

commu-

communione conjunctorum, nunquam vocare φῦλον verentur. Sic illam gentium plurimarum colluviem quæ Brenno duce Delphos ſpoliatum ducta, ibi magnam cladem eſt perpeſſa, Callimachus hymno quem in Delum cecinit, φῦλον vocat.

† Αἱ γαλάτῃσι κακὴν ὁδὸν ἄφρονι φύλῳ Στήσονται.

Hi autem cum ex omnibus Galliis eſſent collecti, ex gentibus ut minimum trecentis erant; tot enim narrat Plutarchus a Cæſare fuiſſe ſuperatas. Quin & noſter quoque Flavius cùm narraviſſet Archæologiæ Lib. XIII. cap. 17. Hyrcanum Idumæis ſuperatis, eos amplecti ritus Judaicos & cæremonias coegiſſe, ex quo primum Judæi atque Idumæi in unam gentem ſunt conflati, ambos poſteà populos, ubique ferè vel Judæos vel ἰουδαϊκὸν φῦλον nuncupat. Quidni igitur & illos, quos cum Judæis quibuſdam unam ſectam & quaſi gentem conſtituentes conſideravit, hoc ipſo nomine vocaret? Equidem αἵρεσιν vel philoſophiam Joſephus hos vocare potuiſſet, prout de reliquis Judæorum Sectis agens fecerat. Sed cum idem voce φῦλον de illis etiam uſus eſſet, quid etiam vetaret de Chriſtianis Semijudæis & tanquam

† Pag. 253. Ed. Ald.

Judæorum novâ ſectâ ſpectatis vocem φῦλον adhibere? Siquidem iſthæc Chriſtianorum ſucceſſio ab ætate Jeſu Chriſti ad tempora Joſephi permanentium ſatis fuit ut dici φῦλον optimo jure mereantur.

Quæ cùm ita ſint, tantum abeſt ut credam totam hanc periocham quæ teſtimonium exhibet de Chriſto, Joſepho abjudicari debere, ut potiùs jam ſit planum nullius eam niſi ejus eſſe. Quam vanum itaque eſt eorum judici qui Euſebio dicam ſuppoſitionis impingunt. Etenim ſi hoc ſit verum, oſtendant noſtra methodo ac de ſtylo judicandi ratione totam ῥῆσιν ſtylo Euſebii eſſe ſimilem. Hoc ſi fecerint, tùm ego quoque in eorum tranſibo ſententiam. Quod ſi tamen id nequeant facere, velut ego pro certo aſſeverare auſim, meam ſaltem probent admittantque rationem; quam ſi nolint admittere, ſciant quidem ad id certamen ſe provocatos, aut laborem detractâſſe aut inutilem fore exiſtimâſſe. Quo ut onere leventur, aſſero me deprehendiſſe ſtylum Euſebii prorſus eſſe Teſtimonii Flaviani diſſimilem, atque in totâ hâc periochâ vix ineſſe unam phraſin quæ ſonum orationis Euſebio familiaris repræſentet. Mirum autem eſſet, ſi ne unam quidem impoſtor ille ſui notam in Teſtimonio, monumentumque reliquiſſet. Neceſſe eſt itaque ut quos dolos eſſe ſuſpicantur, optimè etiam conſutos eſſe fateantur. Illos etiam

qui

qui ſecus ſentiant ac nos, horum præcipue ignari quæ ad Stylum Joſephi pertineant, oportet ſe præcipiti abreptos judicio confiteri. Nam ſicut illi admodum ſunt temerarii, qui de Stylo ſcriptorum definire non ambigunt, cum nulla eorum ſuperſint ſcripta quibus comparentur, præterquam ipſa de quibus lis eſt; quales ſunt verbi gratia qui de Stylo Epiſtolarum Clementis, Barnabæ vel Ignatii decernunt, quorum præter iſta quæ in quæſtione ſunt, nullum aliud ſcriptum poſſit recuperari: ita eos multo magis temerarios eſſe quis non videt, qui ea ſcripta quaſi ſuppoſititia redarguunt, extantibus eorundem ſcriptorum indubiis monumentis, quæ in cæteris ſuſpicari nullam fraudem impoſturamve patiantur. Qualem in hoc Joſephi Teſtimonio nullam ineſſe demonſtravi, cum reliquis ejus ſcriptis nunquam ſuſpectæ fidei comparando.

Cæterùm non adeo facile iſtiuſmodi nectuntur doli. Hinc fit ut Tanaq. Fabri rationem ſatis mirari nequeam; qui cum extent genuina auctoris verba de quorum Stylo ipſe tam male judicavit, auſus eſt tamen dolum comminiſci quem huic præferre periochæ non erubuit. Videamus & nos an hæc Fabri impoſtura ſtare poſſit, vel an ſit noſtro Teſtimonio præferenda? Primùm enim multis utitur dicendi formulis quæ Joſephi ſtylum non ſapiunt, ut eſt hæc inter alias, τοῖς ἐσχάτοις ἐζημίω-

σειν.

σεν. Nusquam quantum memini in scriptis Flavii extat hic loquendi modus: legimus quidem Lib. XV. cap. 2. † μέλλοντα θανάτῳ ζημιοῦσθαι, & occurrit quandoque τὸ, ἐν ἐσχάτοις ut vitæ terminum designet, sed ut sic pœna, nunquam. Tum vero quale est istud quod sequitur, οὗτινος ἀνδρὸς οὐδὲν οὐδεπώποτε εἶδεν ὁ βίος πλείονος ἄξιον? De phrasi ac locutione nihil dicam, hoc tantum volo; plenum fuisse Terentii, vel Luciani, aut utriusque Tan. Fabrum cum hæc scriberet; sic enim loquitur Phormio Terentianus, *At quem virum! quem ego viderim in vitâ optimum.* Hæc duo a se invicem non adeo differunt, quin illud ab hoc oriundum esse existimem. Ostendant in scriptis Josephi simile quid vel secundum verbis istis, εἶδεν ὁ βίος. Nequeo hîc sustinere quin observem, hanc vocem, hoc quidem sensu, è Luciani Peregrino hausisse Fabrum. Fidem dictis facient tum verba Luciani, tum Fabri annotatio ad ea, τὸν μέγαν γοῦν ἐκεῖνον ἔτι σέβουσιν ἄνθρωπον, τὸν ἐν τῇ παλαιστίνῃ ἀνασκολοπισθέντα, ὅτι καινὴν ταύτην τελετὴν εἰσήγαγεν εἰς τὸν βίον. Nota Fabri non tam Lucianum respicit, quam Testimonium Flavianum, quod tunc primùm hîc in dubiam suâ animadversione revocavit. Si tam sedulò Josephum legisset Faber, ac Lucianum, & hujusmodi re-

† Pag. 511.

ligionis

ligionis hostes, non tam malè de Stylo judicâsset. Constat igitur eum hoc loco, non tam de Luciani verbis illustrandis, quam de Testimonio Flaviano damnando cogitâsse. Dum enim ubique fraudes Christianorum suspicatur, non vidit hunc Luciani locum haud adeo esse corruptum aut detruncatum, quin leviusculâ mutatione possit corrigi. Etenim si τὸν μέγαν, mutes in τὸν μάγον, non solùm Luciani verba ab omni fraude liberabis, sed & simul Suidæ verbis satis facies; qui dixit, Lucianum βλασφημεῖν τὸν χριστὸν ἐν τῷ τοῦ Περεγρίνου βίῳ. Magis autem, ut mea fert sententia, Luciano convenit quando Christum fertur τὸν μάγον ἄνθρωπον vocare, quam cum μέγαν. Hoc enim laudis est, illud verò vituperii atque blasphemiæ.

Pergamus porrò contra Fabri imposturam, atque institutum ordinem persequamur. Pilatum dixit Faber ἐπιτροπεύοντα; agnosco Pilatum vocari ἐπίτροπον in Libris de Bello Judaico, sed in Archæologia cujus consuetudinem servare debuisset Faber, semper vocatur ἡγεμών, ut ab ipsis etiam Evangelistis. Deinde inquit, ὅτι ἀπεχθήσονται τοῖς ὑπ' ἐμοῦ γραφομένοις οἱ δῆμοι, μάλιστα δὲ πάντων οἱ Φαρισαῖοι, ὧν εἷς κἀγὼ τυγχάνω ὤν. Quasi Josephus sibi metuisset a popularibus, præcipue verò a Pharisæis. Istud sane est perjucundum. Multas ille quidem popularium stante republica evitavit insidias: At quis

quis tandem metus popularium jam penitùs fractorum esse potuisset? Josepho, inquam tum cum scriberet, Romanorum Imperatorum gratiâ freto. Multo minùs Pharisæorum, quorum secta, ut in republica plurimum pollebat, sic etiam simul cum urbe penitùs interciderat. Certè credo neminem auctorem scripsisse post eversam urbem harum sectarum vestigia superesse. Sunt qui ex istis Justini Martyris verbis elicere conantur eos hujus tempore etiamnum superesse, * μηδὲ φαρισαίοις πειθόμενοι διδασκάλοις, τὸν βασιλέα τοῦ ἰσραὴλ ἐπισκώψητέ ποτε, ὁποῖα διδάσκουσιν οἱ ἀρχισυνάγωγοι ὑμῶν μετὰ τὴν προσευχήν. Sed frustrà; hæc enim potius contrarium declarant. Esseni denique in Sampsitas degeneraverunt; vel Ebionitis, utrique autem erant Gnostici, adjuncti sunt, ut Epiphanius testatur. Lepidum quoque est, Flavium Josephum producere sectam adhuc Pharisaicam profitentem. Tantum enim abest, ut tunc esset Pharisæus, cum Archæologiam scriberet, ut ferè nunquam de Pharisæis loquatur, quin simul carpat. Fatetur in Libro de vitâ suâ se Pharisæos aliquamdiù secutum fuisse; sed simulato id fecisse studio satis etiam innuit, quia sine Pharisæorum gratiâ non pateret via ad honores in republicâ Judaicâ.

---

* Dial. cum Tryph. p. 287.

De-

Denique de Stylo multa crepuit Tan. Faber, cum de Teſtimonio iſto verba faceret, quod in honorem Chriſti Flavius ſcripſerat; vellem ut ille in ſua impoſtura convaſanda ſe ad ſtylum Joſephi melius imitandum appuliſſet: nihil enim interſperſit quod Stylum Joſephi in oratione redoleret. In noſtrâ certè periochâ, cujus ipſe Stylum, aliique poſt illum, tantopere redarguunt, nihil admiſſum eſt, quod non in aliis quoque Joſephi ſcriptis, quo propiùs ad periocham accedant eo ſimul etiam aptius atque ſimilius reperiatur. Cujus veritatis demonſtrationem, licèt non ingenio & acumine, labore tamen aliquo non uſquequaque pænitendo mihi videor confecutus.

FINIS.

BOOKS printed for RICHARD SARE *at* Grays-Inn-Gate *in* Holborn.

THE Works of *F. Josephus* translated into English. Folio.

Fables of *Æsop* and other eminent Mythologists. Folio. The fourth Edition.

Fables and Stories moralized; being a 2d Part of the Fables of *Æsop*, &c. Folio.

The Visions of *Dom Francisco de Quevedo*, &c. The 9th Edit. 8vo.

Twenty two select Colloquies out of *Erasmus Roterodamus*; pleasantly representing several superstitious Levities that were crept into the Church of *Rome* in his Days. 8vo.

These Five by Sir *Roger L'Estrange*.

The State of the Church and Clergy of *England*, in their Councils, Synods, Convocations, Conventions, and other publick Assemblies, historically deduced from the Conversion of the *Saxons* to the present Times, with a large Appendix, *&c.* Folio.

The Authority of Christian Princes over their Ecclesiastical Synods, asserted, *&c.* 8vo.

An Appeal to all the true Members of the Church of *England*, in behalf of the King's Supremacy, *&c.* 8vo.

The genuine Epistles of the Apostolical Fathers, St. *Barnabas*, St. *Ignatius*, St. *Clement*, St. *Polycarp*, &c. Translated into Engl. 8vo.

A practical Discourse concerning prophane Swearing, especially in the two great Points of Perjury and Common Swearing. 8vo.

The Principles of the Christian Religion explain'd, in a brief Commentary upon the Church Catechism. 8vo.

The Church of *Rome* no Guide in Matters of Faith, *&c.* 8vo.

Several Sermons upon special Occasions.

These publish'd by the Right Reverend Dr. *Wake*, Lord Bishop of *Lincoln*.

Epictetus's Morals, with *Simplicius*'s Comment, made English from the Greek. 8vo.

Thomas à Kempis's Christian Pattern, or a Treatise of the Imitation of *Jesus Christ*. Translated into English. To which is added, Meditations and Prayers for sick Persons. Both in 8vo. and 12ves.

Parsons's Christian Directory, being a Treatise of holy Resolution. in Two Parts, put into modern English. The second Edition. 8vo.

Newly

Newly publish'd, The First, Second, and Third Volumes of a Paraphrase and Comment upon the Epistles and Gospels, appointed to be used in the Church of *England* on all Sundays and Holy-Days throughout the Year. 8vo.

Several Sermons upon special Occasions.

These by the Reverend Dr. *Stanhope*, Dean of *Caterbury*.

Several Letters which pass'd between Dr. *George Hickes* and a Popish Priest, upon Occasion of a young Gentlewoman's departing from the Church of *England* to that of *Rome*, &c. 8vo.

Essays upon several moral Subjects. In two Parts. 8vo.

A short View of the Profaneness and Immorallity of the English Stage, with the Sense of Antiquity upon that Argument. 8vo.

A Defence of the short View of the Profaneness und Immorality of the English Stage, *&c.* being a Reply to Mr. *Congreve*'s Amendments, *&c.* and to the Vindication of the Author of the Relapse. 8vo.

A second Defence of the short View of the Profaness and Immorality of the English Stage, *&c.* Being a Reply to a Book, entituled *The Ancient and Modern Stages survey'd*. &c.

A Dissuasive from the Play-house; in a Letter to a Person of Quality. Occasion'd by the late Calamity of the Tempest, *&c.*

The Emperor *Marcus Antoninus* his Conversation with himself. Together with the Preliminary Discourse of the Learned *Gataker*. As also, the Life of the ~~said Emperor, and the~~ Mythological Picture of *Cebes* the *Theban*, &c. 8vo.

These by the Reverend Mr. *Collier*.

Maxims and Reflections upon Plays written in *French* by the Bishop of *Meaux*, and translated into English, with an Advertisement concerning the Author and Translator. By Mr. *Collier*.

The Essay towards a Proposal for Catholick Communion, *&c.* Answer'd; whereby it appears, that the Author's Method of reconciling the Church of *England* to that of *Rome*, is fallacious, and his Design impracticable. By *N. Spinkes*, a Presbyter of the Church of *England*. 8vo.

A New Institute of the Imperial or Civil Law, with Notes, shewing in some principal Cases, amongst other Observations, how the Cannon Law, the Laws of *England*, and the Laws and Customs of other Nations differ from it. In Four Books. 8vo.

A Treatise of the first Principles of Laws in General, of their Nature and Design, and of the Interpretation of them. Translated out of French. Being a proper Introduction to the *New Institute of the Imperial or Civil Law, with Notes*, &c. 8vo.

Sixteen Sermons preach'd upon several Occasions. By Dr. *Edw. Lake*. 8vo.

The

The Christian Casuist, wherein are resolv'd Divers Cases of Conscience. 8vo. Translated into English.

Thoughts on Religion and other Subjects. By Monsieur *Pascal*. Translated into English.

Bp. *Godeau*'s Pastoral Instructions. Translate into English. 8vo.

Pufendorf's Law of Nature and Nations. Translated into English. Folio.

These Four by Mr. *Basil Kennet*, Fellow of *Corpus Christi* College in *Oxford*.

The Devout Christian's Manual of Prayers and Devotions for all Occasions, *&c.* Supervised and recommended by the Reverend Mr. *Wagstaffe*, in 12ves.

A Gentleman's Religion in Three Parts.

An Answer to all the Excuses and Pretences which Men usually make for not coming to the Holy Communion. Price 3*d.* or 20*s. per* Hundred.

Plain Instructions for the young and Ignorant. Price 3*d.* or 20*s. per* Hundred.

An Essay towards making the knowledge of Religion easie to the meanest Capacity. Price 2*d.* or 12*s. per* Hundred.

Plain Directions for spending one Day well. Price 1*d.* or 6*s. per* Hundred.

These Five last by the same Author.

The Christian Schollar. Price 3*d.* or 20*s. per* Hundred.

The Nature and Design of Holy-Days explain'd. Price 6*d.* or 40*s. per* Hundred.

The Turkish Spy, in eight Volumes. 12ves.

Sir. *Symon Deggs*'s Parson's Councellor. 8vo.

Wentworth's Office of Executors, with a large Appendix. 8vo.

Billinghurst's *Arcana Clericalia.* The 2d Edition. 8vo.

The Law concerning Estates Tail. 8vo.

Boyer's French Dictionary in 4to. and 8vo.

—— Grammar, French and English. 8vo.

Hooker's Laws of Ecclesiastical Polity, newly printed.

St. *Cyril* of *Jerusalem*'s Works in Greek and Latin. Folio, Lately printed at *Oxford*.

Langbain's Ethicks. 12ves.

Humane Prudence. 12ves.

Tryal of Wits in 8vo. Translated out of Spanish.

Mackenzie's Essay concerning Reason, in 12ves.

Gregory's Sermons. 8vo.

—— Discourse on Divine Providence. 8vo.

The END.